MICHAEL WEISS | HASSAN HASSAN

Coordonatorul colecţiei ALEXANDRU JIPA-TEODOROS

MICHAEL WEISS | HASSAN HASSAN

ISIS Armata jihadului

Traducere din limba engleză de Sorin Şerb
Prefaţă de Iulian Fota

CORINT ISTORIE

MICHAEL WEISS este senior editor la *The Daily Beastt* colaborator la CNN şi redactor-şef la *The Interpreter*, jurnal online finanţat şi prezentat de Radio Europa Liberă / Radio Libertatea. A scris şi pentru *Foreign Policy*, *The Guardian*, *Foreign Affairs*, *Politico* şi alte publicaţii.

HASSAN HASSAN este membru asociat la Chatham

Houses Middle East and North Africa Programme (Programul Chatham House pentru Orientul Apropiat şi Africa de Nord), membru al Tahrir Institute for Middle East Policy (Institutul Tahrir. pentru Politică în Orientul Apropiat) şi editorialist la ziarul *The National*. A publicat articole în *The Guardian*, *Foreign Affairs*, *Foreign Policy* şi *The New York Times*.

Redactare: Ioana Petridean Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu Design copertă: Dan Mihalache

Ilustraţie copertă: Siluetele câtorva militanţi musulmani înarmaţi cu puşti-mitraliere e GOG – rapf.com

MICHAEL WEISS & HASSAN HASSAN, *ISIS*: *Inside the Army of Terror* Copyright © 2015 by Michael Weiss & Hassan Hassan Published by arrangement with Regan Arts, LLC.

All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978 – 606 – 8723 – 81 – 5

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României WEISS, MICHEL

ISIS: Armata jihadului / Michael Weiss şi Hassan Hassan; trad.: Sorin Şerb; pref: Iulian Fota.

— Bucureşti: Corint Books, 2016 Conţine bibliografie.

— Index

ISBN 978 – 606 – 8723 – 81 – 5

I. Hassan, Hassan

II. Şerb, Sorin (trad.)

II. Fota, Iulian (pref.) 323.28

Pentru Amy şi Ola, care s-au obişnuit cu ISIS (şi cu noi) mai mult decât ar trebui s-o facă o soţie vreodată

Prefaţă

Editura Corint continuă inteligentul său parteneriat cu cititorul român. Prin publicarea cărţii de faţă, pune la dispoziţia publicului din România una dintre cele mai bune lucrări asupra acestui atât de nou şi de neînţeles, încă,

fenomen: evoluţia rapidă a unei organizaţii teroriste, de la postura de obscur satelit al celebrei al-Qaida, la statutul de actor regional, emitent de pretenţii teritoriale şi principala ameninţare la adresa securităţii lumii civilizate.

Cartea a fost foarte bine primită în Occident, fiind introdusă rapid de către *New York Times* pe lista celor mai bine vândute zece cărţi. Remarcabil scrisă, apariţia ei venea să umple un gol şi să răspundă unei nevoi. Acoperea un vid de cunoaştere – ascensiunea rapidă a ISIS şi brutalitatea comportamentului său, care a surprins multă lume, de la factori de decizie sau responsabili de securitate naţională, până la ziarişti şi cercetători. Răspundea, în acelaşi timp, unei nevoi generate de întrebarea cea mai importantă atunci când te confrunţi cu o ameninţare semnificativă la adresa securităţii naţionale a unei ţări: Care este cea mai bună strategie de contracarare?

Cartea are doi autori. Michael Weiss este un cunoscut ziarist american, articolele sale apărând de-a lungul timpului în paginile unor publicaţii americane precum *Foreign Policy* şi

The Daily Beast. Are o dublă specializare. În calitate de cercetător al Institutului pentru Rusia Modernă a aprofundat politica externă rusă şi problemele spaţiului post-sovietic, acoperind inclusiv conflictul din estul Ucrainei. Expertiza sa deosebită în problematica Orientului Mijlociu a fost obţinută ca urmare a muncii pe teren. În 2011 s-a mutat în Siria, devenind martor al revoltei împotriva preşedintelui Bashar al-Assad, transmiţând în acelaşi timp corespondenţe, inclusiv din prima linie a frontului, în timpul bătăliei pentru Alep. Al doilea autor este Hassan Hassan, ziarist sirian, corespondent al revistei *National* din Abu Dhabi şi un excelent cunoscător al nuanţelor etnice, religioase, culturale şi politice care dau Orientului Mijlociu atât farmecul, cât şi complexitatea sa. Hassan Hassan este născut în oraşul sirian de graniţă Albu Kamal, punct de trecere al jihadiştilor între Siria şi Irak Oricât de bine

informat ar fi un occidental, pentru a putea pătrunde tainele unei organizaţii teroriste jihadiste, el are nevoie de un parteneriat cu un „localnic”.

Completându-se reciproc, cei doi autori, Michael Weiss şi Hassan Hassan, au scris o carte care este în acelaşi timp plină de informaţii utile, chiar de detalii inedite, dar, în egală măsură, accesibilă cititorului care nu are neapărat o bună expertiză în domeniul relaţiilor internaţionale sau al istoriei Orientului Mijlociu. Cartea abundă în informaţii puţin cunoscute publicului larg, pentru că cei doi autori au întreprins o foarte metodică şi susţinută campanie de documentare, profitând din plin de accesul la clericii, luptătorii sau simpatizanţii ISIS. Această experienţă unică a fost completată de multiple discuţii şi consultări cu factori de decizie din Occident sau ofiţeri de armată şi de informaţii, mulţi dintre ei cu o vastă experienţă în teren, atât în zona Irakului, cât şi a Siriei.

ISIS. Armata jihadului este o lectură obligatorie pentru toţi cei care vor să înţeleagă nu numai geneza şi evoluţia sa, dar şi subtilităţile religioase, etnice sau politice care au făcut posibilă afirmarea acestei superorganizaţii teroriste. În numai un ah, luptătorii săi au cucerit un teritoriu cât suprafaţa Marii Britanii. Cu numai 1.000 de oameni au cucerit oraşul Moşul, apărat de 30.000 de soldaţi irakieni, o victorie absolută după toate standardele tehnicii militare. Au dobândit astfel acces la milioanele de dolari ale firavului guvern irakian, precum şi la modernele echipamente militare americane donate armatei irakiene. Pentru prima dată în istoria Orientului Mijlociu, o organizaţie non-statală emitea pretenţii la împărţirea teritorială a unor state recunoscute pe plan internaţional. Graniţele Irakului şi ale Siriei se topeau sub presiunea violentelor acţiuni militare ale ISIS, a cărui armată, în proporţie de două treimi, este alcătuită din luptători veniţi din străinătate, inclusiv din Occident.

ISIS. Armata jihadului este de asemenea o carte curajoasă şi lucidă. Curajoasă pentru că merge de multe

ori împotriva teoriilor oficiale, considerate uneori de către autori ca fiind superficiale. Fiind doi ziarişti serioşi şi competenţi, autorii lucrării de faţă nu-şi pot permite să ignore datele din teren. De aceea, unele pagini nu sunt uşor de citit, mai ales atunci când scot în evidenţă maniera halucinantă în care membrii ISIS au recurs la metode medievale şi barbare pentru a-şi controla teritoriul proaspăt cucerit sau pentru a-şi afirma obiectivele.

Luciditatea cărţii provine din foarte buna înţelegere a mentalităţilor şi îngrijorărilor populaţiei sunnite din Irak şi Siria, a cauzelor etnice, religioase şi politice ale apariţiei şi afirmării ISIS. Cei doi autori au dreptate atunci când explică apariţia ISIS drept o manifestare a puterii populaţiei sunnite, extrem de preocupate de viitorul ei, mai ales în antiteză cu mult mai numeroasa populaţie şiită din Irak Michael Weiss şi Hassan Hassan dau dovadă de un deosebit spirit critic atunci când analizează cele trei greşeli majore ale SUA şi modul în care au contribuit ele la apariţia şi consolidarea ISIS: invadarea Irakului, de-baasificarea1 şi desfiinţarea armatei lui Saddam Hussein.

Cartea este foarte bine scrisă, pe lângă aspectele prezentate mai sus detaliind şi alte chestiuni extrem de interesante. Citind cele aproape trei sute de pagini, putem înţelege modul de autoadministrare al ISIS, felul în care-şi controlează teritoriul cucerit printr-o combinaţie de îndoctrinare şi teamă permanent întreţinută, care, de altfel, a asigurat, pentru o bună perioadă de timp, şi performanţa militară a organizaţiei. Cei doi autori discută pertinent şi despre competiţia dintre ISIS şi al-Qaida, explicându-ne cum, dintr-o formaţiune-satelit a mult mai cunoscutei organizaţii a lui Ossama bin Laden, ISIS ajunge să eclipseze al-Qaida, prin capacitatea sa crescută de a lovi ţintele dorite, prin impresionanta putere financiară pe care o deţine şi, nu în ultimul rând, prin publicitatea, fie ea şi negativă, pe care a obţinut-o la nivel global. Nu este exclus, spun cei doi autori, ca această recrudescenţă a atentatelor teroriste din Europa să fie tocmai rezultatul

competiţiei dintre ISIS şi al-Qaida. O ipoteză pe cât de neaşteptată, pe atât de îngrijorătoare.

Recomand ca această carte să fie cumpărată, citită atent şi păstrată în bibliotecă, undeva la îndemână. împărtăşesc pesimismul autorilor, exprimat la finalul cărţii. Uneori, pesimistul este doar un optimist bine informat. ISIS, ca fenomen negativ şi ameninţare, nu va dispărea prea curând, mai ales că recenta încălzire a relaţiilor dintre SUA şi Iran angoasează şi mai mult populaţia sunnită din Irak şi Siria. *The army of tenor will be with us indefinitely.2*

Iulian Fota

Introducere

Către sfârşitul anului 2011, Abdelaziz Kuwan a luat legătura cu unchiul său sirian, pentru a-i face cunoştinţă cu Riad al-Asaad, colonel în aviaţia militară siriană şi unul dintre primii militari care s-au refugiat din calea dictaturii lui Bashar al-Assad. Abdelaziz, un adolescent de şaisprezece ani din Bahrain, dorea să se alăture armatei rebelilor din Siria, însă părinţii îi interziseseră s-o facă. Motiv pentru care tânărul a decis să nu ţină cont de părerea lor.

La începutul lui 2012, a zburat mai întâi la Istanbul, apoi, asemenea atâtor alţi luptători străini, s-a urcat într-un autobuz şi, după o călătorie de treisprezece ore, a ajuns în oraşul Reynhali, situat la graniţa Turciei cu Siria. De aici, a trecut frontiera în Alep, provincie nordică ce fusese cucerită în întregime de trupele rebelilor care luptau împotriva reginului Assad. Abdelaziz a luptat câteva săptămâni alături de grupări rebele moderate, ajungând însă la concluzia că erau prea corupte şi ineficiente. A făcut apoi parte, pe rând, din diferite brigăzi islamiste, alăturându-se pentru început coaliţiei Ahrar al-Sham, apoi grupării Jabhat al-Nusra, care s-a dovedit a fi, ulterior, ramura siriană a al-Qaida. Deşi a căpătat faimă de luptător neînfricat şi devotat până în adâncul sufletului, Abdelaziz era tot mai nemulţumit de camarazii lui islamişti, iar

familia sa a făcut tot soiul de presiuni pentru a-l convinge să revină în Bahrain. Lucru care s-a şi întâmplat la sfârşitul anului 2012. Odată ajuns acasă, mama lui Abdelaziz i-a confiscat acestuia paşaportul.

— Merg pe stradă (în Bahrain) şi mă simt ca un prizonier, le mărturisea Abdelaziz autorilor acestei cărţi, un an mai târziu, tânjind încă după viaţa de luptător sfânt. Mă simt legat de mâini şi de picioare. Am senzaţia că cineva mă urmăreşte pas cu pas. Lumea aceasta nu reprezintă nimic pentru mine. Vreau să fiu liber. Vreau să mă întorc. Oamenii îşi sacrifică vieţile, asta înseamnă o viaţă onorabilă.

Famiha lui Abdelaziz se mutase în Bahrain din estul Siriei, în anii ’80. Părinţii îi asiguraseră toate mijloacele pentru un trai decent.

— Tatăl lui i-a dat o educaţie aleasă, îşi aminteşte un membru al familiei. A făcut în aşa fel încât să nu depindă de nimeni, dorindu-şi pentru el o viaţă cât mai bună. Ruda lui Abdelaziz spune că acesta era „tăcut” şi „civilizat”, „purtându-se mereu ca un adevărat bărbat”.

Abdelaziz a rămas în Bahrain doar trei luni, reuşind în cele din urmă să-şi convingă mama să-i dea paşaportul înapoi. A plecat către Siria trei zile mai târziu. Odată ajuns, Abdelaziz s-a alăturat Statului Islamic al Irakului şi al-Sham1 (ISIS), care se remarca de pe-atunci ca una dintre cele mai disciplinate şi bine organizate grupări jihadiste din Siria. Abdelaziz mărturisea ulterior că, în timpul celor trei luni petrecute în Bahrain, a luat hotărârea de a se alătura ISIS după ce vorbise pe Skype cu câţiva „fraţi” din Siria. Experienţa acumulată în cadrul altor facţiuni islamiste, asemănătoare ideologic cu ISIS, a reprezentat un avantaj atunci când s-a alăturat unui grup dominat de luptători străini. Abdelaziz a avansat în structurile de comandă ale ISIS, devenind pentru început mediator între emirii locali şi alte grupuri rebele, apoi transmiţând mesaje şi înţelegeri verbale în numele conducătorului său. După ce ISIS a cucerit hălci enorme

din teritoriile Siriei şi Irakului, în vara lui 2014, Abdelaziz a fost promovat pe lângă un oficial al trupelor de securitate care supravegheau trei oraşe de la graniţa siriano-irakiană, cantonate lângă localitatea de frontieră Albu Kamal, un culoar de tranzit pentru jihadişti ca el.

Odată înrolat în ISIS, Abdelaziz a descoperit lucruri noi despre sine însuşi. A aflat că este violent, brutal şi hotărât. A decapitat inamici. A ţinut prizonieră în casa lui o fată yazidită2, transformând-o în *sabiyya*, adică sclavă sexuală. Acesta era trofeul primit pentru participarea la bătăliile împotriva forţelor peshmerga3 ale kurzilor irakieni şi împotriva altor miliţii kurde în Sinjar, Irak, în apropierea graniţei cu Siria. Conform *Dabiq*, revista de propagadă a ISIS, o cincime din sclavele sexuale răpite în Sinjar le era trimisă liderilor centrali ai ISIS, aceştia având întâietate la alegerea lor, iar cele rămase erau împărţite între luptătorii aflaţi în josul ierarhiei militare, printre care şi Abdelaziz, ca pradă de război.

Abdelaziz ne-a arătat-o pe *sabiyya* lui într-o fotografie. Părea să aibă mai puţin de douăzeci de ani. Îi „aparţinuse” aproximativ o lună, înainte să le-o cedeze apoi altor comandanţi ISIS.

Faptul că era un violator nu părea să ştirbească prin nimic ceea ce Abdelaziz considera a fi obligaţiile sale morale, în calitate de musulman pios. Uţml dintre tovarăşii lui de luptă spunea că, în timpul emisiunilor de ştiri, acoperea ecranul televizorului, ca să nu vadă chipurile prezentatoarelor. Cita cu patos din Coran şi ḥadīth4 spusele atribuite profetului Mahomed şi vorbea cu aplomb despre al-*Dawla*, „statul”, termen folosit de ISIS cu referire la proiectul său. Întrebat ce ar fi făcut dacă tatăl lui ar fi fost membru al Jabhar al-Nusra şi l-ar fi întâlnit în luptă, Abdelaziz a răspuns fără să ezite:

— L-aş ucide. Abu Obeida5 (unul dintre tovarăşii profetului) şi-a ucis tatăl în bătălie. Mâna celor care vor răul al-Dawla va fi tăiată. Abdelaziz îşi numea rudele din armata sau din trupele de securitate din Bahrain

„apostaţi”, pentru că armata ţării sale adoptive era implicată în momentul acela într-o campanie aeriană împotriva ISIS, un şir de bombardamente efectuat de coaliţia multinaţională condusă de Statele Unite.

Înainte să se alăture jihadului din Siria, Abdelaziz începuse studiul teologiei, ducând la bun sfârşit doar primul an de studii islamice la o academie religioasă din Arabia Saudită. A abandonat liceul pe care-l urma în Bahrain şi a plecat la Medina pentru a studia *şaria*, jurisprudenţa islamică. În şcoală, după cum susţine un membru al familiei, îi evita pe colegii mai puţin evlavioşi, fiind adesea văzut lângă cei mai dogmatici dintre studenţi. Nu după multă vreme, a început să folosească „limba jihadului”, referindu-se mereu la condiţiile groaznice în care-şi duceau viaţa musulmanii sunniţi din Africa, Orientul Mijlociu şi sud-estul Asiei.

În Siria, metamorfoza lui a continuat pe câmpul de luptă. Şi-a luat numele de Abu al-Mu’tasim, după cel de-al optulea calif abbasid6, al-Mu’tasim Billah, cunoscut pentru faptul că s-a pus în fruntea oştirii cu scopul de-a răzbuna o femeie insultată de soldaţii bizantini7. Abdelaziz spune că vrea să imite modelul califatului abbasidian, susţinându-i pe musulmanii neajutoraţi din Siria şi Irak. Deşi oficial în trupele de securitate, nu a ratat nicio ocazie de a lupta pe linia frontului.

— Nu pot sta deoparte, ne-a spus el. Am venit aici să mor ca martir şi caut mereu această ocazie.

În cele din urmă, pe 23 octombrie 2014, Abdelaziz a găsit-o. A fost împuşcat mortal de un lunetist al regimului sirian, în districtul al-Hawiqa din oraşul Deir Ezzor.

De obicei, când se alătură unui grup de luptători, tinerii scriu un testament care să le fie înmânat familiilor, în cazul în care îşi pierd viaţa. Abdelaziz i-a scris mamei sale:

După cum ştii şi ai văzut pe canalele de televiziune, infidelii şi *rafida* (termen fundamentalist care îi desemnează pe şiiţi) au mers mult prea departe cu

opresiunea, omorurile, tortura şi dezonorarea musulmanilor. Nu pot, Dumnezeule, să stau cu braţele încrucişate şi să-mi văd surorile şi fraţii musulmani ucişi, cerând ajutorul altor musulmani, fără ca nimeni să le sară în ajutor. Am vrut să fiu ca al-Mu'tasim Billah. Dar cel mai important motiv este că mi-am dorit din suflet să ajung în Paradis, alături de profetul Mahomed, pacea fie cu el, şi să cer pentru tine iertare în viaţa de apoi.

Când ISIS a luat cu asalt oraşul Moşul, capitala provinciei irakiene Ninive, la mijlocul lunii iunie 2014, răspunsul internaţional a fost, în egală măsură, unul confuz şi uluit. Oameni ca Abdelaziz au cucerit în Orientul Mijlociu un teritoriu de dimensiunile Marii Britanii. Cu doar 1.000 de oameni, au cucerit un oraş din centrul Irakului, apărat de nu mai puţin de 30.000 de soldaţi şi poliţişti irakieni antrenaţi de americani. Cu toţii s-au făcut nevăzuţi, abandonând în mâinile ISIS camionete Humvee şi tancuri Abrams în valoare de zeci de milioane de dolari. Ce fel de terorişti conduc transportoare blindate şi tancuri? Este ISIS o organizaţie sau, mai degrabă, o structură similară unei armate?

Cu cinci luni înainte de căderea oraşului Moşul, într-un interviu acordat jurnalistului David Remnik de la *New Yorker*, preşedintele Obama a minimizat, în mod cât se poate de regretabil, amploarea fenomenului ISIS, referindu-se la acesta din urmă ca la „o şleahtă de bibani terorişti". Şi iată că şleahta de bibani a reuşit să spulbere barierele care separau de aproape o sută de ani Siria şi Irak, două naţiuni-stat moderne. Erau de părere că unificarea fizică şi simbolică a celor două ţări marca sfârşitul unei construcţii coloniale anglo-franceze care dusese la desenarea hărţii regionale din prezent, chiar înainte de încheierea oficială a Primului Război Mondial. Nu va mai exista nicio urmă occidentală pe harta aceea, după cum susţine ISIS. Aici va fi, în schimb, numai Califatul. Până la urmă, rosteşte Abu Bakr al-Baghdadi cu emfază, dacă musulmanii vor fi puternici, califatul ar putea

să se întindă iar până în Spania şi chiar să cucerească Roma.

Această carte are la bază o motivaţie personală. Unul dintre autori este sirian prin naştere, originar din oraşul de frontieră Albu Kamal, care a fost multă vreme o poartă de intrare a jihadiştilor în Siria şi care este acum o poartă de ieşire către Irak. Celălalt autor a transmis ştiri din suburbia al-Bab din Alep, odinioară leagănul societăţii civile siriene independente şi democrate, astăzi sinistru fief al ISIS, condus după dogmele *şariei*. Ne străduim în cele ce urmează să răspundem unei întrebări simple, rostite de nenumărate ori în studiourile televiziunilor de ştiri, pe parcursul întregii veri şi toamne a obsedantului an 2014: „De unde a apărut ISIS şi cum de a reuşit să producă un dezastru atât de mare într-un timp atât de scurt?” O întrebare legitimă, având în vedere fotografiile şi înregistrările video care au făcut înconjurul lumii, binecunoscute fiind îngrozitoarele decapitări ale unor ostateci occidentali, începând cu aceea a jurnalistului american James Foley. Însă, în egală măsură, întrebarea era una ciudată, pentru că Statele Unite se aflau, de peste un deceniu, în război cu ISIS, sub diversele sale forme, mai întâi ca al-Qaida din Irak (AQI), apoi sub forma Comitetului Consultativ Mujahedin şi apoi ca Statul Islamic al Irakului (ÎŞI). Era ca şi cum Vietcongul 8 s-ar fi întors sub o denumire diferită şi ar fi capturat o treime din Asia de Sud-Est în 1985, iar toată lumea, de la membrii administraţiei Reagan, până la

CNN, ar fi fost uimită şi cutremurată de apariţia unei necunoscute şi surprinzător de eficiente forţe de gherilă. Dacă a existat vreodată un adversar cunoscut, atunci acela a fost ISIS.

Totuşi, multe amănunte referitoare la acest inamic totalitar şi teocratic au fost uitate, ascunse sau, pur şi simplu, superficial examinate. Controversele referitoare la ideologia lui, la strategia de război şi la dinamica lui interioară persistă în toate ţările care şi-au propus să-l

înfrângă. Este ISIS mai presus sau mai prejos decât suma părţilor sale? Câştigă sau pierde la şapte luni de la declanşarea unei campanii multinaţionale aeriene concertate, susţinute de transporturile de arme furnizate aliaţilor şi armatelor interpuse? Este realist obiectivul declarat de Statele Unite şi formulat de preşedintele Obama, „de a dezmembra şi, în cele din urmă, de a distruge" ISIS, ţinând cont de actuala politică a Statelor Unite în Siria şi Irak? Nu cumva reluarea războiului din Orientul Mijlociu va dura 30 de ani, aşa cum a sugerat recent fostul secretar al Ministerului Apărării, Leon Panetta, şi se va răspândi în Africa de Nord şi, fără îndoială, în propria noastră ogradă, aşa cum am putut vedea cu ocazia atacurilor din ianuarie 2015 de la Paris?

Începem prin a examina ISIS în forma lui actuală, fără a neglija însă şi evoluţia şi adaptările sale succesive de pe parcursul ultimului deceniu. Primele capitole tratează, în special, istoria complexă a formelor anterioare îmbrăcate de ISIS, bazată pe zecile de interviuri luate unor foşti agenţi secreţi militari americani, oficiali din domeniul contraterorismului şi diplomaţi occidentali care au urmărit, au înfruntat şi au arestat luptători al-Qaida în Irak. ISIS este, de fapt, ultimul front al unei dispute vechi şi tot mai sângeroase între diversele paliere ale jihadismului internaţional. Mai precis, cum ar trebui purtat războiul sfânt şi împotriva cui? Sunt şiiţii, alawiţii şi alte secte şi etnii minoritare ţinte viabile ale atacurilor sau ar trebui cruţaţi pentru ca ISIS să se poată concentra asupra unor rele mai mari, luptând cu americanii şi aliaţii lor „sionisto-cruciaţi"? Cea mai fanatică voce implicată în această dispută a fost aceea a lui Abu Musab al-Zarqawi, fondatorul iordanian al al-Qaida din Irak, în vreme ce partea „moderată" era reprezentată de patronul spiritual şi simbolicul său superior – Osama bin Laden. Recenta ruptură dintre al-Qaida şi ISIS era inevitabilă încă din prima clipă în care al-Zarqawi şi bin Laden s-au văzut, în Afghanistan, în 1999. împreună, au pus umărul la

dezintegrarea Irakului, inspirând atrocităţi revanşarde din partea şiiţilor, luând în acelaşi timp şi un tribut sângeros, prin uciderea a numeroşi americani şi aliaţi ai acestora. Această istorie corelează conflictele din ultimul deceniu cu agendele regimurilor din Iran şi Siria, lucru fără de care nu putem înţelege cu adevărat ce înseamnă astăzi ISIS. Deşi este imposibil să ne dăm seama care dintre părţile implicate în acest conflict jihadist va câştiga în cele din urmă sau dacă *va fi* vreun câştigător, faptul că al-Qaida s-a aflat, în ultimul an, în plin război fratricid cu fosta subsidiară va determina cu siguranţă modul în care Occidentul va continua să lupte cu amândouă.

Vom examina apoi originile revoluţiei siriene, demonstrând cum a încercat regimul Assad, care a facilitat şi a stimulat financiar multă vreme actele teroriste al-Qaida în imediata vecinătate, să se prezinte nu doar ca victimă a fostului aliat, ci a şi creat, deopotrivă, în mod pervers, condiţiile favorabile pentru ca un asemenea tip de terorism să prindă rădăcini în Siria. În fine, vom studia felul în care arată ISIS în zilele noastre, sub conducerea lui al-Baghdadi şi a zeloşilor săi călăi, ajutându-ne de interviurile luate unor militanţi ISIS, spioni, „cârtiţe”, cu toţii încă activi sau între timp ucişi în lupte, şi, de asemenea, de discuţiile cu victimele lor – membri ai triburilor siriene, rebeli, activişti şi o profesoară din Raqqa, o femeie curajoasă şi sfidătoare, care a spus „Gata!”

Unele dintre principalele centre de recrutare şi organizare au fost, pentru ISIS, închisorile. Întâmplător sau nu, închisorile din Orientul Mijlociu au servit ani de zile ca veritabile academii de terorism. Acolo puteau să se reunească, să conspire, să se organizeze extremişti cunoscuţi, ba chiar îşi puteau perfecţiona abilităţile de conducători „dincolo de gardul de sârmă ghimpată” şi, cel mai sinistru aspect, puteau recruta o nouă generaţie de luptători.

ISIS este o organizaţie teroristă, dar nu este *doar* o

organizaţie teroristă. Este, de asemenea, o reţea mafiotă eficientă, care exploatează pieţele gri transnaţionale ale petrolului şi traficului cu arme, vechi de decenii. Este o armată convenţională, care mobilizează şi desfăşoară trupe cu o micepere ce i-a impresionat pe membrii armatei Statelor Unite. Este un sofisticat aparat de informaţii, care penetrează organizaţiile rivale şi le recrutează pe tăcute ofiţerii, înainte de a prelua controlul asupra lor, de a-i târî în focul luptelor sau de a le confisca teritoriul. Este o abilă maşină de propagandă, care-şi diseminează foarte eficient mesajul şi care-i convoacă pe noii recruţi la luptă, cu ajutorul reţelelor de socializare. ISIS este, de asemenea, o rămăşiţă spectrală a unui adversar chiar mai timpuriu decât al-Qaida. Mulţi dintre cei mai importanţi decidenţi ai săi au făcut parte fie din armata lui Saddam Hussein, fie din serviciile lui secrete. Cumva, baasismul9 secular a revenit în Irak sub masca fundamentalismului islamic – o contradicţie mai mică decât ar putea părea la o primă vedere.

Mai important, ISIS însuşi se prezintă ca o minoritate oprimată în Irak şi ca o majoritate sunnită chiar mai persecutată şi victimizată în Siria, ca ultima linie de apărare împotriva unei liote de inamici – infidelele State Unite, apostatele naţiuni arabe din Golf, dictatura alawiţilor nusayri10 din Siria, cea *radifa* din Iran şi satrapia acestora din Baghdad. Chiar şi aici, ca în toate teoriile conspiraţiei, ISIS se bazează pe un miez de adevăr şi pe îngrozitoarele realităţi geopolitice, pentru a descrie o forţă satanică globală ridicată împotriva sa. Avioanele siriene zboară acum pe aceleaşi culoare aviatice ca cele americane şi se presupune că bombardează acelaşi ţinte în estul Siriei. În acelaşi timp, guvernul Statelor Unite susţine că Assad nu mai are niciun viitor la Damasc. În Irak, miliţiile şiite organizate în Iran, unele dintre ele trecute de Statele Unite pe lista organizaţiilor teroriste (pentru că au mâinile pătate de sânge american), slujesc acum drept avangardă pentru campania terestră a forţelor

de securitate irakiene împotriva ISIS, cu mult trâmbiţata lor expertiză şi încurajarea trupelor Gărzilor Revoluţionare iraniene, altă entitate pe care Statele Unite o consideră teroristă. De asemenea, aceste miliţii au făcut epurări etnice în localităţile sunnite prin care au trecut, intrând astfel în atenţia Amnesty Internaţional şi Human Rights Watch – în vreme ce avioanele de luptă ale Statelor Unite le asigură, indirect, acoperirea aeriană. Indiferent de intenţiile Washingtonului, aparenta alianţă de convenienţă cu regimurile criminale ale Siriei şi Iranului îi împiedică pe sunniţi, care detestă sau se tem de ISIS, să participe la alte eforturi esenţiale (cum ar fi „Deşteptarea" irakiană) pentru a-i alunga pe terorişti din mijlocul lor. Cei care au încercat s-o facă au fost măcelăriţi fără milă, iar alţii au fost pur şi simplu asimilaţi şi au jurat credinţă măcelarilor.

Considerat un subiect de senzaţie, dar şi subestimat în egală măsură, ISIS a distrus frontierele statelor-naţiuni contemporane şi s-a autoproclamat restauratorul unui pierdut imperiu islamic. Un inamic vechi a devenit unul nou, hotărât să prelungească ceea ce era deja un război mult prea îndelungat.

Capitolul 1

Părintele fondator

Jihadul lui Abu Musab Al-Zarqawi

„Grăbiţi-vă, o, musulmani, către statul vostru. Da, este statul vostru. Grăbiţi-vă, pentru că Siria în este pentru sirieni, iar Irakul nu este pentru irakieni". Abu Bakr al-Baghdadi – uns de atunci cu numele de califul Ibrahim – a vestit sfârşitul ISIS şi naşterea Statului Islamic pe 28 iunie 2014, în prima zi de Ramadan. Şi-a rostit predica din amvonul Marii Moschei al-Nuri din Moşul, un oraş pe care trupele sale îl cuceriseră cu câteva zile înainte. Deşi irakian prin naştere, al-Baghdadi abolea orice formă de cetăţenie. Din punctul lui de vedere, naţiunile din Semiluna Fertilă, în fapt, din lumea întreagă, nu mai existau. Nu mai exista decât Statul Islamic. Mai mult, umanitatea putea fi împărţită fără greş în două „tabere".

Prima era „tabăra musulmanilor şi a mujahedinilor (luptătorii sfinţi) de pretutindeni”, iar a doua era „tabăra evreilor, cruciaţilor şi a aliaţilor acestora”.

În timp ce stătea acolo, îmbrăcat în negru, al-Baghdadi s-a prezentat pe sine drept moştenitor al califatului medieval abbasid şi, deopotrivă, ca întrupare a spiritului eroicului său predecesor, Abu Musab al-Zarqawi, care vorbea în termeni la fel de revoluţionari şi care venera moscheea din interiorul căreia Abu Bakr al-Baghdadi predica împlinirea unei viziuni neguroase, ce aştepta să se materializeze de unsprezece ani.

Băiatul din Zarqa

Sărăcăciosul târg Zarqa se află la aproximativ 40 de kilometri nord-est de Amman, Iordania. Înainte ca eroul lui cel mai notoriu să adopte denumirea oraşului în interiorul numelui său de războinic, acolo se aflau două organizaţii civile, una liturgică şi alta umanitară. Zarqa1 este locul în care a avut loc faimoasa luptă biblică a lui Iacob cu Dumnezeu, aici funcţionând astăzi cel mai vechi lagăr de refugiaţi palestinieni din Iordania, al-Ruseifah. Ahmad Fadhil Nazzal al-Khalaylah, cum se numea al-Zarqawi la naştere, nu făcea parte dintr-un popor desţărat, ci provenea din tribul Bani Hassan, o confederaţie de beduini care ocupa bancul estic al râului Iordan. Aceştia din urmă erau cunoscuţi pentru loialitatea faţă de regatul haşemit. Tatăl lui al-Zarqawi era *mukhtar*, bătrân al localităţii însărcinat de comunitate să arbitreze disputele locale, deşi fiul său părea mai preocupat să se implice în ele. Al-Zarqawi a fost un elev neînzestrat2, agramat, a abandonat şcoala în 1984, în chiar anul morţii tatălui său, dedicându-se unei vieţi de infractor. „Nu era chiar aşa mare, dar era îndrăzneţ”, îşi amintea mai târziu unul dintre verişorii lui al-Zarqawi, într-un interviu pentru *New York Times*. Era beţiv şi făcea contrabandă cu alcool3. Unii contemporani spun, de asemenea, că că ar fi fost proxenet. A ajuns pentru prima dată în închisoare pentru posesie de droguri şi agresiune sexuală.4

Îngrijorată că fiul ei se prăbuşea într-un abis din care nu se va mai putea salva, 5 mama lui al-Zarqawi, Um Sayel, l-a înscris la cursurile religioase organizate de moscheea Al-Husayn Ben Ali din Amman. Experienţa l-a transformat. Credinţa şi-a atins scopul, dezrădăcinând fărădelegea, însă nu în felul în care sperase Um Sayel.

Acolo, în moschee, al-Zarqawi a descoperit pentru prima dată salafismul, o doctrină care, în formele sale de astăzi, propovăduieşte reîntoarcerea la puritatea teologică şi la vechile tradiţii, datând de pe vremea profetului Mahomed. Salafiştii consideră democraţia de tip occidental şi modernitatea nu doar fundamental ireconciliabile cu islamul, dar şi principalii factori poluanţi ai civilizaţiei arabe, care după Primul Război Mondial a stagnat din pricina regimurilor ilegitime şi „apostate" din Egipt, Iordania, Siria şi Irak. Cei mai extremişti dintre salafişti sunt, de asemenea, partizani ai jihadului, un cuvânt care înseamnă „luptă" în limba arabă şi care are, în acelaşi timp, o mulţime de alte definiţii. De exemplu, când sovieticii au invadat Afghanistanul în 1979, prima definiţie a fost aceea de „rezistenţă armată".

Ambianţa din Hayatabad

Hayatabad este un oraş de la periferia Peshawarului, Pakistan, situat la poalele pasului Khyber, culoar de trecere pentru multele imperii care au traversat Afghanistanul. La sfârşitul anilor '80, oraşul a devenit un fel de Casablanca pentru războiul sovieto-afghan, care începuse să piardă din intensitate. Era un oraş al proiectelor şi aşteptărilor eterne, gazdă pentru soldaţi, spioni, traficanţi de droguri, escroci, şefi de bande, refugiaţi, comercianţi care operau pe piaţa neagră, veterani şi mujahedini aspiranţi.6

Era, de asemenea, cartierul general al lui Osama bin Laden, descendent al unei familii de miliardari saudiţi, preocupat să pună fundamentele şi să recruteze oameni pentru lansarea propriei organizaţii, al-Qaida. Pe atunci, mentorul lui bin

Laden era, de asemenea, şi unul dintre cei mai importanţi teoreticieni islamişti din Hayatabad, un palestinian pe nume Abdullah Azzam. Acesta a publicat în 1984 o carte care a devenit ulterior manifestul mujahedinilor afghani. Era o pledoarie în favoarea ideii că musulmanii aveau obligaţia, ca indivizi şi comunitate, să respingă armatele cuceritoare sau de ocupaţie aflate pe teritoriile lor sfinte. Stimulat, cu siguranţă, de faptul că locul său de baştină era ocupat de armata israeliană, Azzam a transformat în mod explicit campania antisovietică într-o prioritate nu doar pentru afghani, ci pentru toţi credincioşii musulmani. Ca şi diatribele rostite decenii mai târziu de al-Baghdadi, cuvintele lui Azzam erau de fapt o convocare generală a mujahedinilor de pretutindeni, aceştia din urmă fiind îndemnaţi să se alăture unei tabere, pentru a lupta împotriva alteia. Deşi nu a susţinut ideea unui califat transnaţional, Azzam considera că Afghanistanul era locul în care se putea constitui un stat islamic viabil, pe ruinele hegemoniei comuniste. Acest război, la urma urmei, era unul purist, nediluat încă de amestecul de ideologii competitive şi paradoxale, cum devenise recent cauza palestiniană, graţie naţionalismului secular al lui Yasser Arafat şi mondenului terorism leninist practicat de Carlos Şacalul.

Astfel că, atunci când Azzam s-a mutat la Peshawar, el şi bin Laden au devenit dădacele nou-veniţilor „arabo-afghani”, cum li se spunea, în termeni familiari, mujahedinilor străini dornici să lupte într-un război sfânt, dar care nu aveau nici cea mai vagă idee cum şi de unde să înceapă. Au format împreună Maktab al-Khadamat sau Biroul de Servicii, care funcţiona într-una dintre reşedinţele aflate în proprietatea lui bin Laden. Dacă Azzam era Marx, bin Laden era Engels-ul lui, beizadeaua bogată care plătea notele şi ţinea firma aprinsă, în vreme ce maestrul trudea la textele care urmau să schimbe lumea.7

Aproximativ trei mii de arabo-afghani au trecut prin

acest centru de consiliere jihadistă, prin intermediul căruia primeau bani, mâncare şi găzduire, fiind deopotrivă asimilaţi cultural de o ciudată şi etno-lingvistic-heterodoxă frontieră nord-vestică. În acelaşi timp, nenumărate milioane de dolari au fost sifonate prin intermediul Biroului de Servicii8, multe dintre ele colectate de înşişi bin Laden şi Azzam, altele canalizate de guvernul saudit, cu care bin Laden – prin imperiul firmei de construcţii a familiei sale – avea legături strânse. Unii dintre cei mai notorii terorişti internaţionali îşi câştigau aici cele mai de preţ bunuri – contactele –, sub patronajul sistemului pus la punct de bin Laden şi Azzam.9

Azzam şi discipolul său au părăsit în cele din urmă corabia, graţie apropierii lui bin Laden de o altă celebritate în plină ascensiune pe firmamentul jihadist: Ayman al-Zawahiri, un chirurg egiptean care lucrase vreme de trei luni pentru societatea Semiluna Roşie din Pakistan, în vara lui 1980, şi făcuse câteva scurte escapade în Afghanistan, pentru a vedea cu ochii lui cum se desfăşura războiul. Până la sfârşitul deceniului10, al-Zawahiri îşi câştigase notorietatea mondială, numărându-se printre sutele de oameni arestaţi şi torturaţi pentru presupusa lor complicitate la asasinarea preşedintelui egiptean Anwar Sadat11. El a fost emirul (sau prinţul) grupării Jamaat al-Jihad sau Grupul Jihadului, care a vrut să răstoarne guvernul din Cairo printr-o lovitură de stat şi să instaureze în locul acestuia o teocraţie islamică.12

După ce a fost eliberat, al-Zawahiri s-a întors în Peshawar, în 1986, reluându-şi activitatea medicală la un spital al Semilunii Roşii şi refăcând organizaţia al-Jihad. La vremea respectivă, salafismul său devenise şi mai puternic, al-Zawahiri flirtând cu conceptul de *takfirism* – excomunicarea fraţilor musulmani pe baza presupusei lor erezii, o acuză care atrăgea după sine pedeapsa capitală. Astfel, când al-Zawahiri s-a împrietenit cu bin Laden, a intrat pe traiectoria de coliziune cu Abdullah Azzam, care se opunea uciderii musulmanilor de către alţi musulmani.

Pentru Azzam, ţinta adevărată a jihadismului era Occidentul păgân şi depravat, obiectiv în care includea, desigur, şi statul Israel. Al-Zawahiri şi Azzam se urau reciproc şi luptau pentru atenţia şi bunăvoinţa lui bin Laden. Dar cel mai mult luptau pentru banii lui.

La sfârşitul lui noiembrie 1989, Azzam şi doi dintre fiii săi au fost ucişi în urma exploziei unei mine, care le-a aruncat maşina în aer în timp ce se îndreptau către o moschee.13 (Au existat o mulţime de teorii referitoare la potenţialii făptuitori, incriminându-i, rând pe rând, pe membrii KGB, pe cei ai Serviciilor Secrete Saudite, dar şi pe agenţii CIA, şi/sau chiar bin Laden ori al-Zawahiri) 14. În chiar luna următoare, un alt fiu al lui Azzam, Huthaifa Azzam, s-a dus la aeroportul din Peshawar să întâmpine un grup de arabo-afghani, în principal iordanieni, sosiţi la spartul târgului, să lupte cu Armata Roşie, care în mai puţin de două luni urma să se retragă definitiv din Afghanistan. Unul dintre noii-sosiţi era al-Zarqawi.15

Clausewitz16 pentru terorişti în primăvara lui 198917, Abu Musab al-Zarqawi a pornit din Hayatabad către est, ajungând în oraşul Khost, situat în Afghanistan, la timp pentru a fi martorul înfrângerii Armatei Roşii. În loc să se întoarcă în Iordania18, pentru că ratase participarea la războiul sfânt, el a rămas în regiunea frontierei de nord-vest până în 1993, stabilind numeroase contacte utile cu cei care se străduiau să hotărască soarta Afghanistanului post-sovietic. Printre aceştia se aflau fratele lui Khalid Sheikh Mohammed 19, cel care a pus la cale atentatele din Statele Unite, din 11 septembrie 2001, şi Mohammed Shobana, care publica o revistă jihadistă numită *Al-Bunyan Al-Marsus* (*Edificiul impenetrabil*). În ciuda faptului că era agramat20, şi ajutat de referinţele primite de la un cleric bine văzut, al-Zarqawi a devenit unul dintre corespondenţii revistei. L-a întâlnit, de asemenea, pe viitorul său cumnat21, Salah al-Hami, un jurnalist iordaniano-palestinian care lucra pentru al-*Jihad* a lui Abdullah Azzam, publicaţia internă a Biroului de

Servicii. Al-Hami îşi pierduse un picior după ce călcase pe o mină în Khost22. Mai târziu povestea că, în timp ce se afla în convalescenţă la spital, după ce se plânsese că nu-şi va mai găsi nicicând o nevastă din pricina acelei diformităţi, al-Zarqawi i-o oferise drept soţie pe una dintre cele şapte surori ale sale. Aceasta a venit la Peshawar să se căsătorească23, eveniment care a prilejuit prima şi singura fotografie cunoscută până în aprilie 2006 a lui al-Zarqawi, când ramura al-Qaida pe care o conducea în Irak a dat publicităţii un film de propagandă în care şeful lor, îmbrăcat în negru, trăgea rafale de mitralieră, asemenea lui Rambo.

După cum afirmă al-Hami24, activitatea de reporter a lui al-Zarqawi consta, cu precădere, în intervievarea veteranilor războiului sovieto-afghan, care îl ajutau să trăiască experienţa la maximum. Noaptea, încerca să înveţe Coranul pe de rost.

Al-Hami se va întoarce în Iordania25, câteva luni mai târziu, alături de noua lui soţie, însă cumnatul său va rămâne, participând la ceea ce începuse să fie un război civil pentru destinul recent eliberatului Afghanistan. Şi-a încercat norocul cu căpetenia paştună Gulbuddin Heymatyar, care a ocupat în repetate rânduri funcţia de prim-ministru la Kabul26, pentru ca în cele din urmă să fie alungat de talibani şi să se refugieze în Iran. Zilele în care al-Zarqawi era cronicarul istorisirilor de război ale altora se terminaseră. Acum voia să aibă de povestit propriile istorii.

A trecut prin câteva tabere de antrenament de la frontiera afghano-pakistaneză, inclusiv pe la Sada al-Malahim (Ecoul bătăliei), care avea importanţa Fortului Dix pentru al-Qaida. Aici au fost instruiţi Ramzi Yousef şi Khalid Sheikh Mohammed, cei care au organizat, un deceniu mai târziu, atacurile de la World Trade Center27. După cum aminteşte Loretta Napoleoni28, fosta gardă de corp a lui bin Laden, Nasir Ahmad Nasir Abdallah al-Bahari, povesteşte că în tabăra de la Sada al-Malahim se

practicau trei etape distincte de antrenament şi îndoctrinare. Prima era cea a „experimentării” 29, care dura cincisprezece zile. Pe parcursul acestei perioade, recrutul era supus „epuizării psihice şi morale”, scopul fiind acela de a-i departaja pe bicisnici de luptătorii adevăraţi. A doua era „perioada de pregătire militară” 30, care dura patruzeci şi cinci de zile. În această etapă, recruţii erau învăţaţi cum să manevreze armele uşoare, după care se familiarizau cu aruncătoarele portabile de rachete sol-aer şi urmau cursuri de cartografie. A treia şi ultima etapă era însuşirea „tacticilor războiului de gherilă”, unde învăţau teorie militară. Clausewitz pentru teroriştі31.

Întoarcerea acasă

Al-Zarqawi s-a reîntors în Iordania în 199232 şi, imediat după aceea, a intrat în atenţia Directoratului General de Securitate (DGS), îngrijorat la momentul acela de faptul că arabo-afghanii repatriaţi şi-ar fi putut îndrepta atenţia către duşmanul de acasă. DGS avea tot dreptul să fie îngrijorat. Temerile sale s-au dovedit întemeiate în 199333, când negocierile de pace ale Iordaniei cu Israelul au exacerbat antipatia islamistă faţă de regat, iar luptătorii proaspăt reîntorşi de pe frontul afghan au început să pună pe picioare organizaţii jihadiste, cum ar fi Jaysh Muhammad (Armata lui Mahomed) şi al-Hashaykkah (Afghanii iordanieni).

Revenirea lui al-Zarqawi la viaţa civilă a fost, inevitabil, un eşec. L-a vizitat pe Abu Muhammad al-Maqdisi, un salafist iordaniano-palestinian pe care-l cunoscuse în Hayatabad şi care le spusese celor de la revista lui Shobana că ar putea fi un corespondent potrivit. Al-Maqdisi publicase recent o înveninată diatribă antioccidentală, *Democraţia*: *O religie*, care trasa o limită clară între economia politică a „păgânilor” şi legea divină a lui Allah. împreună, într-un joc de umbre levantin34, dublându-i pe bin Laden şi Azzam, al-Zarqawi şi al-Maqdisi vânau prozeliţi la reuniuni improvizate în toată Iordania,

protestând vehement împotriva îmbunătăţirii relaţiilor cu Israelul şi a rolului intruziv şi imperialist al Americii în Orientul Mijlociu. Al-Maqdisi era un cărturar pedant35, plin de invective la adresa aparentelor deficienţe ale politicii contemporane; al-Zarqawi era carismatic, având însă un intelect mediocru. „Nu mi s-a părut a fi prea inteligent” 36, mărturisea câţiva ani mai târziu Mohammed al-Dweik, viitorul avocat al lui al-Zarqawi.

Al-Maqdisi şi-a înfiinţat propria celulă jihadistă iordaniană, cunoscută sub numele de Bayt al-Imam (Casa Imamului), înrolându-l şi pe al-Zarqawi. Primul act de terorism autohton a avut mai degrabă izul unei farse de-a poliţiştilor din Keystone, decât impactul unei tragedii îngrozitoare. Armele aruncate de armata irakiană în timpul retragerii de la sfârşitul Primului Război din Golf s-au vândut ca pâinea caldă pe înfloritoarea piaţă neagră kuwaitiană. Al-Maqdisi, care a locuit pentru o vreme în Golful Persic şi avea relaţii la nivel înalt, a cumpărat mine antipersonal, rachete antitanc şi grenade de mână şi le-a transportat clandestin în Iordania, intenţionând să le folosească în atacuri teroriste îndreptate împotriva regatului. Al-Maqdisi i-a dat armele de contrabandă lui al-Zarqawi37, cu indicaţia să le ascundă, iar după o vreme i le-a cerut înapoi; acesta din urmă i-a făcut pe plac, însă a păstrat două bombe, care, pretindea el mai târziu, erau destinate „unei operaţiuni sinucigaşe în teritoriile ocupate de sionişti”. Conştient că DGS le urmărea toate mişcările38 şi că avea cunoştinţă de armamentul pe care îl deţineau în mod ilegal, cei doi terorişti au încercat să fugă din Iordania înainte de a fi prinşi. În martie 1994 au fost arestaţi amândoi – al-Zarqawi, după ce DGS a făcut o percheziţie la domiciliul său şi a descoperit acolo depozitul de arme. A fost surprins de agenţii DGS în pat şi a încercat să împuşte un ofiţer, după care să se sinucidă. Nu a reuşit niciuna, nici alta. A fost acuzat şi condamnat39 pentru posesie ilegală de armament şi pentru apartenenţa la o organizaţie teroristă scoasă în afara legii.

În timpul procesului, al-Zarqawi şi al-Maqdisi au hotărât să transforme banca acuzării într-un amvon, cam cum făcuse al-Zawahiri în Egipt. Au acuzat tribunalul, statul şi monarhia că întinează legile lui Dumnezeu şi islamul. Conform judecătorului Hafez Amin, Bayt al-Imam „a trimis o scrisoare plină de acuze, prin care pretindea că acţionam împotriva învăţăturilor Sfântului Coran”. Lui Amin i se cerea să-i trimită mesajul regelui Hussein însuşi, acuzându-l de sacrilegiu40. Al-Zarqawi se afla încă sub pulpana lui al-Maqdisi, copleşit de uşurinţa cu care clericul transformase procesul în propagandă. Amândoi au fost condamnaţi în 199441 la cincisprezece ani de închisoare şi au fost transferaţi la Swaqa, un penitenciar de maximă securitate ridicat în mijlocul deşertului.

„Închisoarea a fost universitatea lui”.

Timpul petrecut în închisoare l-a făcut pe al-Zarqawi să se concentreze mai mult asupra misiunii lui42, să devină mai brutal şi mai intransigent. Ca membru al Bani Hassan, a avut o poziţie privilegiată în raport cu ceilalţi deţinuţi, incluzându-l aici chiar şi pe al-Maqdisi, care era totuşi înnobilat de camaraderia cu al-Zarqawi. În Iordania, ca peste tot aiurea, *gemeinscha-vi* unei puşcării pune accentul pe privilegii şi pe beneficiile de care se bucură criminalii în afara cutiilor de beton în care stau închişi. Al-Zarqawi şi-a consolidat influenţa cu ajutorul unor gardieni maleabili sau corupţi, pentru ca membrii facţiunii sale, formate din camarazi din Bayt al-Imam, să prospere. A obţinut pentru oamenii lui privilegiul de a nu mai purta uniformele standard44 şi de a nu mai participa la apelul de dimineaţă, din curtea penitenciarului. „Le putea da oamenilor săi ordine doar dintr-o mişcare a ochilor”, îşi aminteşte unul dintre medicii închisorii45.

Prin presiuni sau putere de convingere46, al-Zarqawi a căutat să-şi impună viziunea asupra ideologiei islamiste, asumându-şi deopotrivă rolul de justiţiar suprem. Îi stâlcea în bătaie pe cei pe care nu-i plăcea47, aşa cum s-a întâmplat cu unul dintre colaboratorii revistei *Swaqa*.

Acesta publicase articole critice la adresa lui al-Zarqawi. Un alt deţinut, Abu Doma, îşi aminteşte că al-Zarqawi l-a prins citind *Crimă şi pedeapsă*, „o carte scrisă de un păgân”. Al-Zarqawi l-a urmărit cu atenţie, să se asigure că îşi pierduse interesul în literatura rusă profană, trimiţându-i un bilet ameninţător, în care aproxima numele lui Dostoievski sub forma „Doseefski”. („Biletul era într-o arabă plină de greşeli, de parcă ar fi fost scris un copil”, îşi aminteşte Doma48). Incapabil să-şi argumenteze punctele de vedere49, al-Zarqawi s-a concentrat asupra formei sale fizice, folosindu-se de cadrul metalic al patului şi de cutii de ulei de măsline umplute cu pietre pentru a face exerciţii. Însă nu reuşea întotdeauna să ajungă la o înţelegere cu paznicii. Uneori, când îi înfrunta, era bătut, sporind astfel admiraţia celor care-l considerau liderul lor. La un moment dat, a fost aruncat în carceră pentru opt luni şi jumătate50.

Tot în închisoare, al-Zarqawi l-a eclipsat pe al-Maqdisi51 şi şi-a asumat titlul de emir, onoare pe care ultimul insista mai târziu că i-ar fi conferit-o primului. Mentorul cărturar şi-a ajutat protejatul comandant să-şi cultive ideologia, dar şi musculatura52; concepeau împreună *fatwa*, adică edicte religioase, pe care le încărcau mai apoi pe internet. Câteva dintre acestea i-au atras atenţia lui bin Laden53, care urmărise cu mare interes, din Pakistan, procesul celor doi iordanieni. Conform mărturiilor lui „Richard”, fost înalt oficial în cadrul structurilor antiteroriste54 ale Pentagonului, dispus să facă anumite dezvăluiri la adăpostul unui nume de cod, experienţa lui al-Zarqawi în închisoare seamănă cu aceea a lui Whitey Bulger, şeful crimei organizate din Boston: „L-am trimis la Harvardul închisorilor americane. Era un criminal viclean, cu un IQ scăzut şi, pe lângă asta, câteva surse bune de venit. A ieşit din penitenciar cu o faimă imensă, ceea ce l-a ajutat să-şi pună pe picioare propria bandă, cu ajutorul căreia a condus Bostonul vreme de patru sau cinci ani. La fel s-a întâmplat cu al-Zarqawi.

Închisoarea a fost universitatea lui”. Ceva foarte asemănător se va spune şi despre Abu Bakr al-Baghdadi, douăzeci de ani mai târziu, tovarăşii săi din ISIS amintindu-şi că avea calităţi de conducător şi că se descurca la fel de bine cu paznicii de la Câmp Bucea, centrul american de detenţie din sudul Irakului.

În cele din urmă, al-Zarqawi nu a efectuat decât o parte din pedeapsa la care fusese condamnat, graţie succesiunii dinastice. Când regele Hussein a murit, a fost urmat la tron de fiul său, Abdullah al II-lea, un reformist educat în Occident, care a adoptat o politică de reconciliere cu Frăţia Musulmană, cel mai mare grup de opoziţie din parlamentul iordanian. În martie 1999, noul rege a declarat o amnistie generală pentru aproximativ trei mii de deţinuţi, excepţie făcând doar condamnaţii cu infracţiuni grave, precum asasinii, violatorii şi trădătorii. Mulţi islamişti care, practic, nu comiseseră acte de terorism împotriva coroanei au fost eliberaţi, al-Zarqawi aflându-se printre ei55.

Întâlnirea cu Bin Laden

Al-Zarqawi a părăsit Iordania în vara lui 199956, îndreptându-se din nou către Pakistan, cu intenţia să reia lucrurile din punctul în care le lăsase în urmă cu câţiva ani. A fost arestat pentru scurtă vreme în Peshawar57 şi a petrecut opt zile în închisoare, în mod sigur pentru că-i expirase viza. I s-a spus că-şi va primi paşaportul înapoi doar dacă-l va folosi pentru a se întoarce imediat în Iordania58. În schimb acesta a trecut clandestin frontiera în Afghanistan, adăpostindu-se într-o „casă de oaspeţi” a jihadiştilor, într-o localitate situată la vest de Kabul, într-o zonă aflată sub controlul lui Gulbuddin Hekmatyar.

Al-Zarqawi l-a întâlnit pentru prima dată pe Osama bin Laden în Kandahar, capitala *de facto* a talibanilor. N-a fost o întâlnire tocmai plăcută. Bin Laden îi suspecta pe el şi clica de iordanieni cu care venise că ar fi fost infiltraţi de DGS. De asemenea, tatuajele fostului deţinut, colecţionate de al-Zârqawi în vremurile sale mai puţin pioase şi pe care

încercase ulterior, fără succes, să le şteargă cu acid clorhidric, în perioada petrecută în puşcărie, l-au tulburat pe austerul saudit. Oricum, mai mult decât orice, bin Laden a fost ofensat de aroganţa lui al-Zarqawi, de „viziunea lui rigidă”. Al-Zawahiri a asistat la întâlnire şi a fost de acord cu faptul că primirea iordanianului în al-Qaida nu reprezenta o chestiune de primă urgenţă59.

Inamicii din apropiere şi cei din depărtare în 1996, bin Laden a lansat o *fatwa*, „Declararea jihadului împotriva americanilor care ocupă tărâmul celor două locuri sfinte”, adică Meca şi Medina, din Arabia Saudită, unde soldaţii Statelor Unite şi cei ai forţelor de coaliţie se aflau staţionaţi încă din perioada imediat următoare Primului Război din Golf. Declaraţia era, cumva, o contopire a viziunilor lui Azzam şi al-Zawahiri despre războiul sfânt. În ceea ce priveşte Afghanistanul, al-Qaida pretindea că luptă acolo cu un alt infidel care ocupa pământ musulman, numai că, de această dată, „ocupantul” se afla acolo la invitaţia şi spre încântarea unui guvern musulman, colaborator odinioară cu bin Laden în lupta contra ruşilor.

La începutul anilor ’90, al-Qaida a vânat soldaţii americani60 prin tot Orientul Mijlociu şi Africa, din Yemen şi Arabia Saudită, până în Kenya şi Tanzania, lucru care a plasat organizaţia în zona jihadului cu „inamicul din depărtare”, la aceasta adăugându-se dezlegarea de a omorî orice musulman care colaborase cu superputerea democratică. Astfel că, din dorinţa de a aduce terorismul înapoi în Iordania, cu scopul de a-l folosi *exclusiv* împotriva unor ţinte musulmane, al-Zarqawi se plasa încă ferm de partea jihadului orientat spre „inamicul din apropiere”. Cu alte cuvinte, el se plasa exact în punctul în care se aflase mai vârstnicul al-Zawahiri cu un deceniu în urmă, alimentând astfel o divergenţă deopotrivă generaţională şi ideologică. Al-Zarqawi dădea, de asemenea, o definiţie şi mai confuză termenului de *kuffar* (necredincioşi), în care el obişnuia să-i includă pe toţi şiiţii şi pe sunniţii care nu se supuneau cu stricteţe principiilor salafiste. Bin Laden nu

dăduse niciodată importanţă acestor categorii, fără îndoială din raţiuni personale, propria sa mamă fiind o siriană alawită, cu alte cuvinte, membră a unei ramuri desprinse din secta şiită.

Pe aceste premise de rău augur, între cei doi jihadişti s-a încheiat un mariaj de convenienţă. Saif al-Adel, şeful securităţii organizaţiei al-Qaida, pare să fi fost motivul care a stat la baza acesteia, graţie uneia dintre cele mai importante arme ale terorismului islamic: pragmatismul listei de contacte. Al-Zarqawi avea la vremea aceea relaţii extinse în Levant, iar al-Adel l-a convins pe bin Laden că această reţea putea fi folositoare pentru al-Qaida. Unul dintre contacte era chiar Abu Muhammad al-Adnani61, care este astăzi purtătorul de cuvânt oficial al ISIS.

Tawhid Wal-Jihad în anul 2000, lui al-Zarqawi i-a fost încredinţată conducerea unei tabere de antrenament în Herat, al treilea oraş ca mărime din Afghanistan, situat la frontiera cu Iranul. Banii pentru începerea construcţiei taberei au „enit de la al-Qaida62, după cum susţine fostul analist CIA, Nada Bakos63, care apreciază că bin Laden i-ar fi dăruit lui al-Zarqawi 200.000 de dolari, sub forma unui împrumut, un mărunţiş faţă de sumele pe care le-ar fi putut aloca al-Qaida. „Tot ce-ţi trebuia era un petec de pământ, câteva bare de tracţiune şi nişte tipi care să se învârtă pe-acolo cu AK-47 la piept”, spunea Richard, fostul oficial de la Pentagon. „Nu vorbim de antrenamente sofisticate, şi nici măcar despre antrenamentul de bază al puşcaşilor marini. Activitatea fizică de la Herat urma să stabilească cine avea oasele suficient de tari pentru luptă”. 64

Al-Zarqawi s-a ocupat în special de recruţii palestinieni şi iordanieni65, pregătindu-i pentru ceea ce el numea Jund-al-Sham (Soldaţii Levantului) 66, deşi pancarta atârnată la intrarea în tabără purta sloganul care va deveni mai târziu numele celulei sale teroriste din Irak: Tawhid wal-Jihad (Monoteism şi Jihad). După cum o spune şi numele, Soldaţii Levantului erau antrenaţi pentru

viitoare operaţiuni teroriste în Israel/Palestina, Iordania şi alte ţări arabe, cu obiectivul suprem de a schimba regimurile politice de acolo. Unii dintre absolvenţii programului de pregătire al taberei67 au participat, într-adevăr, la operaţiuni spectaculoase, inclusiv asasinarea în 2002 a lui Laurence Foley, ofiţer delegat din partea Statelor Unite pe lângă Agenţia de Dezvoltare Internaţională cu sediul în Amman, şi la un alt foarte mediatizat complot, prin care se urmărea detonarea unor bombe chimice în capitala iordaniană, în 2004, ţintele fiind cabinetul prim-ministrului, sediul DGS şi ambasada Statelor Unite. Autorităţile iordaniene susţineau68 că, dacă acest atac ar fi reuşit, ar fi ucis nu mai puţin de 80.000 de oameni; al-Zarqawi şi-a asumat responsabilitatea pentru eşecul atacurilor, însă a negat că ar fi intenţionat să folosească arme chimice.

Jund al-Sham a cunoscut o ascensiune vertiginoasă69, impresionându-l profund pe al-Adel, care vizita Heratul lunar şi-i raporta lui bin Laden progresele făcute de beneficiarul donaţiei al-Qaida. Între 2000 şi 200170, conducătorul al-Qaida i-a cerut în mod repetat lui al-Zarqawi să se întoarcă la Kandahar pentru *bayat* – jurământul de supunere –, care era o condiţie *sine qua non* pentru deplina înrolare în al-Qaida, iar al-Zarqawi, tot în mod repetat, l-a refuzat71. „Nu l-am auzit rugându-se la altcineva decât la Profet72, acesta era caracterul lui Abu Mosab, nu urmărea pe nimeni, el doar se ducea să obţină ceea ce considera că e drept”, îşi amintea un fost asociat al său. Din cauza aroganţei lui73 sau a dezacordului faţă de opiniile binefăcătorului său, al-Zarqawi a păstrat o relaţie distantă şi interesată faţă de al-Qaida până în 2004.

Ansar al-Islam

Unul dintre locotenenţii lui al-Zarqawi în tabăra de la Herat era un camarad iordanian, Abu Abdel Rahman al-Shami74, care a fost însărcinat cu extinderea reţelei în nordul Irakului, *via* Iran, pentru a crea un fief în stil taliban în zona semiautonomă a Kurdistanului, regiune

protejată de armata şi aviaţia lui Saddam printr-o interdicţie internaţională de zbor. Grupul jihadist pus pe picioare de al-Shami a fost cunoscut sub numele de Jund al-Islam şi a ocupat o regiune de 500 km² în zona muntoasă nordică, înstăpânindu-se peste aproximativ 200.000 de oameni, care s-au pomenit nitam-nisam că le sunt interzise alcoolul, muzica şi televiziunea prin satelit.

După atacurile din 11 septembrie75 şi după ce Statele Unite au început invazia Afghanistanului, Jund al-Islam a fuzionat cu alte celule, transformându-se în Ansar al-Islam. Ţintele acestui conglomerat erau două: regimul baasist de la Baghdad şi Uniunea Patriotică a Kurdistanului (PUK), condusă de Jalal Talabani, care va deveni preşedinte al Irakului după înlăturarea de la putere a lui Saddam76.

În data de 3 februarie 200377, cu doar câteva săptămâni înainte de începutul războiului din Irak, secretarul de stat Colin Powell s-a adresat Organizaţiei Naţiunilor Unite, pretinzând că fortăreaţa Ansar al-Islam din nordul Irakului, binecunoscută Serviciilor de Informaţii Kurde, era o dovadă a legăturilor al-Qaida cu regimul lui Saddam. Reţeaua lui al-Zarqawi, insista Powell, producea ricină şi arme chimice pe teritoriul de 500 de km² pe care îl controla, în vreme ce al-Zarqawi, despre care acest diplomat de vârf spunea, în mod eronat, că este palestinian, petrecuse luni de zile internat într-un spital din Baghdad, pe spezele statului. Se spunea că un picior îi fusese amputat şi înlocuit cu o proteză, după ce ar fi fost grav rănit în timpul unui atac aerian din Afghanistan.

Multe detalii mici şi mari din discursul lui Powell au fost, ulterior, demontate, după ce trupele Statelor Unite au invadat Irakul, au recuperat o mulţime de dosare ale Serviciilor Secrete Irakiene şi au interogat o serie de foşti ofiţeri de informaţii irakieni, deşi au existat chiar şi persoane din administraţia

Bush care nu au înghiţit argumentele lui Powell. „Am aflat pentru prima dată de Zarqawi prin ’98 sau ’99 şi

ştiam ce-i poate pielea", ne spune Richard78. „Ne aşteptam să devină extrem de violent după expulzarea din Afghanistan, însă nu ştiam că se îndrepta către Irak. Am presupus că se va întoarce în Iordania, în ceea ce priveşte «găzduirealui în Irak, nu cred în întregime povestea cu spitalul din Baghdad, aşa cum ne-a vândut-o administraţia – pare să facă parte, mai degrabă, din categoria «născocirile lui Dick Cheney»".

Deşi i-a expediat pe al-Shami şi pe alţi ucenici de la Herat în Kurdistan, relaţia lui al-Zarqawi cu Ansar al-Islam a fost mult mai intimă decât şi-a imaginat administraţia americană. De fapt, se baza pe exact acelaşi pragmatism al relaţiilor care a dus la asocierea lui al-Zarqawi cu bin Laden. „Jihadiştii au mai mult de câştigat de pe urma prieteniilor şi a relaţiilor, decât în cazul în care s-ar afla cu toţii pe o singură listă, care să ateste apartenenţa lor la o celulă teroristă unică", spunea Richard79. „Uitaţi-vă la ISIS în zilele noastre sau la grupările din Siria, priviţi cât de interşanjabile sunt. Ansar al-Islam i-a permis lui Zarqawi să se refugieze în Kurdistan (Irak), pentru că-l cunoşteau şi-l plăceau. Ţineţi minte, s-a priceput mereu să bată palma cu tot felul de personaje tribale".

Când Statele Unite şi NATO au pornit războiul în Afghanistan, tabăra lui al-Zarqawi din Herat a fost asediată de Alianţa Nordică susţinută de Occident, iar al-Zarqawi s-a refugiat la Kandahar. Acolo a fost rănit uşor într-un atac aerian al coaliţiei. Însă, conform mărturiei lui Iyad Tobaissi, unul dintre foştii săi ucenici, n-a fost schilodit de un picior, ci şi-a rupt doar câteva coaste. Al-Zarqawi şi oamenii săi80, aproximativ 300 de militanţi, au părăsit ţara îndreptându-se spre Iran, unde au poposit timp de o săptămână în localitatea Zahedan, înainte să plece la Teheran, sub umbrela protectoare a unui vechi amic: Gulbuddin Hekmatyar, o altă cunoştinţă utilă pe care şi-a făcut-o al-Zarqawi cu ocazia primei sale călătorii la frontiera de nord-vest.

Nur al-Din şi Irakul

După cum spunea un membru din anturajul lui al-Zarqawi81, „Abu Mosab considera Irakul noua arenă a jihadului său, un spaţiu extins; se aştepta la o confruntare cu americanii chiar acolo, odată ce războiul din Afghanistan se va fi isprăvit, Dumnezeu Atotputernicul dându-i forţa de a deveni noul lider al jihadului din Irak… Plănuise asta de atâta timp”. Saif al-Adel, şeful securităţii al-Qaida, care făcuse presiuni pentru a-l ţine pe al-Zarqawi aproape de organizaţie82, a pretins mai târziu că decizia iordanianului de a se muta în Irak fusese influenţată, de fapt, de aureola glorioasă pe care o avea istoria irakiană: „Cred că ceea ce a citit al-Zarqawi despre Nur al-Din şi lansarea campaniei irakiane din Moşul au jucat un rol însemnat în luarea deciziei de a se muta în Irak după prăbuşirea Emiratului Islamic din Afghanistan”. Era, se pare, inspirat de povestea lui Nur al-Din Mahmud Zangi, căpetenie de oşti din secolul al XII-lea, care a condus Alepul şi Moşului, fiind sărbătorit ca erou al celei de-a Doua Cruciade. A distrus trupele france din sudul Turciei şi l-a înfrânt pe prinţul creştin Raymond de Poitiers în Antiohia. Mai târziu, Nur al-Din a unificat Siria, căsătorindu-şi fata cu *atabeg*-ul Damascului. Vasalul său, comandantul militar kurd Saladin, pe care mulţi dintre jihadiştii contemporani îl imită încă, va deveni conducătorul suprem al Mosulului. Înainte de a tăia calea celei de-a Doua Cruciade, Saladin a predicat din Marea Moschee al-Nuri. Aşadar, locul în care al-Baghdadi şi-a ţinut discursul din 28 iunie 2014 a fost ales cu multă atenţie. În felul acesta, nu doar că îl omagia pe părintele fondator al ISIS, al-Zarqawi, dar vestea implicit reunificarea Alepului cu Moşului sub steagul negru al Califatului Islamic restaurat.

Patronajul iranian

Timp de aproximativ un an după fuga din Afghanistan, al-Zarqawi a locuit în diferite baze din Iran şi din nordul Irakului, deşi călătorea prin toată regiunea. A vizitat un lagăr de refugiaţi palestinieni din sudul

Libanului83, unde a recrutat membri pentru înfloritoarea sa reţea jihadistă, şi a dat târcoale comunităţilor majoritar sunnite din centrul şi nordul Irakului. Shadi Abdalla, fosta gardă de corp a lui bin Laden84, le-a mărturisit mai târziu autorităţilor germane că al-Zarqawi a fost, pentru scurt timp, arestat în Iran – afirmaţie care, pretind oficialii iordanieni, este susţinută de o călătorie făcută în Republica Islamică în 2003. Al-Zarqawi a mers, de asemenea, în Siria85, unde DGS crede că a pus la cale asasinarea lui Foley, în complicitate cu serviciile de securitate ale lui Bashar al-Assad.

Dosarul alcătuit la Amman în legătură cu susţinerea acordată de stat activităţilor teroriste ale lui al-Zarqawi în timpul pregătirii războiului din Irak se află el însuşi în deplină contradicţie cu afirmaţiile rostite anterior de către Powell. Nu spre Baghdad ar trebui America să privească, spuneau iordanienii, ci spre Teheran. O sursă de la vârful DGS afirma86 într-un număr din 2006 al revistei *Atlantic*:

„Îl cunoaştem pe Zarqawi mai bine decât se cunoaşte el însuşi. Şi vă pot asigura că nu a avut nicio legătură cu Saddam. Altfel stau însă lucrurile cu Iranul. Iranienii au o agendă politică: vor să controleze Irakul. Iar parte a acestei agende politice a fost sprijinirea lui Zarqawi, tactic, nu şi strategic… La început, când era partener cu An sar al-Islam, i-au dat arme automate, uniforme şi echipament militar. Astăzi îi ignoră activităţile, ca şi pe acelea ale al-Qaida. Iranienii consideră războiul din Irak drept o luptă împotriva americanilor şi se vor descotorosi de Zarqawi şi de toţi oamenii săi, imediat ce americanii vor pleca”.

În spatele acestei observaţii se află o triplă ironie, în primul rând, domnia terorii pe care al-Zarqawi se pregătea s-o instaureze în Irak se distingea prin faptul că se concentra asupra uciderii sau oprimării populaţiei şiite, majoritare în ţară; astfel urma să fie declanşat războiul civil, considera el, care avea să le redea sunniţilor puterea şi prestigiul pierdut în Baghdad şi să restaureze gloria lui Nur al-Din.

În al doilea rând, Iranul a încercat ulterior „să se descotoroseac să" de mult mai formidabilii discipoli ai lui al-Zarqawi, ducând, fără ascunzişuri şi cu multă fanfaronadă, războiul la sol împotriva ISIS, prin intermediul trupelor Gărzii Revoluţionare şi prin miliţiile şiite irakiene, bine antrenate şi înarmate până-n dinţi. Se spune chiar că avioanele iraniene au bombardat poziţii ISIS în Irak.

În alt treilea rând, susţinerea arătată de Republica Islamică faţă de activitatea lui al-Zarqawi în perioada 2001 – 2002 se potriveşte mult mai bine acuzaţiilor de alianţă tactică sau de antantă cordială cu al-Qaida lansate de administraţia Bush împotriva regimului lui Saddam. Printr-o coincidenţă nostimă, acest fapt este chiar recunoscut de colegul lui al-Zarqawi şi purtătorul de cuvânt de astăzi al ISIS, Abu Muhammad al-Adnani, într-un mesaj trimis în mai 2014 către Ayman al-Zawahiri, la câteva luni după ce al-Qaida a anunţat oficial că a rupt legăturile cu fosta sa franciză. Al-Adnani afirma că, din consideraţie pentru al-Zawahiri şi pentru alţi lideri jihadişti87: „Încă de la întemeierea sa, ISIS nu i-a atacat pe *rafida* (necredincioşii) din Iran… Şi-a înăbuşit mânia toţi aceşti ani şi a suportat acuzaţiile că ar fi colaborat cu cel mai rău dintre inamici, Iranul, pentru că s-a abţinut să-l ia ca ţintă, lăsându-i pe *rafida* de acolo să trăiască în siguranţă, acţionând conform ordinelor al-Qaida de a-i proteja interesele în Iran. Istoria va consemna faptul că Iranul îi este profund îndatorat grupării al-Qaida".

Se prea poate ca al-Zarqawi şi bin Laden să nu fi avut încredere unul în celălalt şi nici să nu se fi plăcut prea mult, însă parteneriatul lor a fost consolidat de un obiectiv comun: prinderea în capcană a Statelor Unite şi a aliaţilor lor occidentali din Irak. Încă din octombrie 200288, al-Zawahiri prevăzuse războiul care, spunea el, era pus la cale nu pentru a răspândi democraţia, ci pentru a elimina întreaga opoziţie militară din lumea arabă şi islamică la statul Israel. Un an mai târziu, bin Laden le spunea

irakienilor, printr-o scrisoare citită la postul Al Jazeera89, să se aştepte la ocuparea unei străvechi capitale islamice şi la instalarea la putere a unui regim-marionetă care va „pava drumul către întemeierea unui Israel şi mai mare”. Mesopotamia va deveni epicentrul unei conspiraţii cruciat-evreieşti care va înghiţi întregul Orient Mijlociu. Ca metodă de apărare, bin Laden propovăduia90 războiul urban şi operaţiunile de martiriu, adică atentate sinucigaşe cu bombe, şi lansa o chemare globală în favoarea constituirii unei armate de mujahedini la o dimensiune nemaivăzută de pe vremea Biroului de Servicii91. Oricum, acest apel avea un postscriptum ciudat. „Socialiştii infideli” ai regimului baasist condus de Saddam Hussein, spunea bin Laden, erau cei mai potriviţi tovarăşi în lupta împotriva americanilor. Pentru a răni „inamicul din depărtare” 92, jihadiştii erau astfel încurajaţi să colaboreze cu rămăşiţele „inamicului din apropiere”, până când victoria finală islamică va fi dobândită. Consecinţele consfinţirii unei alianţe islamisto-baasiste se vor dovedi letale şi de lungă durată.

Capitolul 2

Seicul măcelarilor

7

Al-Zarqawi şi al-Qaida în Irak

„Regimurile corupte şi teroriştii se menţin reciproc în activitate” spune Emma Sky, consilier britanic pe lângă armata Statelor Unite din Irak. „Este o relaţie simbiotică”. Într-adevăr, când pozează în forţă militară imbatabilă, ISIS se bazează, mai mult decât i-ar plăcea s-o recunoască, pe aliaţi şi interpuşi ideologici neverosimili. În clipa în care Statele Unite au invadat Irakul, al-Zarqawi şi-a găsit cei mai entuziaşti susţinători în rândurile răzleţite ale unuia dintre foarte „apropiaţii săi inamici”, faţă de care se declarase el însuşi în opoziţie: regimul baasist al lui Saddam Hussein. Astăzi, uluitoarea extindere a ISIS în nordul şi centrul Irakului a beneficiat, în mare măsură, de aceeaşi pricepere convenabilă a negocierilor prin

intermediari.

Stafia lui Saddam

Ordinul lui bin Laden a fost pe deplin pus în practică în primele luni de ocupaţie a Irakului1, atunci când armata Statelor Unite a descoperit, în mod dureros, natura hibridă a rebeliunii cu care se confrunta. Saddam Hussein nu se aşteptase la o invazie a Baghdadului. Însă îşi pregătise regimul pentru a face faţă unui alt scenariu catastrofic2: rebeliunea internă a majorităţii şiite irakiene sau aceea a kurzilor minoritari. La imboldul Statelor Unite, ambele secte s-a răsculat la finalul Primului Război din Golf, pentru a fi mai apoi măcelărite în mod brutal (cu acordul tacit al Statelor Unite). Hotărât să nu înfrunte din nou un asemenea cutremur revoluţionar, Saddam şi-a construit pe parcursul următorului deceniu un întreg aparat contrarevoluţionar subteran şi şi-a luat măsuri de siguranţă, consolidându-şi forţele militare convenţionale, în scopul prevenirii şi descurajării unor astfel de acţiuni. Şi-a întărit diviziile de pretorieni, Fedayeen Saddam3, şi a permis crearea unui consorţiu de miliţii reprezentative. În magistrala lor istorie a celui de-al Doilea Război din Golf4, Michael Gordon şi generalul Bernard Trainor notează că mult înainte de sosirea primului soldat în Irak, „fuseseră deja înfiinţate în toată ţara reţele de case conspirative şi depozite de armament pentru trupele paramilitare, ce conţineau inclusiv materiale pentru confecţionarea explozibililor convenţionali… Toate acestea erau, de fapt, strategii de contrainsurgenţă, pentru a evita pericolele considerate de Saddam a fi cele mai serioase pentru guvernarea sa”.

Omul care a făcut anatomia acestei strategii şi care a înţeles că mişcarea de insurgenţă ce a urmat invaziei a avut, de fapt, la bază elementele remanente ale vechiului regim – şi nu provenite din „enclave de disperaţi”, cum le spunea secretarul american al Apărării, Donald Rumsfeld – a fost colonelul Derek Harvey, un ofiţer al Serviciului de Informaţii Militare, care lucra pentru Grupul operativ 7 al

Forţelor Militare Reunite, condus de generalul Ricardo „Rick” Sánchez, Cartierul General American din Irak5.

Harvey aproxima că între 65.000 şi 95.000 de membri ai altor divizii pretoriene ale lui Saddam, Garda Republicană Specială, Mukhabarat (un termen-umbrelă sub care intrau toate Serviciile Secrete Irakiene), Feyadeen Saddam şi miliţiile stipendiate de stat rămăseseră fără slujbă printr-o simplă semnătură, după ce Paul Bremer, şeful Autorităţii Provizorii a Coaliţiei, numit în funcţie de Bush, decisese să lase la vatră armata irakiană. Mulţi dintre ofiţerii concediaţi s-au alăturat unei campanii de expulzare a invadatorilor. Lor li s-au adăugat alţi irakieni rămaşi pe drumuri6, victime ale controversatei politici de „debaasificare”, pe care Bremer a anunţat-o la zece zile după aterizarea la Baghdad.

Şi pentru ca lucrurile să se înrăutăţească, Saddam permisese apariţia unei pieţe gri în Irak, pentru a ocoli sancţiunile ONU – de fapt, o reţea de crimă organizată tolerată de stat şi condusă de Izzat Ibrahim al-Douri, vicepreşedintele său. Membru al ramurii sufiste Naqshbandi, care se pretindea a fi descendentul direct al primului calif islamic, Abu Bakr, al-Douri se născuse în al-Dawr, în apropierea oraşului natal al lui Saddam, în provincia nordică irakiană Salah al-Din. Se dovedise un iscusit agent baasist în inima sunnită a ţării. În calitatea sa de vicepreşedinte avea, de asemenea, posibilitatea de a-i aproviziona cu armamentul din dotarea Serviciilor Secrete şi a armatei pe tovarăşii săi de credinţă sufişti. Era o formă de patronaj etnic care, în 2006, după execuţia lui Saddam, a ieşit în evidenţă prin crearea Armatei Bărbaţilor din Ordinul Naqshbandi – unul dintre cele mai puternice grupuri de insurgenţă sunnite, care a ajutat ulterior ISIS să cucerească oraşul Moşul, în 2014.

Al-Douri era un contrabandist versat: conducea o reţea de hoţi de maşini, introducând în Irak automobile europene de lux, prin portul iordanian Aqaba. Era o industrie-reţea de tip mafiot, perfect integrată din punct

de vedere economic, pentru că al-Douri deţinea şi atelierele în care aceste maşini erau modificate, punând la dispoziţie atât tehnologia, cât şi documentele necesare pentru construcţia maşinilor-capcană (*vehicle-borne improvised explozive device*, VOIED), una dintre cele mai de temut arme folosite împotriva soldaţilor americani din Irak.

Înainte de izbucnirea războiului, Saddam îşi luase şi alte măsuri contrarevoluţionare. Avem tendinţa să considerăm că regimul său a fost unul „secular", lucru cât se poate de adevărat, până la un anumit punct. După Primul Război din Golf însă, s-a gândit să-şi consolideze regimul împotriva oponenţilor fundamentalişti străini, cum ar fi mulahii iranieni, dar şi împotriva celor din interiorul graniţelor ţării, care i-ar fi contestat autoritatea invocând principiul islamist al „inamicului din apropiere". Aşa încât şi-a islamizat regimul, adăugând sintagma *Allahu Akbar* („Dumnezeu este mare") pe steagul irakian şi adoptând o serie de pedepse draconice, multe dintre ele bazate pe *şaria*: mâinile hoţilor vor fi amputate, iar celor care se sustrăgeau de la recrutare şi dezertorilor le erau tăiate urechile. Pentru a-i distinge pe aceştia din urmă de veteranii războiului irakiano-iranian, desfiguraţi în lupte, saddamiştii marcau cu fierul roşu şi o cruce pe frunţile amputaţilor7.

Intensificarea religiozităţii de stat avea un obiectiv secundar: să înlăture sau să deturneze criticile la adresa unei economii ruinate de sancţiunile internaţionale. Astfel că regimul a interzis angajarea femeilor8, sperând să reducă în mod artificial lista tot mai lungă a şomerilor irakieni. Şi mai semnificativ, oricum, era faptul că Saddam inaugurase Campania pentru Credinţa Islamică, străduindu-se să realizeze fuziunea între ideologia baas a elitei regimului şi islamism. Cel pe care l-a însărcinat să supravegheze desfăşurarea acestei conversiuni nu era altul decât capo-ul contrabandiştilor, al-Douri.

În mod previzibil, Campania pentru Credinţă a fost

un Frankenstein, cârpeală de prozelitism şi economie mafiotă. Unii dintre recent inventaţii credincioşi aveau parte de un *hajj*, adică de pelerinajul anual către Meca, subvenţionat de stat9, în vreme ce alţii erau cumpăraţi cu proprietăţi, bani şi, desigur, maşini scumpe. Colonelul Joel Rayburn, un alt ofiţer al Serviciilor Secrete Militare Americane care a fost în Irak şi a scris o istorie a ţării, observă că una dintre consecinţele neintenţionate ale Campaniei pentru Credinţă a fost, de asemenea, şi cea mai previzibilă: „Saddam era încredinţat că trimite la şcolile islamice baasişti devotaţi, care-i vor rămâne loiali şi cu ajutorul cărora va prelua controlul moscheilor, din care regimul va putea ulterior monitoriza ori manipula mişcarea islamistă. De fapt, lucrurile s-au petrecut exact pe dos. Mulţi dintre ofiţerii trimişi în moschei nu mai erau devotaţi doctrinei baasiste la vremea respectivă, iar atunci când au intrat în contact cu învăţăturile salafiste au devenit mai loiali acestora din urmă, decât lui Saddam10”.

O mare parte dintre cei care au trecut prin aceste programe, notează Rayburn11, au descoperit că aveau multe de mărturisit şi ispăşit din trecutul lor, astfel că s-au întors împotriva ideologiei pe care ar fi trebuit s-o insufle Campania pentru Credinţă şi împotriva regimului însuşi. Câţiva dintre aceşti „salafisto-baasişti” au continuat chiar să deţină poziţii în noul guvern irakian susţinut de americani, luptând în acelaşi timp alături de terorişti antiamericani. Unul dintre ei era Khalaf al-Olayan12, care fusese ofiţer de rang înalt în armata lui Saddam, înainte să ajungă printre comandanţii supremi ai Tawafuq, o alianţă sunnită islamistă din parlamentul irakian post-Saddam. Mahmoud al-Mashhadani a demonstrat absurditatea Campaniei pentru Credinţă13 chiar înainte de invazia americană: el a devenit salafist convins şi a fost ulterior închis pentru faptul că a atacat chiar regimul care iniţiase Campania pentru Credinţă. (Al-Mashhadani a ajuns preşedintele Consiliului Reprezentanţilor din Irak, în 2006, cu un an înainte ca el şi al-Olyan să fie implicaţi în atentate

sinucigaşe împotriva parlamentului irakian.)

„Campania pentru Credinţă nu-şi propunea doar să-i determine pe membrii Partidului Baas să meargă la cursurile şcolii religioase o seară pe săptămână, să-şi facă rugăciunile acasă şi aşa mai departe”, ne spune Harvey la un deceniu după prima sa analiză în legătură cu cine şi ce a stat la baza insurgenţei irakiene. „Totul se reducea la a folosi serviciile de informaţii pentru a pătrunde în rândul cărturarilor islamici şi a coopera cu o serie de lideri religioşi, cum ar fi Harith al-Dari”, un proeminent cleric sunnit din provincia Anbar şi preşedinte al Asociaţiei Savanţilor Musulmani. „Chiar şi Abdullah al-Janabi”, adaugă Harvey referindu-se la fostul şef al insurgenţilor din Consiliul Mujahedinilor Shura din Fallujah, „a fost un agent de informaţii irakian, nefiind iniţial un adept al salafismului, aşa cum l-am prezentat anterior, ci mai degrabă un sufist legat de al-Douri şi de Ordinul Naqshbandi. Nu cunoaştem ce era cu adevărat în sufletul lui al-Janabi. Nu era defel un extremist religios, era un naţionalist arab. Ceea ce au în comun toţi aceşti indivizi sunt aspiraţiile pentru tribul sau clanul lor, pentru ei înşişi. Acesta este principiul unificator. Identitatea sunniţilor arabi şi recăpătarea puterilor de odinioară şi a prestigiului pierdut au motivat insurgenţa sunnită. Mulţi pierd din vedere acest aspect atunci când caracterizează evenimentele. Dacă vorbeşti însă cu şiiţii, aceştia înţeleg lucrurile aşa cum sunt14”.

După invazia Statelor Unite, al-Douri şi mulţi dintre oamenii săi s-au refugiat în Siria, unde au fost adăpostiţi de regimul lui Bashar al-Assad. În ciuda duşmăniei de decenii pe care i-o purtase tatăl său, Hafez, lui Saddam, al-Assad îi considera pe fugari ca fiind nişte utili agenţi ai catastrofei, ai unei potenţiale campanii teroriste menite să distrugă construcţia naţională experimentală iniţiată de Bush în imediata apropiere. Al-Douri dorise, la rându-i, fuzionarea Partidelor Baas Irakian cu cel Sirian într-un conglomerat transnaţional, însă al-Assad s-a împotrivit, ba

chiar, pentru o vreme, a încercat să creeze propriul său Partid Baas Irakian, care să intre în competiţie cu cel al lui al-Douri. (Siria, după cum vom vedea mai târziu, a devenit unul dintre cele mai importante state care finanţau atât terorismul baasist, cât şi al-Qaida în Irak.)

Ce au înţeles Saddam, al-Asad, al-Zarqawi şi bin Laden şi ce au descoperit Statele Unite cu mari pierderi financiare şi umane a fost că ameninţarea cea mai mare la adresa unui guvern democratic în Baghdad nu era, în mod necesar, jihadismul, şi nici chiar baasismul scos în afara legii, ci revanşismul sunnit.

Arabii sunniţi reprezintă cel mult 20% din populaţia Irakului, în vreme ce arabii şiiţi constituie 65%. Sunniţii kurzi (17%), alături de comunităţile mai mici de creştini, asirieni, yazidiţi şi turkmeni sunniţi şi şiiţi reprezintă restul populaţiei ţării. Dar Saddam a condus vreme de decenii un sistem de patronaj sectar, care favoriza, în mare măsură, minoritatea în detrimentul unei mult mai împovărate şi insubordonate majorităţi. Acesta a fost motivul pentru care, atunci când a declanşat Primul Război din Golf, George H.W. Bush nu şi-a propus schimbarea totală a regimului din Irak15, ci doar o (inconsecventă) decapitare a acestuia, politică eşuată de altfel. Bush senior sperase ca o lovitură de stat baasistă, încurajată de alungarea armatei irakiene din Kuwait, să-l înlăture pe Saddam o dată pentru totdeauna, deschizând calea unei dictaturi mai reformiste sau măcar mai receptive la comenzile occidentale16.

Introducerea violentă a democraţiei17 a însemnat inversiunea demografică a puterii în Irak şi a distrus ceea ce mulţi irakieni sunniţi considerau a fi dreptul lor înnăscut. În cartea sa, Rayburn îşi aminteşte vorbele unuia dintre interlocutorii săi: „La început, nu a luptat nimeni cu americanii, nici Partidul Baas, nici ofiţerii de armată, nici triburile. Dar când americanii au format Consiliul de Guvernare (în iulie 2003), alcătuit din treisprezece şiiţi şi doar câţiva sunniţi, oamenii au început să vocifereze, «Americanii vor să dea ţara pe mâna şiiţilor», şi atunci au

început să lupte, iar triburile au hotărât să lase al-Qaida să acţioneze”. Oamenii lui Saddam, lăsaţi la vatră şi reîntorşi în orăşelele şi satele lor de baştină, aflate de-a lungul fluviului Eufrat, erau fericiţi să le ofere găzduire nou-sosiţilor, văzând în ei forţa care-i va alunga pe americani şi va readuce puterea în mâinile lor. Însă jihadiştii aveau alte planuri în privinţa Irakului.

Al-Zarqawi *versus* America

Sângerosul debut al operaţiunilor lui Abu Musab al-Zarqawi în Irak s-a petrecut pe 7 august 2003, când mai mulţi membri ai Tawhid wal-Jihad (Monoteism şi Război Sfânt), noul nume al reţelei sale, împrumutat de pe o pancartă care atârna la intrarea în tabăra de antrenament de la Herat, a bombardat ambasada iordaniană din Baghdad. (Ca întotdeauna, a văzut în guvernul ţării sale o ţintă primordială.) o săptămână mai târziu, al-Zarqawi a pus la cale un atac asupra sediului ONU din acelaşi oraş. Atentatul a fost executat de către Abu Osama al-Maghribi, un marocan în vârstă de douăzeci şi şase de ani18, care a izbit o maşină încărcată cu explozibil de un zid al clădirii, chiar sub fereastra lui Sergio Vieira de Mello, reprezentantul special ONU în Irak, ucigându-l împreună cu alţi 21 de oameni şi rănind mai mult de 200. Al-Zarqawi a afirmat că îl vizase pe Mello personal, pentru că „a înfrumuseţat imaginea Americii, a cruciaţilor şi a evreilor”. Această „înfrumuseţare” includea, evident, şi rolul diplomatului de a superviza independenţa creştinului Timor de Est faţă de Indonezia musulmană – fapt care nu a reuşit să-i descurajeze pe unii dintre apologeţii occidentali ai lui al-Zarqawi, care vedeau în terorismul acestuia o expresie a antiimperialismului 19.

Al-Zarqawi a avut ajutoare. „La început, baasiştii au cooperat, aducându-şi contribuţia la bombardarea sediului Naţiunilor Unite şi în alte atentate sincucigaşe din 2003”, spune Harvey. Casele conspirative ale atacatorilor sinucigaşi erau învecinate cu sediile şi reşedinţele ofiţerilor din Organizaţia Serviciilor Secrete (OSS). OSS

era cel mai puternic aparat de securitate din Irakul antebelic şi cădea în responsabilitatea Gărzii Republicane şi a trupelor speciale. După cum spune Harvey, această organizaţie le-a furnizat oamenilor lui Zarqawi maşinile transformate mai apoi în VOIED20, asigurând, de asemenea, şi transportul atentatorilor sinucigaşi. „Ştim atât de multe despre acest subiect pentru că unul dintre atentatorii sinucigaşi nu a murit în urma atacului, şi am putut să-l anchetăm şi să mergem înapoi pe urmele lui”.

În octombrie 2003, chemarea adresată de bin Laden mujahedinilor străini a început să aibă succes, graţie, în parte, infidelilor socialişti. Susţinătorii lui Saddam organizaseră deja „culoare de tranzit” – coridoare pentru luptătorii străini –, prin intermediul cărora îi introduceau în Irak, din nenumăratele celule şi organizaţii teroriste existente în Orientul Mijlociu sau nordul Africii. „Aceşti jihadişti păstrau legătura cel puţin trei ani – uneori chiar mai mult – cu OSS şi cu un anumit general, pe nume Muhammed Khairi al-Barhawi”, ne spune Harvey. „Acesta din urmă se ocupa de antrenamentul lor. Ideea că dacă înţelegeai cine erau teroriştii şi dacă-i ţineai aproape de tine, nu aveai de ce să te temi că te vor ataca”. 21

Al-Barhawi a fost numit mai târziu şef al poliţiei din Moşul, de către generalul maior David Petraeus, pe atunci şef al Diviziei 101 Aeropurtate staţionate în oraş. Petraeus a insistat asupra ideii că al-Barhawi fusese mai degrabă forţat să se alăture forţei întunecate. Harvey nu este de acord cu această părere. „Barhawi s-a folosit de relaţiile familiei pentru a adera mai întâi la al-Qaida, pe vremea când era şef al poliţiei, apoi pentru a ajunge în poliţia din Moşul, după care în consiliile locale ale Deşteptării, când acestea au început să se înfiripe. Din perspectivă tribală, era o manevră isteaţă să te infiltrezi în cât mai multe locuri posibil”.

Omorând şiiţi între 2003 şi 2005, susţinătorii lui Zarqawi erau încă o minoritate în cadrul terorismului irakian. Conform unui studiu efectuat sub patronajul

Fundaţiei Jamestown, un *think tank* cu sediul la Washington22, doar 14% din ceea ce Statele Unite au numit „rejecţionişti23 arabo-sunniţi” aparţineau reţelei lui al-Zarqawi. În orice caz, acest segment se bucura de o largă mediatizare, graţie importanţei pe care i-o dădea Colin Powell lui al-Zarqawi şi faptului că reţeaua de teroriști a acestuia din urmă era responsabilă de 42% dintre atentatele sinucigaşe – cel mai sângeros tip de violenţă – înregistrate în Irak.

În aceeaşi lună în care Tawhid wal-Jihad a bombardat ambasada iordaniană şi sediul Naţiunilor Unite24, gruparea l-a asasinat şi pe ayatollahul Mohammed Baqir al-Hakim, lider al Consiliului Suprem pentru Revoluţia Islamică din Irak (CSRII), cu ajutorul unei maşini-capcană. De fapt, cel care a întreprins atacul sinucigaş a fost chiar socrul lui al-Zarqawi, Yassin Jarrad, aflat la volanul maşinii care a lovit moscheea Imamului Ali, situată la marginea oraşului Najaf, unul dintre cele mai sfinte locuri ale islamului şiit, ucigând aproximativ o sută de persoane25. Al-Zarqawi nu a făcut niciun secret din ura sa patologică faţă de majoritatea demografică a Irakului.

Kurzii au interceptat, în ianuarie 2004, o scrisoare a lui al-Zarqawi adresată lui bin Laden. Aceasta face şi mai limpede planul machiavelic al lui al-Zarqawi: Şiiţii, se spunea acolo, sunt „cel mai de netrecut obstacol, şarpele la pândă, scorpionul cel abil şi rău, inamicul care ne spionează şi veninul care ne otrăveşte”. Iar mai departe adaugă: „Un observator atent şi un privitor inteligent vor înţelege că şiismul reprezintă pericolul iminent şi adevărata provocare”, cu toţi practicanţii săi, care nu sunt decât nişte adoratori de morminte, idolatri şi politeişti26.

Retorica genocidală a fost urmată de un comportament genocidal. Deşi al-Zarqawi a exploatat, de asemenea, o problemă pe atunci abia ivită, dar reală în evoluţia politică a Irakului: mai exact, faptul că şovinii politicieni şiiţi preluau gradual controlul instituţiilor statului, mulţi dintre ei fiind fie spioni, fie agenţi de

influenţă ai Gărzilor Revoluţionare Islamice Iraniene (GRII). Al-Zarqawi avea ca adversar de moarte Brigăzile Badr, aripa armată a CSRII, un partid politic al cărui nume trădează faptul că s-a fondat pe ideologia ayatollahului Khomeini. Izolând Brigăzile Badr, care vânau şi abuzau sunniţi, al-Zarqawi a reuşit să transforme realele abuzuri sociopolitice într-o confruntare eshatologică. „Brigada Badr şi-a lepădat veşmântul şiit, înlocuindu-l cu uniformele poliţiei şi ale armatei" 27, scria el. „Şi-au plasat cadrele în aceste instituţii şi, în numele protejării patriei şi cetăţenilor, au început să-şi regleze conturile cu sunniţii".

Recomandarea lui al-Zarqawi era declanşarea unui război civil prin care „să-i ţintească şi să-i lovească pe şiiţi adânc în religia, politica şi armata lor, provocându-i să le arate sunniţilor furia ce mocneşte înăuntrul lor şi răutatea care le muşcă pieptul. Dacă reuşim să-i atragem în arena războiului sectar, va deveni posibil să-i trezim pe sunniţii neatenţi, care vor simţi astfel iminenţa pericolului şi a distrugătoarei morţi produse de mâinile acestor sabeeni". 28

ISIS şi-a motivat actuala campanie din Siria şi Irak cu exact aceeaşi gramatică sectar-existenţială, amintind cu mândrie, în propaganda sa oficială, strategia de război a lui al-Zarqawi. Şi i-a urmat paşii, vizând provocarea unei reacţii (şi a unei suprareacţii) din partea şiiţilor, pentru a-i împinge astfel pe sunniţi în braţele protectoare ale ISIS. în iunie 2014, după ce au jefuit Câmp Speciher, fosta bază militară americană din Tikrit, jihadiştii lui al-Baghdadi s-au falit, de pildă, că au executat 1 700 de soldaţi şiiţi din armata irakiană, care se predaseră. Cifrele ar putea fi exagerate29, însă nu cu mult: Human Rights Watch confirmă existenţa unor locuri de execuţie în masă a şiiţilor, unde a descoperit un total de 770 de victime, în Moşul, în ziua în care a cucerit oraşul, ISIS a luat cu asalt şi închisoarea Badoush, de unde a scos aproximativ 1.500 de prizonieri. I-a dus apoi pe toţi într-un deşert din apropiere şi i-a despărţit pe sunniţi şi creştini de şiiţi.

Membrii primelor două categorii au fost duşi apoi în altă parte.30 Şiiţi însă au fost mai întâi batjocoriţi şi tâlhăriţi, apoi aliniaţi şi împuşcaţi unul după altul pe malul unei viroage, după ce-şi strigau numărul pe care-l aveau în rând.

Decapitări televizate

Al-Zarqawi s-a dovedit un sângeros deschizător de drumuri şi din alt punct de vedere: asocierea violenţelor extreme cu mass-media31. Ca şi comandanţii ISIS de astăzi, era interesat în special de decapitări şi de atenţia pe care o acorda Occidentul acestora. Este foarte posibil ca el însuşi să-l fi decapitat pe antreprenorul american Nicholas Berg, în 2004, într-un film postat online, care a făcut înconjurul lumii. Regia grotescă a acestui eveniment este, de asemenea, semnificativă.

Ca şi în cazul lui James Foley, Steven Sotloff şi Peter Kassig, cele mai recente victime americane, Berg, îmbrăcat într-un costum portocaliu, asemenea prizonierilor de la Guantánamo, a fost forţat să stea în genunchi şi să se identifice. Cel care-l ţinea captiv se lansează apoi într-o imprecaţie, înainte să-i pună cuţitul la gât32. Poate fi distinsă o singură deosebire de editare a filmului: în cazul lui Berg, decapitarea a fost filmată amănunţit, în toate etape sale, în vreme ce ISIS a preferat (fără îndoială pentru a câştiga o expunere internaţională mai mare) să elimine partea cea mai sângeroasă. De asemenea, trupul lui Berg a fost găsit, iar familia sa a fost anunţată înainte ca filmul uciderii să fie făcut public.

În numărul din august-septembrie 2004 al revistei *Vocea Jihadului*, publicate de ramura saudită a al-Qaida, găsim un articol de susţinere a acestei practici. Textul este semnat de Abd El-Rahman ibn Sale al-Shamari şi se referă, în mod special, la decapitarea unui cetăţean egiptean de către oamenii lui al-Zarqawi: „O, şeic al ucigaşilor, Abu Musab al-Zarqawi, urmează în continuare calea dreaptă cu ajutorul lui Alah, călăuzit de Alah, să luptăm împreună cu monoteiştii împotriva idolatrilor, împreună cu luptătorii

jihadului împotriva colaboraţioniştilor, ipocriţilor şi rebelilor, fii fără milă (faţă de soldaţii din legiunile regelui saudit)!” Comportamentul său specific, i-a adus lui al-Zarqawi numele de „Şeic al Măcelarilor”.

Deşi al-Zarqawi a avut o echipă care se ocupa de audiovizual, formată, se spune, din trei oameni suficient de pricepuţi la editarea filmelor şi la folosirea internetului, utilizând tehnici mult mai rudimentare decât cele din prezent33, ISIS a îmbunătăţit semnificativ cunoştinţele mediatice ale lui al-Zarqawi, creându-şi propriile canale video şi de socializare pentru diseminarea informaţiilor. Îngrozitorul spectacol al asasinatului avea însă acelaşi efect, şi într-un caz şi într-altul.

Nu toţi jihadiştii erau de acord cu faptul că al-Zarqawi îi asasina pe musulmani, chiar dacă aceştia erau şiiţi. Fostul său mentor, al-Maqdisi, îl critica făţiş. Scriindu-i fostului său discipol din celula iordaniană în care lâncezea, clericul îl muştruluia pe al-Zarqawi34: „Mâinile curate ale mujahedinilor nu trebuie mânjite cu sângele poporului pe care-l apără”. Este posibil însă, după cum observă fostul analist CIA Bruce Riedel35, ca aceste sentimente să nu fie tocmai autentice. Imediat după publicarea acestei scrisori, Iordania l-a eliberat din închisoare pe al-Maqdisi şi l-a plasat în arest la domiciliu, ceea ce le-a dat apă la moară jihadiştilor care susţineau că reproşurile adresate lui al-Zarqawi puteau fi adăugate ulterior sau rescrise de DGS ca tactică de război psihologic împotriva insurgenţilor.

*

Deşi al-Zarqawi s-a declarat profund rănit de criticile fostului său învăţător (pretindea că ar fi plâns când citise scrisoarea), sfatul lui al-Maqdisi nu a redus nici intensitatea, nici numărul actelor de violenţă ale organizaţiei Tawhid wal-Jihad îndreptate împotriva musulmanilor. Al-Zarqawi i-a transmis să fie mai atent pe viitor, când va mai publica astfel defatwa restrictive. Recent, al-Maqdisi dezaproba vehement ISIS,

categorisindu-l drept „deviant”, şi critica atrocităţile extrem de mediatizate ale acestuia, precum şi îndepărtarea sa de comunităţile musulmane şi grupările armate din Siria. În orice caz, lucrul acesta nu i-a oprit pe liderii ISIS să încerce să câştige favorurile susţinătorilor lui al-Maqdisi. După cum a subliniat cercetătorul Michael W.S. Ryan, prima revistă de propagandă editată de ISIS36, *Dabiq*, a publicat o lungă discuţie pe marginea *Millat Ibrahim* sau „Calea lui Avraam”, care este, şi nu dintr-o simplă coincidenţă, titlul unui tratat publicat de al-Maqdisi în 1984, text care a inspirat, la vremea aceea, mulţi mujahedini să facă o escală în Afghanistan.

Chemarea lui al-Zarqawi

Cu trei ani înainte ca agenţia de securitate Blackwater să ajungă în atenţia publică mondială pentru uciderea a 17 irakieni în piaţa Nisour din vestul Baghdadului, în 2007, mercenarii acestei organizaţii ţineau prima pagină a ziarelor din pricina faptului că atârnaseră câteva cadavre de un pod de cale ferată din provincia irakiană Anbar37. Atunci, ca şi acum, Fallujah era imaginea iadului pe pământ pentru zeci de soldaţi americani şi pentru zeci de mii de civili irakieni.

În Fallujah şi în capitala provinciei Anbar, Ramadi, ar fi trebuit să existe o prezenţă militară americană însemnată după invazia din 2003. Însă uşurinţa cu care a traversat întreaga ţară, croindu-şi drum direct către Baghdad, a schimbat planurile armatei. Astfel că prezenţa americană era aproape inexistentă în oraşele care urmau să devină zonele fierbinţi ale expulzării sunniţilor. Această miopie pare, în perspectiva timpului, uluitoare38, dat fiind faptul că valea fluviului Eufrat era, după cum spune Derek Harvey, nu doar inima sunnismului, ci şi o nesecată sursă de baasism.

Fiii lui Saddam, Uday şi Qusay, s-au refugiat în provincia Anbar în clipa în care Statul Major al Armatei tatălui lor a părăsit Baghdadul, înainte de apropierea armatei Statelor Unite. Conform lui Wael Essam, un

jurnalist palestinian care a trăit sub acoperire printre insurgenţii din Fallujah, mulţi dintre ei foşti membri ai Partidului Baas, ofiţeri Mukhabarat şi ai Gărzilor Republicane, care puseseră mâna pe arme pentru a lupta împotriva forţelor coaliţiei, aceştia „afirmau că nu luptă pentru Saddam, ci pentru islam şi sunniţi" 39. Decapitarea lui Nicholas Berg, cred Serviciile Secrete ale Statelor Unite, s-a petrecut în Jolan, un cartier situat în partea de nord-vest a oraşului Fallujah, unde Tawhid wal-Jihad îşi întemeiase una dintre primele sale garnizoane40.

Prima încercare de a recuceri Fallujah, în primăvara anului 2004, numită atât de neinspirat Operaţiunea *Vigilant* Resolve41, s-a încheiat în mod catastrofal. O parte integrantă a proiectului de reconstrucţie a Irakului propus de către administraţia Bush era transferarea urgentă a suveranităţii şi guvernării în mâinile irakienilor înşişi. Aceasta presupunea şi extraordinara responsabilitate a asigurării securităţii naţionale pentru o naţiune cuprinsă încă de convulsiile războiului. Cu greu s-ar fi putut spune că irakienii erau pregătiţi, dornici sau capabili să-şi asume acest rol, aşa încât puşcaşii marini americani au purtat greul bătăliilor în locul lor. Încercarea de a pune pe picioare o brigadă locală a irakienilor din Fallujah a eşuat: tot armamentul cu care au fost dotaţi a dispărut, şi 70% dintre recruţi au sfârşit prin a se alătura insurgenţilor.

Principalele arme cu care au luptat americanii42 împotriva oamenilor lui al-Zarqawi din Anbar au fost dronele Predator, ale căror operaţiuni erau controlate de Comandamentul Reunit pentru Operaţiunile Speciale (*Joint Special Operations Command*, JSOC), care-şi avea sediul la baza aeriană Balad, în nordul Baghdadului, şi era condus de generalul maior Stanley McChrystal. Comandamentul aprecia că ucisese 6 dintre cei 14 „operatori majori" până în septembrie 2004, inclusiv pe cel mai nou dintre „consilierii spirituali" ai lui al-Zarqawi. Chiar şi-aşa, structura organizaţională a Tawhid wal-Jihad a rămas neatinsă, în ciuda intenselor bombardamente aeriene, iar

grupul a devenit chiar mai puternic, şi-a mărit efectivele şi a câştigat şi mai mult prestigiu după înfruntarea care a devenit cunoscută sub numele de Prima Bătălie pentru Fallujah, demonstrând cum o alianţă între insurgenţi autohtoni şi străini poate provoca suferinţă unei mari puteri. McChrystal aprecia că reţeaua lui al-Zarqawi43 reprezenta un pericol foarte mare, fiind mult mai mult decât ceea ce armata denumea, în mod dispreţuitor, „elemente ale fostului regim" – o apreciere confirmată fără doar şi poate în octombrie 2004, când al-Zarqawi a făcut gestul pe care-l refuzase cu patru ani înainte: i-a declarat *bayat* lui bin Laden.

Adept încă de pe-atunci al războiului psihologic şi al propagandei44, al-Zarqawi a decis să difuzeze jurământul său de credinţă faţă de şeful al-Qaida şi a făcut-o la două săptămâni după ce Donald Rumsfeld a susţinut că nu credea într-o alianţă a lui al-Zarqawi cu bin Laden (afirmaţie contrară celei făcute de Colin Powell cu un an înainte, în cadrul unei adunări a Naţiunilor Unite).

Îngenuncherea iordanianului a făcut ca Tawhid wal-Jihad să-şi schimbe numele în Tanzim Qaedat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn sau „al-Qaida în Ţara celor două Fluvii", nume pe care Washingtonul l-a prescurtat „al-Qaida în Irak" (AQI). Prin urmare, dacă la sosirea în Irak iordanianul era mai degrabă afiliat sau aliat al-Qaida, după un an de război devenise comandantul militar al lui bin Laden. Organizaţia lui bin Laden, insista el, va fi cea care va moşteni Mesopotamia45.

La o lună după depunerea jurământului de credinţă, al-Zarqawi a testat această relaţie odată cu a Doua Bătălie pentru Fallujah, care s-a declanşat la începutul lui noiembrie 2004. Punând în umbră luptele de dinainte, această operaţiune a mo: bilizat zece batalioane ale armatei americane, inclusiv două regimente de puşcaşi marini şi câteva sute de soldaţi irakieni, mulţi dintre aceştia făcând cercetare pe teren, pentru a descoperi ţintele importante. Asaltul a fost dublat şi de avioane de

luptă F/A-18 Hornet46, care au lansat bombe de câte o tonă în diverse puncte ale oraşului.

Puşcaşii marini au descoperit, de asemenea, de ce era în stare franciza al-Qaida în rândul comunităţii din Fallujah. Alături de mulţimea de înregistrări video ale actelor de decapitare, soldaţii au descoperit numeroase persoane răpite, cărora le fuseseră amputate picioarele. Au fost găsite trei „case de tortură" în interiorul oraşului47, precum şi ateliere de fabricat bombe artizanale, care le-au dat militarilor americani indicii despre traseul urmat de luptătorii străini: un GPS descoperit de ei arăta că proprietarul lui intrase în ţară dinspre vest, via Siria.

10.000 de case, adică aproximativ o cincime din totalul locuinţelor din Fallujah, au fost distruse, în principal de raidurile aeriene din timpul intenselor lupte urbane care au durat două săptămâni. Rezultatul a fost un peisaj selenar plin de cratere, nelocuibil pentru mulţi oameni – asta pentru că nici nu mai rămăseseră mulţi. Fallujah a fost evacuat în mare măsură, mii de refugiaţi plecând înainte să înceapă greul luptelor. Aproximativ un sfert din totalul insurgenţilor morţi în 2004 în luptele cu trupele americane – adică 2 175 din 8 400 – au murit în timpul celei de-a Doua Bătălii de la Fallujah, provocând la rândul lor, păstrând proporţiile, pierderi însemnate: 70 de puşcaşi marini au fost ucişi, iar 651 au fost răniţi, şi asta fără a pune la socoteală celelalte pierderi48.

Cu alte cuvinte, o altă victorie tacdcă pentru Statele Unite a fost transformată într-un mărunţiş strategic graţie enormului avantaj propagandistic căpătat de insurgenţi. A Doua Bătălie pentru Fallujah a fost mai degrabă Dunkirk decât Waterloo pentru jihadişti şi pentru baasişti, care, la drept vorbind, s-au împrăştiat în diverse zone din centrul şi nordul Irakului, cum ar fi, de exemplu, Moşul, unde puşcaşii marini credeau că se refugiase al-Zarqawi după prima zi de operaţiuni de luptă intense. Bin Laden, de asemenea, s-a folosit de această ocazie pentru a

transforma înfrângerea într-un mare salt înainte, pretinzând că-i cunoştea pe unii dintre „martirii” căzuţi în bătălie şi punea întreaga responsabilitate pentru dezastrul din Fallujah pe umerii preşedintelui Bush. America duce „un război total împotriva islamului”, a declarat bin Laden, în vreme ce adepţii lui al-Zarqawi „scriau o nouă carte de glorie în istoria comunităţii noastre de credincioşi” 49.

Ce începuse pentru bin Laden ca o colaborare prudentă bazată pe o listă de contacte, şi pentru al-Zarqawi, din necesitatea asigurării unui capital de început, s-a transformat, cu certitudine, într-o alianţă deschisă, la vedere. Ezitările liderului al-Qaida referitoare la aroganţa şi sectarismul comandantului său militar au fost sacrificate în numele loviturilor încurajatoare pentru cauză date de al-Zarqawi celui mai mare inamic din depărtare.

În decembrie 2004, bin Laden a răspuns călduros declaraţiei de credinţă a lui al-Zarqawi50, numindu-l un „frate nobil” şi îndemnând la „unificarea grupărilor jihadiste sub un singur stindard, care să-l recunoască pe al-Zarqawi ca emir al-Qaida în Irak”.

În orice caz, titlul era cumva înşelător, pentru că al-Zarqawi avea, de fapt, un orizont operaţional care se extindea mult dincolo de teritoriul irakian, nu doar în ţările arabe din vecinătate, ci ajungând chiar şi în Turcia51. După cum afirmă Bruce Riedel, unii ideologi al-Qaida au fost prinşi de al-Zarqawi în plasa fanaticului său antişiitism, care nu era susţinut (iar ulterior a fost criticat făţiş) de miezul dur al conducerii al-Qaida52. Un ideolog saudit, mai cu seamă, îl lăuda pe iordanian, care ar fi spus că secta şiită era parte a unui lung şi neîntrerupt şir de colaboratori perfizi, datând din perioada invaziei mongole în Orientul Mijlociu – invazie care a dus, în mod ruşinos, la distrugerea Baghdadului în secolul al XIII-lea. În acest context era invocat teologul islamic de secol XIII, Ibn Taymiyyah, părintele spiritual al salafismului, pentru porunca sa: „Fiţi atenţi la şiiţi, luptaţi împotriva lor, pentru că sunt mincinoşi!” 53 Mongolii, în contextul contemporan,

erau ocupanţii americani şi, de asemenea, „evreii”, despre care se spunea că îi sprijineau în invadarea Irakului. Al-Zarqawi susţinea astfel public o tradiţie a rezistenţei islamice vechi de 700 de ani54. Conform acesteia, un musulman trebuia să se supună celor trei criterii ale *tawhid* (monoteismului): să se roage lui Dumnezeu, să-L preamărească *doar* pe El şi să se conducă după crezul binecuvântat. În perioada Evului Mediu, Ibn Taymiyyah s-a folosit de principiile *tawhid* pentru a-i excomunica pe şiiţi şi sufiţi, după ce a demonstrat că practicile şi credinţele lor – inclusiv venerarea imamilor – compromiteau venerarea unui singur Dumnezeu.

După cum susţine Riedel55, al-Zarqawi era celebrat, de asemenea, nu doar ca descendent de seamă al lui Ibn Taymiyyah, ci şi ca vânător suprem al infidelilor occidentali. El susţinea56 că Statele Unite şi aliaţii lor europeni, Naţiunile Unite şi guvernul irakian dominat de şiiţi erau conspiratori complici într-un scenariu din vechime, al cărui scop era acela de a-i dezmoşteni în mod violent pe cei un 1 300.000.000 de sunniţi din întreaga lume islamică. El deţinea, conform admiratorului său saudit57, „calităţi pe care mintea nu le poate concepe. S-a pregătit de lupta cu americanii cu mai mult de un an înainte de momentul producerii ocupaţiei Irakului. A construit tabere şi arsenale” şi a recrutat şi înrolat oameni din toată regiunea – din Palestina, până în Yemen.

ISIS se sprijină astăzi în mare măsură pe acelaşi discurs triumfalist despre o apropiată confruntare între civilizaţii, care va avea loc în Orientul Apropiat. Fiecare ediţie a revistei *Dabiq* începe cu un citat din al-Zarqawi: „Scânteia a fost aprinsă aici, în Irak, iar căldura ei va continua să crească – prin voia lui Allah – până când va mistui armatele cruciate din Dabiq”. Termenul „Dabiq” se referă la zona rurală a modernului Alep, unde ISIS continuă, de asemenea, să menţină o prezenţă militară subterană, aflată într-o continuă expansiune. „Acest loc a fost menţionat într-un *ḥadīth*”, susţine revista *Dabiq*,

„făcând referire la Malahim (denumire corespondentă termenului creştin de Armaghedon). Una dintre cele mai mari bătălii dintre musulmani şi cruciaţi va avea loc în apropiere de Dabiq”.

Cu alte cuvinte, următoarea capcană pusă pentru americani, după cum prevăzuse al-Zarqawi de la bun început, se afla în nordul Siriei.

Triunghiul sunnit

Risipirea militanţilor islamişti din Fallujah în celelalte regiuni ale Irakului însemna că „scânteia” ideologiei apocaliptice a lui al-Zarqawi incendiase tot restul ţării, în special zonele în care sentimentele antiamericane erau extrem de puternice: locurile cu cea mai mare concentrare de soldaţi americani. Una dintre fortăreţele insurgenţilor era Haifa Street58, o şosea paralelă cu fluviul Tigru, aflată la nord de Poarta Asasinilor, intrarea în Zona Verde. Haifa Street era, în mod special, un simbol al decăderii sunniţilor59: rezidenţii care trăiau în apartamente de lux situate de-a lungul acestui Champs-Élysées babilonian erau elitele bine plătite, favorizate de regimul lui Saddam. Dar, în Irakul de tranziţie, mulţi erau şomeri şi de neangajat, graţie procesului de de-baasificare, fiind implicaţi, într-o formă sau alta, în mişcarea de insurgenţă. Nu conta că Azad Allawi, cândva membru al Partidului Baas, devenit apoi inamic al aceluiaşi Partid şi şiit secular respectat de sunniţi, era acum prim-ministrul interimar al Irakului. Gordon şi Trainor îşi amintesc de un transportor blindat US Bradley abandonat pe stradă în septembrie 2004, „de a cărui mitralieră de 25 de mm insurgenţii spânzuraseră un steag negru al Tawhid wal-Jihad, în vreme ce batalionul din Divizia 1 de Cavalerie, însărcinat cu patrularea zonei respective, începuse să numească Haifa «Micul Fallujah» sau «Bulevardul Inima Purpurie», după medalia pe care o vor primi 160 dintre cei 800 de soldaţi ai unităţii când se vor întoarce acasă, la începutul anului 2005. În Dora (alt district al Baghdadului infiltrat de insurgenţi), soldaţii altui batalion din Divizia 1 Cavalerie

începuseră să vadă noi lozinci acoperind zidurile, căci a Doua Bătălie pentru Fallujah întărâtase populaţia sunnită, iar alegerile din ianuarie erau tot mai aproape: «Nu, nu Allawi, da, da, Zarqawi60.»”.

Căder (ea) de Mosulului

Al doilea oraş ca mărime al Irakului, Moşul, părea relativ stabil în primele zile de ocupaţie, după ce controlul său a fost preluat de către Divizia 101, a lui Petraeus. Dar liniştea era doar aparentă. Al-Zarqawi transformase oraşul în baza sa de retragere şi, la câteva zile după cea de-a Doua Bătălile pentru Fallujah, Moşului a căzut în mâinile insurgenţilor.

Capitala provinciei Ninive fusese mereu ţinta rejecţionismului sunnit, din pricina faptului că adăpostea un număr foarte mare de partizani ai lui Saddam şi salafişti. Rata şomajului din Moşul atinsese ameţitoarea cotă de 75%, conform lui Sădi Ahmed Pire, şeful Departamentului de securitate al oraşului din partea Uniunii Patriotice a Kurdistanului, astfel încât localnicii puteau fi angajaţi să execute operaţiuni teroriste în schimbul a nu mai mult de cincizeci de dolari. Ca şi în timpul confruntărilor anterioare, poliţia locală şi armata irakiană au dat bir cu fugiţii, sediile lor fiind luate cu asalt şi, de multe ori, incendiate de insurgenţii care întâmpinau o rezistenţă aproape inexistentă. Uşurinţa cu care a căzut Moşului părea, de asemenea, să confirme evaluarea făcută de Derek Harvey pentru armata americană, şi anume că Muhammed Khairi al-Barhawi, şeful poliţiei numit de Statele Unite, juca prudent în ambele echipe61.

Deşi este posibil ca al-Barhawi să fi fost tot timpul agent al Serviciilor Secrete Irakiene, cu certitudine, susţinătorii lui al-Zarqawi s-au asigurat că niciunui localnic din Moşul nu i-ar fi fost uşor să încheie un parteneriat sincer cu americanii. Erau extrem de brutali cu poliţiştii sau militarii irakieni care nu-şi abandonau posturile62. Este de notorietate povestea maiorului rănit, care a fost urmărit până la spitalul în care primea îngrijiri medicale şi

decapitat chiar acolo. În sfârşit, ca şi în cazul Fallujah, pentru americani a fost necesară o nouă concentrare majoră de armament şi resurse umane – alături de un neobişnuit de competent contingent de comandouri ale Poliţiei Speciale Irakiene – pentru a recâştiga controlul Mosulului şi a face faţă atacului cu mitraliere şi aruncătoare de grenade iniţiat de partizanii baasişti şi de cei ai al-Qaida.

Zece ani mai târziu, istoria s-a repetat, Moşului căzând din nou în mâinile unei insurgenţe hibride, formate din discipolii lui al-Zarqawi şi simpatizanţii baasişti din Armata Naqshbandi a lui al-Douri. Numai că, de data aceasta, prin preajmă nu mai erau americanii, să recucerească oraşul. ISIS a pus mâna pe Moşul în mai puţin de o săptămână. Jihadiştii îl controlează şi astăzi.

Capitolul 3

Gospodărirea sălbăticiei

Naşterea Statului Islamic al Irakului

Sinistra strategie a lui al-Zarqawi era croită îndeaproape după un text intitulat *Idarat* al-*Tawahhush* sau „Gospodărirea sălbăticiei”, publicat online în 2004 şi care era, deopotrivă, un manual de luptă şi un manifest pentru întemeierea califatului. Autorul său, Abu Bakr Năji, concepuse un plan de bătălie pentru a slăbi statele inamice cu ajutorul a ceea ce el numea „forţa neliniştii şi a epuizării”. Implicarea directă a Statelor Unite în opoziţie cu războiul prin „intermediari” din Orientul Apropiat era vitală, întrucât Năji considera că, odată ce soldaţii americani ar fi fost ucişi de mujahedini pe câmpul de luptă, „aureola mediatică” ţesută în jurul presupusei lor invincibilităţi ar fi dispărut. Musulmanii ar fi „uimiţi” de răul pe care-l pot produce asupra unei supraputeri slabe şi moralmente corupte şi, deopotrivă, întărâtaţi de ocuparea locurilor sfinte ale religiei lor, ceea ce i-ar conduce la jihad. Le cerea ca atunci să se concentreze asupra atacării instituţiilor economice şi culturale (cum ar fi industria petrolieră) ale regimurilor „apostate”, asociate Statelor

Unite. „Oamenii vor vedea cum soldaţii fug fără ţintă”, scria Năji. „În astfel de momente se nasc sălbăticia şi haosul, iar aceste regiuni vor începe să sufere din cauza lipsei de siguranţă. Toate acestea se alătură istovelii şi secătuirii, ce rezultă din atacarea ţintelor rămase şi opoziţia faţă de autorităţi”.

Năji folosea ca exemplu prestigiul căpătat în timp de jihadiştii din Egipt, dar se referea implicit la Irak, cerând consolidarea rapidă a victoriei jihadiste pentru „a cuceri şi ţările vecine”. Un cleric afiliat la ISIS ne-a spus că lucrarea lui Năji este foarte populară printre comandanţii locali ai organizaţiei, ajungând chiar şi la unii luptători de rând, şi e folosită pentru a justifica decapitările, care nu ar fi doar permise din punct de vedere religios, ci chiar recomandate de Dumnezeu şi de profetul său. Pentru ISIS, marea contribuţie a *Gospodăririi sălbăticiei* stă în diferenţa pe care o face între semnificaţiile jihadului şi alte chestiuni religioase. Năji îl dăscăleşte în această privinţă pe cititor, susţinând că modul în care jihadul este învăţat „pe hârtie” îl face pe tânărul mujahedin să înţeleagă mai greu adevăratul sens al conceptului. „Cel care, înainte vreme, a fost angajat în jihad ştie că nu e nimic decât violenţă, cruzime, terorism, înspăimântarea altora şi masacru. Vorbesc despre jihad şi luptă, nu despre islam, şi nimeni nu trebuie să le confunde între ele… El nu poate continua lupta şi nici nu poate trece de la o fază la alta dacă etapa de început nu conţine un moment al masacrării inamicului şi al distrugerii căminului acestuia…”

Boicotul sunnit

Pentru a reuşi în Irak, al-Zarqawi trebuia să-şi masacreze şi să-şi prădeze inamicul (în cazul acesta, pe şiiţi şi americani) şi să-i ţină cu orice preţ pe sunniţi departe de ceea ce el considera a fi proiectul lor conspirativ: crearea unui guvern democratic irakian. Atât baasiştii, cât şi adepţii lui Zarqawi au întreprins o campanie susţinută, pentru a-i determina pe sunniţi să boicoteze alegerile din ianuarie 2005. Planul a funcţionat.

Mai puţin de 1% dintre sunniţi s-au prezentat la urne1 într-o zonă-cheie din centrul Irakului – Anbar. Rezultatul a confirmat cu precizie cumplitul scenariu schiţat cu un an înainte de scrisoarea lui al-Zarqawi: partidele şiite au câştigat alegerile cu procente copleşitoare, iar Ibrahim al-Jaafari, un candidat al Partidului Dawa, care a primit fonduri de campanie de milioane de dolari din Iran, a devenit prim-ministru într-un guvern ce urma să schiţeze noua constituţie a Irakului şi să determine astfel soarta ţării după război. Boicotul a marcat apogeul rejecţionismului sunnit, însă, de asemenea, în mod paradoxal, şi începutul sfârşitului pentru atracţia publică faţă de insurgenţă, fiindcă aceasta transformase ceea ce fusese până atunci un element minimal din punct de vedere numeric – AQI – într-unul dominant.

Eşecul sunniţilor la alegeri a coincis, să mod nesurprinzător, cu o creştere rapidă a atacurilor îndreptate împotriva ţintelor „şiite”, în rândul cărora se numărau instituţii de stat şi Forţele de Sec. iritate Irakiene (FSI). În data de 28 februarie 2005, un atentator sinucigaş a ucis mai mult de 120 de oameni în oraşul Hilla, majoritar şiit, la sud de Baghdad2. Ţintele atentatului au fost tinerii care depuneau cereri de angajare în FSI. în importantul oraş de graniţă Tal Afar, pe care jihadiştii îl foloseau ca poartă de trecere dinspre Siria pentru luptătorii străini, AQI a epurat etnic comunităţile mixte, „atacând locurile de joacă, şcolile şi terenurile de fotbal”, după cum îşi amintea ulterior colonelul Herbert „H.R”. McMaster. În mod grotesc, au folosit două fetiţe cu handicap mintal – una în vârstă de trei ani, alta de treisprezece – într-un atentat sinucigaş, pentru a-i arunca în aer pe recruţii care aşteptau la coadă, să se înscrie în rândurile poliţiei3.

Protectorii Deşertului înaintarea militară în Irak a început ca o improvizaţie – gândirea inovatoare a actorilor militari locali care au înţeles de la început că războiul pentru „inimi şi minţi” nu va fi câştigat prin aderarea la o un ansamblu de manevre militare moşit de strategii care

stăteau în Zona Verde sau, în unele cazuri, între zidurile Pentagonului. Insurgenţilor le revine meritul principal pentru eşecul americanilor de a coopera cu cel mai important palier demografic al sunniţilor irakieni – triburile. Saddam înţelesese importanţa acestor vechi confederaţii de familii şi clanuri şi le transformase într-o parte constitutivă a sistemului său de patronaj al statului: triburile aveau în subordine reţelele de contrabandă şi comerţul de pe piaţa gri, totul sub auspiciile lui al-Douri.

Nu pentru că nu ar fi încercat au eşuat triburile să convingă coaliţia că sunt capabile să înfrângă insurgenţa. Un şeic din influentul trib Albu Nimr s-a oferit să coopereze cu Consiliul Guvernamental Irakian şi cu CPA încă din 2003, pentru a înfiinţa atât de necesarele trupe de grăniceri, ofertă cuprinsă într-un memoriu aflat pe masa Statului Major al trupelor reunite în luna octombrie a aceluiaşi an. „Căpeteniile triburilor – dintre care multe ocupă încă poziţii-cheie în cadrul autorităţii locale – par a-şi dori tot mai mult să coopereze cu Coaliţia, pentru a-şi reface sau menţine influenţa în Irakul post-Saddam”, se spune în memoriu. „Dacă vor înţelege că am eşuat, atunci ar putea întreprinde alte acţiuni, cum ar fi, de pildă, crearea unor guvernări sau instituţii de securitate alternative, colaborarea cu forţele îndreptate împotriva Coaliţiei sau lansarea în activităţi criminale, pentru a asigura prosperitatea şi securitatea triburilor lor4”. Memoriul nu a avut însă niciun fel de consecinţă.

Al-Zarqawi a dovedit din nou că se pricepe mai bine să navigheze prin cultura irakiană decât CPA sau armata Statelor Unite – cel puţin la început. „Zarqawi, sau irakienii care lucrau pentru el, au înţeles care erau cei mai importanţi oameni din triburi şi s-au ocupat de ei”, ne-a mărturisit Derek Harvey5. „Aşa a ajuns să controleze întreg teritoriul din Anbar şi din valea Eufratului”.

Dar a făcut greşeala fatală de a împinge lucrurile mult prea departe, transformând protecţia mafiotă pe care o asigura AQI într-o guvernare jihadistă asfixiantă;

Triburile au fost iritate de introducerea unui cod civil de secol XVII în zonele controlate de fundamentalişti, dintre care mulţi fuseseră născuţi în străinătate şi se purtau precum coloniştii uzurpatori pe care ar fi trebuit să-i alunge. Afacerile triburilor au fost distruse sau preluate de către cei care voiau să deţină monopolul contrabandei, iar AQI şi-a protejat teritoriile pe care le acaparase cu un zel demn de cei mai sălbatici mafioţi. Crima era justificată de mecanismele competiţiei de piaţă.

Prin urmare, atunci când AQI a asasinat un şeic din tribul Albu Nimr, în 2005, maiorul Adam Such, care comanda Detaşamentul Alpha 555, din cadrul Companiei Forţelor Militare Speciale, Divizia 1 de puşcaşi marini, s-a folosit de ocazie pentru a discredita AQI în teritoriile cele mai importante controlate de către aceasta. A recrutat oameni din triburi, organizând o miliţie ad hoc, însărcinată cu monitorizarea şoselelor din preajma oraşului Hit, provincia Anbar – un alt oraş strategic, extrem de important, pe care ISIS l-a cucerit mai târziu, în 2014. A fost o idee inspirată, deşi i-a lipsit sprijinul structural necesar pentru a produce schimbări decisive. Pe atunci nu exista o prezenţă militară americană permanentă în zonă, care să-i convingă pe localnici că înfrângerea AQI nu era doar un glonţ răzleţ, ci începutul unei misiuni de contrainsurgenţă pe termen lung. Cu toate acestea, faptul că irakienii *doreau* deodată ca americanii să le stea alături, indică faptul că jihadiştii nu mai erau bineveniţi.

În aceeaşi situaţie s-a dovedit a fi şi oraşul Qa im, la vest de Eufrat, pe care al-Zarqawi îl transformase, din evidente motive geostrategice, în capitala „emiratului” său. Oraşul, locuit de sunniţi şi beduini, se învecinează cu localitatea siriană de graniţă Albu Kamal, fiind situat pe traseul principal care leagă Irakul de Iordania. Deţine, de asemenea, cele mai mari mine de fosfat din Orientul Mijlociu6, cu un uriaş sistem de tuneluri, devenit ulterior o importantă reţea subterană folosită de gherilă. Prin intermediul acestora au fost puse în mişcare trupele şi

tehnica de luptă, fără a fi detectate.

Puşcaşii marini ai Statelor Unite au început operaţiunile de cucerire a oraşului Qa im în septembrie 2005, lansând mai multe atacuri asupra bazelor AQI, situate pe malul vestic al Eufratului. Au ridicat avanposturi din beton, sugerând în felul acesta că vor rămâne acolo pentru o perioadă indefinită, dejucând astfel un eventual atac jihadist. Folosindu-se de experienţa din Hit a lui Adam Such, şi-au îndreptat atenţia către triburile din Qa im, unele dintre acestea fiind deja atât de terifiate de practicile AQI, încât întorsească armele împotriva oamenilor lui al-Zarqawi7. În Batalionul Hamza din Albu Mahal, puşcaşii marini au descoperit o armată de voluntari la fel de hotărâţi ca şi ei să-i nimicească pe insurgenţi8.

Făcând abstracţie de corupţie, principalul motiv pentru care FSI s-au dovedit adesea neprofesioniste sau pur şi simplu lipsite de voinţa de a se confrunta cu AQI a fost faptul că mulţi dintre recruţi erau şiiţi şi, lucru de înţeles, nu aveau niciun interes să lupte în teritorii majoritar sunnite, unde erau priviţi bănuitor sau cu un dispreţ făţiş. În orice caz, sunniţii din triburi nu erau atât de scrupuloşi, fiind împinşi de la spate de propriul interes de a-şi proteja teritoriile de „rezistenţa” antiamericană pe care o întâmpinaseră, probabil, cu aplauze la început, dar care se transformase într-o adunătură de călăi obscurantişti. Cei trecuţi prin programul de pregătire de la Qa im au fost organizaţi într-un batalion numit Protectorii Deşertului9, nume cu iz romantic, evocându-l mai degrabă pe Lawrence al Arabiei, dar suficient de exact, dacă ţinem cont de faptul că batalionul a vegheat la buna desfăşurare a alegerilor parlamentare din decembrie 2005, protejându-le în faţa unor eventuale sabotaje teroriste.

În 2006, numărul incidentelor din Qa im a scăzut. Chiar dacă înregistraseră un succes, militarii americani nu înţeleseseră încă faptul că triburile nu erau motivate de principii atât de grandioase precum patriotismul; ele doreau să-şi asigure pacea şi liniştea în interiorul

comunităţilor lor, şi nu pe tot cuprinsul ţării. O treime din efectivele Protectorilor Deşertului a abandonat după ce li s-a spus că reprezentau o forţă *naţională*, şi nu doar o unitate de jandarmerie locală, şi că, la momentul potrivit, puteau fi relocaţi oriunde pe teritoriul Irakului10.

Alegerile naţionale parlamentare irakiene au adus beneficii neaşteptate şi binevenite. Unul dintre acestea a fost transformarea doctorului Muhammad Mahmoud Latif, un insurgent vânat de mult timp, în partener al Statelor Unite. Îngrozit că boicotul sunnit al alegerilor din ianuarie pentru adunarea constituantă i-a privat pe sunniţi de capacitatea de a decide în privinţa autodeterminării Irakului, Latif şi-a dat seama că planul lui al-Zarqawi de delegitimare a noului guvern avusese efecte contrare11. De asemenea, el avea propriile sale ambiţii politice. În campania electorală pentru alegerile parlamentare, a coalizat o seamă de şeici ai triburilor din Ramadi, care voiau să pornească războiul împotriva AQI şi, mai mult, să colaboreze cu americanii în acest scop, având însă o singură condiţie. Ca şi Protectorii Deşertului, triburile din Ramadi voiau să li se garanteze că problema securităţii capitaliei provinciei Anbar le va reveni lor şi numai lor după înlăturarea AQI.

Asigurându-se de buna credinţă a americanilor în această privinţă, a luat naştere Consiliul Poporului din Anbar. Prima lui iniţiativă a fost să-i încurajeze pe sunniţi să se alăture acţiunilor poliţiei irakiene, care urma să organizeze o amplă campanie de recrutare într-o fabrică locală de prelucrare a sticlei12. Certificarea Consiliului a atras sute de noi aplicanţi, care au devenit, pe de altă parte, o ţintă sigură pentru jihadiştii lui al-Zarqawi. În a patra zi de recrutare, un atacator sinucigaş a detonat o bombă care a ucis şaizeci de irakieni şi doi americani13. AQI le-a declarat prin aceasta război total şeicilor din Anbar care făceau parte din Consiliu, vânându-i pe fiecare în parte în săptămânile care au urmat atentatului. Latif a fugit din Irak, pentru a nu cădea în mâinile teroriştilor.

Încă prea vulnerabil în faţa tacticilor lui al-Zarqawi, Consiliul s-a autodizolvat câteva săptămâni mai târziu14.

Soldaţii americani au avut nevoie de încă doi ani pentru a înţelege ce semnificaţie strategică avuseseră evenimentele petrecute în Hit, Qa nu şi Ramadi. Actele de ripostă cu totul spontane şi neaşteptate ale acestor triburi, îndreptate împotriva unei organizaţii teroriste conduse de străini, păreau de înţeles în context istoric. Aceste clanuri supravieţuiseră de secole încheind înţelegeri pragmatice cu cei în mâinile cărora simţeau că este concentrată puterea dominantă regională. O făcuseră cu Saddam, cu al-Zarqawi şi erau gata s-o facă şi cu americanii. Şi, chiar dacă priveau cu teamă spre Statele Unite, vedeau în armata lor un posibil aliat împotriva unui adversar comun mult mai periculos.

„Aveam un căpitan în divizia de puşcaşi marini”, ne mărturisea un fost oficial din structurile de comandă ale armatei Statelor Unite. „Era sioux. Habar n-avea de Anbar sau de Irak. În clipa în care a ajuns acolo, a înţeles totul de îndată. Irakienii au observat că-i înţelegea şi l-au îndrăgit pentru asta”.

Din punctul de vedere al lui Derek Harvey, înţelegerea modului în care funcţionau triburile a fost cheia dezlegării tuturor misterelor în care se ascundea cunoaşterea Irakului însuşi. „Erau o mulţime de organizaţii ale regimului, pe care nu le identificaserăm încă foarte bine. Persoana-cheie putea să nu fie căpetenia tribului, ci al doilea sau al treilea personaj ca importanţă, în ordinea rangurilor – şi regula de a nu şti cu exactitate cine se afla la cârmă era valabilă şi în cazul susţinătorilor lui Saddam, după cum li se aplică astăzi şi celor din ISIS. Triburile aveau reţele profesionale şi, uneori, religioase, care determinau ierarhii informale în toate domeniile de activitate din ţară. Dificultatea noastră era să ne dăm seama cine şi ce face”.

Capitolul 4

Agenţi ai haosului

Iran şi al-Qaida

Sunniţii irakieni au trecut prin acelaşi proces de adaptare ca şi armata americană. Irosindu-şi mare parte din puterea politică după dezastruosul boicot al alegerilor din ianuarie 2005, nu voiau să repete greşeala în decembrie 2005. O uimitoare schimbare de strategie din punct de vedere statistic. În decembrie, la Ramadi, prezenţa la vot a sunniţilor a fost de 80%, faţă de ianuarie, când fusese de numai două procente1. Dezamăgirea a fost însă la fel de mare. Alianţele politice şiite au ieşit din nou învingătoare, deşi la o diferenţă foarte mică faţă de ceilalţi contracandidaţi, lucru ce nu a reuşit să-i vindece pe sunniţi de teoria conspiraţiei pe care al-Zarqawi mizase cu atâta inteligenţă şi care acum părea să se fi materializat întru totul: anume că o alianţă iraniano-americană îi împiedica să-şi ocupe locul cuvenit, de adevăraţi stăpâni şi păzitori ai Baghdadului.

Participarea sunniţilor la alegerile din decembrie a avut, de asemenea, şi un alt efect secundar deconcertant: deoarece mulţi dintre insurgenţii naţionalişti sau „moderaţi" părăsiseră câmpul de luptă pentru a-şi încerca norocul la urnele de vot, rolul AQI în cadrul terorismului irakian a devenit mai important lor li se adăugau insurgenţii AQI mai puţin moderaţi, cum ar fi Brigăzile Revoluţiei din 1920 (numite aşa în amintirea revoltei anticolonialiste a irakienilor, îndreptate împotriva britanicilor) 2.

Şi, cu toate că Jaysh al-Islami (Armata islamică) se lupta cu susţinătorii lui al-Zarqawi pentru controlul teritorial al Mosulului, nu era încă pregătită să abandoneze rejecţionismul sunnit în favoarea reconcilierii. Cuceririle AQI îi alienaseră pe mulţi, însă al-Zarqawi încă reuşea să exploateze anxietăţile demografice care datau cu mult dinainte de război.

Kanan Makiya, un cercetător al baasismului irakian, a prevăzut un scenariu catastrofic pentru statul eliberat de sub dominaţia acestui regim, în cartea intitulată *Cruelty*

and Silence? şi publicată în 1993:

„După ce Saddam nu va mai fi la putere, când vieţile tuturor oamenilor, inclusiv cele ale persoanelor iubite, nu vor mai valora nimic, temerile sunniţilor faţă de ce le-ar putea face şiiţii în numele islamului vor deveni forţa cea mai importantă a politicii Irakului. Cu cât mai intens îşi vor manifesta şiiţii irakieni identitatea, cu atât va deveni mai puternică dorinţa sunniţilor minoritari irakieni de a lupta până la jertfa finală, pentru ca în Irak să nu existe nici urmă de stat islamic. Ei văd într-un asemenea stat – şi este complet irelevant dacă au sau nu dreptate – propria lor anihilare".

De aceea, al-Zarqawi le oferea sunniţilor irakieni posibilitatea de a alege: „barbariile mele în balanţă cu barbariile lor". Pentru a fi mai convingător, trebuia să înlăture una dintre cele mai mari piedici care-i ţinea pe oameni departe de AQI: faptul că aceasta din urmă era percepută drept o armată de jihadişti străini. Prin urmare, a trebuit să-şi „irakizeze" franciza. În ianuarie 2006, al-Zarqawi a anunţat crearea Majlis Shura al-Mujahidin şi al-Iraq (Consiliul Consultativ al Mujahedinilor din Irak). Iniţial, acest consorţiu era constituit din şase grupuri salafiste diferite, dintre care cinci erau compuse exclusiv din irakieni, făcând ca luptătorii AQI să fie singurii de peste graniţă, deţinând, cu toate acestea, controlul central asupra operaţiunilor

Consiliului. Comportamentul şovin şi autoritar al noualesului guvern irakian a contribuit la ceea ce a fost, de fapt, o nouă strategie de marketing sau „branding" pentru takfirism.

Miliţiile şiite, intermediarii iranieni

Dat fiind interesul actual faţă de ISIS şi faţă de campania Statelor Unite împotriva lui, putem trece uşor cu vederea faptul că, în urmă cu un deceniu, armata americană îl considera pe trupeşul şi demagogul cleric şiit Muqtada al-Sadr drept un terorist de temut. În calitatea sa de fiu al respectatului Muhammad Sadiq Al-Sadr, care a

fost ucis de agenţii din Mukhabarat ai lui Saddam, în 1999, tânărul al-Sadr ar fi trebuit de fapt să rămână în rândul liderilor religioşi şiiţi mărunţi. Conducea un cartier sărman şi suprapopulat din nord-estul Baghdadului, cunoscut înainte vreme ca Saddam City, şi rebotezat Sadr City după invazie. Şi-a înfiinţat propria sa organizaţie paramilitară, Jaysh al-Mahdi (Armata lui Mahdi) 4, nu la mult timp după căderea regimului, pe care o considera corespondentul irakian al Hezbollah (Partidul lui Allah) – trupe paramilitare controlate de Iran pe teritoriul Libanului, aflate de multă vreme în ambigua situaţie de a figura şi pe lista entităţilor teroriste a Statelor Unite, fiind deopotrivă un partid politic cu legitimitate internaţională, ocupând poziţii în guvernul libanez şi exercitând o influenţă subtilă asupra serviciilor secrete şi armatei naţionale, a căror independenţă era doar mimată. Partidul lui Allah s-a dovedit modelul perfect pentru constituirea unui „stat de adâncime” similar în Irak.

Asemenea tuturor despoţilor militari, al-Sadr dorea să-şi conducă fieful fără ca autoritatea să-i fie pusă vreodată la îndoială. Lăsat în mare măsură în pace de forţele americane, el şi-a creat propria zonă de influenţă, cu ajutorul iranienilor. Teoria conspiraţiei sunnite a unui complot Washington-Teheran de distrugere a Irakului nu putea stârni decât furia şi confuzia veteranilor care simţiseră pe propria piele modul în care Iranul încercase să le facă viaţa cât se poate de sângeroasă şi dificilă. Bătălia de la Najaf, din august 20045, a fost, esenţialmente, un război purtat prin intermediari între Statele Unite, pe de-o parte, şi, pe de alta, elita Serviciilor de Informaţii Externe şi a armatei iraniene, Trupele Gărzii Revoluţionare-Quds (IRGE-QF), coordonate în Irak de un agent iranian pe nume Sheikh Ansari. Serviciile Secrete ale Statelor Unite au conchis că acesta era încorporat în Armata lui Mahdi din Najaf şi îi ajuta pe capii acesteia să planifice operaţiunile de luptă. Ansari era agent al Departamentului 1.000 al Forţelor Quds, care se ocupa de

portofoliul de informaţii irakiene al Serviciilor Secrete de la Teheran6.

Dominaţia iraniană în Irak începuse cu mult înainte de schimbarea regimului. Devastatorul război de opt ani cu Irakul transformase Republica Islamică într-un loc de refugiu pentru sute de mii de şiiţi irakieni care fugeau din calea lui Saddam. Odată Saddam înlăturat, mulţi dintre aceşti exilaţi s-au putut întoarce acasă, într-o ţară unde şiiţii fuseseră emancipaţi de noua democraţie, putând să fondeze nu doar entităţi politice, dar şi militare, pe o infrastructură construită vreme de ani de zile în tăcere şi pe furiş, sub regimul baasist.

Consiliul Suprem pentru Revoluţia Islamică din Irak (CSRII) 7 era, de fapt, o creaţie integrală a Serviciilor Secrete Iraniene şi a lui Mohammed Baqir al-Hakim. Aripa armată a CSRII, detestatele Brigăzi Badr ale lui al-Zarqawi, funcţionau ca o a cincea coloană a Teheranului în Irak8. „Mulahii duceau o campanie subversivă împotriva lui Saddam, cu mult înainte de intrarea noastră în ţară, şi ne confruntam cu aceleaşi căi de comunicaţii dinainte să ajungem acolo”, spune colonelul Jim Hickey, fostul comandant al Brigăzii Diviziei 4 Infanterie, care l-a capturat pe Saddam în decembrie 2003, operaţiune în timpul căreia Hickey a jucat un rol determinant9.

Când au ajuns americanii, campania de sabotaj şi terorism a Teheranului a fost preluată, în mare măsură, de comandantul IRGE-QF Qassem Suleimani, general de brigadă, care îi dădea socoteală direct supremului lider iranian, ayatollahul Ali Khamenei. Un fost ofiţer CIA îl descria nu demult pe Suleimani, care a fost promovat între timp, lucru de la sine înţeles, la rangul de general maior, drept „cel mai puternic agent care acţionează de unul singur în Orientul Mijlociu de azi şi de care n-a auzit nimeni vreodată”. 10

Odată devenit cel mai important general al Statelor Unite de pe teritoriul Irakului, David Petraeus a avut posibilitatea de a-l cunoaşte relativ bine pe Suleimani, fiind

de părere că maestrul-spion era un personaj „diabolic” şi întorcând pe toate feţele posibilitatea de a aduce la cunoştinţa preşedintelui Bush faptul că „Iranul este, de fapt, cel cu care se luptă Statele Unite în Irak, în ciuda reacţiilor pe care le-ar fi putut declanşa această dezvăluire din partea publicului sau a guvernului american”. Pentru Petraeus, Iranul „a depăşit etapa în care căuta să-şi consolideze influenţa în Irak şi poate delega intermediari care să lupte efectiv împotriva noastră, mizând pe faptul că aceştia ne pot distrage atenţia, în vreme ce ei încearcă să construiască arme de distrugere în masă şi ajută Armata lui Mahdi să acţioneze ca un Hezbollah libanez în Irak”. 11

În 2007, cinci soldaţi americani au fost ucişi într-o ambuscadă în Karbala, pusă la cale de agenţii Aşa’ib Ahl al-Haq (Liga Drepţilor), o miliţie desprinsă din Armata lui Mahdi, constituită sub patronajul lui al-Sadr şi al Iranului. Stau ca probe în acest sens nu doar faptul că ofiţerul Forţelor Quds, de la consulatul american din Karbala, şi-a părăsit postul cu puţin înainte ca ambuscada să aibă loc, dar şi mărturisirea unuia dintre liderii Aşa’ib Ahl al-Haq, Qais al-Khazali, care a recunoscut că Iranul a pus la cale întreaga operaţiune12.

Aghiotant al lui Suleimani în sângeroasele acţiuni îndreptate împotriva armatei americane din Irak a fost Abu Mahdi al-Muhandis, un irakian care locuia în Iran şi al cărui nume a fost legat de atentatul împotriva ambasadei americane din Kuwait, ce a avut loc în anul 1983. Al-Muhandis a fost iniţial membru al Brigăzilor Badr, devenind apoi agent în Forţele Quds, înainte de a fi ales membru al parlamentului irakian. Tot el a fost acela care a pus pe picioare un alt aşa-zis Grup Special – eufemismul american pentru miliţiile desprinse din trupele lui Sadr – numit Kataib Hezbollah, care viza tot ţinte militare ale Statelor Unite.

Suleimani s-a ocupat în anii ’90 de stoparea fluxului de narcotice dinspre Afghanistan către Iran, pentru ca în

deceniul următor să devină importator în Irak. Al-Muhandis a primit sarcina de a supraveghea contrabanda cu una dintre cele mai ucigătoare arme folosite vreodată în Războiul din Irak: o bombă artizanală cunoscută ca EFP (*explozively formând penetrator* – „străpungător exploziv”) 13. După detonare, căldura EFP topeşte recipientul de cupru al explozivului, transformându-l într-un proiectil lichid care poate străpunge oţelul şi armura de luptă, inclusiv cuirasa tancului14. Armata Statelor Unite a estimat că aceste dispozitive au fost responsabile pentru uciderea a 18% din numărul total al militarilor căzuţi în luptă în ultimele trei luni ale anului 2006. Erau fabricate în Iran, trecute clandestin peste graniţă de agenţii iranieni care cooperau cu Brăgăzile Badr şi folosite de toate miliţiile şiite, motiv pentru care au şi fost numite „bombele persane”. În iulie 2007, aceste miliţii şiite produseseră două treimi din victimele armatei Statelor Unite, ceea ce l-a făcut pe Petraeus să susţină că Armata lui Mahdi reprezenta „un impediment mai mare pentru securitatea pe termen lung a Irakului decât AQI”, după cum îi scria el secretarului american al Apărării, Robert Gates. De aceea, mulţi soldaţi susţineau bombardarea fabricilor de EFP din Iran, indiferent de consecinţele diplomatice. Şi, indiferent de ce avea de gând să-i spună Petraeus preşedintelui, în Irak, America *era* în război cu Iranul.

Sub conducerea generalului McChrystal15, militarii din cadrul Comandamentului Reunit pentru Operaţiunile Speciale (*Joint Special Operations Command*, JSOC) l-au arestat pe Mohsen Chizari, şeful departamentului responsabil de operaţiunile şi pregătirea Trupelor Quds, alături de comandanţii Trupelor Quds din Baghdad şi Dubai, la sfârşitul anului 2006. (Chizari tocmai se întorcea de la o întrunire care avusese loc la cartierul general CSRII, fiind localizat de o dronă de supraveghere a Statelor Unite). Alt raid al JSOC în Erbil, capitala Guvernământului Regional din Kurdistan, îşi propusese să-l prindă în nadă pe generalul de brigadă Mohammad Ali

Jafari, unul dintre comandanţii la vârf ai Trupelor Quds16. Militarii americani au capturat însă cinci ofiţeri iranieni de rang inferior. În cele din urmă, „opoziţia la influenţa iraniană” în Irak a confiscat în aşa măsură energia JSOC, încât acesta din urmă a trebuit să-şi reorganizeze forţele pentru a-şi atinge obiectivele urmărite. Grupul operativ 16 va hăitui AQI, în vreme ce Grupul operativ 17 îi va urmări pe agenţii lui Suleimani şi pe interpuşii lor din cadrul Grupurilor Speciale.

În unele cazuri, după cum au descoperit soldaţii Statelor Unite, cei doi inamici colaborau în secret. Suleimani ajuta când şi când AQI, pentru simplul motiv că orice agent al haosului şi distrugerii care grăbea plecarea americanilor din Irak era considerat un factor pozitiv pentru Teheran. În 2011, Trezoreria Statelor Unite a nominalizat şase agenţi al-Qaida stabiliţi în Iran, care au ajutat la transportul banilor, mesajelor şi oamenilor m şi dinspre Pakistan şi Afghanistan, via Iran. „Iranul este astăzi cel mai important sponsor al terorismului”, spunea la vremea respectivă David S. Cohen, subsecretar de stat în cadrul Departamentului de Informaţii Financiare şi Terorism. „Dacă expunem public pactul secret prin care Iranul îi permite organizaţiei al-Qaida să strecoare bani şi agenţi pe teritoriul său, facem lumină asupra altui aspect al sprijinului fără egal acordat de Iran terorismului”. 17

Fostul ambasador al Statelor Unite în Irak, Ryan Crocker, le-a spus jurnaliştilor de la *New Yorker*, într-un interviu din 2013, că în urmă cu un deceniu, Serviciile Secrete Americane confirmaseră prezenţa al-Qaida în Iran, ceea ce nu era o mare descoperire în sine, dat fiind faptul că al-Zarqawi făcuse din Republica Islamică locul său de retragere, după ce fugise din Kandahar cu un an înainte. (Conform ziarului saudit *Asharq* al-*Awsat*, editat la Londra, Sulelimani se lăuda în 2004 că al-Zarqawi şi Ansar al-Islam veneau şi plecau din Iran după bunul lor plac, trecând fără probleme prin nenumăratele puncte de frontieră – ba chiar că al-Zarqawi se şi antrenase într-o tabără IRGC din

Mehran.) Indiferent cum ar fi stat lucrurile, Crocker susţinea că al-Qaida din Iran încercase să atace obiective occidentale din Arabia Saudită în 2003. Într-un fel sau altul, spusele lui au determinat o reacţie indirectă a oficialilor iranieni, care au ajutat discret Statele Unite să-i anihileze pe talibani: o logică de tipul „duşmanul duşmanului meu", care s-a dovedit a fi una de conjunctură. Când Crocker le-a cerut la Geneva, în acelaşi an în care Statele Unite au invadat Irakul, să pună capăt actelor teroriste îndreptate de al-Qaida împotriva obiectivelor americane din Golf, aceştia au refuzat. În data de 12 mai 2003, trei clădiri din Riyadh au fost aruncate în aer în urma unei operaţiuni combinate, în timpul căreia s-au folosit arme şi maşini încărcate cu explozibili. Zeci de oameni au fost ucişi atunci, inclusiv nouă americani. „Se aflau acolo sub protecţie iraniană, punând la cale tot felul de operaţiuni", îşi amintea fostul diplomat pentru cei de la *New Yorker*.18

Între timp, sectarul stat în stat din imaginaţia lui al-Sadr şi coşmarul sunniţilor a început să aibă primele ciocniri cu noul guvern irakian. După decembrie 2005, CSRII a fost trecut în subordinea Ministerului Irakian de Interne, care coordona 16.000 de soldaţi 19. Ministrul demisionar de Interne era Falah Naqib, un sunnit care, alături de unchiul său, Adnan Thabit, încropise primele forţe de jandarmerie post-Saddam, folosite de americani sub forma Trupelor Speciale de Poliţie şi a Brigăzilor de Ordine Publică. Din punctul de vedere al lui Naqib, coloana a cincea iraniană, care se afla la conducerea poliţiei naţionale irakiene, nu era decât o sursă de probleme. „Fie îi oprim, fie cedăm Irakul Iranului" i-ar fi spus, pare-se, Naqib lui George Casey jr. „Este cât se poate de simplu". 20

Înlocuitorul lui Naqib a fost Bayan Jabr, un funcţionar CSRII, considerat de americani mai puţin extremist în comparaţie cu alţi membri ai partidului. Dar, pentru a limita răul pe care acesta l-ar fi putut totuşi face, au

aranjat ca Thabit să rămână în fruntea forţelor armate ale Ministerului de Interne21. Această decizie nu l-a deranjat câtuşi de puţin pe Jabr, deoarece planurile sale nu-l implicau în niciun fel pe Thabit, intenţia lui fiind aceea de a înlocui pur şi simplu trupele paramilitare din subordinea lui cu Brigăzile loiale Badr şi cu luptătorii din Armata lui Mahdi. În 15 decembrie 2005, o brigadă suplimentară, care controla partea vestică a Baghdadului, patrula ameninţător străzile, intonând din toţi rărunchii cântece şiite22, în timp ce sunniţi mergeau la urne, pentru a participa la ceea ce pentru mulţi dintre ei au fost primele alegeri democratice. Uniforma Ministerului de Interne oferea autoritate şi impunitate membrilor activi ai brigăzilor sectare ale morţii.

Unitatea specială de poliţie influenţată de Badr şi cunoscută mai degrabă sub numele de Brigada Lupului a fost una dintre cele mai sângeroase forţe implicate în conflict. Organizaţia Islamică pentru Drepturile Omului, un ONG irakian, a descoperit că Ministerul de Interne s-a făcut vinovat de douăzeci de cazuri de arestări abuzive, dintre care şase au dus la moartea prizonierului, mai toate fiind efectuate de Brigada Lupului din Moşul. Conform unei telegrame trimise către Departamentul de Stat de Ambasada Statelor Unite din Baghdad23, ONG-ul „evocă practici precum folosirea armelor cu electroşocuri, spânzurarea suspecţilor de încheieturile mâinilor, cu braţele la spate, detenţia acestora în beciuri pline de excremente umane şi bătăile”.

Şi alte instituţii irakiene au căzut în mrejele sectarismului şiit, cum ar fi Ministerul Sănătăţii, al cărui ministru adjunct era Hakim al-Zamili, un agent al Armatei lui Mahdi24. Ambulanţele nu erau folosite pentru transportul bolnavilor şi al răniţilor, ci pentru livrarea armelor. În acelaşi timp, spitalele fuseseră transformate în locuri de execuţie pentru sunniţi, determinându-i pe mulţi locuitori ai Baghdadului să plece din capitală dacă aveau nevoie de îngrijire medicală25.

Primul-ministru irakian, Ibrahim al-Jaafari, şi-a creat propriul serviciu secret, Ministerul de Stat pentru Probleme de Securitate Naţională, condus de Shirwan al-Waeli, un individ care le furniza Armatei lui Mahdi şi susţinătorilor lui Sadr informaţii despre mişcările trupelor Statelor Unite. Prin intermediul lui, trupele Sadr supravegheau o mare parte din transporturile Irakului – în special pe cele din domeniul aviaţiei comerciale. Armata lui Mahdi făcea deci în Baghdad, chiar sub nasul civililor şi al autorităţilor militare americane, ceea ce făcea Hezbollah în Beirut: prelua controlul asupra celor mai importante aeroporturi internaţionale şi al unităţilor anexe. Conducea serviciul de vamă, poliţia de la bordul aeronavelor, ba chiar şi companiile de curăţenie angajate prin contract, ale căror salariaţi fuseseră asasinaţi de militanţii Sadr, pentru a lăsa locurile de muncă vacante, putând astfel să le ocupe chiar ei. Organizaţia importa arme ascunse în calele avioanelor venite din Iran. Avea, de asemenea, acces nemijlocit la informaţiile legate de călătoriile arabilor sunniţi – lucru care a condus, în mod deloc surprinzător, la nenumărate răpiri şi asasinate26.

Nimic nu caracteriza mai bine pentru sunniţi noua republică a terorii, ridicată pe ruinele precedentei, decât Buncărul Jadriya. Închisoare situată chiar în sudul Zonei Verzi, buncărul Unităţii Speciale de Anchetă era condus de Bashir Nase al-Wandi, poreclit „Inginerul Ahmed”. Fost şef în cadrul Agenţiei de Informaţii a Brigăzilor Badr, Inginerul Ahmed era, ca şi Hadi al-Amari, susţinut de Divizia Quds a lui Suleimani. Când soldaţii americani au deschis, în cele din urmă, porţile acestei temniţe, au descoperit înăuntru 168 de prizonieri legaţi la ochi, închişi cu toţii acolo de luni de zile, în camere suprapopulate, pline de excremente şi urină27.

Aproape toţi prizonierii erau sunniţi, şi mai toţi aveau urme de tortură – unii fuseseră bătuţi atât de tare, încât au fost duşi în Zona Verde pentru a primi îngrijiri medicale. Pentru că se afla în subordinea Ministerului de Interne,

Bayan Jabr a fost forţat să dea lămuriri în legătură cu aceste descoperiri. A afirmat că nu vizitase niciodată închisoarea şi, într-o conferinţă de presă, a respins acuzaţia de încălcare a drepturilor omului. Numai „cei mai sângeroşi terorişti” se aflau în detenţie, a declarat Jabr28, iar pentru a dovedi cât de bine fuseseră trataţi, a adăugat că „nimeni nu a fost decapitat, nimeni nu a fost ucis”. Drept mărturie a macabrei colaborări dintre ministerele conduse de şiiţi în Irakul lui al-Jaafari, predecesorul lui Jabr, Falah Naqib, care locuia la doar câteva blocuri distanţă de Buncărul

Jadriya, susţinea că văzuse ambulanţe venind şi plecând din clădire şi presupunea că astfel erau transportaţi prizonierii29.

„Războiul din Irak a dezechilibrat balanţa de putere din regiune în favoarea Iranului” ne-a declarat Emma Sky, fost consilier pentru armata Statelor Unite. „Nu rareori se întâmplă în lumea arabă să auzi zvonuri despre înţelegeri secrete între Iran şi Statele Unite sau nemulţumiriri legate de faptul că Statele Unite ar fi dat Irakul pe mâna Iranului”. Această percepţie geopolitică, spune Sky, este una dintre principalele cauze pentru care sunniţii au fost atraşi de ISIS.

Mai bogat decât bin Laden în 2006, Statele Unite au descoperit că AQI, împreună cu alte facţiuni insurgente sunnite, câştigau anual între 70 şi 200 de milioane de dolari din activităţi criminale30. După cum susţine Laith Alkhouri, specialist în chestiuni legate de al-Qaida al Flashpoint Partners31, o companie privată de informaţii, trecutul mafiot al lui al-Zarqawi i-a influenţat cu certitudine cariera de căpetenie teroristă. „AQI recurgea la orice activitate aducătoare bani, de la furtul armamentului american şi vânzarea lui către alte grupări de insurgenţi, la răscumpărările cerute în schimbul eliberării unor persoane răpite. Membrii săi atacau casele ofiţerilor de rang înalt din armata irakiană, apoi îi interogau în propria lor casă. Le porunceau: «Dă-ne

numele, adresele şi numerele de telefon ale altor ofiţeri de rang înalt din armată». Unii dintre cei răpiţi erau extrem de bogaţi, iar familiile lor plăteau răscumpărarea cerută. Dacă acest scenariu nu funcţiona, al-Qaida îi omora pur şi simplu pe ofiţeri în casele lor".

Din 2005 până în 2010, subsidiile provenite din partea donatorilor arabi din Golf sau de la alte dubioase „organizaţii caritabile" din Orientul Mijlociu se ridicau la un nesemnificativ 5% din bugetul general al AQI32. Contrabanda cu petrolul furat din rafinăria Bayji, din provincia Salah ad-Din, asigura prosperitatea oamenilor lui al-Zarqawi.33

O anchetă derulată în 2006 de către Agenţia de Informaţii a Armatei (AIA) 34 a scos la iveală faptul că „până şi o evaluare superficială a fondurilor aflate la dispoziţia insurgenţilor sugerează că veniturile depăşesc cu mult cheltuielile". Resursele AQI le eclipsau la vremea respectivă pe cele ale organizaţiei-mamă, cu sediul în Pakistan, punându-l pe bin Laden în umilitoarea poziţie de a cere bani de la subordonaţii săi, care nu prea voiau să-i dea35.

Statutul oficial al lui al-Zarqawi, de novice în ierarhia al-Qaida, nu-l făcea prea dornic să se supună ordinelor primite de la superiorii săi. În iulie 2005, al-Zawahiri i-a trimis o scrisoare plină de sfaturi frăţeşti, al cărei mesaj era unul lipsit de echivoc: nu mai omorî şiiţii din Irak36. Egipteanul credea că AQI ar fi trebuit să urmeze o strategie în trei etape. În primul şi cel mai important rând, să alunge ocupantul american; în al doilea, să întemeieze un emirat islamic în zonele sunnite ale Irakului, în al treilea, să se folosească de acest teren pentru a organiza atacuri împotriva altor regimuri arabe. Al-Zawahiri îl sfătuia pe al-Zarqawi să evite „greşelile talibanilor", care, considera el, căzuseră înainte de vreme pentru că acţionaseră doar prin intermediul bazelor de sprijin din Kandahar şi din regiunile sudice al Afghanistanului, lăsând de izbelişte restul ţării37.

Al-Zawahiri flirta de fapt cu un fel de naţionalism jihadist, cel puţin ca armă tactică, pentru a nu lăsa această organizaţie-parazit să se îndepărteze de ţara-gazdă. Al-Zawahiri era un proiectant răbdător, în vreme ce al-Zarqawi era un războinic nesăbuit, care credea că putea bate pe oricine şi pe toţi deodată. Cu un singur inamic nu credea al-Zawahiri că e înţelept să te măsori, cel puţin nu încă: Iranul 38.

Temându-se că răspunsul Republicii Islamice la orice provocare AQI putea fi unul formidabil (fusese deja astfel în replică la ocupaţia americană) 39, al-Zawahiri i-a spus lui al-Zarqawi că „noi şi iranienii ar trebui să ne abţinem să ne facem rău unii altora tocmai acum, când americanii ne vânează”. Această scrisoare, compusă în iulie 2005, reflectă ceea ce purtătorul de cuvânt al ISIS, Abu Muhammad al-Adnani, îi va reaminti egipteanului în luna mai, 2014: „Datoria Iranului faţă de al-Qaida este una inestimabilă”.

Scrisoarea nu ar fi trebuit să fie văzută şi de alţi ochi decât cei ai destinatarului; restul lumii nu ar fi trebuit să ştie că liderii al-Qaida priveau activitatea emirului din Mesopotamia altfel decât cu un entuziasm neştirbit. CIA a făcut scăpată scrisoarea către presă40, în parte pentru a lărgi ceea ce era încă de pe-atunci o falie adâncă între Şeicii Măcelarilor şi stăpânii lor din Asia Centrală. Şi a reuşit asta cu vârf şi îndesat.

În ziua de 22 februarie 2006, patru terorişti AQI îmbrăcaţi în uniforme ale Ministerului irakian de Interne au detonat câteva bombe în moscheea al-Askari din Samarra, unul dintre cele mai sfinte sanctuare ale islamului şiit, mausoleu pentru doi dintre cei doisprezece imami veneraţi ai sectei.

Moscheea a fost construită în 944 d.Hr. şi renovată în secolul al XIX-lea, deşi domul său poleit, distrus de explozii, a fost adăugat abia la începutul secolului al XX-lea. A doua zi după atentat, vicepreşedintele irakian Adel Abdul Mahdi, un şiit, a asemuit ziua atacurilor cu

atentatele din 11 septembrie41. Marele ayatolah Ali al-Sistani a chemat la proteste paşnice42, dând în acelaşi timp de înţeles că, dacă forţele de securitate irakiene nu pot proteja celelalte locuri sacre, atunci ar trebui s-o facă miliţiile şiite. Unul dintre ONG-urile irakiene a descoperit că, după atentate, câteva mii de familii şiite au părăsit înfricoşate Baghdadul43, armata Statelor Unite anunţând în acelaşi timp o operaţiune de urgenţă, Scales of Justice, pentru a atenua anticipatele valuri de represalii violente împotriva sunniţilor.

Bombardarea moscheii al-Askari a clarificat pe plan internaţional intenţiile lui al-Zarqawi şi a scos la lumină prin ce treceau, de trei ani, mulţi dintre irakieni – războiul civil44.

Îndemnul la cumpătare al lui al-Sistani nu a fost luat în seamă de luptătorii Sadr, şi nici de cei din Grupurile Speciale controlate de Iran, ale căror instrumente preferate pentru torturarea sunniţilor capturaţi erau bormaşinile şi cablurile electrice. Cadavrele acestora din urmă erau aruncate în fluviul Tigru45. De asemenea, Armata lui Mahdi a instituit puncte de control în Ghazalyia, unul dintre cele câteva oraşe-cheie strategice, amplasate de-a lungul importantei autostrăzi care leagă Baghdadul de Anbar46. Poliţişti irakieni în uniformă opreau maşinile aflate în tranzit şi cercetau actele de identitate ale pasagerilor; dacă erau sunniţi, ei se pierdeau într-un complicat proces birocratic, care era, de fapt, o formă de epurare etnică, tipică pentru adepţii lui Muqtada al-Sadr.

Insurgenţii sunniţi le plăteau şiiţilor cu aceeaşi monedă47. AQI şi alte grupuri insurgente islamiste, inclusiv acelea care ulterior vor trăda AQI, s-au folosit de toate metodele de teroare pe care le aveau la dispoziţie pentru a-i scoate pe şiiţi afară din Ameryia Fallujah, un oraş majoritar sunnit, situat la vest de Baghdad, care fusese asediat şi parţial înfometat de către adepţii lui Sadr48. Armata şi poliţia irakiană, ambele subordonate

nou-învestitului prim-ministru Nouri al-Maliki, alt membru al Partidului Dawa, erau considerate complice la violentele asasinate şi răpiri, pe care al-Maliki părea să le tolereze. Acesta a fost subiectul unui memoriu secret, ajuns mai târziu în mâinile presei49. Documentul fusese trimis de Stephen Hadley, de la Consiliul de Securitate Naţională al Casei Albe, către preşedintele Bush, în 2006, după vizita lui Hadley la Baghdad.

„Informaţii despre întreruperea utilităţilor în zonele locuite de sunniţi" 50, se spune în memoriu, „intervenţia biroului primului-ministru pentru a opri acţiunile militare împotriva ţintelor şiite şi încurajarea celor îndreptate împotriva ţintelor sunnite, înlăturarea celor mai eficienţi comandanţi irakieni din motive religioase şi eforturile de a crea majorităţi şiite în toate ministerele – combinate cu escaladarea asasinatelor înfăptuite de Armata lui Mahdi – toate sugerează o campanie pentru consolidarea puterii şiite în Baghdad".

Moartea lui al-Zarqawi

A fost un mister pentru forţele coaliţiei locul în care se ascundea al-Zarqawi încă de la cea de-a Doua Bătălie de la Fallujah, deşi, conform lui Bruce Riedel, ar fi fost capturat, de fapt, de câteva ori, de către irakieni, care habar n-aveau cine era prizonierul lor. S-ar putea chiar ca, o dată, să fi evadat din mâinile militarilor americani51. Pentru a-l găsi pe al-Zarqawi cu ajutorul locotenenţilor săi, JSOC şi Serviciul Special al Aviaţiei Britanice (SAS) au început, în primăvara lui 2006, să aresteze membri AQI de nivel inferior52. După un raid în timpul căruia liderul grupării din oraşul Abu Ghraib a fost capturat, comandourile americane au descoperit filme de propagandă needitate, în care al-Zarqawi apărea manevrând stângaci o mitralieră. Liderul arestat în Abu Ghraib şi un alt agent AQI de nivel mediu capturat în timpul unei alte misiuni au descris reţeaua jihadistă în detaliu, furnizându-le americanilor numele lui Abd al-Rahman, ultimul consilier spiritual al lui al-Zarqawi. De

acum era doar o chestiune de timp pentru a face ingineria inversă a modului în care al-Rahman şi al-Zarqawi comunicau prin intermediul curierilor. Armata americană a descoperit că ţinta lor fusese mereu ascunsă la vedere53: casa conspirativă a lui al-Zarqawi se afla în Hibhib, un oraş situat la nord-est de Baghdad şi la doar 18 kilometri de cartierul general al JSOC, de la baza aeriană Balad.

În iunie 2006, o dronă a Statelor Unite l-a urmărit cu discreţie pe al-Rahman, în timp ce se întâlnea cu al-Zarqawi. La lăsarea serii, un F-16 a aruncat asupra locului respectiv o bombă de 100 de kilograme, ghidată cu laser, urmată de o a doua, ambele coordonate prin satelit. Soldaţii irakieni au fost cei care l-au găsit pe al-Zarqawi, încă în viaţă, dar rănit mortal54. A murit în timp ce oamenii lui McChrystal ajungeau la faţa locului. Serviciile Secrete Iordaniene, care pretindeau că-l cunoşteau pe al-Zarqawi mai bine decât se cunoştea el însuşi, şi-au arogat o parte din meritele descoperirii acestuia55.

Odată mort, Şeicul Măcelarilor a fost răsplătit de liderii importanţi ai al-Qaida cu panegiricele care i-au lipsit atât de mult în timpul vieţii. A fost „un cavaler, un leu al jihadului”, pretindea bin Laden, într-un fel de canonizare revizionistă. Toate vorbe de dinainte, care-l îndemnaseră la prudenţă, fuseseră date uitării, iar bin Laden sprijinea acum necondiţionat planul lui al-Zarqawi de asasinare în masă a şiiţilor irakieni, ca pedeapsă pentru colaborarea lor cu „Cruciaţii” 56.

Noua strategie de război

Moartea lui al-Zarqawi nu a însemnat nici pe departe decesul AQI. Consiliul Consultativ al Mujahedinilor, înfiinţat de el ca metodă de a controla o franciză dominată de expatriaţi, a numit un alt emir venetic, Abu Ayyub al-Masri, un egiptean care îşi luase alt nume ca războinic: Abu Hamza al-Muhajir57.

Îi cunoscuse personal pe al-Zawahiri şi al-Zarqawi. Al-Masri făcea parte din al-Jihad încă din anii ’8058. Călătorise în Afghanistan în acelaşi an cu al-Zarqawi, pe

care-l întâlnise într-o tabără de antrenament al-Qaida. Când al-Zarqawi s-a îndreptat către Irak, în 2003, al-Masri l-a urmat.

Numirea lui al-Masri a fost deopotrivă o continuare şi o repudiere a moştenirii lui al-Zarqawi. Dintr-un anumit punct de vedere, el a dus programul de irakizare mai departe, când, în octombrie 2006, a declarat că franciza pe care o conducea era o piesă dintr-un mozaic de mişcări de rezistenţă islamică, mozaic pe care l-a numit Statul Islamic al Irakului (ÎŞI) 59. Feuda lor era formată din provinciile Ninive, Anbar şi Salah ad Din60, dar şi din zone în care sunniţii nu erau majoritari, cum ar fi Babil, Wasit, Diyala, Baghdad şi Kirkuk, oraş odinioară cosmopolit, bogat în petrol, care fusese „arabizat" de Saddam în anii '80 şi pe care kurzii îl consideră şi astăzi drept „Ierusalimul" lor. Liderul ÎŞI Abu Omar al-Baghdadi, spunea al-Masri, era irakian get-beget, votat de Consiliul Consultativ al Mujahedinilor să-i fie şef, dar care nu apăruse nicicând în înregistrări video sau audio, probabil din motive de securitate61. Unii chiar s-au îndoit că ar fi existat vreodată, până când cadavrul său a probat contrariul.

Însă al-Masri avea o altă perspectivă asupra scopurilor terorismului decât predecesorul său. După ce succesiunea lui a devenit publică, trupele Statelor Unite l-au capturat pe emirul AQI din sud-vestul Baghdadului, care, în timpul interogatoriului, a clarificat ce-i deosebea pe cei doi comandanţi jihadişti62. Al-Zarqawi, spunea el, avea o imagine mesianică despre sine63, considerându-se apărătorul tuturor sunniţilor în faţa şiiţilor; al-Masri se considera un talentat observator şi exportator al terorii. Pentru el, Irakul nu era decât un teatru de război din bătălia împotriva „ideologiei occidentale de pretutindeni". Din acest punct de vedere, al-Masri era mai apropiat de al-Zawahiri, ca mare strateg. „A venit din afară, el a fost tipul trimis de al-Zawahiri şi bin Laden să fie omul lor în Irak", ne spune Joel Rayburn64. „Dar s-a aliat cu al-Baghdadi, care era un salafist irakian, rezultând astfel un parteneriat

transfrontalier. Al-Baghdadi a dat credibilitate operaţiunilor; al-Masri era mujahedinul care-l supraveghea îndeaproape”. AQI devenise, astfel, mai dornică să navigheze urmând scenariul politicii irakiene: persoana despre care se spunea că se afla la comandă nu era neapărat cea care purta şi răspunderea conducerii.

Duoul al-Masri-al-Baghdadi a avut, de asemenea, obiective practice. Egipteanul a fost o sursă de atracţie inepuizabilă pentru luptătorii străini, în vreme ce irakianul nu voia să oficializeze legătura cu al-Qaida, de frică să nu piardă sprijinul insurgenţilor sunniţi, care credeau că luptă în numele unui jihad cu un program mai degrabă naţionalist. Ambii voiau să întemeieze un emirat islamic din cenuşa americanilor şi a slugilor lor şiite, dar diferenţa era una de accent65. Mulţi dintre sunniţii care făceau parte din ÎŞI au protestat, după cum notează istoricul militar Ahmed Hashim, pe motiv că „voiau eliberarea Irakului, şi nu crearea unui stat islamic” 66.

Mai mult, ÎŞI se concentrase în special asupra a ceea ce Laith Alkhouri numeşte „ţinte fine”, cum ar fi bazele militare irakiene şi liderii religioşi şiiţi. „O făceau ca pe-o campanie de relaţii publice adresată facţiunilor salafiste rămase în afara influenţei al-Qaida”, spunea Alkhouri. „Mesajul era următorul: «Suntem singurul grup considerat legitim de toate grupările jihadiste din lume. Voi, băieţi, pierdeţi oameni în fiecare zi. De ce nu vă alăturaţi nouă?» Jaysh al-Islami a refuzat să li se alăture, atunci ca şi acum. În consecinţă, al-Masri şi al-Baghdadi şi-au intensificat pur şi simplu campania. În cele din urmă, au recurs la asasinarea jihadiştilor care nu se alăturau ÎŞI pentru a le prelua teritoriul operaţional67. Totul semăna mai degrabă cu o dispută teritorială mafiotă”.

Pentru a-şi justifica numele, Statul Islamic al Irakului a modificat şi competenţele Consiliului Consultativ al Mujahedinilor, prin crearea şi organizarea altor „ministere”, cum ar fi cele pentru agricultură, petrol şi sănătate. Era o construcţie identitar naţională, sau cel

puţin dădea această impresie. Într-o manieră controversată, al-Masri, în paralel cu reafirmarea loialităţii faţă de bin Laden, i-a jurat credinţă şi lui al-Baghdadi, plasând ierarhic AQI sub patronajul unei umbrele nou create. În termeni jihadişti, era ca şi cum ţi-ai fi luat o amantă, pe care i-ai prezenta-o primei tale soţii drept ce-a de-a doua nevastă.

Al-Masri încerca într-adevăr să împace şi capra şi varza: să rămână şi emir al AQI, pe de-o parte, flirtând, pe de alta, cu divorţul făţiş de aceasta, pentru a se plasa la comanda propriei sale organizaţii în Irak. Abia după ce ISIS a rupt oficial relaţiile cu al-Zawahiri, la începutul lui 2014, fisura adâncă şi ireparabilă creată de pretenţiile lui al-Baghdadi la statalitate şi subordonarea facţiunii lui al-Masri la ÎŞI au fost scoase la iveală – de un Ayman al-Zawahiri cătrănit de supărare. În mai 2014, a publicat o declaraţie în care cita o sursă anonimă ce spunea despre al-Baghdadi şi al-Masri că sunt nişte nebuni „dezgustători” 68. Dacă al-Qaida i-a adresat vreodată asemenea comentarii acide şi lui al-Zarqawi, nu le-a făcut publice.

Noile maşini-capcană (VOIED)

Ascensiunea ÎŞI coincide, de asemenea, cu intensificarea frecvenţei şi complexităţii atacurilor cu maşini-capcană (VOIED). Conform Jessicăi Lewis McFate, analistă din cadrul Institutului pentru Studiul Războiului, specializată în problema irakiană, unul dintre motivele pentru care ISIS dă astăzi impresia că ar avea o putere militară mai mare decât are cu adevărat se leagă şi de modul excepţional în care se foloseşte de această armă. Nu doar carnagiul pe care-l produce o VOIED este mai mare, dar şi confuzia psihologică în care intră adversarul înaintea unui asalt militar important. „Le întâlnim mai ales la punctele de control”, spune Lewis. „Considerăm maşinile-capcană, mai ales pe cele implicate în acte sinucigaşe, ca fiind un instrument folosit pentru catalizarea unui atac sau creşterea tensiunii înaintea unuia. Prin urmare, ISIS va efectua un atac cu maşină-

capcană undeva în Baghdad sau pe valea fluviului Eufrat pentru a testa viteza de reacţie a Forţelor de Securitate Irakiene şi a miliţiilor şiite la acest tip de atentat”.

Începând din 2006, al-Masri s-a specializat în punerea la punct a unor asemenea atacuri în interiorul sau în jurul oraşului Baghdad: au fost descoperite fabrici de echipare a maşinilor şi camioanelor cu armament în „centurile” Baghdadului – localităţile care înconjoară capitala şi înăuntrul cărora, până la dezlănţuirea ofensivei militare, Statele Unite nu aveau prea multă influenţă.

ÎŞI a împărţit Baghdadul şi centurile în şase zone, cinci dintre ele centrate în jurul oraşului. Fiecare zonă era condusă de un emir local. Pe baza informaţiilor secrete digitale despre ÎŞI obţinute în urma unei incursiuni a JSOC, s-a descoperit că unul dintre aceşti emiri, Abu Ghazwan, stăpânul oraşului Tarmiya, care avea 30.000 de locuitori, controla câteva celule AQI în nordul Irakului, inclusiv pe acelea care recrutau femei şi copii pentru atentate sinucigaşe69. De asemenea, Abu Ghazwan era familiarizat îndeaproape cu programul unităţilor de patrulare americane şi irakiene, ştiind cum să le evite şi cum să le prindă în capcană. *Wall Street Journal* a publicat un articol70 în care se afirma că, la mijlocul lunii februarie 2007, „un camion de mare tonaj a străpuns intrarea bazei militare din Tarmyia, aruncând în aer ciment şi cioburi de sticlă tăioase ca nişte pumnale. Patru ore au luptat soldaţii acestui mic avanpost pentru viaţa lor, împotriva grupului de 70 – 80 de insurgenţi”. (Recent, Tarmyia a fost din nou ţinta atacurilor cu maşini-capcană iniţiate de ISIS, care în iunie 2014 a aruncat în aer casele unor comandanţi superiori ai Forţelor de Securitate şi pe aceea a unui fost şef de trib implicat în Deşteptarea Arabă.)

Prezentarea generală făcută de Abu Ghazwan modului în care funcţiona miniemiratul său sugera că ÎŞI nu folosea Tarmiya doar ca pe o bază a operaţiunilor teroriste, acesta fiind, în fapt, un mic stat în devenire. „Noi administrăm districtul, problemele oamenilor şi serviciile

publice. Avem comitete care asigură funcţionarea districtului condus de fratele meu Abu Bakr", spunea el fără a-şi putea ascunde o umbră de orgoliu. Adevărul este că ocupaţia AQI din Tarmiya amintea de tipologia fiefului islamic întemeiat de Ansar al-Islam în zona de 500 de km² pe care o controla în Kurdistanul irakian sau de guvernarea ISIS din Raqqa, provincia din estul Siriei. Abu Ghazwan avea chiar şi linii de transport municipale pentru emiratul său, Tarmiya. Patrula prin tot oraşul într-un camion Nissan alb, confiscat de la forţele poliţieneşti irakiene şi convertit în maşină ÎŞI. De asemenea, pilota un bac luat de la o staţie de tratare a apei, situată pe malul fluviului Tigru.

Istoria personală a lui Abu Ghazwan scoate în evidenţă o altă tendinţă a tipului de război purtat de îşi recidivismul71. Acesta fusese la un moment dat prizonierul trupelor de coaliţie, asemenea unui alt bărbat, pe nume Mazin Abu Abd al-Rahman, care fusese eliberat recent din Câmp Bucea, una dintre cele mai mari închisori controlate de Statele Unite în Irak, situată la Basra şi denumită astfel în memoria unui ofiţer de pompieri new-yorkez mort în Turnurile Gemene, în urma atacurilor din 11 septembrie72.

Ca şi închisoarea iordaniană Swaqa, unde fusese închis al-Zarqawi, Câmp Bucea îşi câştigase binemeritata reputaţie de a fi servit, în egală măsură, drept academie teroristă şi unitate de detenţie. Islamiştii îşi reafirmau buna credinţă predicându-le convertiţilor, făcând însă şi prozeliţi printre noii puşcăriaşi, fiind chiar posibil ca nenumăraţi criminali care au intrat la răcoare atei sau credincioşi de duminică să fi ieşit de acolo fundamentalişti extremişti. În Bucea, al-Rahman nu a învăţat doar cele mai subtile nuanţe ale şariei, şi-a făcut şi prieteni printre fabricanţii de bombe ai AQI şi a ieşit astfel din custodia Statelor Unite ca un expert de ultimă oră în construcţia maşinilor-capcană73. Un alt membru AQI îşi amintea mai târziu că perioada petrecută de al-Rahman în puşcărie îi

adusese şi relaţiile necesare pentru a-şi înfiinţa, odată eliberat, propria sa celulă jihadistă, pe centura nordică a Baghdadului. După cum amintesc Michael Gordon şi Bernard Trainor74: „Le-au trebuit două zile (lui al-Rahman şi altor doi oameni) să pregătească fiecare câte o maşină-capcană la ferma din Tarmiya, pe care o foloseau ca atelier… utilizând maşini furate şi depozitate într-o parcare din Adhamiya, precum şi o combinaţie de plastic şi exploziv fabricat în casă. În seara de dinaintea atacului, maşina pregătită astfel era dusă din Tarmiya înapoi în Baghdad, lăsată peste noapte într-o parcare sau într-un garaj, înainte ca atentatorul s-o conducă la destinaţia finală şi s-o arunce în aer”.

Fondatorul AQI fusese descoperit şi ucis la aproximativ 18 km de Cartierul General JSOC, baza aeriană Balad. La 60 de kilometri nord de Câmp Victory înflorea o importantă fabrică de maşini-capcană.

Capitolul 5

Deşteptarea

Irakienii întorc spatele ÎŞI

„Istoria Deşteptării Anbarului este una foarte amară” 1, ne mărturisea un fost înalt oficial al guvernului irakian, către sfârşitul anului 2014. „Oamenii care au luptat împotriva al-Qaida au fost mai târziu lăsaţi de izbelişte de către propriul guvern. Mulţi dintre ei au fost, de asemenea, executaţi de al-Qaida, iar alţii au fost arestaţi de forţele irakiene. Până nu se va simţi o schimbare a modului în care acţionează Baghdadul, mă îndoiesc profund că oamenii vor dori să-şi rişte vieţile şi să pornească o acţiune similară împotriva ISIS”. Punctul său de vedere, împărtăşit de mulţi dintre sunniţii irakieni pe care i-am intervievat, este mai bine ilustrat de originile Deşteptării. Ca multe alte evenimente benefice, şi aceasta s-a petrecut din pură întâmplare.

Sahwa

Programul Protectorii Deşertului a fost un scurt, dar folositor exerciţiu care a dus la constituirea unei alianţe

americane cu comunitatea tribală de la Ramadi. Din 2006, însă, capitala provincială a Anbarului a căzut din nou sub controlul AQI.

Jihadiştii erau atât de bine infiltraţi în oraş, încât puteau recurge la inovaţii de genul celor folosite de corpul de genişti al Armatei Statelor Unite pentru a planta bombe artizanale cu care să respingă sau să distrugă coloanele americane şi irakiene. Foloseau drujbe pentru a tăia hălci mari din asfalt, apoi umpleau craterele care rămâneau în urmă cu explozibili şi puneau peste ele un strat de asfalt ce părea neatins. Pentru ochiul unui necunoscător, şoseaua părea una cât se poate de normală – până în clipa în care bomba exploda, deteriorând sau distrugând un transportor blindat Bradley sau un tanc Abrams, omorându-i sau ologindu-i pe ocupanţii lor. Gropile lăsate în urmă de aceşti explozibili ascunşi în asfalt distrugeau în profunzime infrastructura, topind conductele de canalizare şi inundând străzile cu mizerie.

Ca peste tot în Irak, guvernul provincial din Ramadi ţinea o contabilitate dublă, una pentru afacerile oficiale, încheiate în numele Baghdadului, cealaltă pentru AQI, care mituia şi linguşea Forţele Irakiene de Securitate şi pe oficialii municipali, folosindu-se de cea mai importantă resursă de care dispuneau, cu excepţia crimei: banii proveniţi din contrabanda cu petrol. Butoaie întregi de ţiţei furat erau aduse în mod regulat în Ramadi, de la rafinăria Bayji, aflată în nordul ţării2, iar de aici erau trimise pentru a fi vândute din nou pe piaţa neagră irakiană. Acesta fusese vreme de ani de zile aranjamentul triburilor cu oamenii lui Saddam. Dar cu noii şefi s-a dovedit că era mai greu de cooperat.

La început, localnicii au reacţionat negativ la această domnie de tip medieval, în special din pricina faptului că unul dintre drepturile pe care şi le aroga cu de la sine putere AQI era replica şariei la dreptul seniorului: exact ca şi membrii ISIS de astăzi, în 2006, jihadiştii violau femeile irakiene după bunul lor plac. Bătrânii tribului erau, de

asemenea, în pericol de a fi răpiţi sau asasinaţi. Doi şeici din triburile Albu Actha şi Albu Dhiyab fuseseră deja ucişi, iar alţii erau vânaţi, deoarece se considera că intrau în competiţie cu ceea ce devenise înfloritoarea economie de război a AQI3.

Locuitorii din Ramadi începuseră să se opună terorismului. Mulţi se alăturau patrulelor paramilitare de noapte4 organizate de familiile victimelor cu ajutorul miliţiilor irakiene şi chiar al insurgenţilor rivali, sătui până peste cap de tafkiri, astfel că, în scurtă vreme s-a născut o adevărată mişcare civilă de rezistenţă, sub stindardul mişcării Thuwar al-Anbar, adică Revoluţionarii din Anbar. A fost începutul a ceea ce a ajuns să fie cunoscut sub numele de *Sahwa* – Deşteptarea. Revoluţionarii s-au dovedit atât de eficienţi în Ramadi, încât AQI a încercat chiar să negocieze cu ei.

Ce făcea ca Ramadi să fie atât de diferit a fost faptul că, atunci când oraşul a fost recucerit de trupele americane şi irakiene, s-a aplicat în mod înţelept o strategie de recrutare a trupelor, nu în vulnerabilul centru al oraşului, unde, aşa cum se petrecuse cu doi ani înainte, la fabrica de prelucrare a sticlei, ar fi fost o ţintă uşoară pentru atacurile insurgenţilor, ci în zona rurală, în districtele tribale din vecinătate5. Limitarea Deşteptării la zonele rurale a încurajat ceea ce devenise deja o revoltă să se maturizeze suficient pentru a primi sprijin oficial, favorizat de creşterea încrederii reciproce între americani şi triburi. Unul dintre aliaţii-cheie a fost carismaticul Abdul Sattar al-Rishawi, a cărui locuinţă fusese percheziţionată de două ori de trupele Statelor Unite, care îl suspectau de legături comerciale cu insurgenţii. Pe neaşteptate, din purul egoism şi pragmatismul care catalizaseră vremelnica alianţă, al-Rishwai s-a arătat gata să încheie o nouă înţelegere cu inamicul inamicului său6. „Aveam întâlniri neoficiale cu diverşi indivizi care întreţineau legături cu insurgenţii”, i-a mărturisit un locotenent american jurnalistului George Packer, povestind o experienţă

similară petrecută în 2005, în Tal Afar, când H.R. McMaster a supravegheat retragerea temporară peste graniţă, petrecută cam pe acelaşi principiu. Al-Rishawi se va dovedi unul dintre cei mai importanţi aliaţi pe care i-au avut Statele Unite în Irak7.

Încercarea AQI de a-i submina eforturile a eşuat, pentru că nemulţumirea triburilor începuse să devină un curent de gândire semnificativ. Al-Rishawi va pune pe picioare, alături de fratele său, Consiliul de Urgenţă din Anbar, care susţinea că reprezintă şaptesprezece triburi din Anbar gata să devină partenerele forţelor de coaliţie împotriva AQI. Consiliul s-a mărit de îndată şi a fost denumit Deşteptarea Anbarului8. Al-Rishawi a supravegheat recrutarea a 400 de oameni pentru forţele irakiene de poliţie, în octombrie 2006, şi a altor 500 în noiembrie.

A avut intuiţia necesară pentru a-şi da seama că recrutarea nu se traduce în mod necesar într-o securitate imediată: cadeţii trebuiau trimişi în Iordania pentru antrenament, creând un gol de putere de care AQI va încerca să profite, cu certitudine. Al-Risawi l-a convins pe Nouri al-Maliki să autorizeze improvizarea unor batalioane paramilitare care să le stea la dispoziţie. Astfel s-au născut Unităţile de Reacţie Rapidă, conduse nu de neofiţi corupţi sau incompetenţi, ci de reprezentanţi ai triburilor, care pe vremuri făcuseră parte din armata irakiană şi ştiau să lupte. Chiar înainte de Anul Nou 2007, unităţile numărau puţin mai mult de 2000 de oameni9.

Pentru a permanentiza aceste soluţii de moment, Statele Unite, prevăzătoare, au înfiinţat noi subsecţii de poliţie peste tot în regiunea Ramadi, oferind astfel un nou sprijin psihologic pentru triburi – sugerând că domnia legii şi ordinea impuse de americani şi irakieni prindeau rădăcini trainice în teritoriile respective – şi descurajându-i în felul acesta pe insurgenţi. Rezultatul a fost scăderea numărului atacurilor cu bombe artizanale la periferia oraşului. Succesul general înregistrat de al-Rishawi l-a

făcut să se supraaprecieze şi să devină prea încrezător, atitudine care în momentul acela era, cu siguranţă, pe placul americanilor10. „Jur în faţa lui Dumnezeu că dacă am arme bune, dacă am maşini bune, dacă am sprijin bun, pot izgoni al-Qaida până în Afghanistan”, le spunea şeicul jurnaliştilor de la *New York Times* şi, evident, preşedintelui Bush, cu care s-a întâlnit în timpul unei vizite a acestuia la Baghdad, în 200711. În cele din urmă, al-Rishawi nu a apucat să vadă al-Qaida izgonită din Irak. A fost asasinat de jihadişti la doar câteva zile după întâlnirea cu preşedintele12.

Deşteptarea Anbarului a fost o organizaţie structurată mai degrabă de jos în sus, şi nu invers, ajungând la nivel de brigadă graţie altor comandanţi improvizaţi şi cu minţile înfierbântate, care erau gata de negocieri cu cei ce, cu doar o zi înainte, îşi beau ceaiul alături de insurgenţi. Alegerile din decembrie 2005 demonstraseră deja că unii terorişti sunniţi se puteau acomoda cu sistemul politic irakian şi nu era nevoie să fie capturaţi sau ucişi.

Generalul locotenent Graeme Lamb, adjunctul britanic al generalului Casey, susţinea de multă vreme că era doar o chestiune de timp până când prezenţa AQI se va dovedi prea nocivă pentru sunniţi şi că unii dintre partenerii de luptă mai puţin extremişti ai jihadiştilor se vor întoarce către coaliţie, cerându-i ajutorul. Problema era cine putea fi întors de pe drumul pierzaniei şi cine mersese prea departe. Era exclusă primirea agenţilor AQI, cu certitudine, dar ce era de făcut cu „afiliaţii” organizaţiei, membrii Statului Islamic al Irakului, mult mai flexibili din punct de vedere ideologic? Lamb a avut o întâlnire cu un emir din Ansar al-Sunna, o facţiune salafistă care începuse nu cu mult timp în urmă să pună la îndoială metodele ÎŞI. Emirul i-a spus că, desigur, puteau şi trebuiau să lupte împotriva forţelor străine de ocupaţie, însă Irakul se confrunta cu un rău mult mai mare, cu tăietorii de capete şi violatorii lui al-Masri şi al-

Baghdadi13. „V-am urmărit în Anbar timp de trei ani şi jumătate”, i-a mărturisit el lui Lamb. „Am ajuns la concluzia că nu reprezentaţi un pericol pentru credinţa sau modul nostru de viaţă. Al-Qaida, în schimb, este un asemenea pericol”.

Operaţiunea *surge*

Aglutinarea unei incipiente revolte populare împotriva AQI însemna o creştere a efectivelor convenţionale militare din Irak. Multe s-au spus şi s-ap scris pe seama „întăririi Ysurge) forţelor militare americane din Irak, operaţiune începută în 2007 şi acoperită de norul controverselor de politică internă de la Washington. Monitorizată de Petraeus, politica adoptată de preşedinte presupunea trimiterea în Irak a încă cinci divizii de luptă, adică efective suplimentare numărând aproape 30.000 de soldaţi, şi

O revizuire completă a strategiei de război. Noua strategie implica nu doar confruntarea cu AQI, dar şi cu interpuşii Iranului şi cu vasta reţea de miliţii şiite susţinută de Teheran14, acestea din urmă reprezentând un risc de securitate cel puţin la fel de mare pentru trupele Statelor Unite şi pentru civilii sunniţi, cărora li s-a cerut pe neaşteptate să ajute la înlăturarea jihadismului. Deloc întâmplător, arhitectul acestei strategii era chiar cel însărcinat s-o aplice.

Petraeus şi generalul locotenent James Mattis, de la Divizia de puşcaşi marini, au redactat un nou manual de strategie pentru lupta de contrainsurgenţă (COIN) 15, un ghid de 282 de pagini pentru contracararea rezistenţei de gherilă de tip maoist, prin determinarea comunităţilor în interiorul cărora aceasta acţiona să coopereze la înlăturarea ei – sau, pentru a folosi mult citata metaforă maoistă, „să întoarcă marea împotriva peştelui”. Un amestec de tehnici militare şi poliţieneşti16, proporţia magică a COIN, după cum fusese codificată de manualul Petraeus-Mattis, era de 20 la 1.000 – 20 de soldaţi la

1.000 de civili (ecuaţia includea soldaţi şi poliţişti

irakieni).

Triburile sunnite nu trebuiau convinse că era în interesul lor să vâneze AQI – o făceau deja cu mai mult curaj şi pricepere decât cea mai mare parte a armatei irakiene. Petraeus a constatat acest lucru cu ochii lui. Fusese însărcinat cu antrenarea Forţelor de Securitate Irakiene, un program măcinat de disfuncţii şi corupţie. Mulţi cădeţi se dovediseră incompetenţi sau nu voiau să lupte. Alţii furau echipament militar şi îl revindeau – în unele cazuri, aceluiaşi inamic pe care fuseseră angajaţi de America să-l înfrunte. În 2007, Oficiul de Finanţe al guvernului american a publicat im raport în care se afirma că aproape 190.000 de AK-47 (binecunoscutele puşti de asalt Kalaşnikov) dispăruseră din depozitele armatei17. Ceea ce înseamnă că armele cumpărate de contribuabilii americani se aflau foarte probabil undeva prin Irak, ucigând soldaţi americani.

Primele două noi brigăzi de întărire au fost trimise la Baghdad, cuibul de viespi al AQI, care nu a stat pe gânduri şi a început să saboteze cum putea noua strategie COIN. AQI era mai puternică în zonele din jurul capitalei, unde nou-înfiinţatele avanporturi ale Statelor Unite erau supuse unor atacuri coordonate cu maşini-capcană. Într-o singură zi a lunii februarie, cinci asemenea operaţiuni au ucis circa 500 de oameni. Condiţiile de viaţă erau de coşmar, în special în zonele cu populaţie mixtă, sunnită şi şiită. Acolo, membrii grupurilor speciale şi insurgenţii erau răpiţi, torturaţi, ucişi şi se epurau etnic unii pe ceilalţi. Soluţia armatei Statelor Unite era partiţia: s-au ridicat enorme şi lungi ziduri de beton, pentru a-i ţine departe unii de ceilalţi pe inamici18.

„Cheia Baghdadului este chiar terenul său, în special în partea nordică şi cea sudică”, ne-a spus Jim Hickey. „Triburile şi familiile sunnite, acestea au fost forţele de susţinere de care s-a folosit AQI în 2005 şi 2007. Am câştigat, în cele din urmă, bătălia pentru Baghdad, pentru că am curăţat aceste zone de sprijin, pe care ei şi le

construiseră de-a lungul anilor”.

Diyala, atunci şi acum

Faptul că militarii americani nu au reuşit să distrugă reţeaua de aprovizionare a AQI din capitala irakiană îşi are cauza în câteva dintre succesele lor înşelătoare. Când al-Zarqawi a fost ucis în Hibhib, în iunie 2006, forţele coaliţiei au recuperat o arhivă de documente secrete ale AQI care sugerau că jihadiştii erau încredinţaţi că aveau să piardă fortăreaţa lor cea mai importantă, aşa-numitul Triunghi al Morţii din sudul Baghdadului, pe care americanii erau pe cale să-l cucerească. Al-Zarqawi luase în considerare posibilitatea de a schimba locul cartierului său general, chiar înainte de a fi ucis. Însă victoriile teritoriale ale coaliţiei erau pyrrhice, fiind mai degrabă tactice, nu strategice. Dacă AQI era înfrântă într-un loc, însemna că fusese înfrântă la nivel naţional? Asupra acestui subiect, grupările rivale din cadrul Departamentului de apărare al Statelor Unite aveau puncte de vedere diferite. O analiză a Serviciilor Militare de Informaţii, comandată de predecesorul lui Petraeus, George Casey jr., a conchis că toate însemnele violenţei zarqawiste – atentatele sinucigaşe, lunetiştii, detonarea minelor artizanale – scăzuseră, în mod evident, din punct de vedere numeric, la fel şi jihadiştii 19. Mai mult, într-o copleşitoare proporţie, ciorchinele de atacuri era limitat la doar patru provincii irakiene din cele optsprezece20; dar jumătate din populaţia ţării locuia în douăsprezece dintre cele neafectate de atentate, care suferiseră doar 6% din totalul atacurilor. Ceea ce însemna, în viziunea lui Casey, că AQI pierdea lupta la scor pe întreg teritoriul Irakului.

Cel care a contrazis evaluarea făcută de Casey băii de sânge irakiene a fost Derek Harvey. Harvey considera că metodologia folosită în studiul generalului era greşită şi confunda înaintarea pe termen scurt cu cea pe termen lung. El a invocat un plebiscit organizat de Agenţia Militară de Informaţii, din care a rezultat că nivelul de încredere al irakienilor în conducerea militară a propriului

guvern era la cote minime, complet diferit stând lucrurile în cazul „rezistenţei armate”. O constatare care nu prevestea nimic bun, de vreme ce tocmai sprijinul popular era cel care mărea efectivele rezistenţei şi cel care putea menţine securitatea naţională irakiană într-o stare de haos. De asemenea, Harvey a mai constatat că modul în care armata inventaria atacurile teroriste era extrem de înşelător, pentru că nu le lua în considerare decât pe cele reuşite, adică pe acelea în urma cărora rezultau victime. Însă cum rămâne cu atacurile *eşuate*, cu cele aproape ratate? Dacă o bombă artizanală nu explodează sau nu răneşte ori omoară pe nimeni, ea nu constituie totuşi un atac? Nu demonstrează că AQI are capacitatea permanentă de a produce teroare, precum şi posibilităţile operaţionale de a o face? 21

Analiza mult mai sumbră făcută de Harvey s-a dovedit corectă. În vreme ce AQI a continuat să-şi mute centrele de comandă dintr-un oraş într-altul, strategia lui Casey, bazată cu stricteţe pe contraterorism, a devenit un chinuitor joc de-a şoarecele şi pisica.

Până în 2007, AQI îşi stabilise noul cartier general în Baqubah, capitala provinciei Diyala. După cum făcuseră cu un an înainte şi în Ramadi22, jihadiştii au cucerit nu doar centrul oraşului, ci şi ariile rurale limitrofe din partea de sud, zonă paralelă cu râul Diyala, caracterizată de o vegetaţie bogată, care le-a ascuns mişcările şi activităţile. Zona de retragere a grupării era lângă Buhnz23, o fostă redută baasistă, pe care insurgenţii o foloseau ca loc al execuţiilor publice sau ca zonă de răpire a localnicilor, în cazul în care nu-i alungau pur şi simplu din casele lor. În ceea ce priveşte „guvernarea” AQI, gruparea a pus stăpânire pe morile din afara oraşului şi a raţionalizat hrana, în schimbul căreia pretindea loialitatea celor pe care încă nu-i alungase ori omorâse. Ulterior, Buhnz a devenit locul uneia dintre cele mai sângeroase bătălii a războiului irakian.

A început în martie 2007, când un batalion american

de transportoare blindate Stryker şi un detaşament paramilitar au declanşat luptele pentru cucerirea oraşului. Au fost întâmpinaţi de grenade antitanc şi lunetişti. Inamicul s-a angajat în lupta cu militarii Statelor Unite „în grupuri mici", folosindu-se de „subterfugii", a declarat Benjamin Hanner, sergent clasa I, intervievat de *Washington Posz*. „Sunt cumpătaţi, se organizează bine, reţeaua lor de informaţii şi de avertizare este eficientă". Erau, de asemenea, foarte pricepuţi la capcane. Au plantat douăzeci şi şapte de bombe artizanale pe aproape doi kilometri de şosea, dar s-au asigurat că doar una din trei sau patru bombe era operaţională. Shawn McGuire, sergent de stat major, le spunea lui Gordon şi Trainor: „Nu am mai văzut niciodată o organizaţie ca aceasta. Erau foarte bine puşi la punct. Bine antrenaţi. împuşcau. Erau capabili să lovească ţinta. În loc să tragă orbeşte de după colţuri şi să dea bir cu fugiţii, se regrupau şi făceau manevre împotriva noastră. Era aproape ca şi cum ai fi urmărit soldaţii americani antrenându-se" 25.

Jihadiştii s-au folosit din plin de altă armă preferată: bombele artizanale plasate înăuntrul caselor (HBIED), care erau montate în zidurile locuinţelor din Buhnz şi declanşate în momentul în care soldaţii pătrundeau în interiorul lor. În 2013, ISIS a folosit aceste dispozitive cu un efect devastator – de data aceasta, împotriva soldaţilor şi poliţiştilor irakieni din Ninive, pentru a-i forţa să treacă în tabăra lor sau să dezerteze. Ţinând cont de rapiditatea cu care au cucerit Moşului, în anul următor, e clar că aceste atacuri au slăbit autoritatea irakiană, care oricum nu mai impresiona pe nimeni.

Multă vreme după încheierea bătăliei de la Buhnz, Diyala s-a confruntat cu o reluare a războiului sectar, miliţiile şiite luptând cu noile *sahwat* sunnite, care erau decise să se opună represivului guvern al-Maliki. Provincia este, de asemenea, un teatru de luptă extrem de important pentru ISIS. Abu Bakr al-Baghdadi aparţine tribului Bobadri din Diyala, unde a fost anunţată, în decembrie

2013, constituirea unui nou *wilāyat* (provincie) al ISIS. Al-Adnani, purtătorul de cuvânt al ISIS, a declarat că războiul jihadist împotriva şiiţilor irakieni urmează să se concentreze mai cu seamă în acea regiune.

Lei pentru miel

Bătălia pentru Buhnz a dovedit, de asemenea, cât de înţeleaptă fusese încercarea lui Graeme Lamb de a-i coopta pe insurgenţii sunniţi mai puţin fanatici, pentru a-i folosi împotriva AQI. Dintre toate grupările care au acceptat această strategie, niciuna nu s-a întors cu mai multă fervoare împotriva foştilor colegi jihadişti, decât Armata Islamică.

Într-un interviu acordat ziarului *Washington Post* în 2004, nu la mult timp după cea de-a Doua Bătălie pentru Falluja, Ishmael Jobouri, căpetenia grupului, un membru de trib sunnit, insista asupra faptului că armata sa era formată din irakieni de toate felurile, sunniţi, şiiţi şi kurzi, şi că singurul lor obiectiv era alungarea trupelor de ocupaţie26. Probabil, dar Armata Islamică era, de asemenea, şi forţa de insurgenţă salafisto-baasistă cea mai consistentă din Irak, iar în aprilie 2007 ajunsese sătulă până în gât de AQI şi apelase direct la bin Laden pentru a-i cere să-şi strunească franciza, care-o luase razna. Şi pentru că apelul nu a avut efect, a cerut ajutorul americanilor.

Abu Azzam, un comandant al Armatei Islamice, s-a oferit să ajute armata Statelor Unite să recapete controlul asupra centurilor Baghdadului, pe atunci invadate de insurgenţi – în special cea din Abu Ghraib, unde sunniţii erau prinşi ca în cleşte de AQI şi miliţiile şiite. Azzam a organizat o joncţiune între trupele Statelor Unite şi 3.000 de voluntari care-şi manifestaseră dorinţa să formeze o jandarmerie de tipul Deşteptării. Printre aceştia se afla un membru al Brigăzii Revoluţionare 1920, pe nume Abu Marouf, care ocupase locul al şaptelea pe lista celor mai căutaţi insurgenţi din Abu Ghraib. Deşi şovăiau la gândul că vor colabora cu un teorist de frunte, care nu cu multe

săptămâni înainte îi vâna şi omora pe ai lor, americanii au acceptat să pună la încercare oferta lui Abu Marouf. I-au dat o listă cu numele celor mai importanţi insurgenţi AQI din Radwaniyah, oraş de centură, iar Abu Marouf s-a întors câteva zile mai târziu cu o înregistrare pe telefonul său, care înfăţişa capturarea şi execuţia unuia dintre aceştia27.

Abu Marouf era sprijinit de puternicul trib Zobai, din regiunea Baghdadului, alături de care declanşa atacuri îndrăzneţe împotriva AQI, dovedindu-şi în continuare buna credinţă. În Ameryia, un cartier din vestul Baghdadului, un grup irakian de voluntari, cunoscut sub numele de Forsan al-Rafidayn (Cavalerii celor două fluvii), transmitea coordonatele ţintelor jihadiste, pentru a fi bombardate de avioanele de luptă americane28.

Ulterior, dintr-o suită de acţiuni civice delimitate regional, Sahwa a devenit o parte instituţionalizată a strategiei COIN a lui Petraeus, consiliile regionale ale Deşteptării primind comenzi direct de la armata Statelor Unite şi de la guvernele provinciale irakiene. Denumit iniţial Programul Localnicilor îngrijoraţi, a devenit cunoscut, nu după multă vreme, sub numele mai poetic de Fiii Irakului. Temându-se, fără îndoială, să nu treacă din nou printr-o dezastruoasă campanie de recrutare şi echipare, aşa cum s-a întâmplat în cazul primelor Trupe Irakiene de Securitate, Petraeus a ţinut evidenţa voluntarilor

Deşteptării, luându-le datele biometrice şi arhivându-le într-o bază centrală de date29.

„Întărirea efectivelor este prost înţeleasă”, ne-a spus Ali Khedery, cel mai longeviv diplomat american din Irak. „A fost mai puţin vorba despre o întărire a trupelor, şi mai mult despre o întărire a diplomaţiei în raport cu conducerea naţională irakiană, pentru a o forţa să coopereze şi să bată în cuie înţelegerile noastre politice. Scopul a fost să câştigăm timp, pentru ca politicienii să aibă răgazul necesar de a se adapta unii cu alţii. De aceea aţi putut observa o diminuare cu 90% a violenţei, de la

maximele înregistrate înainte de întărire efectivelor, la perioada alegerilor regionale din 2009”.

Nu întâmplător, acest tur electoral a fost în mare măsură câştigat, în provinciile sunnite, de aceiaşi lideri de trib care au canibalizat AQI. Fratele lui al-Rishwi a câştigat un loc în Consiliul Provincial din Anbar. De asemenea, în provinciile Diyala şi Ninive, coaliţiile sunnite au ieşit pe primele locuri.

Al-Qaida din Irak în corzi într-o scurtă conferinţă de presă organizată de Pentagon în iunie 2010, generalul Odierno susţinea că, într-o perioadă de trei luni, armata Statelor Unite „a capturat sau ucis 34 dintre cei mai căutaţi 42 de lideri ai al-Qaida din Irak. Este clar că încearcă să se reorganizeze. Ripostează din când în când… Au pierdut legătura cu liderii al-Qaida din Pakistan şi Afghanistan”. 30

AQI era distrusă de o combinaţie între atacurile JSOC, noile brigăzi americane şi miliţiile Fiilor Irakului, precum şi de propriul sistem de comunicaţii deficitar. Ani la rând, Agenţia Naţională de Securitate trăsese cu urechea la convorbirile telefonice dintre jihadiştii aflaţi pe câmpul de luptă, trimiţând interceptările celor de la CIA şi JSOC, care, ulterior, îi urmăreau, arestau sau eliminau pe insurgenţi.

„Era darwinismul la lucru”, spunea Derek Harvey. „Toţi indivizii suficient de tâmpiţi încât să folosească telefoanele celulare în Baghdad erau loviţi, loviţi, loviţi şi iar loviţi. Aceasta a fost o modalitate de a tria haita, lăsând însă în urmă luptători mai deştepţi şi mai puternici, pricepuţi la contrainformaţii interne şi la filtrarea accesului către liderii-cheie. Caracterul impenetrabil al comunicaţiilor ISIS este un rezultat al acestor metode subversive”.

Un eveniment diferit de consobdarea efectivelor militare şi de apariţia Deşteptării, dar la fel de promiţător, era faptul că aura AQI începuse să păleascâ în imaginarul colectiv irakian, concomitent cu ceva ce semăna cu

recuperarea unei identităţi naţionale post-Saddam, care trecea dincolo de tensiunile sectare şi măcelul fratricid. În 2007, cântăreaţa irakiană Shada Hassoun31 a câştigat *Star Academy*, echivalentul concursului *American Idol* din Orientul Mijlociu, cu emoţionanta interpretare a baladei „Baghdad”, pe care a cântat-o înfăşurată în drapelul naţional. Mai târziu, Irakul a câştigat turneul Cupa Asiei la fotbal, învingând Arabia Saudită. În acelaşi timp, prestigiul AQI a început să scadă printre reprezentanţii palierului demografic cheie: tinerii sunniţi. În *Iraq After America*, Joel Raybum povesteşte o întâmplare relevantă, auzită chiar în perioada respectivă de la un şef de poliţie din Habbaniya, aparţinând provinciei Anbar32:

„În 2007, în Ajunul Crăciunului, a fost uluit să-i vadă pe tinerii din cartierul lui sărbătorind alături de prietenele lor, lansând artificii şi bând alcool, activităţi evident «creştine», pe care al-Qaida le interzisese. Năucit, poliţistul i-a tachinat spunându-le: «Sărbătoriţi de parcă aţi fi creştini, dar anul trecut eraţi cu toţii în al-Qaida!» Tinerii au izbucnit în râs, îşi amintea poliţistul, şi i-au spus: «Al-Qaida? Asta a fost anul trecut!»”.

Că takfirismul putea fi redus la nivelul unei toane trecătoare va fi o lecţie valoroasă, pe care Comandamentul Central al Armatei Statelor Unite (CENTEOM) o va învăţa în Irak, o lecţie rememorată şi mai dureros, cinci ani mai târziu, când toana va reveni odată cu răzbunarea.

Nu doar prestigiul extern al AQI intrase în declin, ci şi forţa sa de decizie internă. Mulahul Nadhim al-Jibouri provenea din oraşul Dhuluiya, situat la nord de Baghdad, şi făcea parte din Consiliul Shura al Mujahedinilor, controlat de al-Zarqawi. S-a alăturat Deşteptării înainte să plece pentru o vreme în Iordania, o mare parte din influenţa islamică a triburilor exercitându-se de la depărtare. Al-Jibouri apărea frecvent la televiziunea iordaniană, denunţând atrocităţile pe care le comitea acasă AQI. Apoi, în primăvara lui 2011, a revenit la Baghdad pentru a participa la negocierile de reconciliere cu guvernul al-

Maliki. Al-Jibouri a acordat un interviu unei televiziuni irakiene. A doua zi, a fost împuşcat mortal dintr-o maşină, în partea vestică a capitalei.

Cu câteva luni înainte de a fi ucis, avusese o conferinţă via Skype cu membrii armatei Statelor Unite33. Potrivit mărturiei unuia dintre ofiţerii care au participat la conversaţie, al-Jibouri a confirmat că înfiinţarea ÎŞI fusese, de fapt, un puci pus la cale de AQI, care încerca să deghizeze jihadismul străin într-un costum naţional. Dar alţi insurgenţi sunniţi vedeau mai departe de atât. ÎŞI produsese un recul printre naţionalişti, care nu voiau să lupte şi să moară doar pentru a vedea instalat în Zona Verde un emirat zarqawist. În plus, mulţi dintre aceşti insurgenţi acceptaseră AQI doar ca pe o soluţie militară ad hoc. „ÎŞI reprezenta încercarea al-Qaida de a pune stăpânire pe canalul politic al insurgenţilor irakieni”, spunea al-Jibouri.

Toate regimurile totalitare prosperă hrănindu-se cu mituri care transcend sau anulează hotarele naţionale, chiar şi cele care încep ca expresii ale naţionalismului şi care, mai apoi, trebuie să justifice retroactiv inevitabilul *AnschlussM* al ţinuturilor străine. AQI nu făcea excepţie de la regulă. În primii ani ai războiului, îşi crease o puternică imagine duală: în primul rând, se imagina ca avangardă a unei insurgenţe *irakiene* hotărâte să-i distrugă şi să-i alunge pe ocupanţii occidentali, în al doilea rând, se considera un gardian al proprietăţilor sunnite furate. Cu extremismul său apocaliptic, a reuşit să distrugă ambele percepţii. Armata lui Petraeus a administrat puternicul medicament al războiului împotriva insurgenţilor, ajutând astfel propriii anticorpi ai Irakului să distrugă un agent patogen străin şi mortal.

Dar asta se întâmpla când în Irak se aflau aproape 170.000 de soldaţi americani. Astăzi, încercarea este mult mai dificilă, pentru că triburile nu au încredere în Baghdad şi, cu rare excepţii, nu sunt pregătite să se alieze cu miliţiile şiite împotriva ISIS. „Oamenii nu mai cred defel în

termenul de *Deşteptare*, pentru că atunci când guvernul irakian n-a mai avut nevoie de triburi, s-a întors împotriva Fiilor Irakului", ne-a declarat doctorul Jaber al-Jaberi, unul dintre consilierii politici ai fostului viceprim-ministru, Rafi al-Issawi35. „Nu le-a protejat drepturile, nu le-a plătit salariile şi i-a aruncat pe mulţi dintre ei în închisoare. Nu cred că triburile vor mai declanşa o altă Deşteptare. Acum au nevoie de o Gardă Naţională provincială, care poate fi parte a Trupelor de Securitate Irakiene, dar formată din membri ai triburilor, care acţionează nu ca armată sau ca poliţie, ci ca miliţie".

ISIS a făcut tot posibilul pentru că aşa ceva să nu se întâmple. *Sahwat* este un termen propagandistic de care abuzează frecvent. Se laudă că distrug caselor acelor membri ai triburilor care i se opun şi că le îngăduie foştilor membri ai miliţiilor Deşteptării să se „căiască" şi să intre în ISIS. „Nimeni nu mi-a vorbit despre o nouă Deşteptare, despre înfiinţarea unei gărzi naţionale", susţinea în octombrie 2014, în *Guardian*, şeicul Ahmed Abu Risha, fratele lui al-Rishawi. În aceeaşi lună, la Ramadi a fost descoperită o groapă comună, în care se aflau 150 de cadavre. Toate aparţineau membrilor tribului Albu Nimr.

Capitolul 6

Simptome de sevraj

ÎŞI şi al-Maliki aşteaptă plecarea SUA

Succesul *Sahwa* şi al războiului împotriva insurgenţei însemna nu doar că jihadiştii erau ucişi în număr mai mare în timpul luptelor, ci şi că erau percepuţi ca inamici combatanţi şi închişi în unităţile de detenţie înfiinţate de americani în Irak. Actualul comandant al ISIS şi mulţi dintre locotenenţii lui au fost cândva prizonierii Statelor Unite. Ei au fost eliberaţi fie pentru că nu erau consideraţi drept ameninţări reale la adresa siguranţei naţionale, fie pentru că guvernul al-Maliki avea alte preocupări decât cele privitoare la securitatea militară. Eşecul supravegherii, ne-au mărturisit mulţi oficiali americani, a avut de-a face cu modul în care au fost identificaţi şi triaţi

aceşti deţinuţi odată capturaţi. „Am identificat anumiţi indivizi şi am stabilit ce roluri îndeplineau în cadrul organizaţiilor – am făcut asta pentru că ne ajuta să-i înţelegem”, ne declară un fost membru al administraţiei Bush. „Aşa că spuneam: «Aha, ăsta e emir.» Dă-l dracului, ce dacă-i emir? Cel care contează cu adevărat e al cincilea tip din spatele lui”.

Universităţile terorii

După cum spune generalul maior Doug Stone, AQI şi ÎŞI nu doar că foloseau închisorile controlate de americani pe post de „universităţi jihadiste”, ci chiar încercau, de fapt, să se *infiltreze* în închisori pentru a instrui noi recruţi. În 2007, Stone şi-a asumat în întregime conducerea programului de detenţie şi interogare din Irak, dorind să reinstituie reabilitarea. Nu doar că permanenta apariţie în presă şi condamnarea internaţională a modului în care erau torturaţi deţinuţii din închisoarea de la Abu Ghraib au aruncat o pată de neşters asupra ocupaţiei şi a credibilităţii americane, dar penitenciarele erau folosite, mai degrabă, ca saloane de socializare pentru jihadişti1. În special Câmp Bucea, aflată în provincia sudică Basra, era cunoscută din acest motiv.

Conform unei evaluări a armatei Statelor Unite2, la Bucea erau închişi 1350 de terorişti takfiri extremişti, într-o populaţie totală de 15.000 de persoane, unde posibilitatea de a afla cine lua legătura cu cine era aproape inexistentă. Din cauza intensificării operaţiunilor militare, ca urmare a sosirii noilor efective americane, numărul deţinuţilor aproape că se dublase, ajungând la 26.000 atunci când Stone a preluat comanda, în 20073.

„În fiecare săptămână aveam de-a face cu cel puţin un caz de intimidare, iar de aproximativ două ori pe lună, cu asasinate”, îşi amintea Stone într-un interviu. „Era un loc destul de periculos, care scăpase de sub control când am ajuns acolo. Foloseau ţigări şi chibrituri pentru a-şi arde corturile şi saltelele, iar când încercam să ridicăm

alte corturi, le incendiau din nou. Am crezut că vor da foc la toată închisoarea aia blestemată”.

Stone a introdus un program de de-radicalizare, organizând conferinţe ale imamilor musulmani moderaţi, care se foloseau de Coran şi de *ḥadīth* pentru a-i convinge pe teroriști că interpretarea pe care o dădeau islamului era una distorsionată. A început să împartă prizonierii pe categorii, în ceea ce a devenit cunoscut ca Unităţi Modulare de Cazare pentru Deţinuţi (*Modular Detainee Housing Units* – MDHU). „Înainte de asta, aveam nişte blocuri în care stăteau o mie de oameni. Am folosit MDHU pentru a-i izola pe cei care erau intimidaţi sau bătuţi de cei care-i intimidau sau săreau la bătaie”.

În timpul administraţiei sale de optsprezece luni, Sone a condus şi supravegheat sau a fost consultant în mai mult de 18.000 de interogatorii ale deţinuţilor şi a observat câteva „tendinţe” printre membrii AQI. Într-o prezentare pentru CENTEOM4, Stone şi-a sintetizat toate observaţiile. Informaţiile lui verifică în mare parte ceea ce le spusese mulahul Năjim Jibouri, şi anume că luptătorii străini nu erau priviţi cu ochi buni de către „irakienii care încercau să-şi preia rolurile de conducere”. Baasiştii „încercau să se folosească de stindardul ÎŞI pentru a recâştiga controlul anumitor regiuni”. Jihadiştilor le păsa mai mult de oraşele din care proveneau ori de alte anumite zone, decât de terorismul global sau regional. Faptul că AQI folosise femei şi copii pe post de atentatori sinucigaşi îi „dezgusta” pe mulţi. Banii, nu ideologia, erau motivul principal pentru care oamenii aderau la AQI. în fine, emirul AQI, Abu Ayyub al-Masri „nu era o persoană influentă în faţa multora… cu toate acestea, deţinuţii mai tineri, mai uşor impresionabili” erau atraşi de figura emirului ÎŞI Abu Omar al-Baghdadi.

La începutul mandatului său, Stone a observat un fenomen straniu, care le era propriu doar deţinuţilor takfiri – aceştia veneau la Câmp Bucea cerând să fie repartizaţi în blocul AQI, ştiind deseori cum funcţiona închisoarea şi câţi deţinuţi se aflau acolo. „Uneori, indivizii chiar se lăsau

prinşi. Apoi, când erau aduşi aici, cereau să fie repartizaţi într-un bloc anume, în care se aflau mulţi membri al-Qaida. Takfirii erau foarte bine organizaţi în Bucea; ei stabileau, în timpul rugăciunilor din noaptea de vineri, unde vor dormi oamenii lor şi unde urmau să fie duşi. De fapt, una dintre cele mai mari zone de celule primise porecla Câmp Caliphate. De câte ori o auzeam, mă gândeam: *Chiar dacă nu au puterea de a fonda un asemenea califat, cu siguranţă au convingerea că pot*".

Procedurile erau de aşa natură în Irak, încât toţi cei prinşi de forţele Statelor Unite fără niciun act de identitate asupra lor îşi declarau numele, fiindu-le apoi procesate datele biometrice. După care li se scana irisul, le erau luate amprente şi probe ADN. Deseori, însă, numele pe care le declarau erau false. „Unii dintre ei puteau avea nume diferite la fiecare interogatoriu. Doar cu ajutorul datelor biometrice am fost capabili, mai târziu, să ţinem evidenţa recidiviştilor", spunea Stone.

Cândva pe la început, mărturisea el, dăduse de un deţinut al cărui nume de familie era Baghdadi. Nu era neapărat un lucru de mirare – insurgenţii luau deseori numele oraşului sau al ţării de origine (sau pe-al oraşului sau al ţării din care ar fi vrut ei ca oamenii să creadă că provin) drept nume de război. Dar acest Baghdadi era diferit de ceilalţi. Stone declara: „Numele lui a apărut pe o listă de persoane pe care o aveam deja. Se considera că întreţinea legături semnificative cu al-Qaida. Psihologii îl introduseseră în categoria aspiranţilor cu ambiţii foarte mari – nu în categoria sociopaţilor, fiind etichetat drept un tip serios, cu un plan serios. Îşi spunea imam şi se considera nu un descendent al lui Mahomed – am văzut câţiva la Bucea –, ci o persoană cu o chemare religioasă extrem de puternică. Judeca procese conform şariei şi conducea slujbele de vineri în calitate de imam".

Acest Baghdadi era mereu adâncit în gânduri şi nu le crea defel probleme paznicilor. „Am avut sute de inşi ca el în ceea ce numim «categoria liderilor», spune Stone. Am

ajuns să ne referim la el ca la un «neîmpăcat», cineva pentru care rugăciunile imamilor moderaţi nu aveau nici cea mică însemnătate.

Prin urmare, iată un tip tăcut, modest, care are o viziune religioasă extrem de profundă şi care ce face? începe să aibă întâlniri cu «generalii». Aveam o mulţime de criminali şi indivizi care făcuseră parte din armata irakiană şi-şi spuneau generali, deşi fuseseră doar ofiţeri de rang inferior în armata lui Saddam”. Toţi foştii oficiali militari irakieni cu grade superioare şi membri devotaţi ai Partidului Baas, inclusiv Saddam însuşi, au fost deţinuţi la Câmp Cropper, altă închisoare administrată de Statele Unite în cadrul aeroportului internaţional din Baghdad. Cropper era, de asemenea, şi centrul de procesare pentru deţinuţii trimişi la închisoarea Bucea. „Unii generali împărtăşeau perspectiva religioasă a lui Baghdadi şi au intrat în grupul tafkirilor – cei cu bărbi lungi şi tot tacâmul”. Stone crezuse că individul era, de fapt, o momeală trimisă de şi să pozeze în ambiguul Abu Omar al-Baghdadi, cu scopul de a se folosi de detenţia la Bucea pentru a antrena noi jihadişti. „Dacă voiai să constitui o armată, închisoarea era locul ideal. Le acordam asistenţă medicală, aveau stomatolog, îi hrăneam şi, cel mai important, îi protejam să nu moară în luptă. Cine are nevoie de o casă conspirativă în Anbar, când există o închisoare americană în Basra?”

Un fost membru ISIS intervievat în *Guardian* confirmă evaluarea făcută de Stone. „Nu ne-am fi putut întâlni niciodată cu toţii în Baghdad, şi nicăieri altundeva”, le spunea Abu Ahmed jurnaliştilor. „Ar fi fost extrem de periculos. Aici nu eram doar în siguranţă, ci ne şi aflam la doar câteva sute de metri de întreaga conducere al-Qaida”. 5

Abu Ahmed îşi amintea că deţinuţii jihadişti îşi scrijeleau numerele de telefon ale celorlalţi şi oraşele de reşedinţă pe elasticele lenjeriei de corp şi că-şi constituiau reţelele chiar înainte să fie eliberaţi6. „Când am ieşit, am

sunat. Fiecare individ important pentru mine avea numele scris pe elastic. Aveam numerele lor de telefon, oraşele din care veneau. Până în 2009, mulţi dintre noi făceam deja din nou ceea ce făcuserăm înainte să fim prinşi. De data aceasta, însă, o făceam mai bine”.

Pentru Richard, fost oficial la Pentagon, ideea unui al-Baghdadi infiltrat în închisoare pentru a recruta indivizi dintre subofiţerii sau ofiţerii de rang inferior ai fostei armate irakiene era perfect plauzibilă. „Avem tendinţa să considerăm că armata irakiană era o glumă, dar era o armată de profesionişti, o armată foarte mare”, spune el. „Ceea ce numim noi ofiţeri de rang inferior, căpitani, maiori, subofiţeri – am fi tentaţi să-i desconsiderăm în Irak. În armatele arabe, de regulă, aceştia sunt adevăraţii profesionişti. Indivizii care deţineau grade mai mari decât cel de maior, adevăraţii generali ai armatei lui Saddam, aveau relaţii la nivel înalt în cadrul triburilor şi familii cu bani. Îşi cumpăraseră gradele. Ofiţerii de la mijlocul ierarhiei erau cei care contau. Aceştia erau de groază. Cum altfel să facă bani? Familiile lor flămânzeau, aşa încât erau nevoiţi să facă bani. Ce-şi ziceau ei? «Pun la cale o ambuscadă, cârpesc o bombă artizanală şi tipii mă vor plăti.» în cele din urmă au avut ceva succes şi s-au aliat cu diferite grupuri de insurgenţi, inclusiv cu al-Qaida”.

Circa 70% dintre deţinuţii aflaţi la Bucea în 2008 erau acolo de aproximativ un an. „Aceasta înseamnă, în realitate – scria Craig Whiteside, profesor la Colegiul Naval de Război din Newport, Rhode Island, într-un eseu pentru pagina de internet War on the Rocks7 – că deţinutul de rând de la Bucea era încarcerat timp de un an sau doi înainte de a fi eliberat, chiar dacă fusese implicat în acte cu adevărat violente îndreptate împotriva coaliţiei sau a guvernului irakian. Au existat chiar şi exemple de insurgenţi trimişi la Bucea şi eliberaţi de mai multe ori, în ciuda faptului că se specializaseră în realizarea bombelor artizanale”.

Al-Maliki *versus* Washington

Camp Buca a fost închis în 2009, după ce Washingtonul şi Baghdadul au semnat Acordul Statutului Militar (SOFA), document care prevedea că prizonierii deţinuţi de Statele Unite vor fi eliberaţi sau transferaţi în custodia irakiană şi că trupele Statelor Unite vor fi retrase din oraşele irakiene până în 30 iunie 2009, cedând toate responsabilităţile privind securitatea partenerilor irakieni. În decembrie 2008, preşedintele Bush şi prim-ministrul al-Maliki au semnat SOFA în Baghdad, în cadrul unei ceremonii de care lumea îşi aminteşte mai degrabă din cauza unui incident violent – un membru al audienţei a aruncat cu pantofii în Bush –, decât datorită progresului diplomatic înregistrat.

În realitate, până către sfârşitul lui 2008, soldaţii Statelor Unite erau deja cantonaţi în mare măsură la periferia oraşelor irakiene, unde acţionau mai degrabă ca o piedică provizorie împotriva activităţilor sectare. Ei îi protejau pe sunniţi şi comunităţile mixte de atacurile escadroanelor şiite ale morţii, care acţionau cu impunitate de stat, protejând în acelaşi timp comunităţile şiite de violenţele la fel de sălbatice ale resturilor insurgenţei sunnite.

SOFA a fost considerat mai degrabă o importantă victorie a lui al-Maliki asupra Statelor Unite, decât ca o înţelegere reciprocă privind încheierea războiului. Data la care intra în vigoare, 30 iunie 2009, a devenit o sărbătoare naţională care marca „respingerea ocupanţilor străini”. Dar factorul care a avut cele mai crunte efecte asupra Irakului a fost felul în care primul-ministru a gestionat nou-căpătata autoritate internă.

„Cei mai mulţi prizonieri au fost lăsaţi să plece, chiar şi sunniţii cei mai descreieraţi”, spune Joel Rayburn, care a făcut un studiu aprofundat al SOFA şi al consecinţelor acestuia asupra securităţii Irakului. „Maliki a considerat că, în 2008 şi 2009, au fost arestaţi oameni pur şi simplu nevinovaţi, prinşi în timpul incursiunilor militare. Marea problemă era că noi îi capturam pe baza unor dovezi – fie

interceptări, fie informaţii primite de la diverşi oameni – şi că nu puteam ulterior să le împărtăşim irakienilor metodologia noastră, pentru a le explica de ce individul arestat era un personaj rău. Dacă le-am fi furnizat informaţii fără a le da sursele, irakienii ar fi spus «Pe ce vă bazaţi?» Ar fi respins totul. Întregul sistem legal irakian funcţionează pe baza autorităţii declaraţiei martorilor. Dacă ai doi martori care spun ceva, atunci mărturia lor este de nezdruncinat”.

O mulţime de jihadişti înfocaţi ai AQI au fost eliberaţi din închisoare după ce Statele Unite au pus capăt supravegherii sistemului penal de război al Irakului, aşa cum relata în martie 2009 răposatul Anthony Shadid, pe atunci corespondent din străinătate pentru *Washington Post*? în luna aceea au fost eliberaţi 106 prizonieri, care au plecat direct către moscheea Umm al-Qura din Baghdad. Printre ei, Mohammed Ali Mourad, fostul şofer al lui al-Zarqawi.

În ciuda posibilei sale implicări în două atacuri VOIED îndreptate împotriva unei secţii de poliţie, Mourad a fost eliberat din Câmp Bucea după ce fusese bănuit că ar fi fondat o nouă celulă jihadistă, formată din camarazi din penitenciar. Shadid citează un oficial de la vârful Serviciilor de Informaţii din Ministerul Irakian de Interne, care considera că 60% dintre deţinuţii eliberaţi, fie ei sunniţi sau şiiţi, au revenit la proastele năravuri şi s-au alăturat insurgenţei active sau Grupurilor

Speciale. „Al-Qaida se pregăteşte pentru plecarea americanilor”, spunea oficialul. „Şi vrea să regizeze o revoluţie”.

Pentru că Baghdadul nu-i eliberase cu patalama, jihadiştii s-au ocupat ei înşişi de această problemă, punând la cale evadarea tovarăşilor încarceraţi, deseori plătind mită sau forţând personalul Ministerului de Interne să coopereze cu ei.

„Era uşor să-i prinzi pe membrii al-Qaida”, ne-a spus Rayburn9. „Îi capturam cu zecile, dar aveau un întreg

sistem prin care-i scoteau din nou afară, fie asigurându-se că întreg dosarul era respins la tribunal, fie că-i eliberau înainte de termen, după ce unseseră cu bani pe cine trebuia, fie, în ultimă instanţă, încredinţându-se că putea fi organizată o evadare. Au avut chiar, cândva prin 2008 sau 2009, un „emir al deţinuţilor”, individ responsabil cu scoaterea cătuşelor jihadiştilor, aşa cum un „emir de graniţă” coordona culoarele prin care intrau luptătorii străini din Siria în Irak. «Hei, procesul lui Ahmad se apropie, asta e lista cu martorii-cheie. Fă o tură, fă-i să se răzgândească, sau să plece, sau pur şi simplu omoară-i.» Moşul era cel mai periculos loc din ţară în această privinţă. Nu am controlat niciodată pe deplin sistemul judiciar şi închisorile de acolo”.

Deşteptarea trimisă la culcare

Modul în care definea al-Maliki ameninţările la adresa Irakului post-american deriva din propriile prejudecăţi politice şi sectare. Deţinuţii a căror singură crimă era că luptaseră cu trupele Statele Unite nu erau consideraţi criminali adevăraţi, care să necesite întemniţarea pe termen lung. Cu toate acestea, membrii Deşteptării, care luptaseră cu trupele irakiene de securitate şi cu miliţiile şiite, nu se bucurau de o la fel de strălucitoare reabilitare.

Dosarele împotriva Fiilor Irakului au rămas deschise chiar şi după ce suspecţii au început să facă parte din miliţiile controlate de stat. Nemaifiindu-i folositori lui al-Maliki10 şi tot mai puţin protejaţi de Statele Unite, erau hărţuiţi şi intimidaţi de guvernul pe care-l slujiseră. Mulţi erau arestaţi, de asemenea, pe baza unor acuzaţii îndoielnice de „terorism”. „Sunniţii vorbesc mereu despre eliberarea prizonierilor care au fost condamnaţi pe nedrept sau în mod ilegal”, ne spunea un fost oficial din guvernul irakian. „Principala lor revendicare este acum renunţarea la toate acuzaţiile de terorism”.

Condiţiile erau crunte, în special în provincia Diyala, care fusese pacificată cu mari eforturi în anii precedenţi şi,

cu toate acestea, recăzuse în haos imediat după ce americanii lansaseră operaţiunea de consolidare a efectivelor11. În august 2008, prim-ministrul a trimis personal din cadrul Trupelor Irakiene pentru Operaţiuni Speciale – una dintre puţinele unităţi eficiente în lupta antiteroristă din aparatul de securitate irakian – la biroul guvernatorului provincial din Diyala, pentru a-i aresta pe unul dintre consilierii locali şi pe preşedintele Universităţii din Diyala, un sunnit. Operaţiunea a dus la uciderea consilierului de presă al guvernatorului.

În vara lui 2009, Brigada 3 de Transportoare Stryker din Divizia a II-a de Infanterie a Statelor Unite s-a reîntors în Diyala, unde a rămas timp de un an, monitorizând distrugerea puterii politice sunnite. Nu a fost suficient că AQI îi vâna pe sunniţii care o repudiaseră, acum statul îi urmărea pe toţi cei care avuseseră legătură cu Deşteptarea, pentru a-i aresta pe baza unor probe dubioase ori inexistente. Această justiţie discreţionară nu se aplică şi în cazul prizonierilor şiiţi12. Mulţi dintre aceştia fuseseră repuşi în libertate fără să fie luaţi la întrebări sau, cel puţin, aşa pretindea guvernatorul din Diyala, care a fugit din Irak după ce oficialii numiţi de al-Maliki l-au supus unei campanii sistematice de intimidare, în urma asasinării secretarului său de presă. Şi, un lucru prevestitor de rele, după cum au descoperit militarii din brigada Stryker, guvernul central nu mai plătea salariile membrilor Deşteptării. După o lună sau două fără salarii, aceştia erau obligaţi să-şi dea demisia sau să se întoarcă în braţele insurgenţei pe care o repudiaseră anterior.

Lucrurile nu stăteau mai bine nici în Anbar. Shadid l-a intervievat pe colonelul Saad Abbas Mahmoud, şeful poliţiei din al-Karmah, localitate situată la nord-est de Fallujah13. Mahmoud susţinea că supravieţuise unui număr de douăzeci şi cinci de tentative de asasinat, cu mijloace crunte şi creative. „Îi trimiseseră un Coran burduşit de explozibil, apoi, la mai puţin de două săptămâni”, spunea Shadid, „farfuria lui cu *dulaymiya*, un

amestec de pui, miel, o felie de grăsime şi orez fusese otrăvită, fiind ulterior nevoit să stea internat în spital zece zile. După ce a ieşit, lângă casa lui din Fallujah au explodat două bombe". Mahmoud era comandantul celor 3.000 de Fii ai Irakului din al-Karmah, plătiţi cu mizerabila sumă de 130 de dolari, cel puţin aşa ar fi trebuit. Nu-şi mai primiseră salariile de trei luni.

Planul iniţial al Deşteptării era să-i integreze pe aceşti voluntari într-o formă de serviciu guvernamental, angajându-i să lucreze, de pildă, în slujba ministerelor statului14. Agenţia irakiană însărcinată cu reformarea lor era denumită Comitetul de Reconciliere Naţională de Aplicare şi Consolidare (IFCNR) 15 şi, chiar dacă e adevărat că până în 2010, aproape 30.000 de persoane deveniseră din observatori voluntari, candidaţi cu certificat pentru angajarea în serviciul statului, erau nevoiţi totuşi să dea examen pentru slujbele guvernamentale, care erau, de cele mai multe ori, plasate la cel mai de jos nivel salarial. Al-Maliki nu a arătat mare interes pentru continuarea unui program iniţial aplicat cu forţa de Statele Unite16.

Mulahul Nadim Jibouri pretindea, înainte să fie asasinat, că pe la mijlocul anului 2010, aproximativ 40% din AQI era alcătuită din fugari sau dezertori care aparţinuseră Fiilor Irakului17. Această cifră ar putea fi exagerată, dar e plauzibilă dacă luăm în considerare cele două evenimente-cheie din acel an, care au dus la adâncirea fisurilor apărute din nou între triburi şi guvernul central.

Primul a fost reprezentat de alegerile naţionale irakiene, pe care al-Maliki nu le-a câştigat atât de uşor pe cât se aştepta şi, pe care, tehnic vorbind, nici nu le-a câştigat. Evaluarea tendinţelor sale dictatoriale făcută de Statele Unite era de aşa natură încât, înainte chiar ca votul să înceapă, Odierno se temea că înfrângerea celui aflat la putere ar fi putut duce la organizarea unei lovituri de stat din partea sa ori la anularea instituţiilor democratice, doar pentru ca el să-şi păstreze puterea18. Mulţi sunniţi sunt de

părere că exact asta s-a şi întâmplat.

Chiar înainte de alegeri, Comisia de Responsabilitate şi Justiţie – succesoarea birocratică a Comisiei de debaasificare – a scos de pe buletinele de vot numele a peste 500 de candidaţi, din cauza legăturilor lor cu Partidul Baas. În mod firesc, cei mai mulţi dintre aceştia erau sunniţi şi parte a alianţei Iraqiya, conduse de facţiunea fostului prim-ministru Ayad Allawi. (Deşi era şiit, Allawi era considerat de electoratul sunnit reprezentativ drept cea mai bună şansă de a recupera conducerea guvernului.) Odierno, pe bună dreptate, şi-a dat seama că în spatele acestei campanii de discreditare pe scară largă se afla ascunsă mâna lungă a Serviciilor Secrete Iraniene 19.

În ciuda capcanelor preelectorale, votul s-a desfăşurat într-o atmosferă de calm, în 7 martie 2010. Prezenţa la urne a fost de 60%, în toată ţara înregistrându-se doar câteva incidente violente. Singura persoană pentru care votul nu s-a desfăşurat într-o atmosferă calmă a fost al-Maliki.

Alianţa Iraqiya a lui Allawi a câştigat cu două locuri mai mult decât Coaliţia Statului de Drept, cu un scor de 91 la 89. Iraqiya a înregistrat un rezultat remarcabil şi în sudul şiit, unde a câştigat câteva sute de mii de voturi. Noul parlament avea cincizeci de locuri în plus, de la 275 la 325, însă ele compromiteau curăţenia generală pe care ar fi reprezentat-o alegerile. Au fost 262 de locuri câştigate de candidaţi aleşi pentru prima dată, ceea ce înseamnă că alegerile eliminaseră tot atâţia parlamentari câţi avusese fostul Parlament Oricum, pentru al-Maliki, votul a fost unul catastrofal. Ar fi trebuit să formeze o coaliţie în parteneriat cu unul dintre celelalte blocuri politice importante20. Înfrângerea i-a declanşat o paranoia de cel mai înalt grad.

În ciuda faptului că observatorii Naţiunilor Unite au considerat alegerile corecte, al-Maliki a acuzat organizaţia că ar fi conspirat alături de Comisia Electorală a Irakului pentru a-l îndepărta de la putere. Era în întregime un

complot neo-baasist încurajat de Statele Unite, spunea el cerând renumărarea voturilor.

Al-Maliki s-a folosit de toate mijloacele pe care le avea la îndemână, inclusiv reinterpretarea constituţiei, pentru a face ca alegerile să-l desemneze câştigător.

Cu toate acestea, Comisia Electorală a confirmat victoria alianţei Iraqiya. În ziua următoare, preşedintele irakian Jalal Talabani a zburat la Teheran pentru a purta negocieri între Coaliţia Statului de Drept şi Alianţa Naţională Irakiană21. Ascensiunea alianţei Iraqiya trebuia oprită cu orice preţ, chiar dacă asta însemna ca partidele şiite rivale să colaboreze sub supravegherea şi binecuvântarea sponsorului lor străin, Iranul. Noul guvern va fi decis, în cele din urmă, de aceste negocieri şi prin mai multe fente judiciare. În cele din urmă, al-Maliki a format în 2010 un guvern de unitate naţională, care-i includea pe kurzi şi alianţa Iraqiya, dar cu premierul în exerciţiu revenind în funcţie22.

În ceea ce-l priveşte, Odierno îşi dăduse seama cum vor fi interpretate de sunniţii irakieni manipulările fără număr şi amestecul iranian în alegerile unui stat suveran23. La fel şi Ali Khedery, fostul diplomat american care sosise în Zona Verde la finalul invaziei din 2003, fiind consilierul lui Ryan Crocker în perioada consolidării efectivelor coaliţiei şi a Deşteptării. Khedery susţine astăzi că modul în care au tratat Statele Unite alegerile din 2009 nu a făcut decât să exacerbeze nemulţumirile sunniţilor din Irak, convingându-i pe mulţi că li se bloca intenţionat calea către putere. Istoria perioadei postelectorale nu aduce niciun argument pentru a risipi această bănuială. Ambasadorul Hill compara o posibilă victorie a asociaţiei Iraqiya cu revenirea la putere a grupului etnic al afrikanerilor24 în Africa de Sud. Vicepreşedintele Joseph Biden, pe care preşedintele Obama l-a însărcinat cu politicile administraţiei în Irak, a fost înregistrat spunând: „Maliki îi urăşte pe afurisiţii ăia de sunniţi!” 25 Şi totuşi, şi-a dat consimţământul pentru revenirea în funcţie a

acestui înalt demnitar dogmatic. „Ştiu un om, unul dintre cei mai paşnici şi moderaţi irakieni pe care vi-i puteţi imagina. El a spus «Uite, nu am fost niciodată dogmatic până acum. Nu mi-a plăcut Iranul, am fost în război şi am luptat împotriva lor. Îmi iubesc ţara, sunt naţionalist. Dar am devenit dogmatic acum, fiindcă nu e vremea pentru moderaţi sau laici. Suntem învinşi. Am devenit sectar, ca oamenii aceia pe care-i uram.»” 26

Retragerea diplomatică

Pe cât de mult s-a discutat pe seama consolidării efectivelor militare în cercurile politice ale Statelor Unite, pe atât de mult s-a dezbătut şi subiectul înţelepciunii (sau lipsei acesteia) retragerii în întregime a armatei din Irak în 20 Âl27. A permis această decizie refacerea rapidă a ÎŞI? Ar fi putut fi evitată dacă era aplicată o diplomaţie mai promptă şi mai energică de către administraţia Obama, care-şi propusese să înnoiască şi să extindă SOFA, dar care a venit la negocieri cu întârziere şi cu aerul că era chiar mai puţin interesată de menţinerea unei garnizoane americane în perioada postbelică decât era al-Maliki, un negociator, zice-se, mult mai înverşunat?

De fapt, nu au fost mari discuţii la nivel militar între armatele Statelor Unite şi Irakului despre necesitatea extinderii SOFA.28 Preşedinte Statului Major al Armelor Reunite, amiralul Mike Mullen, era susţinătorul retragerii a minimum 16.000 de militari, un efectiv considerat prea mare de către echipa pentru probleme de securitate naţională de la Casa Albă. „Pariez pe vicepreşedinţia mea că Maliki va extinde SOFA”, spunea Joe Biden. Însă al-Maliki nu a făcut-o, pentru că numărul minuscul de militari la care s-a decis în cele din urmă Obama – 3.500 de oameni staţionaţi în permanenţă în Irak şi alţi 1.500 care s-ar fi schimbat prin rotaţie la intervale regulate, soldaţi care să antreneze trupele irakiene şi să conducă operaţiuni antiteroriste – nu merita riscul unei încăierări cu profund divizatul său parlament, care trebuia să ratifice toate acordurile bilaterale29.

Oricum, ceea ce ascundea dezbaterea pe tema retragerii militare era faptul că Statele Unite se retrăgeau politic din Irak mai repede şi, pare-se, cu consecinţe mai durabile pentru instabilitatea viitoare a ţării.

Colonelul Rick Welch a condus programul liderilor tribali naţionali din partea armatei Statelor Unite în timpul Deşteptării şi a ajutat la transferul responsabilităţii pentru continua mobilizare a triburilor sunnite şi şiite către Departamentul de Stat. Ce a descoperit a fost un serviciu de informaţii al

Statelor Unite insuficient echipat pentru a se putea asigura că Fiii Irakului rămâneau de partea corectă a conflictului. După cum îşi aminteşte Welch:

„Gluma zilei la ambasadă era: «Dacă vrei să ştii ce face ambasada, mergi la ofiţerul însărcinat cu aprovizionarea într-o joi, uită-te cât alcool are pe raft şi compară cu cât era sâmbătă.»

Era ca şi cum Irakul nu ar mai fi fost o zonă de conflict sau război. Momentul în care ar fi fost nevoie de cele mai ascuţite şi pătrunzătoare minţi care să înţeleagă ce se petrecea cu ţara a fost chiar în perioada preelectorală şi imediat după alegeri, pentru că Maliki a făcut o înţelegere cu înalta Curte. Iar Fiii Irakului, liderii triburilor, s-au plâns de asta. Au numit situaţia drept o operaţiune de «epurare». Cu toate acestea, punctul de vedere al Departamentului de Stat a fost: «Ne pare rău, însă Irakul este o ţară suverană. Nu putem interveni.»

Îmi amintesc de unul dintre liderii tribali moderaţi, care ne privea neîncrezător: «Nu puteţi interveni?» întreba el. «Nu, nu putem interveni.» «Nu a autorizat preşedintele Obama chiar zilele astea bombardarea Libiei? Nu era şi ea o ţară suverană? Şi nu l-am auzit pe preşedintele Obama intervenind în problemele Egiptului şi spunând că Mubarak trebuie să plece?

Şi nu l-am auzit pe preşedinte intervenind în Siria, spunând că Assad trebuie să plece? Nu aţi impus sancţiuni Iranului, altă ţară suverană? Nu ne-aţi invadat ţara şi nu

sunteţi încă aici? Nu e că nu puteţi interveni – v-am văzut intervenind tot timpul, peste tot, pentru a-i înlătura pe dictatorii care nu se mai dădeau plecaţi. Ce v-am auzit spunând este că nu veţi interveni pentru a opri ascensiunea unui dictator chiar aici şi că nu veţi restabili democraţia pe care voi aţi întemeiat-o.»”.

Contrazicând prognoza roz făcută de Obama în 2011, conform căreia Irakul era un succes al democraţiei, Saleh al-Multaq, viceprim-ministrul lui al-Maliki, a apărut la CNN şi a spus că ţara sa se îndrepta în cădere liberă către „dictatură”. „Este un spectacol unipartit, cu un singur actor. Da, al-Maliki este cel mai rău dictator din istorie”, afirma al-Multaq fără nici cea mai mică urmă de ironie, luându-l în considerare şi pe dictatorul care fusese înlăturat în 2003. Statele Unite, acuza el, fuseseră oarbe şi proaste crezând că aveau vreo influenţă asupra Baghdadului. „Întreaga echipă guvernamentală, de la preşedinte la prim-ministru, a fost decisă de Iran”, susţinea el.

În replică la criticile aduse propriului cabinet, al-Maliki a dat ordin ca locuinţa lui al-Multaq să fie înconjurată de tancuri, la fel şi casele lui Rafi al-Issawi, acum ministru de Finanţe, şi cea a vicepreşedintelui, Tariq al-Hashimi. Pe 18 decembrie, după ce forţele de securitate ale lui al-Maliki au blocat avionul pe pista Aeroportului International din Baghdad chiar în clipa în care voia să urce la bord, al-Hashimi s-a refugiat în Kurdistanul irakian. Lui al-Hashimi i s-a permis totuşi să decoleze, însă trei dintre gărzile sale de corp au fost reţinute sub suspiciunea de terorism (una dintre aceste persoane murind în detenţie) 30. A doua zi a fost emis un mandat de arestare pentru al-Hashimi în persoană. Acesta din urmă a rămas în exil în Kurdistanul irakian, înainte să plece în Turcia31. În 2012 a fost condamnat *in absentia* la moarte prin spânzurare de un judecător despre care mai toată lumea spunea că lua decizii conform indicaţiilor personale date de al-Maliki.

Aceste fapte şi alte abuzuri împotriva politicienilor sunniţi au precipitat protestele de tipul Primăvara Arabă din zonele sunnite de pe întreg teritoriul Irakului – şi riposta lui al-Maliki, care n-a făcut decât să le exacerbeze.

În 23 aprilie 2013, la trei zile după alegerile provinciale din Irak, trupele de securitate irakiene au distrus locul unui protest din Hawija, lângă Kirkuk. Acestea susţineau că se aflau în căutarea celui care ucisese un soldat irakian în zona respectivă şi, deşi unele mărturii diferă în legătură cu ce s-a întâmpla după aceea, rezultatul nu este contestat de nimeni: 20 de sunniţi au fost ucişi şi mai bine de 100, răniţi32. Violenţele de la Hawija au dat naştere, pe tot cuprinsul Irakului, la violenţe sunnite care au vizat secţii de poliţie şi puncte de control ale armatei. Preşedintele parlamentului irakian, Osama al-Nujaifi, a cerut demisia lui al-Maliki ca urmare a acestui măcel. Luptele s-au extins la Moşul şi Baghdad, unde moscheile sunnite au fost aruncate în aer, iar oficialii securităţii irakiene au fost traşi afară din maşinile lor şi asasinaţi, pentru ca în oraşele şiite să aibă loc atacuri teroriste asemănătoare cu cele ale al-Qaida din Irak. Sunniţii au început să cheme la o revoluţie armată naţională, făcând campanie în favoarea Armatei Naqshbandi a lui al-Douri şi pentru miliţiile *Sahwa*.

Spargerea zidurilor

Faptul că AQI a derulat în 2012 şi 2013 campania Spargerea zidurilor (*Breaking the Walls*), mai precis opt atacuri îndrăzneţe asupra închisorilor irakiene, pentru eliberarea foştilor luptători şi refacerea structurii organizaţiei, nu a ajutat prea mult la menţinerea stabilităţii generale a ţării în această perioadă tensionată.

Jessica Lewis McFate, de la Institutul pentru Studierea Războiului, împarte amplificarea campaniei ISIS în patru faze distincte. În prima au fost atacate patru închisori, incluzând aici un asalt asupra închisorii Tasfirat din Tikrit, în septembrie 2012, operaţiune care a dus la eliberarea a 100 de deţinuţi. Se crede că aproape jumătate

dintre aceştia erau luptători al-Qaida care urmau să fie executaţi. A doua fază s-a concentrat asupra unor zone situate de-a lungul Liniei Verzi, care delimitează Irakul propriu-zis de zona semiautonomă a Guvernării Regionale a Kurdistanului – acţiune care-şi propunea fără îndoială să fructifice tensiunile politice şi economice dintre Erbil şi Baghdad. În cea de-a treia fază au fost reluate atacurile cu VOIED în Baghdad şi în regiunea de centură, atacuri îndreptate împotriva forţelor irakiene de securitate şi a zonelor locuite de civili şiiţi. Aici jihadiştii au încercat să exploateze o altă fisură tot mai adâncă în societatea irakiană: aceea între guvernul al-Maliki şi protestatarii sunniţi, care, inspiraţi de Primăvara Arabă, dar motivaţi în primul rând de haosul intern, ieşiseră pe străzi în Fallujah şi în alte localităţi. A patra fază, cea finală, a început la mijlocul lunii mai 2013 şi-şi propunea să-i terorizeze pe şiiţi, cu certitudine pentru a declanşa un alt război civil sectar şi pentru a forţa revenirea miliţiilor şiite. Lewis McFate a descoperit că aproape jumătate dintre atacurile cu maşini-capcană din timpul operaţiunii Spargerea zidurilor s-au petrecut în această fază, concomitent cu protestele sunniţilor, culminând cu cea mai eficientă evadare din puşcărie a întregii campanii: în iulie 2013 au fost eliberaţi 500 de deţinuţi din închisoarea de la Abu Ghraib. Conform administraţiei Obama, în vreme ce în 2011 şi 2012 se înregistrau între cinci şi zece atacuri sinucigaşe lunare din Irak, în perioada care acoperă ultimele trei luni ale campaniei Spargerea zidurilor, numărul acestora ajunsese la treizeci pe lună33.

La sfârşitul verii, mai mult de 700 de irakieni erau ucişi în fiecare lună, iar pericolul transformării rejecţionismului sunnit în extremism jihadist a revenit în forţă. La sfârşitul lunii decembrie, ca replică la dezmăţul criminal al ISIS, al-Maliki a desfăşurat trupe de securitate la Ramadi, pentru a pune capăt protestelor antiguvernamentale. Acestea s-au retras în faţa rezistenţei tribale. Atunci ISIS a jefuit Fallujah, chiar în ziua Anului

Nou 2014, şi a anunţat că această regiune a devenit „Emirat Islamic” însărcinat cu apărarea sunniţilor în faţa lui al-Maliki34.

„Maliki i-a presat atât de mult pe sunniţi, încât aceştia au fost nevoiţi să riposteze”, afirmă Rick Welch. „Au încercat să beneficieze de reforme, dar nu au putut. Onoarea tribală era la loc de frunte, la fel şi răzbunarea. Maliki a creat această criză”.

Capitolul 7

Împuternicitul lui Assad

Siria şi al-Qaida

Renaşterea ISIS în Irak a coincis cu momentul cuceririi unei mari bucăţi de teritoriu în Siria vecină, fapt pe care regimul lui Bashar al-Assad a încercat să-l exploateze pentru a se pretinde victima terorismului internaţional. Pretenţia absurdă a regimului Assad s-a dovedit falsă după ce au fost făcute publice probe incontestabile ale faptului că Siria a ajutat AQI să supravieţuiască, înainte de retragerea Statelor Unite din Irak. Înainte să fie ucis de AQI, Al-Rishawi, conducătorul Deşteptării din Anbar, declara pentru *New York Times*: „Aici este tot mâna Siriei. Siria face lucruri rele”. 1

Şi avea dreptate. Al-Assad reuşise să atragă un cor de acuze globale – dinspre armata Statelor Unite, Fiii Irakului, foştii săi diplomaţi şi oficiali din Serviciile de Securitate, nenumăraţi rebeli sirieni şi chiar dinspre guvernul al-Maliki – care afirmau şi condamnau faptul că statul său sprijinea zarqawismul. Proliferarea ISIS atât în Irak, cât şi în Siria nu poate fi înţeleasă tară examinarea colaborării pe termen lung dintre Damasc şi organizaţia predecesoare a Statului Islamic.

Islamismul lui Hafez

Am văzut că, în ultimul secol, baasismul secular irakian a tins să se adapteze islamismului pentru a-i monopoliza caracterul revoluţionar. Corespondentul sirian nu a fost diferit.

Revolta Frăţiei Musulmane în Siria, declanşată în

1976 şi brutal reprimată în 1982 de forţele loiale lui Hafez al-Assad, a pus în umbră alianţa strategică a regimului cu o sumă de partide şi organizaţii paramilitare sunnite islamiste, întovărăşiri întemeiate pe imperative geopolitice mutual avantajoase: în primul rând, înfruntarea Statelor Unite şi a Israelului. După cum observa savantul Eyal Zisser2 pe la mijlocul anilor ’90, Hafez al-Assad nu mai era defel duşmanul de moarte al celor care voiau să încheie un legământ între moschee şi stat, pentru că, „Damascul începuse să-i considere pe islamişti drept unica modalitate posibilă prin care să-şi consolideze poziţia regională, să câştige influenţă în ţările vecine şi să aducă pacea pe plan intern”.

Când a murit bătrânul al-Assad, în 2000, iar fiul său, medic oftalmolog, care-şi făcuse practica medicală la Londra, a ajuns preşedinte, această înţelegere a căpătat o greutate şi mai mare. Până de curând, de exemplu, în ciuda unei legi siriene care interzicea Frăţia ca partid sau organizaţie, Damascul nu a avut nicio problemă să-l găzduiască pe Khaled Mashal, preşedintele biroului politic al Hamasă. Astăzi, regimul se bazează din plin pe trupele paramilitare ale Hezbollah şi pe Gardienii Revoluţiei Islamice din Iran – ambele considerate entităţi teroriste de către Statele Unite – pentru a-şi continua extenuantul război de uzură împotriva unei puzderii de rebeliuni interne sau susţinute de peste graniţă4. Acestea sunt declanşate de rebeli islamişti şi jihadişti, desigur, dintre care unii foşti prizonieri ai regimului, dacă nu foşti complici ai acestuia din Irak.

Înainte chiar ca Statele Unite să-l înlăture de la putere pe Saddam, al-Assad adoptase măsuri prin care uşura infiltrarea luptătorilor străini în Irak, pentru destabilizarea ocupaţiei. Un birou situat chiar vizavi de Ambasada Statelor Unite din Damasc îi ajuta pe insurgenţii aspiranţi să-şi rezerve bilete la autobuzul care-i ducea la graniţa dintre Siria şi Irak. În 2007, CENTOCOM anunţa că a capturat „un comandant al trupelor paramilitare

Saddam Fayedeen, implicat în organizarea taberelor de antrenament din Siria pentru insurgenţii irakieni sau străini", însă numele acestuia nu a fost făcut public5.

În acelaşi an, armata americană l-a ucis pe Muthanna, emirul al-Qaida pentru regiunea frontierei siriano-irakiană, în oraşul Sinjar. După cum spunea generalul maior Kevin Bergner, purtătorul de cuvânt al forţelor de coaliţie, Muthanna acţiona ca „intermediar-cheie, facilitând mişcările teroriştilor străini" dintr-o ţară într-alta6. Ca şi în cazul altor ţinte importante, Muthanna avea o arhivă de informaţii secrete utile, care a devenit cunoscută sub numele de Dosarele Sinjar. Un studiu publicat în 2008 de Centrul pentru Combaterea Terorismului de la West Point (CTC) 7 a analizat aceste dosare şi a descoperit că mai mult de jumătate dintre cei 376 de luptători străini din Irak îşi trecuseră în fişe, la rubrica „ocupaţie", pe aceea de „atentator sinucigaş", ceea ce demonstra din nou cât de lipsiţi de valoare erau jihadiştii non-irakieni pentru AQI, scoţând totodată în evidenţă unul dintre motivele pentru care Damascul nu considera că trimiterea acestor trupe de sacrificiu la moarte peste graniţă ar fi fost împotriva propriilor interese. Dosarele Sinjar au confirmat, de asemenea, că luptătorii străini se infiltrau în Irak prin provincia siriană Deir Ezzor, folosind ca rută, de regulă, oraşul sirian de frontieră Albu Kamal, situat în apropierea oraşului irakian Qa im – locul unde al-Zarqawi îşi stabilise cartierul general după ce fugise din Fallujah, în 2004, şi unde o mişcare ce anticipa Deşteptarea se declanşase în chiar anul următor. Fluxul de luptători, a conchis CTC, s-a produs în trei „valuri" distincte.

Primul a început cu puţin înainte de invazie, când Saddam i-a implorat pe toţi arabii din regiune să se alăture insurgenţei care va urma. A fost un mesaj care i-a pus în mişcare nu doar pe beduinii ce aclamau din Deir Ezzor până în Hasaka, ci şi pe alţi jihadişti, încurajaţi de şeicul Ahmad Kuftaro, muftiul Siriei, care, fără să piardă o clipă,

a dat legitimitate de stat predicilor incendiare rostite din moscheile şi şcolile religioase islamice. „În sătucurile şi oraşele de frontieră”, se spune în studiul CTC8, „au fost donate clădiri, pentru ca voluntarii să aibă unde locui, în vreme ce notabilităţile locale – atât religioase, cât şi tribale – le asigurau transportul, casa şi masa în Irak. Conform surselor locale, sute de luptători au tranzitat Albu Kamal şi Hasaka chiar înainte de invazia militară a Statelor Unite, ducând la o creştere rapidă a costurilor locuinţelor, alimentelor şi armelor – spre marele beneficiu al localnicilor. Autorităţile siriene au monitorizat fluxul de voluntari, dar nu au luat nicio măsură pentru a-l opri”.

Al doilea val a venit cu ocazia Primei Bătălii pentru Fallujah, când noile încercări demonstrative ale regimului lui al-Assad de a opri tranzitul luptătorilor a fost subminat de corupţia agresivă: ofiţerii Mukhabarat sirieni erau mituiţi să-i lase pe compatrioţii lor să treacă frontiera.

Al treilea val a urmat Revoluţia Cedrilor din 2005, care a pus capăt ocupaţiei militare siriene a Libanului şi a fost declanşată de indignarea populară stârnită de asasinarea fostului prim-ministru libanez Rafik Hariri, pentru care un tribunal ONU i-a condamnat pe membrii Hezbollah, organizaţia teroristă aliată lui al-Assad.

„Sunaţi-ne”.

Desigur, Al-Assad a negat în permanenţă că ar fi orchestrat şi coordonat în vreun fel activităţile jihadiste din Irak, fălindu-se chiar cu presupusa lui cooperare cu Washingtonul în războiul împotriva terorismului9. Cu toate acestea, mulţi dintre foştii oficiali ai regimului său afirmă acum că sprijinul acordat de stat organizaţiei AQI nu era un secret pentru nimeni şi că avea ca puncte de plecare două motive diferite, înrudite însă. Dictatorul sperase că acest lucru va reprezenta un avertisment serios pentru administraţia Bush, după tot ceea ce se întâmplase în Irak, şi, pe de altă parte, după cum demonstrează cartea lui Jason Burke, *The 9/11 Wars*, şi-a dorit, de asemenea, să abată atenţia islamiştilor de la regimul său, dându-le de

lucru prin vecini10.

„Pentru Assad problema era mult mai importantă decât aceea a unei Americi care invadează ţări arabe pentru a schimba regimuri”, ne-a spus Bassam Barabandi, fost diplomat la Ambasada Siriei din Washington DC11. După revolta din 2011, Barabandi a ajutat pe ascuns sute de disidenţi şi activişti să obţină paşapoarte pentru rudele lor care încercau să părăsească ţara aceea distrusă de război. „Assad a înţeles că o parte din strategia lui Bush în Irak era să pună capăt guvernării minoritare sunnite asupra unei majorităţi şiite. S-a temut că el va fi următorul. Din acel moment, a început să colaboreze cu mujahedinii; a făcut tot posibilul să-i convingă pe americani: «Să nu veniţi după mine, altminteri voi trimite şi mai mulţi terorişti peste graniţă, să vă omoare soldaţii.»”.

Timp de aproximativ cinci ani, replica americană la acest ultimatum a fost, în principal, una diplomatică, iar al-Assad a îndeplinit când şi când cererile Washingtonului, lăsând impresia că dezmembrează reţeaua jihadistă aflată pe teritoriul său. Nu era decât un tertip, spune Barabandi, parte a strategiei care se folosea de ajutorul dat de Siria teroştilor ca monedă de schimb. Fostul diplomat ne-a descris felul în care a fost predat, în cele din urmă, Sabawi Ibrahim al-Hassan al-Tikriti, fratele vitreg al lui Saddam, care se ascunsese în Siria şi era căutat şi de americani, şi de irakieni12. „Americanii au cerut în 2005 ajutorul lui Assad, pentru a-l prinde pe Sabawi”, spune Barabandi. „El se afla la graniţa dintre Siria şi Irak, în fruntea teroriştilor baasişti. Desigur, Bashar era cel care-i oferise găzduire. Practic, americanii şi irakienii îi cereau ajutorul: «în schimb, vom încerca să îmbunătăţim relaţiile bilaterale». Assad a fost de acord. Imad Moustapha (ambasadorul sirian în Statele Unite de la vremea respectivă) a participat la întâlnirea cu subsecretarul de stat american, care a avut loc la Damasc, unde s-a discutat şi s-a luat această decizie. Imad ne-a povestit toate acestea. De fapt, el le-a spus

tuturor această poveste. După două zile, Assef Shawkat (cumnatul lui al-Assad şi şef al Serviciilor Siriene de Informaţii) l-a contactat pe Imad pentru a-i spune să le transmită amicilor americani că Sabawi putea fi găsit într-o anumită zonă din Irak. Ei i-au informat pe americani unde se afla cu precizie, iar aceştia din urmă l-au capturat".

Tony Badran, expert în problemele Siriei din cadrul Fundaţiei pentru Apărarea Democraţiilor, cu sediul la Washington, a caracterizat garanţia dată grupării al-Qaida de către al-Assad drept o metodă de a atrage atenţia13. „Este vorba despre modul în care-şi concepe regimul rolul şi poziţia în regiune", spune Badran. „Crede că îşi asigură longevitatea dacă este perceput ca o putere regională indispensabilă, astfel încât politica sa externă faţă de Occident este următoarea: «Trebuie să negociaţi cu noi. Ridicaţi odată telefonul şi vorbiţi cu noi; nu contează ce discutăm, vrem doar să vă auzim la capătul celălalt al firului.» în ceea ce-l priveşte pe Assad, posibilitatea de a se lăuda că Statele Unite discută cu el este o ocazie de a-şi încorda muşchii. Îi permite să pretindă că este cheia de boltă a păcii arabo-israeliene sau o adevărată forţă antiteroristă. Creează probleme pe care mai apoi tot el se oferă atât de generos să le rezolve".

Abu al-Qaqa şi Shaker al-Absi

Badran a pomenit, ca exemplu, curiosul caz al unui cleric islamist kurd pe nume şeicul Mahmoud Gul Aghasi, căruia i se spunea mai degrabă Abu al-Qaqa14. Propovăduind ca soldaţii americani „să fie măcelăriţi ca o turmă de vite" în Irak, lui al-Qaqa i s-a permis să predice în Alep, după ce regimul îl arestase pentru puţină vreme după atentatele din 11 septembrie, în ciuda faptului că susţinea cu tărie transformarea Siriei într-un stat islamic condus după principiile şariei. După cum îşi amintea jurnalistul Nicholas Blanford15, care l-a intervievat pe cleric în 2003, al-Qaqa a organizat „adunări împotriva Statelor Unite şi a evreilor. La multe dintre aceste întruniri

participau oficiali sirieni, motiv pentru care unii susţinători ai lui al-Qaqa au început să devină bănuitori în legătură cu liderul lor spiritual. Suspiciunile au devenit certitudini când s-a aflat că al-Qaqa livrase o listă a wahabiţilor din Siria Agenţiei Naţionale de Securitate. Juca al-Qaqa la două capete, predicând jihadul pe de-o parte şi, pe de alta, livrându-i pe jihadişti autorităţilor?”

Blanford susţine că al-Qaida era tolerată de regim câtă vreme se limita la exportul de terorism, renunţarea la atacurile interne fiind preţul expedierii jihadiştilor16. Tocmai de aceea, pe zidul moscheii lui al-Qaqa din Alep se afla un semn de interdicţie care „înfăţişa o bombă tăiată cu o linie roşie”.

Relaţia Serviciului Secret Sirian Mukhabarat cu acest demagog era secretul lui Polichinelle. „Abu al-Qaqa era un tip ciudat”, spunea Muhammad Habash, fost parlamentar sirian, care, în 2008, a condus programul de deradicalizare al închisorii

Sednaya din Damasc. „El predica jihadul într-o moschee aflată într-una din zonele cele mai populate ale Damascului. În moscheea Sakhour nu doar că predica jihadul, dar făcea şi antrenamentul militar al tinerilor care urmau să plece în Irak. Cu predici de felul acesta, un imam şi-ar fi petrecut tot restul vieţii în închisoare, alături de familie, rude şi toţi cei care participau la slujbe”.

Habash ne-a spus că l-a întâlnit pentru prima dată pe al-Qaqa în 200617:

„Ţineam o conferinţă la Centrul de Cercetări Islamice, şi cineva s-a ridicat să ia cuvântul. Era atât de carismatic, încât l-am rugat să ne întâlnim după eveniment, în biroul meu. I-am spus: «Aş vrea să te cunosc, eşti atât de convingător când vorbeşti». Era întovărăşit de doi tineri, care ascultau cu atenţie ceea ce spunea, iar el a început să discute cu ei. Era, pare-se, un conducător foarte înzestrat. I-am expus planurile mele legate de Alep, care fusese desemnat noua capitală culturală a islamului în anul respectiv. Construiam în minte un proiect de reformă a

islamului şi aveam nevoie de ajutorul cuiva ca el în Alep. Am fost amândoi de acord că rămânea loc liber şi pentru ceva activism sub umbrela acestui regim. După ce a plecat, a venit cineva la mine pentru a-mi atrage atenţia că acela era Abu al-Qaqa şi pentru a mă întreba de ce vorbisem cu el. Nu mi-a venit să cred. Purta costum şi cravată şi o barbă bine îngrijită. Nu lăsa să se vadă nimic din firea lui violentă".

După acea primă întrevedere, Habash l-a întâlnit frecvent pe al-Qaqa. „Îmi vorbea cu mândrie despre rolul său în preîntâmpinarea invadării Siriei de către americani. A fost un instrument al regimului şi, în cele din urmă, a fost împuşcat".

Un alt caz faimos a fost cel al lui Shaker al-Absi, liderul palestinian al unui grup insurgent legat de al-Qaida, Fatah al-Islam, care colaborase, de asemenea, cu al-Zarqawi pentru a pune la cale asasinarea lucrătorului USAID18 Laurence Foley, în 2002. „Shaker al-Absi a fost creierul asasinării lui Foley, puse la cale în Damasc", susţinea David Schenker, fost consilier politic la Pentagon, în problema Levantului, actualmente director al Programului de politici arabe din cadrul Institutului de Politici din Orientul Apropiat, cu sediul la Washington. „Sunt sută la sută convins că asasinarea a fost pusă la cale în Siria, cu implicarea, îngăduinţa, permisiunea şi sprijinul lui Assad. De fapt, cred că nu se mai îndoieşte nimeni de asta. Proba indiscutabilă a crimei nu este Zarqawi, ci al-Absi, care era în Siria şi a plecat apoi în Iordania, pentru a supraveghea asasinatul".

Iordanienii îi condamnaseră la moarte în contumacie pe al-Zarqawi şi pe al-Absi şi i-au cerut Damascului să-l extrădeze pe ultimul. Al-Assad a refuzat, pretinzând că-l închisese pe al-Absi. „Conform ştirilor publicate de presa arabă, a fost ulterior eliberat şi a ajuns să conducă o tabără de antrenament pentru terorişti, destinată militanţilor al-Qaida care intrau în Irak de pe teritoriul siriam", spune Schenker 19. Indiferent ce i se întâmplase

în Siria, a putut fără îndoială să părăsească ţara fără probleme în 2007, pentru că a condus revolta armată a grupării Fatah al-Islam împotriva armatei libaneze (LAF) în Nahr al-Bared, tabăra de refugiaţi palestinieni. Deşi LAF a înăbuşit revolta, al-Absi nu a fost capturat. Mai târziu, Fatah al-Islam a postat pe pagina sa de internet că al-Absi se întorsese în Siria, unde este posibil să fi fost ucis de către Serviciile de Securitate20. Conform lui Schenker, al-Absi fusese de fapt „exportat" în Liban în 2007 şi menţinuse legăturile cu Mukhabaratul sirian în tot timpul confruntărilor de la Nahr al-Bared. „De unde ştim acest lucru? Fathi Yakan era un cleric libanez din zona Tripoli, simpatizant al lui Assad, care a fost de câteva ori ca intermediar în tabăra de refugiaţi, pentru a-l contacta pe al-Absi. O săptămână şi mai bine mai târziu, apărea în fotografii alături de Assad în Damasc".

Asasinarea lui Abu-Ghadiyah

Mulţi dintre insurgenţii pe care Siria21 îi trimitea în Irak erau cazaţi sub auspiciile cumnatului lui Assad, Assef Shawkat, care a fost omorât în urma unui uluitor asasinat ce a avut loc în Damasc, în 2012, şi care a anihilat „celula de criză" a regimului22, comitetul ad hoc însărcinat cu distrugerea revoluţiei siriene. Iniţial s-a crezut că a fost opera rebelilor sirieni infiltraţi, însă apar noi probe care sugerează că s-ar putea ca asasinatul să fi fost plănuit de forţe interne, adică de radicalii susţinuţi de iranieni împotriva lui Shawkat, care pleda în favoarea negocierilor cu opoziţia anti-al-Assad.

Biografia lui Shawkat nu sugerează că ar fi fost vreun sentimental. Una dintre răspunderile sale jihadiste era un individ pe nume Badran Turki Hishan al-Mazidih, pe scurt Abu Ghadiyah, un irakian din Moşul pe care Trezoreria Americană îl trecuse pe lista teroriştilor în februarie 2008. Abu Ghadiyah, susţinea instituţia americană, fusese numit de al-Zarqawi comandant organizatoric al AQI în 2004 şi primise, ulterior, ordine de la Abu Ayyub al-Masri, până la moartea iordanianului.23 „Din primăvara lui 2007, Abu

Ghadiyah a facilitat trecerea agenţilor AQI în Irak, peste frontiera siriană", se spune în documentul oficial american, care enumeră şi descrie şi restul reţelei lui Abu Ghadiyah din Siria. Conform unei telegrame a Departamentului de Stat, publicate ulterior de Wikileaks, „Bashar al-Assad ştia bine că Shawkat, cumnatul său, cunoştea în detaliu activităţile de intermediar AQI ale lui Abu Ghadiyah". 24

Abu Ghadiyah se ocupa, cum era de aşteptat, de afacerile familiei. De asemenea, „mâna lui dreaptă" era chiar verişorul său, Ghazy Fezzaa Hishan, numit şi Abu Faysal, care locuia în Zabadani, un oraş situat la nord-est de Damasc, cunoscut ca important punct de tranzit pentru contrabanda şi transportul de armament din Siria către Liban. În septembrie 2006, Abu Ghadiyah şi Abu Faysal, conform Trezoreriei SUA, „plănuiseră să folosească rachete pentru a ataca avanposturile forţelor coaliţiei şi secţiile de poliţie irakiene, urmărind ca AQI să preia controlul în Irakul de vest".

Alt membru al reţelei era fratele lui Abu Ghadiyah, Akram Turki Hishan al-Mazidih sau Abu Jarrah, aflat şi el în Zabadani şi însărcinat cu traficul de arme. Guvernul american susţine şi că „ordonase executarea tuturor celor care lucrau pentru guvernul irakian şi armata SUA".

În fine, mai exista un verişor, Saddah Jalut Al-Marsumi, căruia i se spunea Saddah. El susţinea financiar al-Qaida25, iar aceasta din urmă îi ajuta reţeaua să transfere atacatori sinucigaşi din Siria în Irak.

Predecesorul lui Abu Ghadiyah, sirianul Sulayman Khalid Darwish (cunoscut şi el, parcă pentru a spori confuzia, sub numele de Abu Ghadiyah), fusese ucis în 2005 de JSOC, în localitatea Qa im26. Oraşul era important pentru că se afla chiar peste frontieră, faţă în faţă cu oraşul sirian Albu Kamal, şi avea cumva rolul pe care-l are El Paso pentru Juárez: era un portal transnaţional prin care treceau dintr-o parte în cealaltă bani şi oameni.

În 2008, nenumăratele tentative diplomatice ale SUA de a neutraliza culoarele de trafic al lui Abu Ghadiyah au

eşuat.

Petraeus a vrut chiar să ceară permisiunea administraţiei Bush să negocieze cu al-Assad faţă în faţă la Damasc, în speranţa că ar putea pune la punct o altă înţelegere de tipul celei referitoare la Sabawi27. Casa Albă a refuzat. Încercările întreprinse prin Consiliul de Securitate ONU de a-l linguşi pe al-Assad, pentru a-l convinge să coopereze, au eşuat.

În octombrie 2008, linguşelile au încetat. JSOC, condus de Stanley McChrystal, supravegheat de CIA, a fost autorizat să pună la cale o incursiune peste frontieră, la Albu Kamal, pentru a-l ucide pe Abu Ghadiyah, ceea ce s-a şi petrecut în data de 26 octombrie, când a fost lansată o operaţiune specială, asemănătoare celei în urma căreia a fost asasinat Osama bin Laden la Abbottabad, în 201128. În ciuda naturii de netăgăduit a dovezilor, al-Assad continua să nege implicarea în trimiterea de terorişti în Irak. La câteva săptămâni după această operaţiune, secretarul britanic de Externe, David Miliband, a călătorit la Damasc şi a încercat, o dată în plus, să găsească soluţii. El i-a cerut lui al-Assad să pună capăt nocivelor sale activităţi, dar i s-a răspuns cu declaraţii în care acesta din urmă îşi reafirma inocenţa29. Maura Connelly, însărcinată cu afaceri la Aambasada SUA din Damasc, povesteşte despre cele întâmplate în timpul acestei întruniri într-o telegramă transmisă Departamentului de Stat30:

„Se pare că Bashar s-a plâns în legătură cu operaţiunea militară din 26 octombrie, din Albu Kamal. Miliband i-a replicat că obiectivul Statelor Unite fusese cunoscutul intermediar de luptători străini, Abu Ghadiyah. Ce trebuie Siria să facă este să coopereze cu Statele Unite şi Occidentul. Miliband l-a întrebat de ce Siria nu a întreprins nicio acţiune împotriva lui Abu Ghadyiah, de vreme ce SUA îi furnizase o mulţime de informaţii referitoare la prezenţa lui în Siria. «Chiar dacă Abu Ghadiyah s-a aflat acolo (în Albu Kamal), atacul american nu era calea prin care ar fi trebuit rezolvată problema», i-a

răspuns al-Assad”.

Connelly a avut, probabil, în minte acest episod, când, un an mai târziu, a sintetizat într-un memoriu părerea ei generală asupra negocierilor cu un regim ai cărui „oficiali mint la toate nivelurile. Persistă în minciună, chiar şi când li se pune în faţă proba contrarie. Nu-i deranjează câtuşi de puţin dacă sunt prinşi cu minciuna”. 31

Deşi nu a prea atras atenţia presei la momentul respectiv, cea mai incriminatoare condamnare a alianţei dintre al-Assad şi jihadişti a fost o sentinţă civilă pronunţată de Curtea Federală a SUA în 2008, care a găsit vinovat Damascul de răpirea şi asasinarea lui Ollin Eugene „Jack” Armstrong şi a lui Jack Hensley, doi antreprenori americani care fuseseră decapitaţi în îngrozitorul stil caracteristic AQI.

Familiile lui Armstrong şi Hensley îşi înregistraseră iniţial plângerile nu doar împotriva regimului, ci şi împotriva Serviciilor de Informaţii Militare şi chiar împotriva lui al-Assad şi a lui Shawkat personal. Tribunalul a invocat Tratatul referitor la imunitatea suveranităţii străine (FSIA), care limita procesele intentate în Statele Unite împotriva statelor străine – şi faptul că al-Assad şi Shawkat nu primiseră citaţii, stabilind că Siria era singurul acuzat. Sentinţa semnată de judecătoarea Rosemary Collyer a pus pe tapet tot ceea ce se ştia – Shaker al-Absi, Abu al-Qaqa, primul Abu Ghadiyah şi asasinarea lui Foley – şi a conchis că „Siria le-a acordat un ajutor substanţial aii Zarqawi şi al-Qaida din Irak, ceea ce a dus la moartea prin decapitare a lui Jack Armstrong şi Jack Hensley” şi că „sprijinul material şi resursele provenite din partea Siriei au fost inevitabil aprobate de preşedintele Assad şi de generalul Shawkat, aceştia acţionând în cadrul îndatoririlor oficiale”. Regimul a făcut recurs în mai 2011 şi a pierdut.

Distrus în luptă?

Opinia generală în cercurile antiteroriste din Statele

Unite era aceea că alianţa lui al-Assad cu AQI se încheiase în mare măsură în 2008, după ce Abu Ghadiyah a fost ucis, pentru că regimul „ar fi distrus în luptă" reţelele jihadiste din estul Siriei şi i-ar fi arestat pe luptătorii străini care treceau graniţa. Cu toate acestea, dovezile care au apărut între timp pun sub semnul întrebării această afirmaţie.

În decembrie 2014, Martin Chulov a publicat în *Guardian32* o descriere minuţioasă a ISIS, accentuând o afirmaţie făcută în urmă cu multă vreme de guvernul al-Maliki – anume că al-Assad era complice la o serie de atacuri devastatoare îndreptate împotriva instituţiilor statului irakian, în 19 august 2009. Mai multe atacuri consecutive cu vehicule-capcană avuseseră ca ţintă ministerele irakiene de Finanţe şi de Externe şi un convoi de poliţie din Baghdad. În urma atentatelor au murit mai mult de o sută de oameni, inclusiv angajaţi guvernamentali şi jurnalişti, iar alte şase sute de persoane au fost rănite.33

Al-Maliki i-a acuzat imediat pe baasişti, susţinând că aceştia s-ar fi aflat în spatele ambelor atentate, şi a afirmat că atacul asupra hotelului Al Rashid îl viza pe el însuşi, deoarece ar fi trebuit să participe la un eveniment care avea loc la hotel chiar în ziua respectivă. În noiembrie 2009, guvernul său a transmis înregistrări despre care pretindea că ar fi fost confesiunile a trei agenţi baasişti implicaţi în exploziile din luna august.34

La început, Baghdadul a ezitat să arate cu degetul direct către regimul al-Assad, insistând doar asupra faptului că atentatele fuseseră puse la cale în Siria. Însă şi-a rechemat ambasadorul de la Damasc, după ce. regimul al-Assad a refuzat să extrădeze doi fugari baasişti35. La rândul său, al-Assad a ripostat chemându-şi acasă trimisul la Baghdad. Unul dintre oamenii pe care a refuzat să-i extrădeze a fost Muhammad Younis al-Ahmed, pe care spunea că-l expulzase deja de pe teritoriul său36. Pentru scurtă vreme, al-Assad a încercat să facă din al-Ahmed liderul unei insurgenţe irakiene baasiste controlate de Siria, care să intre în competiţie cu mult mai organizata şi

autofinanţată armată Naqshbandi, condusă de al-Douri, găzduită şi ea de teritoriul sirian.37

Pe parcursul lui 2009, acuzaţiile Baghdadului la adresa ţării vecine au devenit tot mai serioase. Ministrul irakian de Externe, Hoshyar Zebari, le-a declarat jurnaliştilor în Bahrain38: „Serviciile Secrete confirmă faptul că susţinătorii baasişti ai lui Saddam operează de pe teritoriul sirian şi se bucură de sprijinul agenţilor de informaţii sirieni". Generalul maior Hussein Ali Kamal, directorul Serviciului de Informaţii din Ministerul irakian de Interne, era absolut convins că lucrurile nu stăteau altfel39. Foarte respectat de diplomaţii şi oficialii militari americani pentru profesionalismul său, Kamar, care a murit de cancer în 2014, i-a mărturisit lui Chulov că a reuşit să obţină probe incontestabile ale faptului că Siria găzduise şi supervizase „două întruniri secrete" între agenţi al-Qaida şi baasişti irakieni, în 2009. Amândouă întrunirile avuseseră loc în Zabadani. Chulov a pus pe hârtie modul în care Kamal a reconstituit întrunirile: „Mi-a arătat probele, hărţi pe care erau trecute traseele folosite pentru a pătrunde în vestul Irakului şi mărturisiri care legau aceste evenimente de numele unor ofiţeri de nivel mediu din cadrul Agenţiei Siriene de Informaţii Militare".

Din câte se pare, Kamal infiltrase un agent cu un microfon la una dintre întrunirile de la Zabadani, condusă, spune el, de baasişti. „Este cea mai importantă sursă pe care am avut-o vreodată", i-a mărturisit el lui Chulov. „Din câte ştim, este prima oară când a avut loc o întâlnire la nivel strategic între cele două grupări. Este un punct istoric de cotitură".

Trupele americane erau încă staţionate în Irak, dar obiectivul pe care şi-l propuseseră agenţii secreţi sirieni, baasiştii şi al-Qaida era să destabilizeze guvernul lui al-Maliki. Kamal i-a dezvăluit lui Chulov că o sursă din Siria îi transmisese că părţile implicate în complot observaseră o creştere a nivelului de securitate în jurul ţintelor stabilite iniţial, astfel încât hotărâseră să atace altele. Generalul

irakian s-a străduit zadarnic luni de zile să descopere care ar fi putut fi noile ţinte, dar nu a reuşit să afle decât după ce au avut loc sângeroasele atentate din luna august.

Ghidul pentru antiterorism al lui Ali Marulouk

Nimeni nu a explicat mai bine motivul şi natura colaborării Siriei cu jihadiştii sunniţi decât AU Marulouk, cel pe care al-Assad l-a numit director al tuturor Serviciilor de Securitate, în februarie 2010, Marulouk i-a surprins pe diplomaţii americani din Damasc, făcându-şi apariţia în cadrul unei întâlniri dintre Daniel Benjamin, coordonatorul Programului antiterorism al Departamentului de Stat, şi ministrul adjunct de Externe sirian, Faisal al-Miqdad. Marulouk venise, după cum le-a spus, la cererea lui al-Assad, care pretindea că dorea să îmbunătăţească relaţiile siriano-americane, odată cu schimbarea preşedintelui de la Casa Albă. Obama îşi luase angajamentul să adopte o nouă politică în relaţiile cu Damascul, iar

Marulouk, profitând, evident, de ocazia strategică a destabilizării produse de regimul său, a explicat că anihilarea terorismului se va produce odată ce vor fi vizibili paşii politici către normalizarea deplină a relaţiilor bilaterale. După cum se spune în telegrama Departamentului de Stat care descrie întrunirea40, Marulouk şi al-Assad doreau trei scutiri de obligaţii din partea Washingtonului, toate confirmând ce spunea Tony Badran despre reaua credinţă a regimului: „1) Siria trebuie să poată prelua conducerea acţiunilor regionale; 2) Politica este o parte integrantă a combaterii terorismului, iar «umbrela politică» a unor relaţii bilaterale îmbunătăţite SUA-Siria va uşura cooperarea împotriva terorismului şi 3) Pentru a convinge poporul sirian că va beneficia de pe urma cooperării cu Statele Unite, trebuie să se facă progrese în privinţa sancţiunilor economice impuse Siriei, inclusiv să se furnizeze piese de schimb pentru avioane şi o aeronavă pentru preşedintele Assad”.

Apoi însă Marulouk a recunoscut un lucru interesant. El a spus că metoda sa specială, pe care o folosea în relaţia

cu jihadiştii, era una „practică, nu teoretică… în principiu, nu-i atacăm sau ucidem imediat. Ne infiltrăm, în schimb, în organizaţiile lor şi acţionăm la momentul oportun”. Însă „momentul oportun” pentru Siria nu coincidea, în mod necesar, cu cel al Statelor Unite, după cum a demonstrat-o din plin deceniul următor41.

A fost această recunoaştere a faptului că statul infiltra celulele jihadiste doar o clarificare, sau conţinea şi o ameninţare implicită? Răspunsul la această întrebare se află în afirmaţia pe care a făcut-o în continuare Marulouk, adresându-i-se lui Daniel Benjamin, căruia i-a reamintit că luptătorii străini continuau să se strecoare în Irak prin Siria – la aproximativ şaisprezece luni după asasinarea lui Abu Ghadiyah şi la circa şapte luni de la ultima serie de atentate cu VOIED care cutremurase Baghdadul42. În orice caz, a continuat Marulouk, regimul luase măsuri punitive şi „oricum vom continua s-o facem, dar dacă începem să cooperăm cu voi, vom înregistra rezultate mai bune şi ne vom putea apăra interesele mai bine”.

Regimul sirian fusese asemuit de unii diplomaţi americani unei familii criminale mafiote. Marulouk îi făcuse noii administraţii de la Casa Albă o ofertă de nerefuzat.

Capitolul 8

Renaşterea

9

ÎŞI condus de Abu Bakr al-Baghdadi

Istoria ISIS, conform versiunii oferite de *Dabiq*, a fost o căutare utopică de unsprezece ani, pe care suferinţa a făcut-o mai uşoară şi care s-a încheiat în 2014, odată cu fondarea Califatului1. Abu Omar al-Baghdadi a constituit „primul stat din timpurile «moderne» bazat exclusiv pe mujahedini – participanţii activi la jihad –, în inima lumii musulmane, la doar o aruncătură de băţ de Meca, Medina şi Ierusalim. Şi chiar în perioadele *Sahwa* şi cea a consolidării efectivelor militare ale forţelor de ocupaţie şi a eliminării propriilor lideri, statul rezistase, retrăgându-se

în mare măsură în regiunile deşertice din al-Anbar, unde soldaţii săi se regrupaseră, se organizaseră şi se antrenaseră”.

Moartea lui Al-Masri şi Al-Baghdadi în iunie 2008, Stanley McChrystal a fost înlocuit la comanda JSOC de viceamiralul William McRaven, puşcaş marin SEAL, coordonatorul de mai târziu al operaţiunii Neptune Spear – atacul din Abbottabad, Pakistan, în urma căruia a fost ucis bin Laden, în 2011. Deşi, în 2010, cele mai multe operaţiuni JSCO aveau loc în zona Afghanistan-Pakistan – pe linia angajamentului administraţiei Obama de a reduce numărul efectivelor din Irak şi de câştiga „războiul cel bun” împotriva nucleului al-Qaida şi al talibanilor din Afghanistan echipa lui MacRaven a înregistrat o serie importantă de victorii împotriva ffancizei mesopotamiene.

Prima a fost uciderea lui Abu Khalaf, ruda lui Abu Ghadiyah, care îşi asumase pentru scurtă vreme responsabilitatea reţelei de contrabandă din Siria, după uciderea ultimului, în luna octombrie 2. Un oficial american declara ulterior: „Khalaf a fost, probabil, cel mai periculos intermediar AQI în Irak” şi că moartea sa „a lăsat un gol în ierarhia AQI”. 3

A doua victorie a fost reprezentată de arestarea de către militarii irakieni a lui Manaf Abd al Rahim al-Rawi, emirul al-Qaida din Baghdad, cunoscut de subordonaţii săi ca „Dictatorul”. Al-Rawi colaborase cu baasiştii şi Serviciile Secrete Siriene pentru a efectua devastatoarea serie de atentate cu bombă din Baghdad, în 2009, toate ţintind guvernul lui al-Maliki şi, mai puţin, armata americană. La început, irakienii au păstrat secretul arestării lui. Doar după ce americanii l-au arestat pe fratele său geamăn, al-Maliki a putut fi determinat să le permită acestora să-l interogheze pe dictator, care le-a furnizat fără ezitare informaţii despre reţeaua lui. Al-Rawi a numit doi curieri, pe care JSOC i-a urmărit în aprilie 2010 până într-o zonă din regiunea Tharthar, la graniţa provinciei Salah ad-Din cu Anbar4.

S-a descoperit că în casa conspirativă a curierului se afla nimeni altul decât Abu Ayyub al-Masri, ascuns într-o pivniţă secretă, la care se putea ajunge doar printr-o uşă camuflată sub chiuveta din bucătărie. Alături de el se afla un om de a cărui existenţă unii se îndoiseră: Abu Omar al-Baghdadi.

„Asasinarea lor a trădat slăbiciunea ÎŞI", era de părere Laith Alkhouri, expert în antiterorism5. „Masri le tot vorbise musulmanilor despre prudenţa operaţională şi despre cum să-şi protejeze sistemele de comunicaţii, evitând astfel loviturile americanilor. Puterea pe care o avea ca şef AQI ţinea mai degrabă de relaţiile publice. Le-a trimis susţinătorilor un document, care era de fapt ghidul pas cu pas prin care puteau îmbunătăţi imaginea jihadului global. Voia ca recruţii să înveţe cum să pirateze site-uri de internet şi să asocieze progresul ştiinţei cu ideologia islamistă".

Concentrarea asupra acestor aspecte mai degrabă publicitare ale takfirismului a coincis, în mod întâmplător, cu nadirul6 popularităţii şi bravurii ÎŞI din cauza celor mai proaste decizii tactice luate de comandanţii săi de la începutul războiului. În urma adoptării acestora, 80% din conducerea ÎŞI a fost ucisă. Nici „faţa irakiană" a ÎŞI creată prin numirea lui al-Baghdadi ca emir, nu mai funcţiona defel. Al-Baghdadi însuşi avea pretenţia de a deveni ceva mai mult decât îi permitea rolul său oficial de *caporegime* al insurgenţei sunnite, cel puţin dacă judecăm după numele pe care şi l-a atribuit de unul singur – „Emirul Credincioşilor" – onoare rezervată, de regulă, doar celor mai înalte poziţii ale conducerii islamice. (Mulahul Omar, fugarul lider taliban, este numit astfel.) „Adoptarea acestui titlu", spune Laith Alkhouri, „i-a făcut pe jihadişti să fie extrem de nesiguri în legătură cu direcţia în care se îndrepta ÎŞI". La această întrebare va răspunde succesorul lui Baghdadi, Ibrahim Awwad al-Badari.

Noul al-Baghdadi

Al-Badari, care şi-a luat numele de război Abu Bakr

al-Baghdadi, fusese numit, de fapt, de Consiliul Consultativ al ÎŞI în locul a doi comandanţi morţi. Părea că apăruse de nicăieri. Tot ceea ce se cunoştea despre el, atât în Irak cât şi în cercurile

Serviciilor Secrete Americane a ieşit la iveală după ce ISIS a început să domnească triumfător peste două ţări şi drept consecinţă a goanei mediatice care a urmat după aceea, în încercarea de a afla identitatea acestei tenebroase noi figuri. Astfel că mare parte din biografia celui de-al doilea al-Baghdadi pluteşte încă în zona zvonurilor şi a speculaţiilor, multe dintre ele fiind întreţinute de fapt de propagandiştii mişcărilor jihadiste rivale, cu intenţia de a scandaliza sau de a delegitima încercările de a-l prezenta pe calif ca fiindu-i superior lui Ayman al-Zawahiri. Dar acest clivaj între taberele pro şi contra a avut nevoie de timp. „Nimeni nu credea că intenţionează să intre în competiţie cu al-Qaida" 7, susţine Alkhouri. „În mesajele secrete, el nu doar promitea că i se va supune lui al-Zawahiri, dar şi întreba dacă această promisiune trebuia să fie făcută publică sau să rămână secretă. Al-Zawahiri i-a răspuns că ar trebui să rămână secretă pentru a evita complicaţiile şi pentru a prelua din presiunea la care era supus ÎŞI".

Născut în 1971 lângă oraşul Samarra, al-Baghdadi devenise specialist în studii islamice, obţinând o diplomă de masterat şi apoi un titlu de doctor în acest domeniu, la Universitatea de Ştiinţe Islamice, care se afla în cartierul Adhamiya din Baghdad. Se spune că ar fi locuit în case modeste, în apropierea unei moschei locale din Tobchi, un cartier mixt din vestul Bagdadului, în care trăiau deopotrivă sunniţi şi şiiţi8. Cum se întâmplă în cazul mai tuturor asasinilor în masă, prietenii şi cunoştinţele sale din tinereţe îşi aduc aminte că era un individ tăcut, retras, care nu seamănă defel imaginii de fanatic periculos pe care a dobândit-o mai târziu (*Vecinii îşi aduc aminte că asasinul în serie era asasin în serie* pare să fie un titlu rezervat doar paginilor revistelor satirice.) Al-Baghdadi

purta ochelari, juca bine fotbal şi avea atitudinea unui învăţăcel9.

Doctorul Hisham al-Hashimi, expert în problematica ISIS şi consilier al guvernului irakian, l-a întâlnit pe al-Baghdadi către sfârşitul anilor ’9010. „Nu avea carisma unui lider”, ne-a declarat al-Hashimi. „Când l-am întâlnit, era extrem de sfios şi nu vorbea prea mult. Era interesat de studiile religioase şi-şi concentrase întreaga atenţie asupra Coranului. Provenea dintr-o familie săracă de la ţară şi nu-i invidia pe oamenii de la oraş, cum fac alţii. Nu-şi dorea nimic mai mult decât să obţină un post plătit de guvern în cadrul clerului islamic”.

Conform unuia dintre vecinii săi, Abu Ali, care a stat de vorbă cu *Daily Telegraph*, al-Baghdadi venise la Tobchi pe când avea optsprezece ani11: „Moscheea de aici avea propriul imam. Când pleca, îi ţineau locul studenţii departamentelui de studii religioase. Al-Baghdadi conducea uneori rugăciunile, dar nu a ţinut nicio predică”. Devenise tot mai reacţionar odată cu trecerea timpului, îşi amintea Abu Ali, povestind despre reacţia pe care o avusese al-Baghdadi la o nuntă din Tobchi, când bărbaţii şi femeile „dansau în aceeaşi cameră. Mergea pe stradă şi a văzut această imagine. A strigat: «Cum pot bărbaţii şi femeile să danseze împreună în felul acesta? Este o erezie!» Şi dansul a fost întrerupt”.

Wael Essam, jurnalist palestinian care a transmis nenumărate reportaje din Irak, a stat de vorbă cu mulţi sunniţi, colegi ai lui al-Baghdadi la Universitatea pentru Studii Islamice. Al-Baghdadi, susţineau ei, fusese fie membru al Frăţiei Musulmane, fie simpatizant al acesteia, încă de când se înscrisese la facultate. Înclinaţiile sale salafiste apăruseră mai târziu. „Al-Baghdadi era apropiat de Mohammed Hardan, unul dintre liderii Frăţiei”, spune Essam. „Hardan a plecat să lupte cu mujahedinii în Afghanistan şi s-a întors în anii ’90, convertit la o ideologie salafistă pură. Al-Baghdadi a aderat la grupul lui

Hardan atât din punct de vedere administrativ, cât şi

ideologic. S-a alăturat, de asemenea, pentru puţină vreme, şi organizaţiei Jaysh al-Mujahideen (Armata Mujahedinilor, o grupare militantă sunnită)".

Până în 2000, al-Baghdadi avea deja un doctorat, o soţie şi un fiu. În 2003, Statele Unite au ocupat Irakul, dar viitorul lider ISIS nu era încă insurgent. Abu Ali le-a povestit celor de la *Telegraph* că la vremea aceea nu părea să aibă nimic împotriva armatei Statelor Unite: „Nu era ca indivizii aceia înfierbântaţi la minte. Probabil că a pus totul la cale în tăcere".

Într-o tăcere atât de adâncă, încât până la finalul lui 200312 îşi fondase propria facţiune islamistă, Jaysh Ahl al-Sunnah wa al-Jamaah (Armata Poporului din Comunitatea Sunnită), iar un an mai târziu s-a înscris la un alt fel de universitate: Câmp Bucea13

Contrar multor afirmaţii din presa occidentală, care sugerau că al-Baghdadi ar fi fost eliberat de la Bucea în 2009, în urma distrugerii acesteia de către insurgenţi, el a petrecut doar un an ca intern al închisorii, în 2004. „Îşi vizita un prieten din Fallujah, numit Nessayif Numan Nessayif", îşi amintea al-Hashimi. „Era însoţit de un altul, Abdul Wahed al-Semayyir. Serviciile Secrete ale Armatei americane îi arestaseră pe amândoi. Nu Baghdadi era ţinta – ci Nessayif. A fost arestat în 31 ianuarie 2004 şi eliberat în 6 decembrie, acelaşi an. Nu a mai fost arestat niciodată după aceea. Orice altă informaţie care ar susţine contrariul este incorectă".

Abu Ahmed, fost membru de vârf al ISIS, care îl cunoştea pe al-Baghdadi de la Bucea, a declarat pentru *Guardian* că administratorii închisorii consideraseră la început că al-Baghdadi ar fi putut soluţiona problemele apărute în interiorul penitenciarului.14 Doctoratul său în studii islamice îi conferea o înţelepciune jurisprudenţială în faţa căreia gălăgioşii săi tovarăşi jihadişti păreau să se încline. Astfel, americanii i-au permis să meargă dintr-un bloc în altul al închisorii Bucea, aparent pentru a rezolva conflictele; în schimb, al-Baghdadi s-a folosit de acest

privilegiu pentru a recruta din ce în ce mai mulţi răcani. După o vreme, conform lui Abu Ahmed15, a început să producă probleme în închisoare, folosindu-se de „politica de tipul «dezbină şi cucereşte», pentru a căpăta ceea ce voia, adică prestigiu. Şi tactica a funcţionat”.

După ce a fost pus în libertate, la sfârşitul anului 2004, graţie faptului că militarii americani consideraseră că reprezenta un risc mic pentru coaliţie şi pentru instituţiile irakiene, al-Baghdadi a devenit şi mai extremist, conform mărturiilor lui Essam.16 în 2007 a aderat la Consiliul Consultativ al Mujahedinilor17, pe care al-Zarqawi îl înfiinţase pentru a da o culoare naţională insurgenţei. Oricum, din purismul lui al-Baghdadi şi din felul său prudent de a încheia alianţe rezulta că nu era prea interesat să coopereze în cadrul unui consorţiu de grupări insurgente, chiar dacă al-Qaida era *primus inter pares18*. Un comandant AQI din Fallujah i-a mărturisit lui Essam că al-Baghdadi se întorsese împotriva tuturor facţiunilor din care făcuse parte într-un moment sau altul. „A părăsit Frăţia Musulmană, numindu-i pe membri acesteia apostaţi şi agenţi ai (fostului ambasador al Statelor Unite în Irak, Zalmay) Khalilzad. A părăsit, de asemenea, Jaysh al-Mujahideen şi a pornit ostilităţile împotriva lor, în special în al-Karmah (un oraş situat la nord-est de Fallujah). Al-Baghdadi avea o poziţie foarte fermă în legătură cu grupările militante sunnite care nu erau parte a propriei organizaţii. El spunea: «Lupta împotriva lor este o prioritate mai mare decât lupta cu americanii»”.

Insistenţa sa asupra necesităţii războiului fratricid – sau *fitna* printre sunniţi – va fi o marcă a conducerii lui al-Baghdadi în timpul expansiunii ISIS în Siria şi Irak. Essam susţine, de asemenea, în ciuda credinţei populare că al-Baghdadi a apărut din neant, că el le era, de fapt, bine cunoscut atât irakienilor, cât şi americanilor. „Unchiul său era Ismail al-Badri, membru al Asociaţiei Clerului Musulman 19 din Irak, organizaţie pe care nepotul său o

consideră apostată. Cumnata lui al-Baghdadi este şi ea căsătorită cu un lider al Partidului Islamic Irakian, braţul politic al Frăţiei în Irak. Înainte de retragerea americanilor, a fost arestat de mai multe ori din cauza înrudirii sale cu Abu Bakr".

Mai mult, conform lui al-Hashimi, ascensiunea lui al-Baghdadi în funcţia de emir ÎŞI a fost decisă cu un vot copleşitor, de către nouă din cei unsprezece membri ai Consiliului Consultativ. Au existat trei raţiuni care au stat la baza alegerii sale. În primul rând, aparţinea confederaţiei tribale Quraysh, considerată una dintre cele mai venerabile din Orientul Mijlociu, graţie apropierii sale de profetul Mohamed. (Se spunea că şi Abu Omar al-Baghdadi aparţinuse acestui trib, izvorul nesecat din care proveniseră toţi califii islamici.) în al doilea rând, al-Baghdadi fusese el însuşi membru al Consiliului Consultativ ÎŞI şi, prin urmare, apropiat al lui Abu Omar. În fine, fusese ales datorită vârstei: era mai tânăr cu o generaţie decât toţi ceilalţi candidaţi viabili pentru funcţia de emir şi se considera că este o persoană cu o rezistenţă mai mare, capabilă să scoată ÎŞI din furtună, odată ce trupele americane părăseau Irakul. Astăzi, Irakul îl venerează ca pe un „mesager". „Indiferent cine vine la voi când sunteţi uniţi în spatele unui singur om, dacă vrea să vă frângă solidaritatea sau să vă tulbure unitatea, omorâţi-l!" proclamă *Dabiq*, îndemnându-i pe toţi musulmanii să-i declare credinţă lui al-Baghdadi.

Stafiile lui Saddam II

Ascensiunea lui al-Baghdadi vestea o altă mutaţie a ÎŞI sau, mai degrabă, o regresiune, întoarcerea la o perioadă anterioară din istoria insurgenţei sunnite. În structurile de conducere se aflau, în mod vizibil, mai mulţi foşti baasişti decât înainte, graţie, fără îndoială, continuei irakizări a organizaţiei. După cum observa generalul Odierno în scurta conferinţă de presă susţinută la Pentagon în iunie 2010, conducerea AQI aproape că fusese spulberată într-un interval foarte scurt de timp – 34 din cei

42 de conducători ai organizaţiei fuseseră înlăturaţi într-un fel sau altul. Iar ffanciza părea şi-şi pierdă capacitatea de a se coordona cu cartierul general al-Qaida din Pakistan. Golul de putere creat la vârf a însemnat că, înainte ca al-Zawahiri şi bin Laden să poată numi de la distanţă un emir, aripa irakiană a ISIS a putut decide singură în favoarea lui Abu Bakr.

Conform oficialilor americani, acesta a fost conflictul intern despre care le-au vorbit doi membri nemulţumiţi ai al-Qaida, câţiva ani mai târziu. Erau nemulţumiţi pentru că percepeau ascensiunea lui al-Baghdadi, indiferent de nivelul educaţiei sale, drept o confiscare a mişcării salafist-jihadiste din ÎŞI de către persoane care nu aveau recomandări credibile în acest sens – se făcea referire directă la susţinătorii Partidului Baas.

Nu există nicio îndoială printre analişti sau printre cei care-l cunosc pe al-Baghdadi că ar fi cu adevărat un credincios takfirist. Dar, după cum am văzut deja, chiar şi cei mai intransigenţi terorişti beneficiază de propria agendă de relaţii, mai ales sub forma legăturilor filiale sau tribale care le permit să profite de moştenirea garantată lor chiar de societăţile sau regimurile pe care vor să le anihileze. Este oare posibil ca al-Baghdadi să fi beneficiat de legăturile sale cu susţinătorii Partidului Baas? Ţinând cont de biografia şi educaţia sa, este o teorie plauzibilă.

Conform lui Derek Harvey, „el nu este, cu siguranţă, Zarqawi. Dar extinderea şi proporţiile organizaţiei şi ale activităţilor acesteia, de la operaţiuni financiare, la administrare şi de la guvernarea a opt comandamente regionale, la parteneriatul tactic cu Armata Naqshbandi şi la legăturile tribale – toate acestea poartă o puternică amprentă baasistă. Şi mai ştiu că unul dintre mentorii lui Baghdadi la Universitatea de Studii Islamice a fost apropiat de Izzat al-Douri. Al-Douri opera în permanenţă din Raqqa şi din zona nord-estică a Siriei, încă de la apariţia ISIS în această ţară”. Al-Hashimi atrăgea atenţia asupra faptului că al-Baghdadi ar fi vrut, pe când era tânăr,

să-şi clădească o carieră în cadrul Ministerului Patrimoniului Islamic „Am vorbit cu un fost oficial irakian de rang înalt, care fusese încadrat în eşalonul superior al regimului lui Saddam şi, ulterior, în cel al lui al-Maliki”, ne-a mărturisit un oficial al armatei Statelor Unite.

„L-am întrebat în special despre al-Baghdadi. «Ştii cine este?» Nu chiar, dar cunoştea mediul şi reţeaua din care provenea. În vremea dictaturii lui Saddam, regiunea din care proveneau acest personaj şi familia lui era un fief saddamist-baasist. Oamenii care veneau din Samarra erau foarte legaţi de acest regim. Al-Baghdadi a frecventat Universitatea Islamică dn Baghdad chiar în perioada Campaniei pentru Credinţă a lui Saddam – cu alte cuvinte, într-o perioadă în care Partidul Baas controla admiterile în facultate. Cu niciun chip nu puteai intra în Universitatea Islamică în acea perioadă fără să fii verificat şi avizat de partid şi nu ai fi putut cu niciun chip să fii verihcat şi avizat iară să ai o reţea familială extinsă, de unchi şi veri şi aşa mai departe, care să se afle în zonă şi să te susţină. Aşa că, da, poate că al-Baghdadi nu era el însuşi baasist, dar vă garantez că avea în familie o mulţime de susţinători ai Partidului Baas, care i-au netezit drumul către Universitatea Islamică”.

După cum am spus, insurgenţa antiamericană din Irak şi-a extras forţa din revanşismul sunnit. Una dintre modalităţile de a avea o imagine istorică a baasismului este cu ajutorul unuia dintre mulţii exponenţi sunniţi reprezentanţi ai puterii politice. A intrat în competiţie, în zilele sale de maximă înflorire, cu naţionalismul panarab, reprezentat de preşedintele egiptean Gamal Abdel Nasser20, cu islamismul Frăţiei lui Sayyed Qutb21 şi cu salafismul-jihadist al lui bin Laden. Într-adevăr, Campania pentru Credinţa Islamică a fost lansată pentru a preveni uzurparea baasismului de către salafism. Astăzi, această ideologie socialistă seculară se află într-o stare fragilă, de coexistenţă şi competiţie cu takfirismul fondator de califat al ISIS. Amaţia Baram şi Pesach Malovany, doi specialişti

în Irakul contemporan, duc această teză şi mai departe, considerându-l, în mod straniu, pe al-Baghdadi ca fiind moştenitorul de drept al lui Saddam Hussein. În primul rând, spun ei, chiar dacă este originar din Samarra, numele său de luptător, al-Baghdadi, situează de îndată capitala Irakului în centrul de gravitaţie al ISIS, aşa cum era şi pe vremea califatului abbasid, reprezentând o importantă piatră de hotar a islamului pentru dictatorul irakian. „Saddam nu s-a declarat calif", scriu Baram şi Malovany, „dar legătura sa conceptuală cu califatul abbasidian, care îşi avusese centrul în Baghdad, era una profundă. Una dintre poreclele pe care le primise era «Al-Mansur», adică «Victorios prin graţia Domnului», acesta fiind de asemenea şi numele celui mai important calif abbasidian. De asemenea, numeroasele unităţi militare înfiinţate de Saddam au primit nume din istoria abbasidiană… Astfel că, judecând după rolul central pe care l-au avut Irakul şi Bagdadul, Abu Bakr al-Baghdadi este discipolul lui Saddam".

„Brutalitatea, priceperea, modul în care ISIS se poartă pe câmpul de luptă şi în afara lui – nu sunt diferite de cele ale susţinătorilor lui Saddam, cel puţin din punctul meu de vedere", susţinea Derek Harvey, care cu siguranţă ştie ce spune22.

Există, de asemenea, un paralelism sinistru între ura lui Saddam faţă de şiiţi şi cea a lui al-Baghdadi. Baasiştii au măcelărit 150.000 dintre aceştia în timpul dictaturii de 30 de ani a lui Saddam, în special în timpul reprimării revoltelor şiite şi kurde împotriva regimului său, în martie 1991, la sfârşitul Primului Război din Golf. Când tancurile sale au intrat în Najaf, în 1991, sloganul scris pe caroseria acestora era *La Shi'a a baci al-yawm* (Niciun şiit după ziua de azi).

Dacă există vreo diferenţă în ideologia acestui sectarism, ea este doar una de scară. În ciuda sălbăticiei lui, Saddam nu a transformat distrugerea totală a şiiţilor în politică de stat, şi nici nu ar fi putut s-o facă – aceştia erau

încă toleraţi în eşaloanele superioare ale armatei irakiene şi în conducerea Partidului Baas, chiar şi după masacrele din 1991. Cu toate acestea, al-Baghdadi a dovedit până acum că nu doreşte altceva decât să-i anihileze, urmând întunecata tradiţie patologică a lui al-Zarqawi. Pentru ISIS, şiiţii simt nuli din punct de vedere religios, mincinoşi, buni doar să fie executaţi.

Toţi oamenii emirului

Punctul de vedere al lui Harvey este şi mai convingător, dacă ţinem seama că multe dintre posturile de comandă ale ISIS sunt ocupate de foşti susţinători ai lui Saddam, care deţineau locuri de frunte în armata sau în Serviciile Secrete

Irakiene.23 Al-Hashimi crede că au existat doi oameni care l-au ajutat în mod special pe al-Baghdadi să promoveze în ÎŞI.

Primul este Abu Abdul-Rahman al-Bilawi (numele său real este Adnan Ismael N-am), care a fost ucis în timpul asediului ISIS asupra Mosulului, în iunie 2014.24 Intrase în AQI în timpul erei al-Zarqawi şi fusese şeful Consiliului Militar General al lui al-Baghdadi în ISIS, cu atribuţii în toate cele optsprezece provincii irakiene. Originar din al-Khalidiya, în Anbar, Bilawi fusese căpitan în armata lin Saddam.25 A fost, de asemenea, închis la Câmp Bucea, dar la mai mult de un an după eliberarea lui al-Baghdadi.

Al doilea personaj care i-a influenţat cariera, după spusele lui al-Hashimi, a fost Abu Ali al-Anbari, originar din Moşul, omul ISIS însărcinat cu operaţiunile din Siria.26 înainte să devină jihadist, al-Anbari fusese şi el ofiţer în armata lui Saddam. Undeva, pe parcurs, conform *Wall Street Journal*, s-a afiliat la Ansar al-Islam, înainte ca gruparea să-l dea afară în urma unor acuzaţii de corupţie.27 Militanţii irakieni şi sirieni cred că al-Anbari a fost desemnat ca adjunct al lui al-Baghdadi în Levant graţie pragmatismului său politic; „nivelul său de cunoaştere a legilor islamice din *şaria* nu este considerat la fel de profund ca acela al altor lideri de frunte”, se mai

spune în *Journal.28*

Abu Ayman al-Iraqi, alt membru al Consiliului Militar al ISIS, a fost, pe vremea dictaturii lui Saddam, locotenent colonel în Serviciul Secret al Aviaţiei Militare, conform unei arhive de documente interne descoperite de trupele irakiene.29 Era şi el un fost deţinut al Statelor Unite30, iar numele de luptător pe care îl adoptase în timpul guvernării baasiste fusese Abu Muhannad al-Suweidawi. Al-Iraqi era atât de legat de tărâmul său natal, încât Laith Alkhouri ne-a spus că avusese nevoie de ajutor pentru a pleca peste graniţă. „În momentul în care ISIS s-a extins în Siria, s-a dus acolo şi al-Iraqi. În orice caz, el nu s-a dus de unul singur. Nu ştia să se descurce. A condus ISIS în Alep şi Latakia, şi probabil că este omul numărul unu din grupare care asigură securitatea în Deir Ezzor. Conduce în mare măsură operaţiunile curente ale ISIS împotriva celorlalte facţiuni siriene rebele".

Un alt absolvent, atât al Bucea, dar şi al regimului baas a fost Fadei Ahmed Abdullah al-Hiyali (cunoscut şi ca Abu Muslim al-Turkmani sau Haji Mutazz).31 în decembrie 2014, generalul Martin Dempsey, comandantul Statului Major Reunit, susţinea că al-Turkmani a fost ucis în atacurile aeriene americane, deşi jihadiştii susţineau că acest lucru se petrecuse în luna noiembrie. Înainte de asta, se credea că al-Turkmani ocupa o poziţie posibil egală cu cea a lui al-Anbari în ierarhia ISIS. Fost lo. cotenent-colonel în cadrul Forţelor Speciale Irakiene, fusese, pare-se, una dintre multele victime ale dizolvării armatei irakiene, în 2003, efectuate de Paul Bremer, trimisul american care a condus Irakul după război.32 alturkmani avusese legături cu alt grup insurgent sunnit, înainte de a intra în AQI.

Se spune că Baghdadi însuşi i-ar fi selectat pe al-Suweidawi şi pe al-Turkmani în timpul detenţiei la Câmp Bucea.33

În unele cazuri, rebuturile diavolului erau şi ale lui Bremer şi al-Maliki. *New York Times* informează în august

2014 că, după căderea Mosulului, un fost general (căruia nu i se dă numele) din armata lui Saddam făcuse o cerere să se alăture Forţelor de Securitate Irakiene.34 Cererea lui a fost respinsă. Acum membru ISIS, el le transmitea militarilor care nu-l vruseseră în rândurile lor: „Vom ajunge în scurtă vreme la voi şi vă voi ciopârţi în bucăţi”.

„Iniţial, baasiştii susţinuseră că întoarcerea lor la putere se va sprijini pe islam”, ne-a spus Harvey. „Este ceea ce transmiteau scrisorile şi îndrumările lui Saddam”. Michael Pregent, un fost ofiţer american al Serviciului de Informaţii Militare, care a consiliat peshmerga kurdă din Irak, susţine că tentativa ISIS de a masca sau de a şterge cu totul biografiile comandanţilor superiori este parte a strategiei sale de război.35 „Nu se pot folosi de vechea afiliere ca modalitate de recrutare, pentru a-i convinge pe oameni să li se alăture şi să lupte. O întoarcere la baasism nu are mare valoare comercială, mai ales când pretinzi că eşti decis să înfrângi baasismul din Siria. Este ca şi cum ai spune că militari din Army Rangers sau trupele speciale ar deveni brusc sectanţi davidieni”. 36

De la Tbilisi la Alep

Al-Baghdadi a preferat să numească irakieni în poziţiile de influenţă din cadrul ISIS, cu o singură notabilă excepţie. Cunoscut pe plan internaţional drept „jihadistul cu barbă roşie” 37, Abu Omar al-Shishani sau Tarkhan Batirashvili, după numele primit la naştere, este un etnic cecen care se apropie de treizeci de ani.38 Provine din regiunea Pasului Pankisi din Georgia şi a fost ofiţer al Serviciilor Secrete Militare Georgiene antrenate de armata Statelor Unite. A luptat în 2008, în războiul ruso-georgian, însă a fost diagnosticat mai târziu cu tuberculoză, conform spuselor tatălui său, fiind în cele din urmă lăsat la vatră.39

Cei din familia Batirashvili sunt cu toţii creştini, însă fiii lui Teimuraz au devenit musulmani radicali. Al-Shishani a închis telefonul de supărare când i s-a spus că tatăl său nu se convertise la islam.40

A fost arestat pentru posesie ilegală de arme şi a stat

o vreme într-o închisoare georgiană, unde s-ar putea să se fi metamorfozat în salafist extremist. Eliberat în 2010 în urma unei amnistii generale declarate în Georgia, al-Shishani a plecat în Turcia, apoi a trecut graniţa în Siria.41 „El declară acum că a plecat din pricina credinţei sale, dar ştiu c-a făcut-o pentru că eram săraci”, le-a spus Teiramuz reporterilor de la BBC.42

Cecenul a apărut pentru prima dată în Siria în 2013, ca lider al propriei sale celule jihadiste inspirate de al-Qaida, Jaysh Al-Muhajireen Wal-Ansar (Armata Emigranţilor şi a Partizanilor), formată în special din musulmani veniţi din fosta Uniune Sovietică.43 Serviciul Rus de Securitate Internă, FSB, a estimat că în Siria luptă aproximativ 500 de cetăţeni ruşi, cărora li se alătură multe alte sute provenind din ţările ex-sovietice, dar această statistică nu poate fi confirmată din alte surse. Oricum, trebuie să observăm că Rusia este considerată de propaganda ISIS drept o naţiune inamică, fără îndoială din pricina luptătorilor veniţi din Caucaz şi a dorinţei de a recruta alţii.

În decembrie 2013, după ce i-a declarat *bayat* lui al-Baghdadi, al-Shishani a aderat oficial la ISIS, integrându-şi deopotrivă şi Armata de Emigranţi şi Partizani. De atunci s-a spus de mai multe ori că ar fi murit în luptă – în special, că ar fi fost ucis de miliţiile kurde –, iar acum a intrat în atenţia lui Ramzan Kadîrov, căpetenia pe care Vladimir Putin a pus-o preşedinte în Cecenia. În noiembrie 2014, Kadîrov a anunţat una dintre multele presupuse morţi ale lui al-Shishani, pe Instagram, platforma sa preferată de socializare, însă a şters ulterior anunţul, ceea ce a declanşat speculaţii în jurul ideii că, de fapt, cecenul ar fi fost cu adevărat ucis în Siria, iar necrologul lui Kadîrov ar fi fost modul în care FSB confirma informaţia.44 Indiferent cum stau lucrurile, pentru ISIS, rolul principal al georgianului pare să fie acela de Patton al *muhajireen-ilor*.

Cecenii, de regulă, sunt consideraţi de ceilalţi jihadişti din ISIS drept luptători supremi, graţie deceniilor

de confruntare şi insurgenţă sângeroasă împotriva armatei ruse. „Shishani este cel mai vizibil comandant, chiar dacă tactica şi strategia ISIS sunt coordonate încă de Baghdadi şi de foştii baasişti”, susţine Chris Marmer, analist la Institutul de Studiu al Războiului. „Cecenii alcătuiesc o categorie distinctă în rândul jihadiştilor străini. Dacă aş face parte din Consiliul Militar al ISIS, nu aş lua im tip cu experienţă în lupta cu ruşii pentru a-l transforma într-un atentator sinucigaş. îl voi face comandant de pluton”.

Vreme de mai bine de un an, geniul lui al-Shishani ca strateg militar a tot fost trâmbiţat şi considerat un lucru incontestabil printre observatorii conflictului sirian, după ce Armata de Emigranţi şi Partizani a jucat un rol decisiv în jefuirea bazei aeriene Menagh din Alep, asediată timp de luni de zile de rebeli de toate felurile, inclusiv de ISIS. Unii dintre ei au făcut chiar incursiuni impresionante în interiorul bazei, doar pentru a fi respinşi de soldaţii sirieni.45 Menagh a căzut, în cele din urmă, după ce al-Shishani a trimis doi atentatori sinucigaşi străini (dintre care unul, se spune, saudit), ce au intrat cu un transportor blindat încărcat cu explozibil în zidurile centrului de comandă al bazei.46 Fiind, în mare măsură, un impuls moral pentru cauza anti-Assad, operaţiunea Menagh a fost considerată, cu generozitate, de ceilalţi rebeli drept o importantă victorie a ISIS asupra regimului (chiar dacă al-Shishani şi Armata sa de Emigranţi şi Partizani nu a intrat oficial în ISIS decât şase luni mai târziu).47

Ulterior, acest portret eroic a început să fie revizuit de foştii camarazi ai lui al-Shishani, care au luptat umăr la umăr cu el. Ei spun că legenda lui nu este decât o poveste de tabloid plină de înfloriturі. După cum relata Radio Europa Liberă/Radio

Libertatea în noiembrie 2014, alt jihadist cecen, pe nume Khalid Shishani, se declara de părere că tizul său era un comandant îngrozitor. „Umăr Shishani este o persoană total lipsită de valoare din punct de vedere militar”, scria Khalid într-o declaraţie postată pe un forum

jihadist rus.48 „îi lipseşte ştiinţa tacticilor militare – asta ca să fiu blând. Observaţi că doar presa infidelilor (adică cea occidentală) scrie despre geniul militar al lui Umar Shishani. L-au umflat fără măsură şi l-au prezentat drept un geniu militar, adică exact opusul a ceea ce este cu adevărat. Individul acesta ştie doar cum să facă din mujahedini carne de tun, asta-i tot”.

Chiar dacă am putea pune aceste spuse pe seama faptului că strugurii sunt acri sau a certurilor din interiorul organizaţiei, trebuie să recunoaştem că reputaţia lui al-Shishani a fost servită mai bine de către *Daily Mail* decât de experţii salafist-jihadişti. Alkhouri spune că a devenit ţinta a nenumărate glume pe forumurile jihadiste, deoarece cunoştinţele sale despre islam sunt „de rahat”, iar arabă lui este chiar mai rea.

Managementul excesului

Transformarea luptătorilor străini în saladini contemporani este, de fapt, o etapă centrală a recrutării jihadiste, încă de pe vremea lui al-Zarqawi. La urma urmei, chiar şi iordanianul care a fondat AQI apărea ca Gomer Pyle49, cu o puşcă de asalt, până ce departamentul său tehnic i-a editat integral imaginea, transformând-o în cea a unui emir. „Uitaţi-vă, în primul rând, cine sunt aceşti luptători străini”, afirmă Richard, expertul în antiterorism. „În cele mai multe dintre cazuri, sunt aventurieri care n-au nimic la ei acasă, fie că vin din Belgia, Manchester, Algeria, Yemen sau, în fine, Georgia. S-au inflamat pe reţelele de socializare sau făcând prozelitism în jurul moscheii şi apoi au plecat să participe la jihad. Sunt aceiaşi indivizi pe care armatele de pretutindeni s-au bazat mereu, înrolându-i ca soldaţi şi pifani. Nişte băieţei de nouăsprezece ani care vor să facă ceva cu vieţile lor, pentru că nu nicio ocupaţie acolo la ei, în Belgia”.

Goana după senzaţional a Occidentului a contribuit, în mod pervers, la fel de mult la ispita sau strălucirea ISIS, ca şi la bolnăvicioasa atracţie pe care acesta o exercită asupra tinerilor şi a nemulţumiţilor. Poveştile despre

adolescentele austriece drăguţe, care pleacă să lupte şi să se mărite cu takfirii50 – şi despre imitatoarele lor care simt oprite pe drum, înainte de a ajunge în Siria51 – continuă să ţină prima pagină, la fel cum o ţineau ultimele ştiri despre căsătoria lui Charles Manson. Oamenii sunt fascinaţi de spectacolul psihopat oferit de ISIS şi, în special, de cei pe care-i consideră „ca ei”, şi sunt atât de atraşi, încât îşi abandonează vieţile aparent confortabile din Occident în favoarea jihadismului.

Scott Atran, antropolog la Universitatea din Michigan, a studiat îndeaproape motivaţiile psihologice şi sociale din spatele jihadismului şi susţine că ISIS nu este, în realitate, diferit de mişcările revoluţionar-romantice, lăsând cu bucurie urme de sânge de-a lungul istoriei. „Nu poţi inspira oamenii să ucidă alţi oameni şi să le facă rău în lipsa unei virtuţi morale”, ne spune el. „Seamănă foarte mult cu Revoluţia Franceză. De pildă, când Robespierre a introdus teroarea ca pe un instrument al democraţiei – s-au folosit de ea într-un mod de-a dreptul ostentativ”.

Cine s-ar alătura ISIS? În 1940, George Orwell a scris un eseu52 în care el îşi punea o întrebare similară în legătură cu o carte care propovăduia, după cum rezuma el, „un îngrozitor imperiu decerebrat, în care nu se întâmplă de fapt nimic, în afara pregătirii tinerilor pentru război şi reproducerea fără încetare a cărnii de tun proaspete”. Cum s-a putut materializa o asemenea „viziune monstruoasă”, când democraţia liberală ar fi trebuit să pună capăt barbariei, se întreba el? Şi de ce s-a aruncat o întreagă naţiune la picioarele omului care aducea cu el „luptă, pericol şi moarte”, atunci când alte forme de guvernare ofereau „distracţie”? Onyell făcea o recenzie la *Mein Kampf*.

Capitolul 9
Revoluţia trădată

Jihadul ajunge în Siria în 31 ianuarie 2011, Bashar al-Assad dădea un interviu pentru *Wall Street Journal*.1 Reflectând pe marginea revoluţiilor care măturaseră

Tunisia, Egiptul şi Libia, avea un ton lăudăros în timp ce vorbea despre posibilitatea izbucnirii unor revolte asemănătoare în ţara lui. „Siria este stabilă”, susţinea el. „De ce? Pentru că trebuie să fii foarte legat de credinţele poporului. Aceasta este problema centrală”. Al-Assad avea dreptate: aceasta era problema centrală.

Cu doar trei zile înainte de a acorda acest interviu, soldaţii regimului său dispersaseră în Bab Touma, un cartier creştin din Damasc, situat în partea veche a oraşului, un grup de oameni care aprindeau lumânări şi se reculegeau în semn de solidaritate cu protestatarii egipteni.2 Apoi, în 17 februarie, s-a declanşat un protest spontan în *souk*? în cartierul al-Hariqa, după ce un ofiţer de poliţie l-a insultat pe fiul unui negustor din zonă.4 Deşi oamenii, atenţi, îşi limitaseră protestul la comportamentul ofiţerului de poliţie, sloganul manifestaţiei a depăşit această singură nemulţumire: „Poporul sirian nu va fi umilit”. 5 Demonstraţia s-a încheiat după ce ministrul de Interne sirian a sosit la locul faptei pentru a vorbi cu mulţimea furioasă, cerându-şi scuze.6 A fost însă prea târziu. S-au declanşat şi mai multe demonstraţii, care câştigau din ce în ce mai mult teren. Acestea erau generate de atrocităţile comise de către Gaddafi în Libia şi, implicit, de dictatorul dinastic de acasă, care tocmai afirma că guvernarea lui era una ireproşabilă.

„Poporul vrea căderea regimului”.

O mişcare reformistă s-a transformat într-o revoluţie în toată puterea cuvântului, după un incident crucial petrecut în oraşul Deraa. Cincisprezece elevi, printre care unii de numai zece ani, fuseseră arestaţi de Trupele de Securitate ale regimului, supervizate de verişorul lui al-Assad, generalul Atef Năjib, pentru că mâzgăliseră slogane prodemocratice pe zidurile şcolii lor. Pe unele dintre acestea le auziseră în reportajele transmise de televiziunile altor ţări, mai puţin o frază, în mod evident creaţie personală, care în arabă chiar rimează: „Este rândul tău, doctore!”, aluzie la diploma de oftalmolog a lui al-Assad.

Cei mai mulţi au povestit că, atunci când familiile deţinuţilor i-au spus lui Năjib că aceştia erau doar nişte copii, el le-a replicat: „Trimiteţi-ne soţiile şi vă facem noi alţi copii”.

Proteste asemănătoare s-au declanşat în Damasc, Homs, Baniyas şi apoi în toată Siria.7 Răspunsul a fost un val extins de violenţe guvernamentale. Soldaţii, trupele de intervenţie ale poliţiei, Mukhabarat şi miliţiile fidele lui al-Assad au împuşcat mulţi demonstranţi şi activişti paşnici. Alţii au fost arestaţi şi aruncaţi în închisorile de maximă securitate. După cum a aflat Human Rights Watch, poliţia secretă a folosit un larg spectru de torturi împotriva celor arestaţi. Aceştia au fost bătuţi cu ţevi de metal, biciuiţi, electrocutaţi, arşi cu acid. Li s-au smuls unghiile, au fost bătuţi la tălpi şi li s-a înscenat execuţia. De asemenea, deţinuţii de toate sexele şi de toate vârstele au fost violaţi. O femeie reţinută în cadrul Secţiei Palestiniene a Serviciului de Informaţii din Damasc, pe vremuri cea mai de temut închisoare a Mukhabarat din Siria, a povestit la BBC ce i s-a întâmplat unei prizoniere care fusese închisă odată cu ea.8 „I-a îndesat un şobolan în vagin. Ea urla de durere. Apoi am văzut sânge pe jos. El o întreba: «E de-ajuns de bine pentru tine?» îşi bătea joc de ea. Era evident că se zbătea între viaţă şi moarte. Puteam vedea cu toţii asta. În cele din urmă nu s-a mai mişcat deloc”.

Ameninţările generalului Năjib s-au dovedit a nu fi fost vorbe în vânt, violul fiind folosit sistematic de regimul al-Assad încă din primele zile ale revoltei. Conform lui Farha Barazi, o activistă pentru drepturile omului din Virginia, în urma violurilor au rezultat multe sarcini nedorite, iar ginecologii sirieni au îngrijit chiar şi victime de unsprezece ani. În aprilie 2012, Barazi ne-a spus istoria „Salmei”, o fetiţă din Baba Amr, provincia Homs, a cărei casă a fost călcată de *shabiha*, bandele de mercenari loiali lui al-Assad. „Ea i-a implorat: «Vă rog, vă rog, voi nu aveţi surori? Nu aveţi mame? Lăsaţi-mă, vă rog, nu în faţa tatii.»” *Shabiha* îl legaseră pe tatăl Salmei de un scaun, în

casă, şi l-au forţat să se uite cum trei sau patru bărbaţi i-au violat fiica. „L-au forţat să ţină ochii deschişi şi să privească”, spune Barazi. „Avem până acum informaţii despre unsprezece cazuri de femei care au fost nevoite să avorteze pentru că fuseseră violate. A trebuit să le mutăm pe toate din Baba Amr sau Idlib în Alep, unde procedura era mai sigură. Acum sunt toate în siguranţă, însă când le-am sunat pe unele dintre ele, erau de-a dreptul isterice. Toate au suferit severe traume psihologice din cauza evenimentelor prin care au trecut”. De când am intervievat-o pe Barazi, numărul acestor cazuri a explodat. Circa 200.000 de persoane au fost ucise în Siria, alte 150.000 simt deţinute în închisorile regimului, conform spuselor lui „Caesar”, numele de cod al unui fotograf al Poliţiei

Militare Siriene. Acesta a dezertat şi a fugit din ţară cu aproximativ 15.000 de fotografii înfăţişând îngrozitoarele atrocităţi prin care trec deţinuţii. „Ce se petrece în Siria este un genocid înfăptuit de cel mai rău dintre toţi teroriştii, Bashar al-Assad”, a mărturisit Caesar în faţa Congresului Statelor Unite în iulie 2014.9 Stephen Rapp, ambasador internaţional pentru crimele de război din partea Departamentului de Stat, a spus că aceste dezvăluiri reprezintă „probe categorice ale unui tip de maşinărie a morţii cum n-am mai văzut de pe vremea naziştilor.”-O

„Assad sau punem ţara pe foc”.

În poemul său epic intitulat *Copiii Europei*, care vorbeşte în cuplete ironice despre degradarea intelectuală şi morală a totalitarismului, Czesław Miłosz oferă viziunea sa asupra roadelor secolului al XX-lea: „Învaţă să prezici un incendiu fără greş/ Apoi dă foc la casă, pentru a împlini prezicerea”. Al-Assad a apelat la aceeaşi logică atunci când s-a confruntat, luni de zile, cu proteste care-i cereau demisia.

Încă de la început, el a spus că oponenţii săi, chiar şi cei care cereau doar modeste reforme economice, erau

nişte terorişti al-Qaida, mercenari ai Statelor Unite, ai Arabiei Saudite, ai Qatarului şi Israelului – cu siguranţă una dintre cele mai complexe „coaliţii ale doritorilor" din istoria modernă. Ţelul acestei propagande şi campanii de dezinformare aparent stupide, dar insistente era unul simplu. După cum am văzut, al-Assad şi-a dorit mereu cu disperare să atragă atenţia şi cooperarea Occidentului, chiar dacă acest lucru ar fi întărâtat terorismul împotriva lui. Dând ochii cu revoluţia şi blamând Occidentul pentru exact crimele comise de el de multă vreme, voia de fapt să-şi asigure supravieţuirea politică, punând umărul la împlinirea profeţiei. Regimul său a adoptat câteva măsuri pentru a aduce islamismul violent acasă, în Siria. Nu e o coincidenţă faptul că unul dintre sloganurile preferate ale loialiştilor săi erau „Assad sau punem ţara pe foc". 11

Qusai Zakarya este un refugiat palestinian care a trăit în suburbia Moadamiyeh a Damascului şi a supravieţuit atât atacului cu arme chimice lansat de regimul Assad în 2013, cât şi înfometării la care a fost supus luni de zile oraşul său, înainte să poată părăsi ţara în urma unor circumstanţe complexe. „De la început, dacă erai sunnit şi, în special, dacă erai palestinian, erai tratat de forţele lui Bashar ca şi cum nu ai fi fost om pe de-a-ntregul", ne-a mărturisit Zakarya" „Nu există alt dumnezeu decât Bashar", strigau *shabiha* când îi loveau pe protestatari sau îi trăgeau de păr ori de bărbi. Totul era foarte bine gândit. Un plan genial".

Ce voia Zakarya să spună era că abuzul verbal, psihologic şi corporal dezlănţuit împotriva sunniţilor intenţiona să-i radicalizeze şi să-i împingă la acte extreme.12 „Assad folosea mulţi militari alawiţi pentru a reprima opoziţia din zonele-cheie", spunea Shiraz Maher, expert în radicalizare (fost islamist el însuşi), de la King's College din Londra. „Pe lângă tortura fizică, folosea o campanie ce ridiculiza aspectele fundamentale ale credinţei sunnite. Acest lucru atrăgea atenţia şi stârnea mânia peste tot în lume, determinându-l pe individul

obişnuit din Midwest să dea atenţie celor petrecute în Siria. Assad punea lumea musulmanilor sunniţi pe foc. De aceea, moda luptătorilor străini a început din Golf şi din nordul Africii". Declanşarea acestei bombe s-a dovedit incredibil de uşoară după atâtea decenii de abuzuri dictatoriale.

Sectarismul în Siria, ca şi în Irak, data cu mult înaintea războiului civil şi era nu doar un produs secundar al faptului că o sectă minoritară devenise stăpână peste o majoritate revoltată, ci şi urmarea unei dispute din vechime între musulmani, pe tema descendenţilor Profetului, datând din secolul al VII-lea. În acest caz, minoritatea este cea alawită, un rezultat mai degrabă cultural al şiiţilor, care reprezintă între 8% şi 15% din populaţia Siriei, dominându-i pe sunniţii care constituie aproape 75%. La fel ca în Irakul lui Saddam, secta majoritară era de asemenea bine reprezentată la toate palierele guvernamentale; de exemplu, soţia lui al-Assad, Asma al-Assad, este sunnită, la fel ca şi alţi oficiali de rang înalt ai regimului, din cadrul armatei şi al Serviciilor Secrete. Şi cu toate că mereu s-a întâmplat ca minorităţile să fie reprezentate în protestele iniţiale, demografia din Siria a dovedit că are un destin revoluţionar: sunniţii erau consideraţi, şi deseori chiar aşa şi era, cei ce se ridicau împotriva regimului în număr mare. Aşteptarea unor evenimente imposibil de controlat a transformat Siria lui Assad într-o republică a fricii şi paranoiei.

În 2010, Nibras Kazimi a publicat un studiu incredibil de profetic, intitulat *Siria prin ochi jihadişti*: *Un inamic perfect*, în care prezintă mai multe crochiuri grăitoare, extrase cu toate din multele sale interviuri luate sirienilor proveniţi din diferitele medii religioase, etnice sau socioeconomice ale ţării.13 Kazimi a cunoscut „un specialist în chirurgie plastică născut în Damasc", de pildă, al cărui tată era ofiţer superior alawit în armata arabă siriană şi care fusese prieten bun cu Hafez al-Assad. Chirurgul era înfăţişat într-o fotografie alături de Hasan

Nasrallah, liderul mişcării libaneze Hezbollah. Fiind unul dintre beneficiarii assadismului, acest om ar fi trebuit să fie, spune Kazimi, „portretul unei persoane din partea de sus a clasei de mijloc (alawită), încrezător în statutul său din cadrul societăţii siriene. Dar nu era. Când se afla la volanul maşinii sale Volvo de ultimă generaţie, ţinea un pistol mitralieră la îndemână, pe bancheta de lângă el. Spunea: „Ştiţi că sunniţii au o vorbă, *mal oon baba Hassan* (Blestemat fie Baba Hassan)? Ştiţi cine este Baba Hassan? Este Ali bin Abi Taleb, tatăl lui Hassan şi primul dintre cei doisprezece imami şiiţi. Ei ne urăsc. Aşa simt ei… Dacă li s-ar da ocazia, ne-ar măcelări”. Dintr-o asemenea disfuncţie a societăţii, s-a născut o strategie contrarevoluţionară.

„Încă de la început, sectarismul a fost generat cu grijă de Asşad ca un instrument de represiune”, spune Maher.14 „«Aceasta nu este o revoltă paşnică, este una sectară, sunniţii se ridică şi ucid toate minorităţile.» Este citatul original, care încearcă să producă două lucruri. În primul rând, să îndepărteze restul Siriei de sunniţii care se răsculau, în aşa fel încât alawiţii şi creştinii să nu se alăture revoltei, deşi unii o făcuseră, în al doilea rând, să stârnească îngrijorare în sânul comunităţii internaţionale, în legătură cu ceea ce se petrecea, adică faptul că minorităţile erau pe punctul de a fi măcelărite de teroriştі”.

Shabiha erau principalii promotori ai acestei agende. Numiţi „stafii” după maşinile Marcedes Shahab cu ajutorul cărora făceau, cu mulţi ani de zile înaintea izbucnirii revoluţiei, contrabandă cu orice, de la ţigări la droguri şi de la mâncare la arme, la adăpostul economiei de piaţă gri siriene, aceşti cuţitari bine clădiţi, mulţi dintre ei alawiţi, au fost înrolaţi de Damasc pentru a comite unele dintre cele mai abominabile crime împotriva umanităţii. Conform unuia dintre ei, prins de rebeli în 2012, un *shabih* era plătit cu 460 de dolari pe lună, primind 150 de dolari bonus pentru fiecare persoană omorâtă sau capturată.15

„Ţineam la Assad pentru că guvernul ne lăsa să facem ce voiam – dacă voiam să iau ceva, să omor o persoană sau să violez o fată, puteam s-o fac”, se făleа el. În regiunea Houla din Homs, în mai 2012, *shabiha* s-au alăturat trupelor regulate siriene şi au mers din casă în casă, în oraşul Taldou, după un bombardament susţinut al artileriei, tăind gâturile a peste 100 de persoane. Multe dintre ele erau femei şi copii.16 (*Shabiha* au fost identificaţi de îndată, după cum au declarat ulterior localnicii, după bascheţii lor albi; militarii sirieni purtau ghete negre.) 17 Al-Assad a dat vina pe al-Qaida pentru masacru. Oricum, în urma unei investigaţii făcute de Naţiunile Unite, s-au descoperit „probe suficiente pentru a considera că făptaşii… aveau legătură cu guvernul”. 18

Având o presimţire timpurie a ceea ce va deveni mai târziu principala strategie de război a lui al-Assad, Victoria Nuland, purtătoarea de cuvânt a Departamentului de Stat, va acuza Iranul că a fost complice la masacru.19 „în mod clar, iranienii au acordat sprijin, au antrenat şi au consiliat armata siriană, iar trupele acestea de bandiţi *shabiha* sunt imaginea fidelă a aceluiaşi tip de forţă folosită de iranieni”, spunea Nuland. „Basij (forţă paramilitară de voluntari constituită iniţial de Gărzile Revoluţionare Iraniene ca sprijin în luptele din timpul războiului dintre Iran şi Irak) şi *shabiha* sunt similare şi reflectă cu claritate tacticile şi tehnicile pe care le folosesc iranienii pe plan intern pentru suprimarea drepturilor civile”. Nuland a mai observat că în aceeaşi săptămână în care a fost efectuat masacrul de la Houla, comandantul-adjunct al trupelor Quds, Esmail Ghani, şi-a asumat meritul pentru rolul „fizic şi non-fizic” jucat în războiul din Siria.

Războiul lui Suleimani

Acest rol va creşte şi mai mult în anul următor, când au ieşit la iveală dovezi ale faptului că trupele Quds şi Hezbollahul libanez antrenau o armată de gherilă Basij profesionalizată, aşa-numita Forţă de Apărare Naţională, şi făceau asta atât în Siria, cât şi în Iran. Având nu mai puţin

de 100.000 de recruţi, aceste trupe de insurgenţi au devenit mai târziu vuia dintre principalele forţe de apărare ale regimului, dat fiind eşecul repetat al armatei siriene de a-i înfrânge pe rebeli şi de a recupera terenul.20 Din nou, moştenirea assadismului influenţează actualul război civil: mulţi dintre soldaţii de rând sunt sunniţi care au trecut de partea inamicului, au dezertat ori au fost închişi în cazărmi de către comandanţii lor alawiţi, de frică să n-o facă. Alţi infanterişti au fost ucişi de rebeli în cei trei ani de război de uzură.

„Armata siriană nu putea face faţă acestei crize de trei ani, pentru că orice armată ar fi obosit”, spunea reprezentantul Armatei Gărzilor Revoluţiei Islamice (IRGC), Sayyed Hassan Entezari, povestind cum fusese înfiinţată şi de ce era necesară Forţa de Apărare Naţională.21 „Iranul a venit şi a întrebat de ce să nu-ţi creezi un sprijin popular cerându-le oamenilor să te ajute? … Băieţii noştri au mers într-una dintre cele mai întinse regiuni alawite. I-au spus căpeteniei unuia dintre triburile importante de acolo să-i convoace pe tineri să ia arma în mână şi să apere regimul”. Fiecare brigadă a Forţei de Apărare Naţională este supervizată de un ofiţer IRGC, care acţionează în parte şi ca un comisar acoperit, asigurând disciplina ideologică.22

Reuters a intervievat câţiva cădeţi ai programului IRGC în apribe 2013.23 Toţi erau din Homs, şi mulţi alawiţi, deşi unii proveneau din alte secte minoritare. Un intervievat, Samer, era unul dintre puţinii creştini care făcuseră antrenament în Iran. El a mărturisit în interviul acordat agenţiei de presă că: „Iranienii ne tot spun că războiul nu este împotriva sunniţilor, ci pentru apărarea Siriei. Însă alawiţii spun, pe de altă parte, că vor să-i omoare pe sunniţi şi să le violeze femeile, ca să se răzbune”.

Probabil că locul unde s-a antrenat Samer este Amir Al-Momenin (Comandantul credincioşilor), o tabără amplasată la 25 de kilometri distanţă de Teheran; 24

acelaşi loc în care se află rachetele balistice ale trupelor Quds. Conform declaraţiilor unui ofiţer de armată Iranian, care a stat de vorbă cu *Wall Street Journal* în septembrie 2013, celor care se antrenau „li s-a spus că războiul din Siria este o luptă eroică pentru islamul şiit şi că, dacă mureau, urmau să fi consideraţi martiri de cel mai înalt rang”. 25

În mod deloc surprinzător, Forţa de Apărare Naţională a fost implicată deja în câteva pogromuri antisunnite26, în oraşul al-Bayda şi în câteva cartiere din Baniyas, în provincia de coastă Tartous. În mai 2013, martorii oculari intervievaţi de Human Rights Watch au declarat că „guvernul şi forţele proguvermantale au intrat în case, au despărţit bărbaţii de femei şi de copii, au adunat bărbaţii din fiecare cartier la un loc şi i-au executat, împuşcându-i de la mică distanţă… în multe cazuri, forţele proguvermentale au incinerat cadavrele celor pe care abia-i împuşcaseră”.

Deşi al-Bayda şi Baniyas simt zone în care se găseşte şi o minoritate creştină, toţi martorii creştini care au vorbit cu organizaţiile nonguvernamentale au spus că forţele proguvemamentale „au ucis doar sunniţi şi au incendiat doar casele sunniţilor”. 27 în acelaşi timp, regimul pretindea că a omorât „terorişti”.

Implicarea Iranului în Siria a oglindit, în mare măsură, implicarea sa în Irakul ocupat de Statele Unite, cu o unică şi clară excepţie: acum pare a fi forţa militară de ocupaţie, încercând cu disperare să ţină laolaltă o armată naţională haotică şi nedisciplinată.

Miliţiile lui Suleimani şi-au asumat tot mai multe responsabilităţi militare, pe măsură ce trupele convenţionale ale lui al-Assad s-au dezintegrat, au pierit ori au fugit. Acest fapt a dus la moartea unor ofiţeri iranieni de rang înalt, cel mai cunoscut fiind comandantul trupelor Quds, Hassan Shater, ucis pe un drum care leagă Damascul de Beirut.28 în mod particular, Teheranul s-a bazat pe agenţi din ramura informativă externă a IRGC,

pentru a acorda asistenţă şi pentru a antrena armata convenţională a lui al-Assad, dar şi pe unii membri ai Trupelor de infanterie IRGC, militari cu o vastă experienţă în reprimarea insurgenţei stârnite de motive etnice, ca în cazul azerbaidjenilor din provincia iraniană Azerbaidjanul de Vest.29 Câţiva membri ai trupelor de infanterie IRGC, inclusiv un comandant de brigadă, s-au aflat printre cei patruzeci şi opt de iranieni capturaţi de rebelii sirieni şi ulterior eliberaţi în 2013, ca parte a unui schimb de prizonieri.30

Un raport publicat de Institutul pentru Studiul Războiului a evidenţiat faptul că, într-un singur şi interesant aspect, era posibil ca tacticile contrainsurgente ale Iranului în Siria să le fi reprodus, în mod conştient, pe cele ale americanilor în Irak.31 în Homs, oraşul cunoscut sub numele de „locul de naştere al revoluţiei”, pe care armata siriană îl supusese în 2012 unui nemilos asediu, de îndată ce rebelii au fost alungaţi, regimul a construit un zid din beton de trei metri înălţime, amintind de cel construit de militarii Statelor Unite în jurul Sadr City, în 2008. „Observatorii iranieni care acţionau prin intermediari în Sadr City la momentul respectiv vor fi constatat eficienţa campaniei la prima mână şi ar fi putut să sfătuiască regimul lui Assad să adopte o abordare similară”, conchide raportul.

„Siria se află sub ocupaţia regimului iranian”, a declarat fostul prim-ministru sirian Riyad Hijab după ce a fugit din ţară, în august 2012. „Cel care conduce ţara nu este Bashar al-Assad, ci Qassem Suleimani, şeful trupelor Quds ale regimului iranian”. 32

Încă din mai 2011, Suleimani şi adjunctul său, Mohsen Chizari – acelaşi agent care fusese arestat de JSOC în 2006, după participarea la o întrunire la cartierul general CSRII – au fost declaraţi de guvernul Statelor Unite drept „complici la abuzurile împotriva drepturilor omului şi la reprimarea poporului sirian”. 33 Suleimani a fost menţionat în mod special pentru „transferul de sprijin

material iranian” către Directoratul General al Serviciilor de Informaţii Siriene. Sprijinul, după cum s-a aflat ulterior, includea trafic de armament, muniţie şi personal din trupele Quds, cu ajutorul avioanelor civile şi militare care traversau spaţiul aerian al Irakului către Damasc, determinând câteva riposte ale Washingtonului la adresa Baghdadului, toate respinse de guvernul al-Maliki, care pretindea că aceste coridoare aeriene nu existau.34 (în 2012, când irakienii au încetat să mai nege existenţa acestora, au pretins că era vorba despre „ajutor umanitar” şi că Statele Unite nu reuşiseră să ofere nicio probă a transferului de armament.) 35 Conform Serviciilor de Informaţii ale Statelor Unite, tovarăşul lui Suleimani în traficul cu arme şi oameni către Siria, via Irak, este Hadi al-Amin, comandantul Brigăzilor Badr, de numele căruia al-Zarqawi s-a folosit ca de-o sperietoare pentru recrutările al-Qaida în rândul sunniţilor, în 2004. În 2013, al-Amin era ministrul irakian al Transporturilor.36

Probabil că acest lucru explică de ce „vărsarea” războiului dintr-o ţară într-alta nu s-a limitat doar la mişcarea jihadistă sunnită. În ianuarie 2014, Meir Amit Intelligence and Terrorist Information Center din Israel a estimat că erau, de fapt, mai mulţi luptători şiiţi străini care-l ajutau pe Assad, decât luptătorii străini sunniţi care încercau să-l răstoarne de la putere. 37

Jaafar Athab, membru al Aşa’ib Ahl al-Haq, gruparea responsabilă de asasinarea a cinci militari americani în Karbala, în 2007, a fost ucis în Siria în 2012, de unde trupul său a fost transportat la Baghdad, în cinstea lui fiind organizat un serviciu funebru în Piaţa Tahrir, sub supravegherea Trupelor de Securitate Irakiene. Kata’ib Hezbollah a pierdut de asemenea în Siria luptători din miliţiile şiite.38 La fel şi Armata lui Mahdi a lui Muqtada al-Sadr, care constituise un grup special şiit-alawit format din” (500 de) irakieni, sirieni şi alte naţionalităţi”, denumit Brigada Abu al-Fadhal al-Abbas.39 Phillip Smyth, expert în problema grupurilor speciale, a demonstrat cu documente

că în august 2013, pe pagina de Facebook a Brigăzilor Badr se anunţa prezenţa a 1.500 de luptători în Siria şi organizarea de funeralii publice pentru membrii omorâţi în Irak.40 Cea mai mare parte din aceşti luptători şi-au explicat participarea la războiul lui al-Assad în limbaj strict defensiv; mergeau acolo, susţineau ei, să „apere locurile sfinte”. Deşi este adevărat că mulţi militanţi şiiţi-alawiţi au fost desfăşuraţi în zonele presărate cu locuri sfinte, în special la moscheea Sayyda Zeinab din suburbiile Damascului, această protecţie a locurilor sfinte a devenit un eufemism sectar sau un cuvânt de cod pentru ceea ce era, de fapt, un război sfânt al şiismului islamist, sau o contrainsurgenţă marca Suleimani.

Iranul a trimis câteva mii de refugiaţi afghani să lupte pentru al-Assad, oferindu-le în schimb drept de rezidenţă şi 500 de dolari pe lună.41 Alţii sunt, se spune, luptători ex-talibani care au devenit mercenari iranieni în lupta „împotriva celor susţinuţi de americani în Siria”. 42

Nicio subsidiară controlată de IRGC nu a fost mai indispensabilă pentru supravieţuirea lui Assad decât Hezbollahul libanez, care aproape că a reuşit de unul singur să-i alunge pe rebelii sirieni din oraşul al-Qusayr, aflat pe unul dintre cele mai importante coridoare de aprovizionare siriano-libaneze.43 „Hezbollah conduce operaţiunile din Qusayr”, a afirmat un membru al grupării paramilitare Partidul lui Dumnezeu pentru *NOW Lebanon.44* „Armata siriană joacă doar un rol secundar, fiind desfăşurată abia după ce o zonă este complet «curăţată» şi sigură”.

Desigur, ce înţelegea el prin zone „curăţate” poate fi descris cu mai multă acurateţe drept teritorii epurate etnic. „Au existat exemple clare de epurări pe principii confesionale în diferite zone din Homs”, a declarat Abu Râmi, activist sirian, pentru *Guardian*, în iulie 2013.45 „Este o parte a unui plan şiit iranian de amploare, evident prin implicarea miliţiilor Hezbollah şi a celor iraniene. Şi este, de asemenea, parte din proiectul de stat alawit al lui

Assad”.

Proiectul la care face aluzie era presupusa creare a unui stat minimalist alawit pe coasta siriană. Pentru o vreme, când încă înregistra pierderi teritoriale, regimul a dat subtil de înţeles că acesta era planul de rezervă în cazul în care Damascul ar fi fost cucerit, un fel de a transmite Occidentului că nu va mai fi apărat decât de o vulnerabilă minoritate alawită, în faţa a ceea ce a fost prezentat de la început, şi în mod constant, drept cauza rebelilor: un *masterplan* sunnit de exterminare.

Al doilea interviu al lui Bashar

În total contrast cu seninul interviu pentru *Wall Street Journal* din 2011, primul interviu de după declanşarea revoltelor acordat de al-Assad unui cotidian occidental a fost o anticipare a Armaghedonului.46 „Siria este acum punctul fierbinte al regiunii”, a declarat el pentru *Sunday Telegraph*. „Este linia de falie şi, dacă te joci cu pământul, poţi produce un cutremur… Doriţi să vedeţi un alt Afghanistan sau zeci de Afghanistane? Orice problemă din Siria va da foc întregii regiuni”. Iarăşi metafora focului. În această prognoză nu se precizează, desigur, cine sunt cei care au pus focul de la bun început. Dar nu are prea multă importanţă, pentru că efectul a fost cel dorit.

Nu doar că NATO şi Washingtonul au exclus intervenţia militară activă în Siria sub forma zonelor de interdicţie a zborului sau prin stabilirea unor „zone sigure” în diferite părţi ale ţării, ci, în egală măsură, au fost şi prudenţi şi indiferenţi faţă de inamicii lui al-Assad, într-o manieră care nu putea decât să fie pe placul acestuia din urmă. Când Hillary Clinton a părăsit guvernul, ea l-a criticat pe preşedintele Obama pentru faptul că nu a colaborat cu rebelii naţionalişti sau seculari mai devreme – un presupus eşec politic, căruia ea îi atribuia ascensiunea ISIS. Însă în februarie 2012, pe vremea când era încă secretar de stat, ea a declarat la CBS47: „Ştim că al-Qaida a lui Zawahiri sprijină opoziţia din Siria. Să sprijinim al-

Qaida din Siria? Hamas sprijină acum opoziţia. Să sprijinim Hamasul în Siria?" A nu şti cine sau care era opoziţia va fi poziţia publică a Casei Albe ani de zile după aceea, până când a rezolvat misterul prefăcându-se a nu fi deloc mirată de descoperirea făcută. „Ideea că am putea da armament uşor sau chiar arme ceva mai sofisticate unei opoziţii care e în mod esenţial formată din foşti doctori, din agricultori, farmacişti şi aşa mai departe, şi că ea va fi capabilă să se lupte nu doar cu un stat bine înarmat, dar cu un stat bine înarmat susţinut de Rusia, de Iran şi de un Hezbollah călit în lupte, a fost una pe care nu am luat-o niciodată în considerare", declara preşedintele Obama pentru *New York Times*, nu mai devreme de august 2014, chiar după ce CIA începuse să înarmeze şi să antreneze un mic număr de rebeli.

Oricum, declaraţia preşedintelui era deficitară din două puncte de vedere. În primul rând, modul în care-i caracteriza pe rebeli era inexact. Centrul de Documentare a Violenţei, o sursă de informaţii a opoziţiei siriene, de încredere însă pentru empirismul ei, a efectuat o anchetă despre rebelii morţi în timpul războiului şi a descoperit că numărul doctorilor morţi se situa la un procent, practic neglijabil din punct de vedere statistic, în vreme ce numărul profesorilor şi al agricultorilor era chiar mai mic.48 Soldaţii, pe de altă parte, reprezentau majoritatea morţilor, cu 62%. După cum i-a reamintit preşedintelui ambasadorul Frederic Hof, fostul consilier special trimis în Siria de către Departamentul de Stat, în această ţară, efectuarea serviciului militar era obligatorie, ceea ce înseamnă că mare parte dintre bărbaţii adulţi aveau o oarecare experienţă militară căpătată înainte de izbucnirea acestor evenimente.49 Pe baza datelor culese în Antakya, Turcia, putem certifica faptul că această singură tabără de refugiaţi găzduieşte mii de dezertori de rang mic sau mediu din armata siriană.

Mai mult, părerea că rebelii sirieni nu pot înfrânge o armată siriană dezmembrată şi sleită de puteri, chiar dacă

susţinută de intermediari ai Iranului şi de logistică rusească, pare ciudată ţinând cont de măsura adoptată în cele din urmă de Obama, şi anume aceea de a-i antrena, pentru a înfrânge ISIS, pe moştenitorii unei mişcări insurgente care a dat de furcă celei mai puternice armate de pe pământ vreme de aproape un deceniu în Irak. Ţinând cont de faptul că raţiunea de a fi a rebelilor era să lupte cu regimul, nu cu ISIS, contrainsurgenţii, întremediari ai Statelor Unite – în principiu, trupele speciale Free Syrian – erau predestinaţi să producă resentimente şi nemulţumire. „Americanii se folosesc de minciuni pentru a afla informaţii (despre jihadişti)", ar fi spus un rebel, conform numărului din februarie 2013 al *Newsweek*. „Dacă întrebi orice rebel din Siria acum, va spune că America este duşmanul nostru". Era o hiperbolă, însă n-a mai prea fost după ce al-Assad i-a atacat cu gaz sarin pe rebelii şi civilii din Damasc, în august 2013. Când Statele Unite au ezitat să dea o ripostă militară, conform „firului roşu" al politicii lui Obama, mulţi s-au săturat până peste cap de promisiuni goale sau încălcate. Nu la multă vreme după ce Obama a semnat o înţelegere cu Vladimir Putin pentru dezafectarea programului sirian de fabricare a armamentului chimic, mulţi rebeli susţinuţi de Occident au dezertat, s-au revoltat ori au chemat ISIS să le prade depozitele siriene, pline cu ajutoare şi provizii trimise de Statele Unite.

Amnistia jihadiştilor

A trecut o vreme până ca Statele Unite şi adevăratele lor prerogative în Siria să apuce să-i dezamăgească pe rebeli. Între timp, al-Assad nu a pierdut vremea, asigurându-se că extremiştii dominau insurgenţa. În mai 2011, la doar câteva luni după declanşarea revoltelor, a aprobat o amnistie generală ca parte a pachetului său de „reforme", un gest mai degrabă simbolic, care urmărea să liniştească mişcarea protestatară.50 în realitate, amnistia era mai degrabă o bombă cu ceas decât un remediu. Deşi îşi propunea să-i elibereze pe toţi „prizonierii politici" ai Siriei, aceasta s-a aplicat selectiv – mulţi protestatari şi

activişti au rămas în detenţie, în vreme ce nu se ştie câţi salafişti-jihadişti au fost eliberaţi. O parte însemnată dintre aceştia se infiltraseră nu cu mult timp în urmă în Irak, pentru a reveni mai apoi în Siria, unde au fost luaţi de guler şi aruncaţi în puşcărie de către poliţia secretă, adică exact cea care-i trimisese acolo.

Muhammad Habash, fost parlamentar sirian, spune că regimul ştia cu siguranţă că unii dintre islamiştii pe care-i elibera vor ridica din nou armele, pentru a lupta împotriva statului.51 Trei au făcut-o: Zahran Alloush, Hassan Abboud şi Ahmad Issa al-Sheikh, actuali şi foşti lideri salafişti ai celor mai bine organizate brigăzi de rebeli din Siria. Există o faimoasă fotografie a celor trei stând umăr la umăr, numai zâmbete, nu la mult timp după ce al-Assad a făcut din ei nişte oameni liberi.52 Au fost amnistiaţi, de asemenea, viitori membri ISIS, inclusiv Awwad al-Mahklaf, care este acum emir local în Raqqa, şi Abu al-Ahir al-Absi, care a fost închis în penitenciarul Sednaya în 2007 pentru că făcea parte din al-Qaida.53

În august 2012, după ce fratele său Firas a fost ucis la frontiera cu Turcia, al-Absi a preluat controlul Consiliului Consultativ al Mujahedinilor, o grupare fondată de Firas. La mijlocul lui iulie 2014, conform Departamentului de Stat, al-Absi a devenit lider provincial ISIS pentru Homs, în regiunea Alep.54

Habash, după cum am mai spus, a fost însărcinat cu programul de deradicalizare de la Sednaya în 2008, după ce s-a autopropus pentru acest rol la Biroul Naţional de Securitate Sirian. „Salafismul putea fi controlat sau reformat”, ne-a spus el. „Regimul a împins salafismul şi pe sufiţi la violenţă. Ideologia este în parte motivul, dar permiteţi-mi să spun un singur lucru: dacă Gandhi ar petrece trei luni în Siria, ar deveni jihadist extremist”.

Închisorile din Siria simt un sinonim al islamizării – universităţi teroriste în inima Orientului Mijlociu, locul unde chiar facultăţile îşi încurajau studenţii să studieze. Fawaz Tello, un sirian care făcea de multă vreme disidenţă

şi care fusese arestat de regim în data de 11 septembrie 2001, când, lucru de înţeles, atenţia lumii era deturnată de alte evenimente, le-a spus autorilor o anecdotă grăitoare. Fusese activist asociat în cadrul Declaraţiei de la Damasc, o mişcare politică proreformistă, care a cunoscut o scurtă perioadă de înflorire în zilele de început al preşedinţiei „reformiste” a beizadelei, doar pentru a fi zdrobită rapid după aceea. Tello a fost trimis la închisoarea

Adra, la nord-est de Damasc, unde l-a cunoscut pe Nadeem Baloosh. „Era un tânăr din Latakia”, spunea Tello. „Fusese în Turcia, iar când s-a întors în Siria, Serviciile de Informaţii Turce au adus acest lucru la cunoştinţa Mukhabaratului, care l-a arestat. A petrecut mai mult de un an în Adra”. Celula lui Baloosh era alături de cea a lui Tello, iar în această perioadă cei doi îşi petreceau nopţile discutând, strigând unul la celălalt prin uşile închisorii. „Nimic nu-i convenea acestui om. Avea păreri cu totul şi cu totul extremiste. Vorbea, de asemenea, şi cu alţi islamişti, din celelalte celule, diseminându-şi ideologia. Nu fusese membru al-Qaida şi nici nu trecuse prin vreo tabără de antrenament militar. Era pur şi simplu salafist, fără a fi violent. Mulţi dintre cei închişi erau asemenea lui. În timpul detenţiei, părea că absolut toţi deţinuţii urmau cursurile unui colegiu jihadist, inclusiv Baloosh”.

După ce Tello a fost eliberat de la Adra, Baloosh a fost transferat la Sednaya, unde, în 2008, a devenit unul dintre cei şase conducători ai unei răsunătoare revolte ale cărei desfăşurare şi epilog au rămas cumva neclare, deşi pe parcursul incidentelor au murit cel puţin 25 de persoane şi alte 90 au fost rănite. „Imediat ce el şi alţi câţiva au preluat controlul închisorii, au executat mai mulţi deţinuţi”, îşi aminteşte Tello, „pretinzând că erau turnătorii regimului. Baloosh în persoană a fost responsabil de asasinarea unuia dintre ei. Victima sa nu era nicidecum informator, ci pur şi simplu dezaproba părerile lui Baloosh”.

Când regimul a recâştigat, în cele din urmă, controlul

închisorii de la Sednaya, i-a executat pe toţi liderii revoltei, mai puţin pe Nadeem Baloosh. „A fost absolvit de condamnarea la moarte şi eliberat în 2010, cu mult înainte să-şi fi executat sentinţa iniţială, conform căreia ar fi trebuit să rămână în închisoare până în 2015. S-a întors în Latakia şi a deschis un magazin”.

În primele zile ale revoltei siriene, Baloosh s-a alăturat demonstraţiilor paşnice din Latakia, provincia de coastă din care susţine familia lui al-Assad că-şi trage rădăcinile. A fost alungat de alţi activişti, din cauza lozincilor violent-sectare împotriva alawiţilor – strigate în chiar vatra strămoşească a alawiţilor din Siria. „L-au alungat. După mai puţin de un an, poate nouă luni, câţiva rebeli au pus mâna pe arme împotriva regimului din Latakia. S-au retras în munţi şi au înfiinţat batalioane. Baloosh era unul dintre ei. Nimeni nu l-a urmat, însă el a mers în munţi şi şi-a înfiinţat propriul batalion, care, mai târziu, a fuzionat cu Jabhat al-Nusra”, povestea Tello, referindu-se la fi anciza al-Qaida din Siria.

Deşi Baloosh fusese eliberat din Sednaya înainte de începerea mişcările de protest, istoria sa urmează în mare ceea ce oficialii străini şi cei sirieni au susţinut în ultimii câţiva ani despre formarea nenumăratelor celule teroriste din ţară. De pildă, în ianuarie 2014, generalul maior Fayez Dwairi, un fost ofiţer din cadrul Serviciilor de Informaţii Militare Iordaniene, care ajuta regatul să gestioneze consecinţele crizei siriene, a declarat pentru ziarul *National*, editat în Abu-Dhabi55: „Mulţi dintre cei care au înfiinţat Jabhat Al Nusra au fost capturaţi de regim în 2008 şi au fost aruncaţi în închisoare. Când s-a declanşat revoluţia, au fost eliberaţi de către ofiţerii de informaţii sirieni, care i-au spus lui Assad: «Vor face treabă bună pentru noi. Eliberarea lor are multe dezavantaje, dar şi mai multe avantaje, deoarece vom convinge lumea că ne confruntăm cu terorismul islamic.»”.

Un alt exemplu, cel puţin la fel de remarcabil: unul dintre veteranii Directoratului Informaţiilor Militare din

Siria, ofiţer care a lucrat vreme de doisprezece ani în sistem, a declarat pentru acelaşi ziar că amnistia generală decisă de al-Assad în 2011 îşi propusese să disemineze terorismul în Siria din raţiuni propagandistice.56 „Regimul nu a deschis pur şi simplu uşa închisorilor şi i-a lăsat pe extremiştii ăştia să plece, ci i-a ajutat în acţiunile lor, încurajându-i să-şi creeze brigăzi armate”, a declarat pentru ziarul *National* ofiţerul de informaţii, dezertat în vara anului 2011 din unitatea sa aflată în nordul Siriei. „Ce vă spun nu este un simplu zvon, am auzit ordinele cu urechile mele, am văzut cum s-a întâmplat totul. Aceste ordine veneau de la cartierul general (al Serviciilor de Contrainformaţii Militare) din Damasc”. Regimul le-a furnizat, de asemenea, o cantitate considerabilă de armament extremiştilor din Idlib şi Deraa, a mai spus ofiţerul.

Nawaz Fares a fost ambasadorul Siriei în Irak, o ţară pe care, după cum am văzut într-un capitol anterior, al-Assad intenţiona s-o destabilizeze cu ajutorul terorismului până către sfârşitul anului 2009. Fares a fugit în iulie 2012 şi a declarat presei că Damascul încă se juca, la mult timp după începutul revoluţiei, cu focul jihadist. Graţie funcţiei pe care o deţinea, Fares putea afla în mod nemijlocit cum funcţiona această colaborare; înainte de a lucra la Ambasada Siriei din Baghdad şi înainte de răsturnarea lui Saddam, fusese şeful Serviciului de Securitate al regimului şi guvernator provincial în vecinătatea graniţei siriano-irakiene. Îşi amintea, în paginile ziarului *Sunday Telegraph*, cum i „se ordona verbal să ajute orice funcţionar civil care voia să călătorească în Irak şi să nu consemneze nicăieri absenţa acestuia”. De asemenea, spunea că ştia câţiva „ofiţeri de legătură” care îşi coordonau acţiunile cu liderii al-Qaida, chiar şi în perioada în care a cerut azil politic – în vara lui 2012. Şi mai ciudat, pretinde Fares, este faptul că toate atacurile teroriste de proporţii care s-au petrecut în Siria, începând cu cele din a doua parte a anului 2011, „erau efectuate de al-Qaida, în

colaborare cu Forţele de Securitate", inclusiv atentatul cu efecte devastatoare care a avut ca ţintă o clădire a Serviciilor Secrete dintr-o suburbie a Damascului, în mai *2012.57*

Sunt inventate sau motivate politic aceste afirmaţii? Poate că da, deşi în cazul ofiţerului de informaţii alawit trebuie să adăugăm ce le-a spus el jurnaliştilor de la *National*, şi anume că încă preferă conducerea lui al-Assad victoriei unei opoziţii radicalizate. Oricare ar fi adevărul, aceste afirmaţii se fondează pe premisa plauzibilă a complicităţii trecute şi dovedite între Damasc şi AQI, care a funcţionat până în 2010. Astfel că, dacă regimul a pus capăt în mod categoric relaţiei cu jihadiştii de-a lungul anului scurs între atacurile cu bombă din Baghdad şi declanşarea tulburărilor din Deraa, atunci felul în care i-au explodat în faţă propriile fapte îl transformă într-una dintre cele mai tragice victime ale propriilor rateuri din istoria modernă.

Cum a ajuns ÎŞI în Siria

Cu câteva luni înainte ca ultimul soldat american să părăsească Irakul, Abu Bakr al-Baghdadi şi-a trimis câţiva agenţi în Siria. Conform ziaristei Rania Abouzeid, infiltrată printre jihadiştii din Siria, opt oameni au trecut frontiera în Hasaka, provincia de nord-est a ţării, în august 2011, în timpul Ramadanului.58 Printre cei care au făcut această călătorie se afla şi Abu Mohammed al-Jolani, un sirian din Damasc care luptase cu ÎŞI şi care era pe punctul de a-şi redirecţiona atenţia împotriva regimului care, se pare, îi facilitase cândva infiltrarea în direcţia opusă.59

Deşi se zvoneşte că al-Jolani, care are puţin peste treizeci de ani, fusese şi el eliberat din Sednaya în urma amnistiei generale, nu există dovezi concrete care să susţină această afirmaţie.

Generalul-maior Dwairi a declarat pentru *National* că al-Jolani fusese arestat de regim la un moment dat, dar nu a precizat în ce perioadă, şi nici în ce unitate de detenţie a fost închis.60 Prima persoană de contact a lui al-Jolani în

Hasaka, notează Abouzeid, este un fost deţinut din închisoarea Sednaya, care a găzduit ceata de agenţi ÎŞI formată din „câţiva sirieni, im saudit şi un iordanian”, în prima lor noapte petrecută în Siria.61 (Ce s-a stabilit cu certitudine este că al-Jolani a fost închis în Câmp Bucea, unde a fost identificat greşit de către militarii Statelor Unite ca fiind kurd irakian din Moşul.) 62

Se spune că celula lui al-Jolani a coordonat o serie de atentate cu maşină-capcană în Damasc, având ca ţintă Serviciile de Securitate şi armata la finalul anului 2011, dar nu şi-a asumat răspunderea acestora decât în 23 ianuarie 2012, când a anunţat întemeierea grupării Jabhat al-Nusra.63

De asemenea, al-Jolani a avut grijă să ascundă legăturile organizaţiei sale cu ÎŞI şi AQI, într-atât de mult încât niciunul dintre membrii propriei sale celule nu era sigur de planurile de viitor ale Jabhat al-Nusra, neînţelegând cum reuşise să efectueze atacurile acelea îndrăzneţe. Christoph Reuter, corespondentul săptămânalului german *Der Spiegel*, care a transmis multe corespondenţe din Siria, ne-a spus: „Primele celule veritabile al-Nusra au apărut în iulie 2012, în Alep. Când am vorbit cu membrii uneia dintre aceste grupări, i-am întrebat: «Aşadar, voi sunteţi al-Nusra?», iar ei mi-au răspuns: «Da, sigur!» «Bun, cum aţi reuşit să aruncaţi în aer clădirea Securităţii din Damasc?» «Habar nu avem», au recunoscut ei după o vreme. «Noi am preluat numele, pentru că e un nume important, şi ne-am folosit de el ca să primim bani din Golf.»”.

Cu alte cuvinte, al-Jolani, a petrecut aproape şase luni construind – sau reconstruind – o reţea jihadistă clandestină, înainte s-o lanseze ca pe-o afacere strict domestică. A fost un lucru extrem de inteligent, după cum s-a putut vedea, pentru că al-Nusra s-a dovedit a fi nu doar una dintre formidabilele forţe insurgente împotriva lui Assad în timpul războiului civil. Relativa sa „moderaţie” în angajamentul faţă de comunităţile locale i-a câştigat

respectul şi aprobarea chiar şi din partea non-islamiştilor. Al-Nusra, de pildă, nu le va declara război minorităţilor din Siria, cum va face ISIS mai târziu. În unele cazuri, chiar a protejat bisericile, pentru a le arăta creştinilor că era parte integrantă a mozaicului socio-religios din Siria, şi nu o grupare străină de takfiri. Astfel, spun analiştii, al-Jolani s-a conformat planului de acţiune hotărât de al-Zawahiri după asasinarea lui bin Laden, în mai 2011. „Zawahiri era cu totul împotriva transformării altor grupări sau secte religioase, ca de pildă şiiţii, yazidiţii, hinduşii, creştinii sau budiştii, în ţinte, dacă nu-i atacau ei primii pe sunniţi”, spunea Laith Alkhouri.64 „Această atitudine se datora extrem de negativei reacţii stârnite de al-Qaida în Irak încă de pe vremea lui Zarqawi, Masri şi Baghdadi. Zawahiri le ceruse, de asemenea, grupărilor jihadiste, să facă efortul de a ajunge la publicul musulman, oameni care, spunea el, erau absenţi de la adevărata învăţătură islamică din Siria, Liban şi din nordul Africii. Ţelul era să-i unifice în jurul conceptului de *tawhid*, adică în jurul monoteismului”. Takfirismul, considerat un contract social obligatoriu pentru al-Qaida, a eşuat în Irak, graţie Statelor Unite şi eforturilor depuse de triburi. Al-Nusra devenea astfel vehiculul prin care al-Zawahiri spera să spele în Siria proasta reputaţie pe care franciza sa o căpătase prin vecini. Mai târziu, Al-Jolani a explicat într-o emisiune de la Al Jazeera originile al-Nusra, spunând că aceasta fusese realizarea tardivă a unei vechi ambiţii a al-Qaida de a ajuta poporul sirian să scape de un regim dictatorial: 65

„Nimeni nu poate ignora semnificaţia Levantului”, spunea el. „Este un tărâm al conflictului între străvechi şi modern… Când a început revolta (siriană), unul dintre liderii Statului Islamic din Irak ne-a întrebat ce e de făcut. Noi am spus, hai să punem umărul la treabă… Regimul era dezgustător de opresiv, iar oamenii erau departe de ideea de a pune mâna pe arme, pentru a i se împotrivi, departe chiar şi de acceptarea căii pe care o alegeam noi, incapabili să facă faţă confruntărilor cu acest regim. Aşa

că revolta a înlăturat multe piedici şi ne-a pavat drumul spre această ţară binecuvântată... Am cerut permisiunea (să fondăm Jabhat al-Nusra), însă această idee se conturase deja în mintea conducerii al-Qaida de ceva vreme". În calitatea sa de comandant al-Nusra, al-Jolani a supravegheat personal operaţiunile grupului în toată ţara, în unele cazuri infiltrându-se printre soldaţii simpli, ca trimis al adevăratului al-Jolani, pentru a testa zelul lor şi a auzi ce se spunea despre el. (Ca şi la Câmp Bucea, AQI recurgea la trucuri contrainformative nu doar pentru a-şi deruta inamicii, dar şi pentru a-şi înşela propriii recruţi.)

Al-Zawahiri a transmis două comunicate la începutul anului 2012, certificând implicit efortul lui al-Jolani, fără a-l recunoaşte însă vreodată făţiş.66 în cel de-al doilea comunicat, publicat în 11 februarie, egipteanul apela la „fiecare musulman şi la fiecare om liber şi nobil din Turcia, Irak, Iordania şi Liban să vină să-şi ajute fraţii din Siria cu tot ce are asupra sa, cu bogăţia, viziunea şi informaţiile sale". Al-Zawahiri denunţa regimul lui al-Assad67 pentru faptul că ţinea „splendorile tinere ale comunităţii musulmane în puşcăriile sale, torturându-le şi ucigându-le. A protejat frontierele Israelului vreme de 40 de ani, participând alături de America la războiul împotriva islamului, în numele terorismului, a vărsat sângele musulmanilor în teribilele masacre de la Hama, Homs, Jisr al-Shughur şi Deraa, decenii la rând, şi e format dintr-un grup de tâlhari care fură bogăţia şi resursele Siriei, trecând-o prin foc şi sabie". Neavând de gând să scape prilejul declanşării unui alt război bun, al-Zawahiri se făcea din nou vocea Biroului Serviciilor de Informaţii şi a şefului său mort, organizând o campanie mondială de recrutare a mujahedinilor.

Capitolul 10

Convertiţi şi „jihadişti de cinci stele".

Profilurile luptătorilor ISIS

Pentru a scrie această carte, am intervievat zeci de colaboratori ai ISIS care operează în Siria şi Irak într-o

serie de domenii, inclusiv clerici, luptători, emiri provinciali, oficiali din cadrul serviciilor de securitate şi simpatizanţi şi am descoperit că ceea ce-i atrage pe oameni la ISIS i-ar putea asocia cu uşurinţă altor numeroase culte şi mişcări totalitare, chiar şi celor opuse ideologic salafismului jihadist. Departe de a fi omogenă, organizaţia etalează un vast inventar de sisteme de credinţă şi de educaţie, de la oportunişti fără Dumnezeu, la profitori de pe urma războiului şi de la membrii pragmatici ai triburilor, la takfiri convinşi.

Puterea convingerii în octombrie 2014, echipa de securitate a ISIS l-a arestat pe Mothanna Abdulsattar, un tânăr de nouăsprezece ani, bun de gură, activist media, care lucra pentru Armata de Eliberare Siriană (FSA), la două luni după ce aceasta îşi asumase controlul regiunii în care locuia, în estul Siriei. A fost interogat la o bază jihadistă din apropiere, fiind ameninţat cu moartea, şi şi-a dat seama că soarta îi putea fi determinată de afilierea sa. Faptul că lucra în slujba opoziţiei siriene sau pentru presa saudită însemna condamnarea la moarte. „Dacă lucrezi pentru Orient sau Al-Arabiya îţi tăiem capul”, i s-a spus lui Abdulsattar. Dacă, în schimb, lucra pentru televiziunea Al-Jazeera, cu sediul în Qatar, a rezultat din discuţia dintre Abdulsattar şi membrii ISIS, era în mod evident mai puţin periculos. Abdulsattar ne-a spus că a fost eliberat în clipa în care un respectabil şi zâmbitor jihadist mai vârstnic a intervenit, salvându-l de tirul întrebărilor comisarului ISIS.

„Abu Hamza era calm şi respectuos”, îşi aminteşte Abdulsattar, referindu-se la Abu Hamza al-Shami, cleric de seamă al ISIS, originar din parohia Minbij, situată la est de Alep. „Te face să te simţi bine fie şi numai privindu-i chipul. A început să vorbească despre FSA şi despre motivele pentru care ISIS lupta împotriva ei. O făceau pentru că FSA accepta legi păgâne şi era finanţată de America, iar Dumnezeu a spus: «Cel care le stă alături, devine unul dintre ei.» A vorbit apoi despre al-Dawla. M-a întrebat: «De ce nu faci legământ de supunere? Profetul a

spus că aceia care mor fără să fi făcut *bayat* vor avea parte de o moarte *jahiliyyah* (neislamică).» Sincer să fiu, când am auzit aşa ceva, am fost profund cutremurat. Pentru prima dată, am ajuns la concluzia că *ḥadīth-vi* era adevărat".

Dar Abdulsattar nu era încă pregătit să-i jure credinţă lui Abu Bakr al-Baghdadi. Astfel încât Abu Hamza i-a zâmbit şi i-a spus să nu se grăbească. După aproximativ o săptămână, Abdulsattar s-a decis s-o facă.

Vorbeşte cu ardoare despre tribulaţiile sale legate de ISIS, ironizând cele opt ore petrecute ca prizonier al acestuia, spunând că fusese mai degrabă un ritual iniţiatic, şi nu un interogatoriu pe viaţă şi pe moarte. Abdulsattar mărturiseşte că a fost atras în cele din urmă de „intelectualismul ISIS şi de modul în care propovăduieşte religia, luptând împotriva nedreptăţilor".

Molţi membri ISIS care au fost intervievaţi pentru această carte se fac ecoul unor sentimente similare – şi ai unor aprecieri hiperbolice – faţă de armata terorii, care stăpâneşte perfect tehnica de a frânge psihicul celor pe care doreşte să-i recruteze, pentru ca apoi să-l remodeleze după propria imagine. Aluzia lui Abdulsattar la „intelectualism" poate părea stranie sau chiar grotescă pentru un observator occidental, însă ea se referă la istoria ideologică a ISIS, elaborată cu atât de multă atenţie, un ameţitor amestec de politică, istorie şi hermeneutică islamică.

Ce descrie el nu diferă cu nimic de absoluta imersiune morală şi intelectuală despre care vorbesc comuniştii care şi-au pierdut ulterior credinţa în marxism-leninism. „Am aruncat peste bord toate convenţiile, singurul nostru principiu călăuzitor este acela al consecvenţei logice; navigăm fără balast etic", îşi aminteşte bolşevicul Rubaşov din *întuneric la amiază*, romanul lui Arthur Koestler, după interogatoriul comisarilor partidului. Câteva minute mai târziu, Rubaşov este împuşcat chiar de dictatura căreia îi dăruise viaţa sa,

timp de patruzeci de ani.

„Când îi asculţi pe clericii al-Dawla”, spunea Abdulsattar, „eşti şocat să afli că mare parte dintre comunităţile islamice au deviat de la adevărata religie. Ele urmează o religie care a fost inventată acum două decenii sau chiar mai puţin. Cele mai multe dintre comunităţile noastre pretind că sunt musulmane, dar religia lor este plină de gunoaie, 90% din ea sunt *bida A* (inovaţii religioase). Să luăm *shirk*, de exemplu: asociem rugăciunii noastre altceva decât Dumnezeu, şi nici măcar nu ne dăm seama de lucrul acesta. Superstiţiile, de pildă. Când ne schimbăm postura în faţa altor oameni într-o moschee, aceasta este *riya* (ostentaţie)”. ISIS i-a oferit lui Abdulsattar ceva ce nu putea găsi în assadism, şi nici în Armata de Eliberare Siriană. I-a oferit islam „purificat”.

„Dacă întâlneşti un om religios sau un străin din ISIS şi petreci două ore în compania lui, crede-mă că vei fi convins”, a adăugat el. „Nu ştiu, au un fel ciudat de a-i convinge pe oameni. Atunci când ajung să controleze un teritoriu, ei impun religia cu forţa, trebuie să te rogi, fie că-ţi place, fie că nu. Eram cu toţii surzi la cea mai importantă obligaţie a islamului – jihadul. Ei au scos jihadul la lumină. De fiecare dată când te uiţi la filmele lor propagandistice, începi să ai un sentiment ciudat, care te împinge către jihad”.

Chiar şi cei victimizaţi sau persecutaţi de ISIS confirmă „puterea de convingere” a grupării.

Abu Bilal al-Layli a fost responsabil cu fondurile FSA în oraşul său, Albu Layl, din Deir Ezzor. Când au ajuns în oraş trupele ISIS, a fugit în Turcia. Jihadiştii i-au ars casa şi l-au pus pe lista urmăriţilor. El îi consideră o bandă de golani analfabeţi, cu o distorsionată înţelegere a religiei, dar le recunoaşte, pe de altă parte, capacitatea de a-i convinge pe tineri şi bătrâni, în special pe cei care nu au studiat prea mult religia. „ISIS s-a folosit de bani şi a vorbit de dreptate şi război împotriva hoţilor pentru a-i momi pe oameni. În cazul unora a mers. În regiunea din

care provin eu, vezi oameni care tânjesc după islam, dorind să existe cineva care să lupte împotriva… *haramiya* (a hoţilor). Au adoptat ideea «Statului Islamic», crezând că jihadiştii sunt sinceri. Cei care s-au alăturat Daesh, abia dacă ţin minte câteva versete din Coran. N-au nicio motivaţie religioasă. Au fost pur şi simplu atraşi de puterea de convingere a ISIS”.

Novicele

Hamza Mahmoud era un băiat de cincisprezece ani dintr-o familie bună din Qamishli, din nordul Siriei. Părinţii lui au aflat că se alăturase ISIS după ce a început să dispară de acasă pentru lungi perioade de timp, în vara lui 2014. După multe încercări eşuate de a-l împiedica să adere grupării, unul dintre fraţii lui Hamza spune că tatăl lor i-a rupt acestuia, în mod intenţionat, un picior. Odată vindecat, el şi-a părăsit din nou familia şi a întrerupt orice legătură cu părinţii săi. După cum afirmă fratele său Omar, Hamza refuza să stea de vorbă cu familia, de teamă ca lacrimile mamei şi dojenile tatălui să nu-i influenţeze decizia de a rămâne alături de ISIS.

În timpul unei conversaţii via Skype organizată special pentru autori, Omar a încercat, în mod nefericit, să-l convingă pe Hamza să părăsească ISIS şi să revină acasă. „Hamza, nu e drept, eşti încă tânăr, grupul ăsta e format de oameni dezorientaţi”, i-a spus Omar. „Nu găseşti nicăieri în islam chemări la măcel şi violenţă”. Hamza i-a răspuns într-o arabă mecanică, dar clasică, citând *ḥadīth* şi versete care validau actele întreprinse de noii săi stăpâni. De asemenea, insista el, modul în care sunt portretizaţi îndeobşte membrii ISIS este plin de prejudecăţi şi total greşit. „Nu crede tot ce scrie presa”, spunea Hamza. „Fraţii sunt adevăraţi musulmani. Nu fac nimic decât ceea ce trebuie. Dacă ai vedea şi auzi ce văd şi aud eu, ai înţelege că am dreptate”.

Omar i-a spus atunci lui Hamza că în Siria trăiau laolaltă oameni care făceau parte din diferite secte şi aveau diverse credinţe religioase, dar care convieţuiseră

vreme de secole. Hamza a fost şocat mai ales în clipa în care fratele său a adăugat că printre prietenii care trăiau sub acelaşi acoperiş cu ei se aflau alawiţi şi yazidiţi. „Aveţi yazidiţi lângă voi?” a replicat Hamza. „Omorâţi-i şi veţi fi mai aproape de Dumnezeu”.

Kurdul

Ideea că un kurd ar putea adera la ISIS pare şocantă, ţinând cont de faptul că eşloanele superioare ale organizaţiei sunt ticsite de foşti susţinători ai lui Saddam, din regimul Partidului

Baas, responsabili de campania genocidală îndreptată împotriva kurzilor.1 Mai nou, printre ţintele ISIS s-au numărat şi oraşe kurde, cum ar fi Kobane, situat la graniţa siriano-turcă, dar şi Erbil, capitala Guvernului Regional al Kurdistanului irakian, până ca înaintarea să-i fie curmată de loviturile aeriene ale aviaţiei Statelor Unite, în august 2014. Miliţiile kurde din Siria şi Irak, inclusiv peshmerga irakiană şi Unităţile pentru Protecţia Poporului (YPG) sunt considerate seculare, respectiv marxiste, şi, de aceea, condamnate la moarte. Cu toate că alte grupări insurgente sunnite cu o puternică alcătuire baasistă – în special Armata Naqshbandi a lui al-Douri – au încercat (şi au eşuat în mare măsură) să recruteze kurzi, doar ISIS a reuşit, înregistrând un remarcabil succes chiar în zona genocidului înfăptuit de Saddam, în oraşul irakian Halabja.

Purtătorul de cuvânt al ISIS, Abu Muhammad al-Adnani, a justificat campania împotriva celui mai mare popor fără ţară din Orientul Mijlociu în următorii termeni: „Războiul nostru împotriva kurzilor este unul de ordin religios. Nu este un război naţionalist – noi căutăm protecţia lui Allah. Nu luptăm cu ei pentru că sunt kurzi. Mai degrabă luptăm cu necredincioşii care se ascund printre ei, aliaţii cruciaţilor şi ai evreilor în războiul lor împotriva musulmanilor… Există numeroşi musulmani kurzi la vârful ierarhiei Statului Islamic. Sunt cei mai aprigi luptători împotriva necredincioşilor aflaţi printre ei”. 2 Accentuând acest aspect şi întărâtându-i pe kurzi şi

mai mult unii împotriva altora, în octombrie 2014, se spune că unul dintre „musulmanii kurzi” din ISIS, Abu Khattab al-Kurdi, ar fi condus lupta jihadiştilor împotriva YPG în Kobane. Lui i s-au alăturat alţi kurzi din Hasaka, Alep şi Raqqa.

De ce aderă kurzii la ISIS? Hussain Jummo, editor politic al ziarului Al *Bayan*, care apare în Dubai, şi cunoscut analist al politicii kurzilor, oferă cea mai plauzibilă explicaţie. După masacrul de la Halabja, ordonat de Saddam, multe familii din oraş au fost lăsate să se zbată în sărăcie, în vreme ce altele şi-au construit case noi, reluându-şi viaţa bună de dinainte. Acţiunile de caritate organizate pentru ajutorarea victimelor atacurilor chimice erau, în principal, salafiste ca orientare, finanţate de statele din zona Golfului, inclusiv de Societatea pentru Renaşterea Moştenirii Islamice din Kuwait, organizaţie acuzată de Statele Unite de faptul că finanţa al-Qaida.3 Prin urmare, după decenii de prozelitism în regiunea kurdă din Orientul Mijlociu, Halabja a devenit epicentrul islamismului kurd.4 (Amintiţi-vă, de asemenea, că primul loc în care al-Zarqawi a pus piciorul, odată ajuns în Irak cu sprijinul Ansar al-Islam, afiliată la al-Qaida, a fost în munţii din Kurdistanul nordic.)

În Siria, afilierea kurzilor la ISIS era o practică mai puţin comună, dar nu reprezenta un lucru excepţional.5 Kurzii sirieni erau, în general, seculari sau sufiţi din ordinul Khaznawi, numit după familia care-l întemeiase. Pe de altă parte, am stat de vorbă cu doi kurzi din Hasala şi Alep, care ne-au mărturisit că au fost atraşi de filosofia mai degrabă pansunnită decât panarabă a organizaţiei. Un membru kurd al ISIS din Hasaka le-a relatat autorilor o conversaţie pe care a avut-o cu un insurgent din aceeaşi organizaţie, însărcint cu recrutările, cu puţin timp înainte de a se alătura grupării. Agentul de recrutare i-a spus că Jabhat al-Nusra, care se desprinsese deja pe-atunci de ISIS, era o organizaţie mai degrabă „arabă”, decât una islamică. ISIS nu ţinea cont de etnie, spunea el, fiind

interesată doar de adevărata credinţă.

Cam din aceleaşi motive au fost atraşi către ISIS şi mulţi reprezentanţi ai minorităţii turkmene, care suferise peste poate din pricina discriminărilor şi constrângerilor de pe vremea regimurilor despotice arabe. Membrii turkmeni ai ISIS au fost cheia ascensiunii organizaţiei în Moşul şi în regiunile din apropiere. Adjunctul lui al-Baghdadi, Abu Muslim al-Turkmani, despre care se spunea că ar fi fost ucis în decembrie 2014, este turkmen.6

Extremiştii din Sednaya

Un soi particular de takfiri domină eşaloanele de mijloc şi pe cele superioare, subscriind la un set limitat de învăţături doctrinare, în contradicţie cu ideologia exuberantă şi ceva mai prietenoasă descrisă mai sus. Abu al-Athir al-Absi, fost prizonier în închisoarea Sednaya, eliberat după amnistia generală a lui al-Assad, este un perfect studiu de caz pentru această categorie.7

Al-Absi a format un grup, Usud al-Sunna (Leii sunniţi), în zona rurală din Alep de îndată ce a fost eliberat8; a devenit apoi esenţial în coagularea sprijinului pentru ISIS, după ce organizaţia s-a desprins de Nusra, în 2013. Al-Absi adoptase o poziţie dură împotriva celorlalte grupări islamiste şi jihadiste cu multe luni înainte de formarea ISIS9 – o atitudine care, spun mulţi, era o extensie a conflictului ideologic dintre jihadiştii din închisoarea Sednaya (deşi poate fi legată, de asemenea, şi de faptul că al-Absi învinovăţeşte multe dintre aceste grupări de moartea fratelui său Firas).

Conform lui Wael Essam, care l-a întâlnit pe al-Absi după începerea revoltelor siriene, jihadistul considera că mulţi dintre foştii săi camarazi de la Sednaya erau *kuffar* (necredincioşi), inclusiv cei care conduceau acum brigăzi şi batalioane islamiste în Siria.10 De ce? Pentru că refuzaseră să-i denunţe ca necredincioşi pe liderii musulmani *taghut* (tiranici sau falşi) din Orientul Mijlociu şi pe cei mai mulţi musulmani din regiune. De asemenea, spunea al-Absi, aceşti islamişti au consimţit să dea

Sednaya pe mâna autorităţilor siriene după revolta sângeroasă din 2008.

Al-Absi şi cohorta lui erau nişte marginali printre salafiştii de la Sednaya. Puţini deţinuţi le împărtăşeau ideologia extremistă sau li se alăturau în sfidarea regimului, chiar şi după ce fuseseră desfăşuraţi soldaţi din Divizia 4 Blindate la porţile închisorii.

Tensiunile dintre ISIS şi alte grupări jihadiste şi islamiste din timpul Războiului Civil Sirian pot fi considerate drept reluarea unor certuri care avuseseră loc în spatele gratiilor, în anii precedenţi. Abu Adnan, oficial ISIS însărcinat cu securitatea, ne-a spus că mare parte din brigăzile şi batalioanele rebele islamiste fuseseră formate ca organizaţii insurgente încă din închisoare. „Nu s-au întovărăşit pur şi simplu”, spunea el. „Aceşti bărbaţi se cunosc bine între ei, şi facţiunile care s-au format mai târziu aveau deja personalul şi infrastructura constituite. Conflictele personale şi diferenţele politice au continuat”.

Abu Bakr al-Baghdadi a vizitat Siria la sfârşitul lui 2012. Al-Absi a fost unul dintre cei mai credincioşi apărători ai săi şi unul dintre cei mai vocali susţinători ai proclamării unui califat islamic, ajutându-l pe al-Baghdadi să-şi asigure supunerea multor luptători al-Nusra şi a altor jihadişti şi militanţi care făceau parte pe atunci din mişcările insurgente rivale din Siria.11

Indecişii

O altă categorie de recruţi ISIS constă din cei care aveau deja vederi islamiste sau jihadiste, dar se limitaseră doar să orbiteze în jurul ideologiei takfiri. Impulsul gravitaţional final, ca să spunem aşa, diferă de la o situaţie la alta. Unii aderau pentru simplul motiv că ISIS ajungea în localităţile lor şi devenea singura facţiune islamistă căreia puteau să i se alăture. Alţii erau pur simplu impresionaţi de îndrăzneala militară a ISIS în campaniile îndreptate împotriva facţiunilor rivale rebele. Iar alţii, dezamăgiţi de grupările insurgente din care mai făcuseră parte în trecut, găseau că ISIS era mult mai organizat, mai

disciplinat şi mai bine înzestrat.12

Pentru cei care ar putea fi numiţi „zeloşii extremişti”, experienţa convertirii poate fi cu greu atât de impetuoasă sau cuprinzătoare cum a fost pentru oameni ca Abdulsattar. Ei tindeau să se strecoare în ISIS din rândul soldaţilor Frontului Islamic sau din grupările cu aplecări islamiste din Iark şi Siria, în urma disputelor pe tema conducerii sau din avortata *Sahwa* siriană, declanşată la sfârşitul lui decembrie 2013.

Tendinţa de a dezerta pentru a adera la ISIS a fost şi mai evidentă în septembrie 2014. În luna aceea, douăsprezece facţiuni islamiste, inclusiv al-Nusra, au făcut publică o declaraţie comună care dezavua Coaliţia Naţională Siriană sprijinită de Occident, aripa politică a opoziţiei, şi chema la imitate „pe baze islamice”.13 în octombrie, şapte grupări islamiste au format Frontul Islamic14 şi au transmis o declaraţie care respingea democraţia în favoarea unui sistem bazat pe shura15 islamică.

După perioada respectivă, ISIS a înregistrat câştiguri semnificative la nivel ideologic. Mulţi islamişti s-au străduit să se împace cu războiul purtat împotriva unei grupări salafiste tovarăşe – o poziţie împărtăşită de mulţi sirieni de rând, care credeau că orice abatere de la conflictul principal împotriva regimului al-Assad şi intermediarii săi iranieni echivala cu o trădare. Membrii mai tineri ai Frontului Islamic, în special, aveau credinţe religioase mai reacţionare şi subscriau cu mult mai mult patos la discursul jihadist care propovăduia întemeierea unui stat islamic. Unii comandanţi ai Frontului Islamic, de fapt, au oferit protecţie convoaielor ISIS sau au refuzat să ridice armele împotriva lor.16 ISIS nu putea decât să profite de această lipsă de unitate.

Liwa Dawud, pe vremuri cea mai puternică subfacţiune din brigada Frontului Islamic, cunoscută sub numele de Suquor al-Sham (Şoimii Levantului), a fost martora felului în care aproximativ o mie dintre oamenii

săi au sărit în barca ISIS, în iulie 2014.17

Tot mai mult, luptătorii Frontului Islamic şi al-Nusra au migrat spre ISIS, pe măsură ce organizaţia s-a extins tot mai mult, atât în Siria, cât şi în Irak.18

ISIS beneficiază de pe urma absenţei unui discurs jihadist „sirian" care să ţină pasul cu violenţele scăpate de sub control ale unei naţiuni răvăşite de un război care, până în august 2014, secerase aproape 200.000 de vieţi.19 Islamiştii sirieni, în special Frăţia Musulmană, au evitat adoptarea unui asemenea discurs şi s-au prezentat, în schimb, ca parte centrală a mişcării prodemocratice, deşi financiar şi politic sprijineau facţiuni islamiste rebele. Chiar şi gruparea al-Nusra, până la un anumit punct, s-a poziţionat ca o concreţiune „naţionalistă" fără ambiţii internaţionale. Această ipocrizie a însemnat că ISIS a deţinut, mai mult sau mai puţin, monopolul asupra discursului global salafist-jihadist şi al îmbătătoarei viziuni a cuceririi lumii.

Politrucii

După cum se întâmplă de obicei, în vreme ce ISIS îşi realiza ambiţiile teritoriale, religia juca un rol tot mai mic în convingerea oamenilor să adere la organizaţie. Cei care pretind că aderă la ISIS strict ca proiect *politic* reprezintă un procent însemnat din cadrele de nivel inferior şi din susţinătorii organizaţiei.

Cei din această categorie consideră că ISIS este singura opţiune disponibilă pentru musulmanii sunniţi care au avut un ghinion teribil în deceniul trecut – pierzând, pentru început, controlul în Irak şi suferind în Siria atrocităţi la nivel naţional, pe care mulţi le echivalează cu un genocid. Ei consideră lupta din Orientul Mijlociu ca fiind una între sunniţi şi o coaliţie condusă de Iran şi-şi justifică violenţa excesivă spunând că este o armă necesară pentru a contrabalansa ori a respinge hegemonia şiită. În această categorie intră mulţi oameni cu educaţie superioară.

Un exemplu în acest sens este Saleh al-Awad, un

avocat secular din Jarablous, Hasaka. El criticase cu fermitate ISIS, înainte de a decide că acesta era singurul zid de apărare împotriva expansionismului kurzilor în regiunea sa. Saleh a participat la mişcarea paşnică de protest împotriva lui al-Assad şi a fost un susţinător al schimbărilor democratice în Siria. „Suntem obosiţi, în fiecare zi ăştia (ISIS) taie patru sau cinci capete în oraşul nostru”, ne spunea el înainte de a se converti. La câteva luni după ce-am vorbit – în perioada în care ISIS începuse să asedieze Kobane – Saleh ne-a mărturisit că se alăturase tăietorilor de capete.

Mulţi arabi din Hasaka împărtăşesc opinii asemănătoare celor pe care le avea Saleh. Un locuitor influent al provinciei spunea că „mii” de oameni s-ar alătura ISIS şi mâine, dacă acesta din urmă ar invada oraşul şi capitala provinciei Hasaka, din cauza fricii în faţa a ceea ce li s-ar putea întâmpla sub dominaţie kurdă.

O dinamică similară se înregistrează şi în comunităţile mixte din apropierea Baghdadului, cum ar fi Baqubah, Homs şi Hama, unde tensiunile sectare au modelat orientarea politică a populaţiei.

O duzină de arabi afiliaţi la ISIS, care se conformează acestei categorii politice şi care ar putea fi descrişi ca seculari sau agnostici (mulţi spun că nu se roagă şi nici nu se duc la moschee), şi-au exprimat profundele obiecţii faţă de atrocităţile comise de ISIS. în orice caz, ei văd în această organizaţie singurul grup armat capabil să înfrunte regimurile şi miliţiile „antisunnite” din Siria, Irak şi aiurea. Saleh ne-a spus, parcă justificându-se, că violenţa a fost mereu o parte a istoriei islamului şi că mereu a premers întemeierea unor imperii islamice puternice, cum au fost cel ummayad, cel abbasid şi al doilea regat ummayad din Spania modernă.

Acest sentiment al respingerii sau al injustiţiei, resimţit de mulţi sunniţi care se consideră o comunitate persecutată şi hărţuită, este denumit în arabă *madhloumiya*, concept istoric asociat cu şiiţii, suferinţa

fiind parte integrantă a discursului lor religios. La fel de paradoxal este faptul că până şi atunci când sunt majoritari, sunniţii se comportă ca o minoritate nesigură. Şiiţii din aceste zone, în schimb, apar mai decişi, mai încrezători şi mai bine organizaţi, fără îndoială mulţumită patronajului iranian şi a „miliţianizării" comunităţii lor de către trupele Quds ale lui Qassem Suleimani. Militanţii şiiţi, după cum am văzut, trec frontierele naţionale la fel de des ca şi sunniţii, pentru a participa la războiul sfânt.

Sunniţii se simt asediaţi – de al-Assad, Khamenei şi, până recent, de al-Maliki – şi lipsiţi de orice călăuzitori hotărâţi sau credibili din punct de vedere politic. În acelaşi timp, generatoarele lor de energie religioasă şi politică sunt percepute ca fiind complice, emasculate politic, discreditate sau mute: statele arabe din Golf, care fie au majorităţi sunnite, fie sunt conduse de guverne sunnite, nu fac decât să implore Statele Unite să intervină.

ISIS a exploatat acest sentiment de nemulţumire şi vulnerabilitate sectară cu un aplomb înşelător. După cum al-Zarqawi putea arăta cu degetul către Brigăzile Badr, în 2004, la fel poate arăta al-Baghdadi acum către atrocităţile anti-sunnite comise de Forţa de Apărare Naţională, Aşa'ib Ahl al-Haq, Hezbollahul libanez, Kata'ib Hezbollah şi, desigur, Brigăzile Badr din Siria şi/sau Irak, prezentându-le ca pe o probă a faptului că sunniţii nu au altă speranţădecât califatul.

Pragmaticii în zonele controlate în întregime de ISIS, pragmaticii sprijină grupul pentru că este eficient din punctul de vedere al guvernării şi al furnizării serviciilor de bază, cum ar fi cele sanitare şi aprovizionarea cu alimente (deşi acestea s-ar putea termina în scurtă vreme).20 ISIS a instaurat o ordine aparentă în aceste teritorii pe care le „guvernează", astfel încât oamenii consideră că alternativele – al-Assad, guvernul irakian sau alte miliţii – sunt cu mult mai proaste. Pentru cei epuizaţi de anii de război civil, posibilitatea de a trăi la adăpost de crimă şi fărădelege are de departe câştig de cauză,

indiferent cât de draconice ar fi legile pe care le-ar impune ISIS. Uneori membrii acestei categorii se ţin departe de ISIS, pentru a evita problemele, în vreme ce alţii chiar caută zonele în care se spune că ISIS nu se dedă la atrocităţi.

Abu Jasim, un cleric care s-a alăturat ISIS după ce acesta i-a ocupat casa din estul Siriei, în vara anului 2014, spune că el ar evita în mod deliberat detaliile legate de ce a făcut sau nu ISIS. „Văd că-i lasă pe oameni în pace, dacă aceştia din urmă nu-i provoacă”, ne-a spus Abu Jasim. „Tot ce pot să fac este să-i învăţ pe oameni despre religia lor şi sper ca Dumnezeu să mă răsplătească pentru asta”.

Oportuniştii

Mai sunt, de asemenea, şi cei care au fost atraşi de ISIS în special datorită propriilor ambiţii. Oportuniştii tind să facă parte dintre luptătorii de rând ai grupării, ridicându-se uneori la palierele inferioare ale structurii de comandă. Se alătură organizaţiei pentru a submina un grup rival, pentru a avansa în grad în cadrul unei forţe militare şi politice dominante sau pur şi simplu pentru a preîntâmpina judecata brutală a ISIS, consecinţă a unei greşeli sau crime pe care o vor fi comis împotriva grupului.

Saddam al-Jamal, de pildă, a fost unul dintre cei mai puternici comandanţi FSA din estul Siriei. După ce grupul rebel din care făcea parte, Brigada Allahu Akbar, a fost distrus de al-Nusra, care i-a ucis doi dintre fraţi, al-Jamal a declarat credinţă Statului Islamic. După cum se pare, nu a contat faptul că avea reputaţia unui traficant de droguri.21

Aamer al-Raldan s-a alăturat ISIS după ce această grupare s-a desprins de al-Nusra.22 A făcut-o, mai ales, din pricina unei dispute pe care o avusese din cauza banilor proveniţi din vânzarea de petrol – motivul unei rivalităţi continue între tribul său şi cel dominat de al-Nusra în Deir Ezzor. Al-Raldan a fost acuzat ulterior de organizaţia lui al-Jolani că a furat bumbac în valoare de 5.000.000 de dolari.

Luptătorii străini în afara graniţelor Irakului şi Siriei,

desigur, motivele aderării la ISIS se modifică dramatic şi sunt mai mereu alimentate de grava neînţelegere a ceea ce se întâmplă în cele două ţări.

Shiraz Maher, expert în radicalizare, a explicat cum aplicaţiile digitale sau platformele de socializare, precum Twitter, Facebook şi, în context ex-sovietic, VKontakte (replica rusească la Facebook) au revoluţionat propaganda jihadistă. Multe dintre discuţiile Online purtate de recruţii ISIS occidentali par mai degrabă să satirizeze grupul decât să-i facă acestuia o declaraţie de credinţă: „Statul Islamic vinde gel de păr şi Nutella în Raqqa?" „Să-mi iau cu mine iPad-ul, ca să-i anunţ pe mami şi pe tati că am ajuns cu bine în Califat?" „Am auzit că au jocul *Grand Theft Auto* V".

Într-un articol pentru *New Statesman23*, Maher observa: „În timpul Războiului din Irak, simpatizanţii al-Qaida aveau nevoie de acces la forumuri parolate, pentru a afla ce se mai întâmplă pe teren. Aceste forumuri nu sunt uşor de descoperit, şi accesul era dobândit cu greu. Extrem de important, majoritatea conversaţiilor erau în limba arabă, o limbă străină celor mai mulţi musulmani britanici". Acum fiecare musulman din Marea Britanie care pleacă să lupte în Siria sau Irak devine un participant la dezbateri şi un agent de recrutare pentru alţii asemenea lui. Unul dintre exemple a fost Mehdi Hassan, un tânăr de douăzeci de ani din Portmouth care a plecat să se alăture trupelor ISIS şi a murit luptând în bătălia de la Kobane, în noiembrie 2014. De fapt, Hassan s-a înrolat alături de câţiva prieteni din Portmouth, atraşi cu toţii de ameţitoarele imagini cu marşurile triumfale ale ISIS şi de descrierea cosmetizată a vieţii de zi cu zi sub conducerea takfiristă. Erau cunoscuţi sub numele de „Flăcăii din Pompey" 24 şi, după cum scria Maher: „Dintre cei cu care a plecat, doar unul mai luptă încă. Trei simt morţi, iar altul se află într-o închisoare din Marea Britanie".

În decembrie 2013, institutul ICSR25, unde îşi desfăşoară Shiraz Maher activitatea de cercetător, a

stabilit că numărul luptătorilor străini care s-au alăturat opoziţiei siriene este „de aproape 11.000… provenind din 74 de ţări”. Mulţi dintre ei au aderat la ISIS sau la alte grupări jihadiste, în vreme ce mai puţini s-au alăturat facţiunilor centrale ale FSA. După cum a constatat acest studiu, din Europa Occidentală provin 18% dintre luptători, Franţa fiind cea mai mare exportatoare de jihadişti, urmată îndeaproape de Marea Britanie. Aceste cifre cresc încontinuu, mai ales în urma războiului dus de coaliţia condusă de Statele Unite împotriva ISIS; până în septembrie 2014, CIA a estimat că în Siria se aflau 15.000 de luptători străini, dintre care 2000 occidentali.26 Oricum, tendinţa migratoare predominantă a fost mereu dinspre Orientul Mijlociu şi Africa de Nord, Arabia Saudită, Libia şi Tunisia fiind ţările cu contribuţiile cele mai mari de militanţi străini sunniţi.

Conform lui Maher, misionarii jihadişti britanici care s-au alăturat ISIS au fost atraşi de suferinţele oamenilor obişnuiţi.27 Ei considerau jihadul o obligaţie de a apăra femeile şi copiii în vremurile grele ale războiului, ne-a declarat Maher.

În interiorul Siriei, o tendinţă similiară – aceea a luptătorilor atraşi de grupările extremiste – este evidentă de la mijlocul lui 2012, când informaţii despre civilii măcelăriţi de miliţiile pro Assad au devenit ştiri internaţionale.

Impactul acelor masacre asupra psihologiei sirienilor care se împotrivesc regimului lui Assad a fost, de asemenea, imens. Cei care sunt conştienţi de propria radicalizare arată cu degetul către Houla şi al-Bayda, precum şi către alte masacre, motivând astfel cotitura făcută către facţiunile rebele islamiste şi jihadiste, spre sfârşitul lui 2012. Cu toate acestea, sirienii nativi tind să se înroleze mai degrabă în facţiunile extremiste interne, decât în ISIS, care este mai prietenos cu luptătorii străini. Mai mult chiar, ISIS beneficiază de masacrele trupelor lui Assad din alt punct de vedere: în primul rând, maniera

sângeroasă în care simt înfăptuite creează un nivel anume de toleranţă faţă de decapitări, acceptate de mulţi sirieni ca pedeapsă împotriva regimului sau a miliţiilor sale organizate cu sprijinul Iranului.28

Cele mai notorii masacre ale regimului s-au petrecut, în mod obişnuit, în zone unde satele şi cătunele alawiţilor, sunniţilor şi ismailiţilor (altă ramură a şiiţilor) se învecinau, în mare măsură pentru a încuraja represalii sectare sângeroase. Aveau, de asemenea, o schemă comună de atac: un sat era bombardat peste noapte de armata siriană arabă, iar în dimineaţa următoare, miliţiile din apropiere îl atacau. Înarmaţi cu cuţite şi arme uşoare, dezlănţuiau o orgie sângeroasă, măcelărind de-a valma bărbaţi, femei şi copii.29 S-a spus că asasinatele erau sistematice şi declanşate de spiritul revanşard sectar. De asemenea, înregistrările video îi arătau pe *shabiha* sau comitetele populare, precursoare ale Forţei de Apărare Naţională, batjocorind simbolurile sunnite şi forţând victimele să proslăvească divinitatea lui al-Assad şi să rostească tot felul de alte blasfemii.30

Maher consemnează şi o a doua categorie de luptători străini: cei care caută martirajul, care nu doresc altceva decât să ducă până la capăt o operaţiune sinucigaşă şi să devină celebri în analele jihadismului. Pentru mulţi luptători străini din statele Golfului, glorificarea atentatorilor sinucigaşi a reprezentat o constantă pe forumurile de discuţii şi pe paginile de internet jihadiste încă de la apariţia AQI. Saudiţii subliniază adesea faptul că mulţi dintre ei au efectuat astfel de atentate, criticându-i pe liderii ISIS pentru discriminarea compatrioţilor lor, care erau trimişi la moarte sigură, în vreme ce irakienii îşi rezervaseră toate poziţiile de conducere ale organizaţiei.31

Factorul final care-i atrage pe luptătorii străini către ISIS, conform lui Maher, este aventurismul pur. Tind să devină dependenţi de adrenalină musulmanii nepracticanţi, consumatori sau dependenţi de droguri –

cam cum era al-Zarqawi în Iordania, înainte să descopere moscheea. Pentru aceşti indivizi, a merge să lupte în Siria este un alt prilej de excitare maximă.

După Moşul

Mulţi dintre cei intervievaţi, proveniţi din alte ţări arabe, au admis că nu urmăreau cu atenţie ce se întâmpla în Irak şi Siria înainte de a începe să susţină ISIS. Lucrurile s-au schimbat după Moşul. Un islamist egiptean, de pildă, ne-a spus că nu era sigur care facţiuni din Siria sau Irak erau bune sau rele, însă după atacul ISIS de la Ninive, a început să facă „cercetări" şi a descoperit că întemeierea califatului avea legătură cu profeţiile lui Mahomed. Scott Atran, antropolog la Universitatea din Michigan, ne-a relatat o anecdotă asemănătoare. „Îmi aduc aminte că vorbeam cu un imam din Spania, care mi-a spus: «Am respins mereu violenţa, dar Abu Bakr al-Baghdadi ne-a repus pe hartă. Califatul nu are de ce să fie violent. Poate fi ca Uniunea Europeană!»".

Dezinteresul faţă de realităţile mundane ale ISIS i-a făcut pe mulţi arabi să cadă pradă autoportretului flatant pe care şi-l face organizaţia ca mişcare de rezistenţă sunnită, binecuvântată de Dumnezeu şi inspirată din istoria timpurie a islamului şi din fundamentele acestuia. Pentru a controla modul în care apare în lume, ISIS a recurs la o sofisticată infrastructură propagandistică şi de dezinformare.

Capitolul 11

De la Twitter la Dabiq

Recrutând noi mujahedini

„Nu trebuie să auziţi despre noi, ci să auziţi de la noi".

O temă recurentă în conversaţiile pe care le-am avut cu membrii ISIS este felul în care a reuşit organizaţia să repare greşelile predecesorilor jihadişti, nelăsându-i pe detractorii din presa străină să modeleze percepţia populară despre ISIS. „Nu trebuie să auziţi despre noi, ci să auziţi de la noi" este o frază care a apărut în mod

recurent în timpul interviurilor noastre cu recruţii ISIS.

Mowafak al-Rubaie, fost consilier pe probleme de securitate naţională în Irak, a declarat la postul de televiziune Al Jazeera, supraevaluând cumva puterea reţelelor de socializare asupra ascensiunii armatei terorii, că e vorba mai mult sau mai puţin de impactul mesajelor de pe Twitter şi Facebook, care au determinat 30.000 de soldaţi din trupele de securitate irakiene să arunce armele, să-şi dezbrace uniformele şi să-i lase pe jihadişti să cucerească oraşul.1

Indiferent cât ar fi de exagerate, spusele lui al-Rubaie merită atenţie. Cu două săptămâni înainte de căderea oraşului, ISIS a făcut public unul dintre cele mai populare filme ale sale, intitulat *Saleel* al-*Sawarim* (Zăngănit de săbii).2 Exemplu caracteristic de „pornografie jihadistă", înregistrarea demonstrează neîntrecută capacitate a ISIS de a produce lungmetraje propagandistice şi campanii de recrutare atrăgătoare, punând în prim-plan tocmai acel conţinut care, sperau politicienii şi diplomaţii occidentali, ar fi abătut atenţia oamenilor de la acest grup.

Un predicator agitând o macetă proclamă Statul Islamic şi-i avertizează pe *kuffar* şi pe evreii din Ierusalim că jihadiştii vin după ei. Apoi le spune oamenilor să-şi rupă paşapoartele.

Vedem scene cu aşa-numiţii Vânători Rafidah care atacă la întâmplare maşini de pe şosea, aruncând o ploaie de gloanţe asupra celor despre care spun că sunt soldaţi şiiţi îndreptându-se spre unităţile militare irakiene „safavide", pentru a li se alătura. În maşinile ciuruite de gloanţe se văd corpurile însângerate ale unor tineri în haine civile, iar dacă vreunul dintre ei mişcă încă, este împuşcat pe loc. În altă scenă, luptătorii ISIS împuşcă un bărbat care fuge de ei. Este rănit, dar încă în viaţă, şi le spune „Sunt şofer". Cadrul se desparte, arătând imaginea omului culcat la pământ, alături de cea a fotografiei sale din livretul militar. Este ucis.

Într-o moschee din Anbar, membrii ISIS sunt

înfăţişaţi luând ceea ce par a fi documentele unor civili neînarmaţi. Naratorul filmului ne spune că dacă ai fost membru al Consiliilor Deşteptării din Anbar sau politician sunnit, susţinător al guvernului irakian, ai dreptul „să te căieşti şi să te opreşti din războiul dus împotriva mujahedinilor”. Dacă o faci, ţi se garantează „clemenţa” şi toate crimele pe care le-ai făcut împotriva ISIS vor fi uitate – însă trebuie să faci asta înainte ca ISIS „să te descopere”. Cum ar veni, soldaţii, sau politicienii, sau agenţii Mukhbarat erau încurajaţi să demisioneze şi să întoarcă armele. „Aţi ridicat armele alături de *rafida*, luptând împotriva fiilor voştri”, spune un luptător ISIS în faţa unei mulţimi adunate într-o moschee. „Noi suntem fiii voştri, noi suntem fraţii voştri. Vă putem proteja religia şi onoarea”.

De asemenea, *Zăngănit de săbii* prezintă presupusă omniprezenţă ISIS şi aventurile lor de capă şi spadă în lupta cu adversarii.

Agenţii săi se îmbracă în uniformele forţelor de securitate irakiene şi atacă locuinţa unui comandant al Deşteptării. Se prezintă ca fiind „Vânătorii *Saxvhaf*. În momentul în care este capturat, comandantul spune că trebuie să sune armata pentru a verifica identitatea oamenilor din casa lui, întrucât se temea că făceau, de fapt, parte din ISIS.

În secvenţa următoare, doi tineri, fiii unui comandant *sahwa*, sapă o groapă imensă în noroi. Ei spun că tatăl lor i-a convins să lucreze pentru guvernul irakian. Apoi vine rândul tatălui să sape. Când începe să se clatine de oboseală, mujahedinii îl iau peste picior: „Nu oboseai când te străduiai să devii comandant în *sahwa* şi lucrai la punctele de control”. El se întoarce către cameră, sfătuindu-i pe toţi cei din Deşteptare să se căiască. „Acum îmi sap propriul mormânt”, spune.

Un oficial din cadrul Serviciului de Antiterorism din Samarra este interogat în sufrageria casei sale. Apoi este dus în dormitor, în timp ce un luptător ISIS, de asemenea

îmbrăcat în uniformă de soldat irakian, îi scoate din garderobă uniformele de securitate. Bărbatului i se acoperă ochii cu o eşarfă. Apoi este decapitat.

Chiar dacă nu la nivelul filmelor lui Leni Riefenstahl3, *Zăngănit de săbii* îşi transmite într-un mod mai mult decât elocvent mesajul către publicul-ţintă. Filmul a fost lansat pe vremea când grupările rebele din estul Siriei şi Alep – *sahwat* de modă nouă – se luptau cu ISIS. Niciuna dintre aceste facţiuni nu avea ceva comparabil să le prezinte militanţilor sau celor din afară, care să sugereze o asemenea îndrăzneală şi unitate de voinţă. Pentru irakieni, dacă erau şiiţi într-o zonă cotropită de ISIS, cu certitudine era înfricoşător. Pentru sunniţi, de ce te-ai mai fi deranjat să te întorci la munca de soldat, poliţist sau consilier ales, dacă o simplă declaraţie de credinţă însemna să-ţi păstrezi capul la locul lui în viitorul apropiat? ISIS susţinea că este de neoprit şi de neîmblânzit. Mulţi au crezut asta.

Twitter pentru Califat

Zăngănit de săbii a fost încărcat pe YouTube de mai multe ori (fiind înlăturat de tot atâtea), dar şi pe pagini de internet precum „archive.org" sau „jusptaste.it", fiind puternic promovat de membrii ISIS şi de fani (simpatizanţi şi entuziaşti nonafiliaţi) pe Twitter şi Facebook. Acest fapt nu doar că a mărit numărul de vizionări prin externalizarea surselor, dar a şi ajutat la reducerea la tăcere a criticilor şi adversarilor.4 „Toţi ar trebui să ştie că nu suntem ce cred ei că suntem", ne-a spus un activist media ISIS din Alep, reluând un refren deja cunoscut. „Avem ingineri, avem doctori, avem activişti media excelenţi. Nu suntem *tanzim* (o organizaţie), suntem un stat".

Cu atât de mult triumfalism unilateral, propaganda ISIS suferă de aceeaşi deficienţă congenitală pe care o au toate mesajele mesianice: creează false aşteptări, care duc inevitabil la dezamăgire şi deziluzie. După cum spunea Shiraz Maher, descriind condiţia generală a războiului purtat în circumstanţe mai puţin fanatice: „Mulţi dintre

jihadiştii străini merg în Siria şi, după câteva zile sau săptămâni, încep să se plângă de huzur şi plictiseală. Aceste filme exagerează experienţa războiului”.

Am descoperit că unul dintre instrumentele media folosit de ISIS şi cel mai puţin cercetat este Zello, o aplicaţie criptată pentru Smartphone şi computer, care le permite utilizatorilor să creeze canale prin care să distribuie mesaje audio. Folosit deseori de activiştii prodemocraţie din Orientul Mijlociu pentru a se ascunde de privirea scrutătoare a autorităţilor, Zello a fost convertit ulterior de ISIS într-un ghid simplu pentru declararea *bayat-ului* faţă de al-Baghdani, graţie unui important utilizator pro – ISIS, Ansar al-Dawla al-Islamiya. Aplicaţia transformă, în fapt, telefoanele mobile în walkie-talkie, prin care cei curioşi să afle amănunte despre ISIS sau vor să se alăture organizaţiei pot urmări predici ale preoţilor afiliaţi, care pot fi ascultate de mai mulţi auditori deodată, precum predicile revivalismului creştin transmise la radio.

Incredibil de uşor de folosit, Zello este destul de popular în cadrul audienţei mai tinere a ISIS. Conform lui Ahmed Ahmed, jurnalist sirian din Sahl al-Ghab, Hama, doi băieţi din satul său s-au alăturat ISIS după ce au ascultat predici prin Zello. Mohammed, un băiat de paisprezece ani care lucra în sudul Turciei, a dispărut în zona trecerii de frontieră de la Bab al-Hawa în octombrie 2014. Răspunzând unui apel de ajutor din partea tatălui lui Mohammed, Ahmed a scris un mesaj pe Facebook, cerându-le prietenilor şi cititorilor săi informaţii despre băiat. O oră mai târziu, ne-a spus Ahmed, Mohammed şi-a sunat părinţii de la frontiera irakiană şi le-a spus: „Simt aici, cu fraţii mei”.

Tatăl lui Mohammed a fost şocat, izbucnind în lacrimi la auzul veştilor, şi ulterior i-a spus lui Ahmed că fiul său asculta regulat predicile ISIS prin intermediul Zello. „Tatăl său îl avertizase în legătură cu ISIS, spunându-i că erau nişte mincinoşi. Dar băiatul îi răspundea că vrea doar să audă ce aveau de zis. Cei mai mulţi tineri aderă la ISIS

după ce le ascultă predicile”.

ISIS are şi altfel de metode pentru a le spăla creierele tinerilor. În mai 2014 a răpit aproximativ 153 de şcolari de treisprezece şi paisprezece ani din Minbij, în timp ce se întorceau acasă, în orăşelul Kobane, după ce susţinuseră nişte examene la Alep. ISIS i-a dus pe copii într-o tabără în care se învăţa şaria şi i-a ţinut ostatici luni de zile, eliberându-i în luna septembrie a anului următor. După cum susţin doi ziarişti din Hama, apropiaţi de familiile câtorva dintre copiii răpiţi, unii din ei au ales să rămână în tabără din proprie voinţă şi să devină membri ai ISIS, chiar şi după ce li s-a oferit ocazia de a se reîntoarce la familiile lor.

O rudă a unui astfel de recrut povestea cum verişorul său refuzase să se reîntoarcă la mama lui, în ciuda sfatului contrar dat de un emir ISIS local. Mama îi spusese emirului că băiatul, Ahmed Hemak, era singurul ei fiu şi că bărbatul îi murise, ceea ce, conform învăţăturii islamice, ar fi trebuit să-l determine pe tânăr să rămână alături de mama sa. Dar copilul devenise un convertit fanatic şi nu voia să părăsească organizaţia.

Sfârşitul timpurilor în mare parte din discursul său public, ISIS se bazează pe eshatologia islamică pentru legitimare şi mobilizarea adepţilor. Un *ḥadīth* atribuit Profetului Mahomed despre o bătălie finală între musulmani şi creştini în Dabiq, un oraş din zona rurală a Alepului, este un punct de referinţă în acest sens – atât de obsedant, încât revista propagandistică a ISIS şi-a luat numele după el. În înregistrările ISIS, *ḥadīth-ul* este recitat de către al-Zarqawi, în timp ce un jihadist mărşăluieşte cu încetinitorul, ţinând ridicat un steag negru: 5 „Scânteia a fost aprinsă aici, în Irak, iar focul său continuă să crească, cu voia lui Allah, până va transforma în cenuşă armata cruciată în Dabiq”. Acest moto este pus în fruntea fiecărei ediţii din *Dabiq*, un fel de înlocuitor pentru „Toate ştirile care merită tipărite”.

Asemenea, în mare măsură, înaintaşilor din Partidul

Baas, ISIS a reuşit să transforme opiniile profanilor sau inamicilor care-l vizau în parte a luptei sale global-istorice. De pildă, anunţul făcut în august 2014, referitor la organizarea unei coaliţii internaţionale de luptă împotriva ISIS în Siria, a fost aclamat ca un semn al faptului că profeţia islamică era pe punctul de a se înfăptui, mai ales că acest lucru se întâmplase după proclamarea unui califat, alt eveniment anticipat de Profet. Conform unui *ḥadīth* celebru, Mohamed le explica celor care-l urmau că după el se va proclama un califat conform profeţiei, iar acesta va fi urmat de un regat abuziv şi o domnie tiranică. În cele din urmă, va fi întemeiat un nou califat, conform profeţiei. Şi grupările islamiste, şi cele jihadiste se folosesc adesea de acest *ḥadīth* pentru a spune că regimurile tiranice din lumea arabă vor fi înlocuite de un califat.

ISIS se foloseşte de simbolismul islamic pentru a-şi însufleţi luptătorii şi a atrage simpatia musulmanilor din afara orbitei sale. Al-Baghdadi se pretindea a fi descendent al lui Hussain, nepotul Profetului, o precondiţie stabilită de mulţi savanţi islamici pentru cei ce pretind legitimitatea domniei peste musulmani.6 Felul în care se foloseşte ISIS de listele de descendenţi este, în mod special, important în controversele pe care le are cu alţi jihadişti, pentru care aceste genealogii sunt profund evocatoare, putând mobiliza tineretul musulman să se alăture unui proiect inevitabil. Frustrările generate de abordări mult mai graduale privind întemeierea unui stat islamic, sprijinite, să spunem, de Frăţia Musulmană, îi face uneori pe islamişti să privească la ISIS ca la o alternativă viabilă. Faptul că a anunţat deja califatul înseamnă că greul a trecut; musulmanii pot veni să lupte pentru supravieţuirea şi extinderea acestuia, chiar şi fără a călători în Irak şi Siria.

Apoi mai e vorba chiar despre zona în care a fost întemeiat presupusul califat. Al-Sham se referă atât la Damasc, cât şi la Siria cea mare (un teritoriu din Antichitate, care cuprinde mare parte din nordul

Levantului contemporan, inclusiv oraşul turc Antakya) şi a fost descris de profetul Mahomed ca „binecuvântat” şi „pământ al resurecţiei”. Irakul şi Siria au-fost leagănele primelor imperii musulmane, locul de naştere al multor profeţi ai lui Dumnezeu şi locul de îngropăciune al multor însoţitori ai Profetului. Vor fi, de asemenea, locul sfârşitului timpurilor profeţit de Mohamed. Aceste simboluri sunt folosite ca muniţie de ISIS, pentru a-şi promova ideologia şi a câştiga legitimitate printre musulmanii conservatori, fiind exploatate mai eficient în cazul audienţei rupte de realitatea de zi cu zi a comportamentului ISIS.

Jihad cu glazură

Conţinutul revistei *Dabiq*, din care am tot citat pe parcursul acestei cărţi, explică misiunea de bază a ISIS şi comportamentul său prin prismă eshatologică. Introducerea sclaviei sexuale, de pildă, e apărată de editori, fiind considerată unul dintre semnele „Orei”, adică ale Zilei Judecăţii. Conform unui *ḥadīth*, apocalipsa va sosi atunci când „o sclavă va da naştere propriului stăpân”.

Abolirea sclaviei, aşadar, ar face ca această profeţie să devină imposibilă. Astfel că *Dabiq* conchide: „Prin urmare, devine clar de unde îşi trage al-Adnani (purtătorul de cuvânt al ISIS) inspiraţia când spune, «astfel că vă promitem (vouă, cruciaţilor) prin voia lui Allah că această campanie va fi campania voastră finală. Va fi distrusă şi înfrântă, la fel ca toate campaniile voastre din trecut, numai că de data aceasta vă vom ataca la rându-ne, iar voi nu veţi mai riposta. Vă vom cuceri Roma, vă vom rupe crucile şi vă vom transforma femeile în sclave, cu voia lui Allah, preamăritul. Asta-i promisiunea pe care ne-a făcut-o.»”.

Multe dintre practicile readuse la viaţă de ISIS sunt gândite ca nişte însemne ale profeţiei islamice, inclusiv dinamitarea locurilor sfinte şi aruncarea homosexualilor de pe acoperişurile clădirilor. Unul dintre guvernatorii ISIS, Hussam Năji Allami, care a fost capturat de Forţele de

Securitate Irakiene în 2014, a elaborat o *fatwa* prin care ordona demolarea sanctuarelor din Moşul, doar pentru că aşa ar fi cerut un *ḥadīth.7* într-un interviu acordat ziarului irakian *Al-Sabah*, Allami spunea că elaborase *fatwa* cu pricina pentru a răspunde criticilor venite mai ales din partea al-Qaida în ceea ce priveşte ilegitimitatea ISIS, pe motiv că acesta nu ar fi „Califatul prevestit, modelat după canoanele Profetului”.

Indiferent ce perversiune sau barbarie ar face, ISIS are o justificare gata pregătită. Vandabilitatea negrei sale viziuni nu poate fi subestimată. Recent, Departamentul de Stat American a creat un cont de Twitter numit „Think Again Turn Away”. 8 Acolo sunt postate fotografii ale atrocităţilor ISIS şi ale victimelor acestuia şi link-uri de internet către relatări de presă care le descriu. De asemenea, atacă şi conturile pro – ISIS, provocând conflicte şi false dezbateri. Astfel, criticând „Operaţionjihad”, care nu se adresează cuiva anume şi citând un imn jihadist, „Nu avem nimic de obţinut pe această lume, decât martirajul, în munţi vom fi îngropaţi şi zăpada va fi linţoliul nostru”, Departamentul de Stat intră în discuţie: „Mult mai onorabil ar fi să-i daţi unui copil sirian o pereche de ghete, decât să-l alungaţi de-acasă în zăpadă, cu setea voastră de moarte”.

Operaţionlihad” nu s-a obosit să răspundă.

Cu trei zile înainte, pe când lumea abia îşi revenea după asasinarea teroristă a jurnaliştilor de la *Charlie Hebdo* în Paris9, ISIS sau cineva dintre susţinătorii săi părea să pirateze conturile de Twitter şi de YouTube ale CENTEOM, postând documente militare şi ameninţări jihadiste, inclusiv un mesaj ameninţător: „SOLDAŢI AMERICANI, VENIM, PĂZIŢI-VĂ SPATELE”. Deşi Casa Albă a minimalizat incidentul, calificându-l drept un act de „vandalism cibernetic”, mai puţin inofensiv era unul dintre documentele postate de piraţii „cybercalifatului”: un tabel intitulat „Registrul generalilor de armată ieşiţi la pensie”, în care se aflau numele, datele de pensionare şi adresele

electronice ale generalilor armatei Statelor Unite.10 Publicarea unor astfel de informaţii personale pe platforme publice poartă numele de *doxxing*.

Scott Antran este unul dintre mulţii analişti care cred că guvernul Statelor Unite nu a înţeles cum trebuie apelul făcut de ISIS către cei mai susceptibili de a se alătura organizaţiei. „Tot auzim că antidotul este propovăduirea islamului moderat. Le tot spun indivizilor de la Consiliul Naţional de Securitate: «Voi nu aveţi copii? I-a atras vreodată ceva moderat?»”.

Capitolul 12

Divorţ y

Al-Qaida se desparte de ISIS

La sfârşitul lui decembrie 2014, ISIS a publicat al şaselea număr din *Dabiq*. Prima copertă promite „o mărturie din interiorul” bazei de operaţiuni al-Qaida, regiunea Waziristan, din sudul Pakistanului. Scris de Abu Jarir al-Shamali, fost asociat al lui Abu Musab al-Zarqawi, articolul era o privire mai-degrabă-îndurerată-decât-furioasă asupra degenerării unei cândva nobile industrii jihadiste. Al-Shamali spune că a făcut o călătorie în Waziristan după ce a fost eliberat dintr-o închisoare iraniană, în 2010. Se aştepta să găsească acolo un mândru emirat islamic: „Credeam că mujahedinii erau cei care luau decizii acolo şi că legile şariei erau aplicate. Dar vai, ce trist, legea dominantă era legea tribală”. Copiii erau înscrişi la şcoli ale „guvernului secular”, iar drumurile pavate dovedeau că Islamabadul controla încă foarte eficient teritoriul. Şi femeile se amestecau cu bărbaţii, „făcând ca mişcările fraţilor mujahedini să fie îngreunate în cazul unei acţiuni militare urgente”. Pe scurt, emiratul al-Qaida se ofilise. Mai mult, explica al-Shamali, trădarea mujahedinilor din Pakistan, în special cea a lui Ayman al-Zawahiri şi „a amicilor lui care părăsiseră arena Waziristanului, ducând cu ei mesaje secrete şi private”, a creat o fisură în ÎŞI care a dus în Siria la declanşarea unui război civil în interiorul altui război civil. Jabhat al-Nusra a

început peste noapte lupta cu ISIS.

Al-Nusra, la război în Siria în august 2012, Serviciile Secrete ale Statelor Unite estimau că al-Qaida avea aproximativ 200 de agenţi în Siria, o minoritate în rândul grupărilor rebele care se luptau cu regimul, însă, după cum relata Associated Press, „unităţile lor mergeau din oraş în oraş, veteranii insurgenţei irakiene folosindu-şi experienţa în bombardarea clădirilor şi efectuând până acum peste douăzeci de asemenea atacuri”. 1 Iar povaţa lui al-Zawahiri a fost răsplătită2, pentru că, după cum spunea Daniel Benjamin, oficialul Biroului Antiterorism din cadrul Departamentul de Stat: „Avem ştiinţă de un grup şi mai mare de luptători străini… care se află în Siria sau se îndreaptă într-acolo”, deşi el afirmă că grupările rebelilor, susţinute de Occident, „ne dau asigurări că sunt în alertă şi că nu vor să aibă de-a face cu al-Qaida şi cu nicio altă grupare extremistă”.

Această vigilenţă va fi pusă la mare încercare, căci brigăzile şi batalioanele FSA se plâng de lipsa de resurse, comparativ cu cele ale jihadiştilor. Pe atunci, Statele Unite trimiteau opoziţiei „ajutoare nonletale” constând în walkie-talkie, ochelari de noapte şi hrană gata preparată (MRE). Luptătorii FSA trebuiau să se bazeze pe armamentul pe care dezertorii militari din rândurile lor îl aduceau cu ei când fugeau din armata siriană, pe stocurile confiscate din clădirile predate ale regimului şi pe cumpărăturile de pe piaţa neagră, unde chiar şi preţul armelor „uşoare”, ca de pildă cel al puştilor Kalaşnikov, al lansatoarelor de grenade şi al muniţiei crescuse din pricina cererii mari. Rebelii deveneau, de asemenea, tot mai dependenţi de armele cumpărate pentru ei de Arabia Saudită şi de Qatar, două ţări din Golf cu agende antagonice şi cu o înclinaţie de a coopera cu luptătorii islamişti considerată dezgustătoare de către occidentali.3

O faţetă puţin explorată a războiului civil sirian a fost felul în care atât de competitiva licitaţie pentru armament a unor luptători înclinaţi în mod natural către naţionalism

sau secularism le-a accelerat radicalizarea sau, cel puţin, dorinţa de a da impresia că *au fost* radicalizaţi. Într-un studiu dedicat opoziţiei de către International Republican Institute (IRI) şi de Pechter Polis din Princeton, în iunie 2012, rebelii au vorbit despre intenţiile lor privind Siria post-Assad.4 Conform sondajului, 40% dintre ei doreau un guvern de tranziţie în Damasc, care să pregătească alegerile; 36% declarau că vor o adunare constituantă, ca în Tunisia postrevoluţionară, tot pentru pregătirea alegerilor. Însă această situaţie se schimbă încet, sau cel puţin aşa pare. În Antakya, care până în vara lui 2011 fusese un centru de refugiu şi triaj, dar şi o cazarmă retrasă pentru rebeli, ne-am întâlnit cu un luptător FSA care se recupera după ce fusese rănit de un şrapnel. Bea alcool şi fuma marijuana şi susţinea că vrea să vadă, după înlăturarea lui Assad, cum se instaurează democraţia în Siria. În fotografia pe care şi-a făcut-o pe câmpul de bătălie vedem un luptător islamic cu barba lungă, amintind de căpetenia cecenilor separatişti, Shamil Basayev.

Această brigadă, ne spune el, era finanţată de Frăţia Musulmană, prin urmare simţise că trebuia să-şi exagereze religiozitatea, pentru a asigura finanţarea oamenilor săi. Alt comandant rebel se plângea că trebuise să vândă totul, de la mina familiei din Hama, la bijuteriile soţiei, pentru a-şi ţine batalionul de câteva sute de oameni pe picioare, în vreme ce liderii jihadişti veneau în casele conspirative de pe tot cuprinsul Siriei cu genţi pline de bani pe care erau gata să-i dea camarazilor pentru a cumpăra arme, gloanţe şi bombe. Reţeaua, care de opt ani făcea trafic cu arme şi jihadişti în estul Siriei şi vestul Irakului, începuse să funcţioneze în sens opus.

În 11 decembrie 2012, Departamentul de Trezorerie al Statelor Unite menţiona gruparea al-Nusra, despre care afirma că ar fi fost braţul sirian al al-Qaida, acuzând-o că voia „să exploateze instabilitatea din Siria în interes propriu, folosind tactici şi îmbrăţişând o ideologie provenită din cea a al-Qaida din Irak, pe care poporul

sirian o respingea în mare măsură". 5 Menţionarea celulei jihadiste nu a dus şi la marginalizarea ei. În schimb a raliat opoziţia în spatele al-Nusra, nu neapărat din simpatii ideologice, ci din pricina exigenţelor impuse de război. Doctorul Radwan Ziadeh, un disident sirian, fost membru în Consiliul Naţional Sirian, prima formă de organizare politică a opoziţiei, stabilit acum la Washington, spune că decizia a indus în eroare tocmai pentru că părea să certifice modul în care descria regimul al-Assad conflictul – ca pe un război împotriva terorismului. Punctul de vedere al disidenţilor din Siria era, în linii mari, acelaşi.

Cerând vreme de aproape un an intervenţia armatei americane, fie pentru a stabili o zonă de interdicţie de zbor, fie pentru a furniza armament către FSA, activiştii s-au pierdut cu firea în momentul în care America a trecut pe lista neagră una dintre grupările care luptau cel mai aprig cu adversarul lor. În decembrie 2012, sirienii au organizat una dintre demonstraţiile lor de vineri, pe tot cuprinsul ţării.6 Aceasta purta numele: „Suntem cu toţi Jabhat al-Nusra".

ÎŞI se înstăpâneşte peste al-Nusra

Cum se întâmplă de obicei, primul agent al-Qaida care a confirmat informaţiile Departamentului Trezoreriei a fost nimeni altul decât Abu Bakr al-Baghdadi, într-un mesaj audio dat publicităţii în 8 aprilie 2013, la mai mult de un an după ce al-Nusra câştigase un loc fruntaş printre forţele insurgente.7 De asemenea, trecuse o lună după ce o trupă formată din facţiuni rebele, în fruntea cărora se aflau Ahrar al-Sham şi al-Nusra, cuceriseră oraşul Raqqa, prima (şi până acum singura) capitală provincială capturată din mâinile soldaţilor sirieni. Oraşul fusese poreclit „Hotelul revoluţiei", pentru că numărul mare de persoane care se refugiaseră în oraş îi triplaseră populaţia.

Căderea oraşului a coincis cu aniversarea altui moment de cotitură în istoria modernă a Orientului Mijlociu. Trecuseră aproape zece ani din ziua în care trupele Statelor Unite invadaseră Irakul, în cadrul

operaţiunii Enduring Freedom. Între cele două evenimente era o simetrie deprimantă. Este celebru momentul în care puşcaşii marini americani i-au ajutat pe localnicii irakieni să dărâme o imensă statuie a lui Saddam din Piaţa Paradisului, cu o controversată şi scurtă acoperire a monumentului cu steagul american.8 Islamiştii au răsturnat o statuie de bronz a lui Hafez al-Assad şi au arborat *shahada* musulmană, steagul negru cu inscripţia arabă: „Nu există altul decât Dumnezeu, iar Mohamed este profetul Său” într-o altă metropolă arabă guvernată de baasişti.9 Câteva zile mai târziu, au apărut pe casele din Raqqa lozinci care avertizau că pedeapsa pentru hoţie era tăierea unei mâini. Au fost distribuite broşuri cu imagini care le spuneau femeilor că se aşteaptă de la ele să se îmbrace cu modestie.10 Şi, în timp ce mulţi locuitori aclamau înlăturarea oamenilor regimului, nu toţi i-au primit bucuroşi pe noii stăpâni şi iconografia învrăjbitoare adusă de aceştia.

În revista *New Yorker*, Rania Abouzeid refăcea o dispută înfierbântată între locuitorii de toate vârstele din Raqqa şi un agent al-Nusra care le împărţea o broşură, explicându-le necesitatea de a înlocui steagul Siriei libere – tricolorul de dinaintea dictaturii Partidului Baas, adoptat de opoziţie în primele luni ale mişcărilor de protest – cu unul islamic.11 Abu Noor, bărbat puţin trecut de douăzeci de ani, se temea că *shahada* era o invitaţie deschisă pentru o intervenţie americană nedorită în Siria. „Vom deveni ţinte pentru atacurile cu drone al americanilor din cauza steagului – este imens”, spunea el. „Vor crede că suntem musulmani extremişti!” Abu Moayad, un bărbat mai în vârstă, care pusese umărul la contrabanda cu armament pentru rebelii din Irak, i-a spus agentului al-Nusra că steagul denatura principiile iniţiale ale revoluţiei: „Nu suntem un emirat islamic, suntem parte a Siriei. Acesta este un drapel religios, nu steagul unei ţări”.

ÎŞI a cucerit Raqqa pe nesimţite, parcă peste noapte, într-un mod foarte asemănător cu cel în care s-a infiltrat

al-Nusra peste tot în Siria. „Când situaţia din Siria a atins cotele maxime ale vărsării de sânge şi dezonoarei”, spunea al-Baghdadi în 8 aprilie 2013, „şi când poporul sirian a cerut ajutorul, iar toată lumea l-a abandonat, nu am putut face altceva decât să venim să-i ajutăm, aşa că l-am desemnat pe al-Jolani, care este unul dintre soldaţii noştri, în fruntea unui grup de fii de-ai noştri, şi i-am trimis din Irak în Siria, să se întâlnească acolo cu oamenii. Le-am făcut planuri, şi am creat politici pentru ei, şi i-am sprijinit lunar cu jumătate din banii noştri. Le-am dat, de asemenea, oameni cu multă experienţă, străini şi de-ai locului… Nu am anunţat asta până acum din motive de securitate, dar o facem pentru ca oamenii să ştie adevărul despre ÎŞI de la noi, nu din distorsiunile, minciunile şi răstălmăcirile presei”. Al-Baghdadi nu şi-a limitat mesajul la confirmarea a ceea ce era bănuit de mai toată lumea – el a mers mai departe, anunţând că al-Nusra şi ÎŞI fuzionaseră într-o grupare jihadistă regională numită Statul Islamic al Irakului şi al-Sham (ISIS), denumire care va mai fi tradusă şi Statul Islamic al Irakului şi Levantului (ISIL).12

Nu mulţumesc, a venit replica lui al-Jolani, două zile mai târziu.

Deşi plin de respect faţă de superiorul său din Irak, la care se referea numindu-l „onorabilul şeic”, al-Jolani susţinea că nu aprobase fuziunea, ca să nu mai spunem că nici măcar nu ştiuse de ea din vreme. A mulţumit ÎŞI pentru faptul că îşi împărţise strâmtoratul buget de operaţiuni cu franciza lui siriană şi a confirmat că al-Baghdadi îl numise în fruntea al-Nusra. În orice caz, al-Jolani nu a lăsat să plutească nicio umbră de îndoială asupra omului căruia îi era loial – Ayman al-Zawahiri, „Şeicul jihadului”, către care îşi reînnoia public *bayatul*, al său şi al grupării al-Nusra.13

Ce a urmat a fost o scurtă pauză mediatică a al-Nusra şi, în consecinţă, o escaladare a flecărelilor din partea ISIS.14 Reţeaua oficială media a al-Nusra, al-*Manara* al-

Bazda (Farul alb) n-a mai transmis niciun fel de ştire, în vreme ce ISIS a început să difuzeze nenumărate filmări, alimentând speculaţiile că al-Baghdadi ar fi triumfal în lupta cu al-Jolani. Abia la sfârşitul lunii mai, începutul începutul lunii iunie 2013, al-Zawahiri, asemenea unui tată obosit care încearcă să pună capăt bătăii dintre fiii săi neascultări, a intervenit public.

Într-un comunicat publicat de Al Jazeera, el s-a străduit din răsputeri să pară imparţial în judecata sa. Al-Baghdadi, spunea, „a greşit când a anunţat înfiinţarea Statului Islamic în Irak şi Levant fără a cere permisiunea sau a primi sfatul nostru, şi chiar fără a ne înştiinţa. Dar şi al-Jolani a greşit anunţând respingerea Statului Islamic al Irakului şi Levantului şi dezvăluind legăturile sale cu al-Qaida fără permisiunea noastră şi fără să ne înştiinţeze măcar". Din acest motiv, al-Zawahiri „a dizolvat" ISIS şi le-a ordonat atât ÎŞI cât şi al-Nusra să se întoarcă în zonele lor geografice iniţiale, unul să controleze Irakul, celălalt Siria.15

Conştient, fără îndoială, că declaraţia sa nu-i va împiedica pe cei doi locotenenţi ai săi să-şi reia cearta, al-Zawahiri şi-a luat măsuri de precauţie suplimentare. El l-a numit pe Abu Khalid al-Suri, „delegatul" al-Qaida în Siria, pe post de arbitru de teren în cazul unor viitoare ciorovăieli ce puteau fi stârnite de decizia lui. De asemenea, în cazul în care al-Nusra ataca ÎŞI sau invers, al-Zawahiri îl împuternicise pe al-Suri să „organizeze un tribunal bazat pe legea islamică, şaria, pentru a lua decizii în cazul respectiv".

Al-Suri, care a fost ucis de un atentator sinucigaş în Alep, în februarie 2014 (posibil trimis de ISIS), era un veteran al-Qaida, 16 ca să nu mai pomenim faptul că fusese un alt beneficiar al amnistiei generale decise de al-Assad în 2011. Ajutase la înfiinţarea Harakat Ahrar al-Sham al-Islamiyya (Mişcarea Islamică pentru Oamenii Liberi din Levant), una dintre cele mai puternice grupări din Siria de azi.17 înainte de a muri, al-Suri a fost sufletul

îndelungatei alianţe operaţionale dintre al-Nusra şi Ahrar al-Sham.

Al-Zawahiri, apărător al acordului Sykes-Picot

Bănuiala lui al-Zawahiri că tensiunea dintre comandanţii săi de pe teren va continua şi după intervenţia lui părintească s-a dovedit corectă.

Al-Baghdadi a refuzat să se supună deciziei lui şi şi-a justificat sfidarea afirmând că, insistând asupra distincţiei dintre pământurile Siriei şi cele ale Irakului, al-Zawahiri subscria la artificialele frontiere de stat trasate de puterile imperiale occidentale la sfârşitul Primului Război Mondial, mai precis prin Acordul Sykes-Picot. Aceasta era o acuzaţie grea la adresa Şeicului jihadului.

Concepută de sir Mark Sykes, înţelegerea secretă dintre Londra şi Paris divizase rămăşiţele Imperiului Otoman.18 „Mi-ar plăcea să trag o linie de la *a* din Acra până la ultimul *k* din Kirkuk”, a spus Sykes în faţa guvernului britanic în decembrie 1915. În realitate, Acordul Sykes-Picot nu a fost niciodată aplicat aşa cum fusese conceput: Moşul, de pildă, urma să se afle în sfera de influenţă a Franţei, dar, în cele din urmă, a devenit parte a Mandatului Britanic din Irak însă, în ciuda faptului că era trasat de-a lungul graniţelor otomane mai vechi de o sută de ani, pactul a devenit o irezistibilă sursă de nemulţumire pentru generaţii succesive de baasişti, comunişti, naţionalişti panarabi şi islamişti. Acest acord era, şi încă este, o sinecdocă a conspirativelor şi duplicitarelor planuri occidentale pentru Orientul Mijlociu, într-o asemenea măsură încât atunci când ISIS a atacat Moşul în iunie 2014 şi a dat jos cu buldozerul bermele care despărţeau Irakul de Siria, a prezentat acest act ca pe o repudiere fizică şi simbolică a Acordului Sykes-Picot.19 Era, de asemenea, o respingere implicită a prevederilor lui al-Zawahiri referitoare la războiul sfânt. Despărţirea lui al-Baghdadi de vârstnicul egipean a fost, din această pricină, mai mult decât rebeliunea unui locotenent împotriva unui general. Emirul ISIS transmitea astfel că şeful său era o

fosilă ieşită din uz.

Ruptura dintre al-Nusra şi ISIS a dus, în mod direct, la o nouă schimbare în ierarhia regională, ca să nu spunem în cea globală, a jihadismului. Cei mai mulţi luptători străini din ierarhia al-Nusra au aderat la ISIS, astfel că ruinele organizaţiei lui al-Jolani au rămas în mare măsură siriene.

Şi în Irak, dinamica şi natura ISIS au suferit modificări. Al-Baghdadi a adoptat cu toată convingerea gestionarea îndrăzneaţă a imaginii publice inaugurate de al-Zarqawi, extinse apoi de al-Masri şi de primul al-Baghdadi, şi a irakizat tot mai mult ÎŞI aducând în eşaloanele sale superioare foşti susţinători ai lui Saddam.20 încorporând cadrele inferioare sau de mijloc ale al-Nusra, al-Baghdadi s-a descoperit din nou comandând o şi mai internaţionalizată armată a terorii, una care acoperea Levantul şi Mesopotamia. Astfel că, renunţând la al-Qaida, al-Baghdadi a readus de fapt ISIS la una dintre cele mai timpurii încarnări ale sale în Irak.

Profesoara din Raqqa

Souad Nawfal rememorează momentele în care au luat amploare protestele anti-Assad din Raqqa. Era 15 martie 2012, puţin după moartea lui Ali Babinsky, primul locuitor din această provincie estică a Siriei ucis de militarii regimului. Avea şaptesprezece ani. „L-am îngropat, iar apoi, când am organizat o procesiune funerară şi un protest în numele său, au început să tragă în noi şi au ucis şaisprezece persoane”.

Ea îşi aminteşte, de asemenea, când a început să protesteze împotriva ISIS. „Am început să protestez pentru că l-au luat pe părintele Paolo”, povesteşte ea, referindu-se la preotul italian iezuit care conducea, de două decenii, o parohie din nordul Damascului şi care sprijinise revoluţia siriană încă de la începuturile ei. După ce s-a alăturat protestelor din Raqqa, la sfârşitul lunii iulie, a fost răpit de ISIS, iar de atunci nu s-a mai auzit nimic de el. „Paolo era invitatul meu”, i-a spus Nawat, o fostă profesoară, în

vârstă de patruzeci de ani, scundă şi cu hijab pe cap, unuia dintre autorii acestei cărţi. „Avea obiceiul să încheie postul de Ramadan în casa mea. Venise să ia atitudine împotriva ISIS. Dorea să se pună capăt asasinatelor şi izolării, tuturor acelor lucruri pe care le făcea regimul. A venit să stea de vorbă cu ISIS, şi de atunci a dispărut”.

Nawfal a devenit eroina activiştilor moderaţi sirieni şi, deopotrivă, o celebritate de-o clipă pe internet, graţie unei înregistrări de patru minute făcute chiar de ea, în care critică vehement ISIS pentru conducerea sa draconică şi pentru obscurantismul său religios. Filmul se intitulează *The Woman în Pants*, o referinţă la refuzul ei de a accepta codul vestimentar impus de ISIS pentru femei. Nawfal spunea că-şi petrecuse ultimele două luni protestând împotriva noilor ideologi ai provinciei, despre care ea nu considera doar că pervertesc islamul, ci şi că oglindesc imaginea regimurilor totalitare de care ea şi colegii ei activişti voiau să scape în primul rând. „Îi tratează oribil pe oameni. Sunt exact ca regimul lui Assad. Îi înfricoşează pe oameni, ca să li se supună”.

Acţionând precum poliţia secretă în timpul primelor zile ale mişcărilor protestatare, ISIS le-a interzis, de asemenea, civililor din Raqqa să facă fotografii sau să înregistreze comportamente şi gesturi provocatoare. „ISIS băteau oamenii în stradă cu cureaua. Dacă umbla cineva prin zonă făcând fotografii «ilegale» ale incidentului, îl arestau. În luna şi jumătate cât am protestat în faţa sediului lor, nimeni nu mi-a făcut fotografii, pentru că oamenilor le era frică”.

Mişcarea jihadistă a prosperat, crede Nawfal, fiindcă a exploatat sărăcia, analfabetismul şi dezastrele războiului din această provincie pentru a intra în graţiile populaţiei. O tehnică extrem de eficientă a fost spălarea pe creier a copiilor din Raqqa. „Oamenii săraci şi needucaţi nu sunt atenţi la ce fac copiii lor, şi copiii lor de zece ani pleacă de acasă, iar

ISIS promite hrană şi bani familiei. Ei cresc copiii

aceştia, şi îi numesc «şeici», şi le dau arme şi putere, transformându-i în copii-soldaţi. Dar aceştia sunt băieţi de zece ani care n-au studiat niciodată teologia, iar acum sunt şeici! Sunt îngrijorată din cauză că acest lucru distruge ceea ce sunt cu adevărat musulmanii şi islamul”.

Nawfal ajunsese o prezenţă zilnică în faţa sediului local al ISIS, unde era înjurată, scuipată, bruscată şi chiar călcată cu maşina. „Stăteam în faţa unei clădiri, când a venit un individ de la ISIS, cu o barbă lungă şi albă, care voia să-şi parcheze maşina acolo. Dar parcarea era imensă. Mi-a ordonat să plec din locul acela. I-am răspuns că n-o voi face. Atunci el a început să mă înjure şi să mă ocărască, însă eu tot n-am vrut să mă mişc. Prin urmare, m-a lovit de două ori cu maşina. Nu foarte tare, doar cât să mă facă să înţeleg mesajul”.

Femeia a continuat: „În fiecare zi îmi puneau un Kalaşnikov la cap şi mă ameninţau că mă împuşcă. Eu le spuneam: «Faceţi-o. Dacă mă omori pe mine prima, al doilea glonţ trebuie să ajungă în capul lui Bashar.» Acest lucru i-a iritat”.

Se prea poate ca îndrăzneala ei să fi stârnit confuzie în rândul takfirilor, dar numai faptul că este o femeie micuţă, între două vârste, reprezentând un act de sfidare (în mare măsură) singular pare să fie motivul pentru care încă supravieţuieşte şi se bucură de o libertate precară, cel puţin până acum. Oricum, ea insistă că a scăpat de mai multe ori tipului distinct de justiţie socială aplicată de ISIS, ultima dată după ce a protestat pentru drepturile comunităţii creştine din Raqqa.

La sfârşitul lui septembrie, ISIS a atacat şi a incendiat două biserici din provincie, schimbând crucile de pe turle cu steagul negru al jihadului mondial. În 25 septembrie, au procedat la fel cu biserica catolică din Sayidat al-Bishara, după care aproximativ douăzeci de oameni au mers acolo pentru a protesta. „Le-am spus: «Ce faceţi aici? Duceţi-vă la sediul lor!»”, povesteşte Nawfal. A organizat un marş, iar unii dintre protestatari au urmat-o,

însă când a ajuns în faţa sediului ISIS a descoperit că rămăsese singură. Toţi cei care veneau în urma ei fugiseră de frică. O zi mai târziu, a fost atacată o altă biserică; Nawfal a ieşit iar să demonstreze, după ce a auzit că mai mulţi oameni fuseseră arestaţi. De data aceasta purta o pancartă pe care scria: „Iertaţi-mă”. Mesajul era adresat familiei ei, deoarece era sigură că va fi ucisă sau răpită în ziua aceea. „La început au încercat să mă sperie, ca să plec de-acolo. Au pus o bombă lângă mine. Am stat pe loc zece minute, apoi a venit un membru ISIS de şaisprezece ani şi mi-a spus că sunt o necredincioasă, după care s-a întors către ceilalţi membri ISIS şi i-a întrebat: «De ce o lăsaţi să trăiască?» Era gata să mă omoare, dar se pare că fuseseră date ordine ca nimeni să nu-mi vorbească. După cinci minute, a venit o maşină echipată cu tunuri şi mitraliere. Cineva a sărit din ea şi a început să mă tragă de mână, lovindu-mă în umăr. Altă persoană m-a scuipat şi a început să mă înjure. În momentele acelea, am crezut că totul s-a terminat. Am început să strig la sirienii din jurul meu. Am strigat: «Sunteţi fericiţi, sirieni? Priviţi ce-mi fac. Uitaţi-vă la femei, cum le violează, cum le atacă, iar voi staţi acolo privind.»”.

Nawfal ne-a mărturisit că iese să protesteze doar atâta timp cât cei de pe stradă nu o recunosc.

În clipa în care este văzută de un militant ISIS, pleacă. Nu stă în acelaşi loc, se mută din casă în casă, o fugară în propriul oraş. Nu crede că situaţia de acum se va schimba în viitorul apropiat. „Dacă oamenilor le este frică, Raqqa nu se va mai elibera de ISIS. Câtă vreme ISIS continuă să folosească tacticile regimului, nu se va elibera”.

Ulterior, Nawfal a fugit în Turcia.

Sahwa siriană

Sunt mii de sirieni ca Nawfal, care au opus rezistenţă în calea ISIS, în Raqqa sau în alte părţi. Criticile pe care le-a adus Abu Jarir al-Shamali operaţiunii al-Qaida din Waziristan – că întregul teritoriu era supus mai degrabă

triburilor paştune decât mujahedinilor – se potriveau obsesiei ISIS faţă de *sahwat*, fie ele în Irak sau în Siria. În mod paradoxal, încercând să zădărnicească o Deşteptare, a reuşit să declanşeze una.

În 11 iunie 2013, Kamal Hamami, comandant al Consiliului Militar Suprem al FSA, a fost împuşcat mortal de ucigaşii ISIS la un punct de control din Latakia.21 Deşi tensiunile au crescut în urma acestui incident – „Vom mătura podelele cu ei", declara un comandant FSA pentru Reuters 22 – evenimentul a fost muşamalizat de îndată, iar cazul uciderii lui Hamami a fost trimis unui tribunal şaria pentru „investigaţie". La fel, când ISIS l-a decapitat în mod „accidental" pe Mohammed Fares, un comandant din Ahrar al-Sham, crezând că era membru al miliţiilor irakiene şiite (se spune că ar fi rostit nişte rugăciuni şiite în somn), ISIS a cerut „înţelegere şi iertare", pentru a preveni un război devastator.23 Nici ISIS şi niciuna dintre grupările rebele sau islamiste nu doreau declanşarea uni război civil în timpul altui război civil. Şi cu toate că mulţi rebeli FSA considerau că stăpânirea draconică a ISIS reprezintă, pe termen lung, un pericol pentru Siria, au înţeles de asemenea, că de saWa-care-vine-prea-devreme nu profită decât un singur om: Bashar al-Assad, care fie se va aşeza mai bine şi va urmări cum opoziţia se devorează de una singură, fie va contribui la această autocanibalizare, ajutând ISIS să atace FSA.

Acestea fiind zise, ISIS părea să încerce să provoace o ripostă. A răpit respectabili activişti ai opoziţiei24, a terorizat civilii din teritoriile cucerite, a înfiinţat puncte de control monopoliste, care erau mai degrabă puncte pentru controlul facţiunilor rivale25 şi i-a atacat pe rebelii sirieni. În 1 august 2013, de pildă, ISIS a trimis o maşină încărcată cu explozibili la baza militară a grupării Ahfad al-Rasoul (Nepoţii Profetului) din Raqqa, ucigând 30 de persoane.26 Ulterior, ISIS a alungat brigada din oraş.27

Spre sfârşitul lunii decembrie 2013, locuitorii oraşului Maarat al-Numan, situat în provincia siriană Idlib,

au organizat un protest pentru susţinerea unei unităţi a rebelilor împotriva regimului al-Assad – şi pentru eliberarea unui ofiţer FSA, locotenent-colonelul Ahmad Saoud, care fusese răpit cu câteva zile înainte de ISIS, la un punct de control.28 Şi mai curios e faptul că Saoud, un dezertor din armata siriană, călătorea cu escortă către baza aeriană de la Taftanaz, din Idlile, pentru a se întâlni cu membrii ISIS şi a negocia predarea materialului militar – inclusiv rachete antiaeriene – pe care acesta din urmă le furase de la Fursan al-Haqq, o facţiune FSA. Saoud reprezenta, de asemenea, Consiliul Militar din Idlib – o adunare regională formată din toate grupările rebele din provincie – care ceruse public ca ISIS să elibereze toţi civilii pe care-i răpise şi să accepte judecarea tuturor conflictelor civile sau criminale pe care le-ar fi avut cu rebelii în cadrul unor tribunale şaria reprezentative. Astfel că răpirea lui Saoud s-a petrecut chiar în timp ce încerca să negocieze un compromis cu ISIS. Protestul organizat în Maarat al-Numan pentru susţinerea sa a avut efectul scontat: la câteva ore după manifestaţii, Saoud a fost eliberat, devenind astfel primul ofiţer FSA care a părăsit viu închisoarea celor din ISIS.

Apoi, în 29 decembrie, ISIS a atacat câteva organizaţii de presă disidente din Kanfranbel, un oraş din nord-vestul provinciei Idlib, care reuşiseră cumva, de-a lungul a doi ani de bombardamente şi de proliferare a jihadismului, să păstreze principiile democratice aflate la rădăcinile revoltei siriene iniţiale. Printre clădirile vizate s-a aflat Centrul de Media Kafranbel29, condus de Raed Fares, în vârstă de patruzeci şi unu de ani, artist ale cărui postere şi sloganuri prorevoluţionare – scrise toate într-o engleză colocvială şi făcând deseori trimiteri mucalite la cultura occidentală populară – au făcut ca revoluţia arabă să devină inteligibilă şi publicului non-arab din întreaga lume. Într-un poster celebru, faimoasa scenă „Sunt regele lumii” din filmul Titanic era reprodusă cu Vladimir Putin distribuit în rolul lui Leonardo DiCaprio şi cu Bashar al-

Assad, în cel al lui Kate Winslet. Ulterior, Fares a început să compare degradarea trupelor ISIS cu cea a regimului, făcând din ei adversarii gemeni ai poporului sirian.30

Cu câteva ore înainte de atacul ISIS, Centrul Media al lui Fares transmisese o emisiune radio în care prezenta femei siriene discutând despre recentele lor divorţuri. A fost prea mult pentru takfiri, care au răpit şase dintre angajaţii lui Fares (au fost eliberaţi două ore mai târziu) şi au furat sau distrus computerele şi aparatura radio a centrului.

„Motivul pentru care Kafranbel a devenit important este că sprijină stăruitor şi fără ezitare revoluţia, în toate aspectele sale – fie că e vorba despre revoluţia nonviolentă ori cea armată, fie că este vorba despre activităţile umanitare sau despre eforturile societăţii civile", ne-a declarat Fares.31 „Regimul, când spunem ceva în opoziţie cu el, ne bombardează.

ISIS, când facem un desen împotriva sa, vine şi ne atacă Centrul Media". (Nu mult după acest interviu pe care i l-am luat în Statele Unite, ISIS a încercat să-l asasineze în Idlib. A fost lovit de mai multe gloanţe, însă rănile nu i-au fost fatale şi a supravieţuit.)

În ziua Anului Nou 2014, ISIS a întins coarda în Siria, ucigându-l pe Hussein al-Suleiman, ¿au Abu Rayyan, un medic respectat şi comandant în Ahrar al-Sham.32 Ca şi Saoud, Abu Rayyan a fost răpit în timp ce mergea la o negociere cu membrii ISIS. A fost închis vreme de douăzeci de zile şi torturat îngrozitor înainte de a fi împuşcat. Imagini cu trupul său mutilat au circulat pe paginile de socializare, ultragiindu-i chiar şi pe susţinătorii Ahrar al-Sham care îndemnaseră până atunci la răbdare şi reconciliere cu ISIS. Brigada a acuzat Statul Islamic că întrecuse chiar şi barbariile Mukhabarat-ului lui al-Assad şi a avertizat că „dacă ISIS continuă să evite recurgerea la un organism judiciar independent pentru a-i nedreptăţi pe alţii, revoluţia şi jidahul vor cădea în mlaştina luptelor interne, unde prima care va pierde va fi Revoluţia Siriană".

33

În 2 ianuarie, ISIS va lovi o altă clădire FSA, de data aceasta la Atareb, Alep, făcându-i astfel să intre în alianţă cu FSA chiar şi pe luptătorii islamişti. Frontul Islamic, care cu nicio lună înainte confiscase un întreg depozit FSA, plin cu arme şi provizii, situat în satul Atmeh din provincia Idlib, şi-a declarat solidaritatea cu tovarăşii lor, victime ale jihadiştilor fanatizaţi. „Ne adresăm prin aceasta Statului Islamic, cerându-i să se retragă de îndată din oraşul al-Atareb", spuneau membrii Frontului Islamic într-o declaraţie de presă34, „şi să pună capăt uciderii luptătorilor pe baza unor acuzaţii false, precum şi să restituie toate proprietăţile şi bazele confiscate pe nedrept proprietarilor legitimi. Ei trebuie să accepte de asemenea legea lui

Dumnezeu, consimţind ca judecăţile înfăptuite de tribunale religioase independente să soluţioneze conflictele care apar între ei şi restul facţiunilor. Reamintim ISIS că aceia care au eliberat la început al-Atareb şi suburbiile din Alep în general sunt cei împotriva cărora luptaţi voi acum".

Pe atunci, locotenent-colonelul Ahmad Saoud îşi unise forţele cu o nouă formaţiune rebelă, cunoscută sub numele de Frontul Revoluţionar Sirian, care pretindea că strânsese sub umbrela ei nu mai puţin de douăzeci de facţiuni separate aparţinând de Consiliul Militar din Idlib. Acest nou front principal, ne-a spus Saoud, fusese înfiinţat cu un singur scop: „Să lupte împotriva ISIS". 35

Ultimul grup care s-a alăturat acestei nou-înfiripate mişcări *sahwa* din nordul Siriei a fost Armata Mujahedinilor, alianţa formată din opt brigăzi rebele care-şi aveau bazele în Alep.36 „Noi, Armata Mujahedinilor", spuneau ei în declaraţia de aderare, „promitem să ne apărăm pe noi, onoarea, avuţia şi pământurile noastre şi să luptăm împotriva (ISIS) până când aceasta îşi va anunţa desfiinţarea". Armata Mujahedinilor îi soma pe membrii ISIS să facă o alegere clară: fie dezertează şi se înscriu în

mişcarea rebelilor, fie îşi predau armele şi părăsesc Siria.

Ceea ce a început sub forma unor conflicte locale s-a transformat într-o masivă campanie armată împotriva ISIS, condusă de Frontul Islamic, de Frontul Revoluţionarilor Sirieni şi de Armata Mujahedinilor, care au măturat ISIS din poziţiile lor avantajoase, de pe mai tot cuprinsul nordului Siriei. Această campanie a coincis cu intensificarea protestelor populare anti-ISIS din Idlib şi Alep, pe care gruparea a încercat să le curme împuşcându-i pe protestatari.

După cum s-au temut cei din FSA, regimul lui al-Assad nu a rămas neutru în această sângeroasă luptă şi a intervenit susţinându-i în mod clar pe cei din ISIS. în vreme ce luptele la sol continuau, aviaţia militară sirană a bombardat zonele din care ISIS tocmai fusese alungat, lovind ţinte FSA sau ale Frontului Islamic, asta când nu lovea civili, dând apă la moară acuzaţiilor că ISIS nu era altceva decât un servitor al regimului.

În 4 ianuarie, după expirarea termenului de 24 de ore stabilit de FSA pentru ca ISIS să se predea şi să părăsească Siria, 200 de jihadişti au fost arestaţi. ISIS a executat civili şi rebeli şi a recurs la maşini-capcană şi la bombardarea teritoriilor deţinute de rebeli. Într-un comunicat disperat, aparent pentru a iniţia procesul de pace, ISIS a făcut trei cereri: să fie deblocate toate drumurile din oraşe şi sate, să nu fie arestat, insultat sau rănit niciun luptător ISIS şi toţi deţinuţii ISIS şi luptătorii străini din alte grupuri să fie eliberaţi imediat. Dacă nu îi erau îndeplinite aceste cereri, ISIS va da ordin general de retragere de pe liniile de front unde lupta împotriva regimului – adică va reda teritoriile respective regimului al-Assad.37

În 5 ianuarie, Frontul Islamic a anunţat că nu avea de ales decât să întoarcă armele împotriva fostului său aliat; 38 fusese „împins” în bătălie şi, cu toate că iniţial îşi propusese să le ureze bun-venit luptătorilor străini care ofereau asistenţă în lupta împotriva lui al-Assad, „nu va

accepta niciun grup care susţinea despre sine că era un stat”. Atareb a fost recucerit de rebeli, iar steagul negru al ISIS a fost înlocuit cu tricolorul Eliberării Siriene. Un activist din cadrul reţelei de ştiri Shaam din Raqqa susţinea că rebelii au „eliberat mai mult de 80% din zona rurală a provinciei Idlib şi 65% din Alep şi zona rurală a acestuia”. Altul declara că „s-a terminat cu Statul lui Baghdadi”, o predicţie care s-a dovedit a fi mult prea optimistă.

La sfârşitul primei săptămâni din ianuarie, al-Nusra conducea atacul împotriva ISIS la sediile sale regionale din oraşul

Raqqa, alături de Ahrar al-Sham. Aproximativ 50 de ostatici sirieni deţinuţi de ISIS au fost eliberaţi dintr-un atelier auto din Raqqa, transformat într-o închisoare improvizată. Printre ei se afla şi unul dintre mulţii jurnalişti străini care fuseseră ţinuţi în captivitate de această grupare, fotograful turc Bunyamin Aygun, răpit cu o lună înainte. Două biserici care fuseseră incendiate sau confiscate de ISIS au fost „eliberate” şi ele de luptătorii al-Nusra, care au anunţat că intenţionau să le restaureze, pentru a putea fi folosite de creştini.

Un armistiţiu şubred între ISIS, pe de-o parte, şi al-Nusra şi Ahrar al-Sham, de cealaltă parte, părea să coboare puţin temperatura din suburbiile Alepului, la fel şi retragerea ISIS din zonele strategice de la graniţa cu Turcia, inclusiv din Atmeh şi al-Dana.39

Al-Jolani a dat vina pe ISIS pentru săptămâna *defitna* care zguduise nordul Siriei40, dar a cerut ca, pe lângă încetarea focului, să fie înfiinţate consilii legale independente pentru a soluţiona disputele. De asemenea, a afirmat că „trebuie făcute schimburi de prizonieri între toate părţile implicate în conflict… iar drumurile să fie deschise pentru toată lumea”.

Pe întreaga durată a scurtei *sahwa* siriene – o Deşteptare care a adus ca prin minune franciza oficială al-Qaida de partea iniţiatorilor – ISIS a lansat un slogan

provocator: *Baqiyya wa tatamaddad* (Rămânem şi ne extindem), promiţând să înfrângă această mişcare populară care i se împotrivea şi să se extindă în Peninsula Arabă.41 Ulterior, ISIS a bombardat baza grupării Ahrar al-Sham din Mayadeen, provincia Deir Ezzor, în apropierea graniţei irakiene, iar purtătorul său de cuvânt, al-Adnani, le-a déclarât război rebelilor, ameninţând cu atacuri sinucigaşe şi maşini-capcană împotriva sirienilor.

În plin război fratricid (*fitna*), pe de altă parte, au început să apară tensiuni şi dezacorduri între grupările islamiste care luptau împotriva ISIS. Abu Omar al-Shishani, pe atunci comandant ISIS în Alep, a semnat un armistiţiu cu Abu Khalid al-Suri, delegatul lui al-Zawahiri în Siria, care acţiona în numele grupărilor Ahrar al-Sham şi al-Nusra.42 Pentru moment, între jihadişti se instaurase calmul.

Ruptura dintre al-Nusra şi ISIS

Dar deteriorarea relaţiei dintre al-Nusra şi ISIS era ireparabilă. În data de 2 februarie 2014, al-Qaida a încheiat oficial colaborarea cu ISIS, făcând o declaraţie publică. „ISIS nu mai este o ramură a grupării Qaidat al-Jihad (numele oficial al-Qaida), nu mai avem cu ei niciun fel de relaţie, iar gruparea nu este responsabilă pentru acţiunile sale”. 43

Unul dintre jihadiştii care au trecut graniţa irakiano-siriană alături de al-Jolani în timpul Ramadanului, în 2011, era Abu Maria al-Qahtani. Numele său real era Maysara al-Juburi, fiind activ pe Twitter ca exponent de seamă pentru viziunea al-Nusra, în special pe tema certurilor de familie în desfăşurare cu ISIS, din care al-Qahtani dezertase după ce fusese unul dintre comandanţii importanţi ai acestuia.44 „Se zvoneşte că ar fi fost agent de circulaţie înainte să devină şeful militar al-Nusra în Deir Ezzor”, ne spune Laith Alkhouri. „A acuzat ISIS că a distrus jihadul din Irak şi Siria. Îi numea pe membrii grupării «degeneraţi»”.

Caracteristicile acestui divorţ au fost evidente pe tot

parcursul asocierii lor. Erau deja observabile din 1999, de la ciudata primă întâlnire dintre bin Laden şi al-Zarqawi, în Kandahar, şi de-a lungul furtunoasei istorii de unsprezece ani a AQI. Şi cu toate că al-Nusra şi ISIS au cooperat tactic după momentul rupturii, ajungând, se spune, la unele forme de reconciliere în faţa atacurilor aeriene întreprinse de coaliţie împotriva celor două grupări, posibilitatea unei apropieri pe scară largă este redusă. Cel mai recent număr din *Dabiq* nu ascunde faptul că ISIS consideră că al-Qaida şi-a pierdut energia jihadului şi că Statul Islamic însuşi este moştenitorul mesajului lui bin Laden. Diferenţele sunt prea adânci şi prea multe acum, după spusele lui Alkhouri. „ISIS o ia pe calea de extremă-dreapta ultraconservatoare. Este legitim să-i ucizi pe cei a căror agresiune nu o poţi respinge altfel. Jolani este unul dintre tipii aceştia. Se spune chiar că Baghdadi a promis că-l va ucide. ISIS îi declară apostaţi pe musulmanii care nici nu-şi dau seama că au comis vreo greşeală. De pildă, dacă ai insultat divinitatea folosind o expresie argotică, îţi vor tăia capul chiar dacă nu ştiai că insulţi în acest fel divinitatea".

O altă discrepanţă importantă este cea referitoare la dilema „oul sau găina" în legătură cu întemeierea Statului Islamic. Pentru ISIS, legitimitatea teocratică urmează capturării şi administrării terenului. Mai întâi „eliberezi" poporul, apoi întemeiezi guvernul. Pentru al-Qaida, lucrurile stau invers; şaria se aplică înainte ca războiul sfânt să înlăture regimul *taghut* (tiranic).

ISIS susţine în continuare că al-Zarqawi gândise un proces în cinci faze pentru întemeierea Califatului şi că realizase deja trei dintre ele atunci când al-Baghdadi a intrat în scenă: emigrarea luptătorilor străini în ţara jihadului (*hijrah*), încadrarea lor în ierarhia unei armate (*jamaah*) şi subminarea idolatrilor (cam toată lumea, mai puţin oamenii lui Zarqawi şi aliaţii acestora).45

Acuzaţii jihadiste

Unul dintre cele mai curioase epifenomene ale acestei rupturi este să-i vezi pe loialiştii lui Jolani

acuzându-i pe cei ai lui Baghdadi că lucrează pentru adversar. Mulţi susţinători ai grupării al-Nusra au invocat faptul că aviaţia militară siriană s-a abţinut în mare măsură, vreme de aproape un an (2013 – 2014), să bombardeze instalaţiile ISIS, ostentativ de vizibile la Raqqa. Al-Nusra are dreptate.

Un studiu recent efectuat de Carter Center46 stabileşte că, anterior înaintării militare a ISIS prin Siria şi Irak, în iulie şi august 2014, trupele regimului s-au abţinut „în mare măsură să atace (ISIS) dacă nu erau direct ameninţate… Anterior ofensivei (ISIS), guvernul sirian îşi îndreptase peste 90% din totalul raidurilor aeriene împotriva poziţiilor trupelor de opoziţie".

Damascul însuşi a recunoscut că în cea mai mare parte din 2013 şi 2014 a lăsat ISIS în pace, concentrându-şi campania aeriană împotriva FSA şi a altor grupări rebele47 – pentru simplul motiv că a lăsa nişte terorişti îmbrăcaţi în negru să mişune pe lângă o capitală provincială, crucificând şi decapitând oameni, reprezintă o propagandă extraordinară. Un consilier al regimului a declarat pentru *New York Times* că ignorarea ţintelor ISIS i-a transformat pe toţi insurgenţii în extremişti.48

Am văzut, de asemenea, cum a ales regimul să trateze cu terorismul prin infiltrare. Un dezertor din perioada de început a ISIS i-a mărturisit lui Arwa Damon de la CNN, în februarie 2012, că a fost martor al momentului în care emirii care-i antrenau le-au spus unor atentatori sinucigaşi că vor merge să atace resorturi ale regimului. În realitate, erau trimişi în misiuni sinucigaşe împotriva altor rebeli. „Erau o mulţime de locuri pe care le-am fi putut cuceri fără să pierdem luptători", spunea dezertorul Abu Ammara, „dar primeam ordin de retragere".

Parte din acest comportament s-ar putea datora dependenţei financiare a ISIS de vânzarea petrolului sirian înapoi către regim.49 După cum a declarat pentru *Daily Telegraph* o sursă din cadrul serviciilor de informaţii

occidentale50, în ianuarie 2104, cu o lună înainte ca al-Qaida să rupă în mod oficial legăturile cu ISIS: „Regimul plăteşte al-Nusra ca să protejeze conductele de petrol şi gaz aflate sub controlul său în nordul şi estul ţării şi permite, de asemenea, transportul petrolului către zonele controlate de regim. Începem de asemenea să primim probe în legătură cu existenţa instalaţiilor de petrol şi gaze aflate sub controlul ISIS”.

„Indiferent ce ar putea crede Bashar al-Assad şi Abu Bakr al-Baghdadi unul despre celălalt”, scria Frederic Hof, fost consilier pe probleme siriene în cadrul Departamentului de Stat, „prioritatea lor tactică numărul unu este aceeaşi: să distrugă opoziţia siriană naţionalistă faţă de regimul Assad”. 51

Alkhouri spune că acuzaţia înţelegerii secrete sau a conspiraţiei ISIS cu regimul este larg răspândită în cercurile al-Qaida. „Acum cinci sau şase săptămâni, mi-a căzut în mână un document – persoana care mi l-a arătat spunea că provine de la Serviciile Secrete Aviatice – în care se spunea că Serviciile Siriene de Informaţii au aproximativ 250 de informatori în ierarhia ISIS. Acest lucru nici măcar nu m-a mirat. Îmi place să fac inginerie inversă. Cum probez asta eliminând zgomotul de fond? Iată ceea ce se vede: de multe luni, ISIS a fost în situaţia de a ataca soldaţii regimului, dar a ales să n-o facă, preferând în schimb să transfere, literalmente, sute dintre luptătorii săi către alte zone din Siria, care fuseseră eliberate de FSA, Nusra şi alte brigăzi islamiste. De ce face ISIS lucrul acesta? Nusra spune că pentru a-şi extinde puterea: «Lasă-i pe ceilalţi luptători să alunge regimul sau să fie alungaţi de el, noi venim şi controlăm terenul după ce munca grea a luat sfârşit.»”.

Pe Twitter, un cont popular cunoscut sub numele de Baghdadi Leaks bârfeşte pe marginea a ceea ce pretinde că este informaţie din interiorul ISIS – oferind date, printre altele, şi despre istoria secretă a emirului. Nimeni nu ştie cine se află în spatele contului Twitter, însă este posibil să

fie un agent al-Qaida sau un afiliat, ori poate un dezertor din ISIS care încearcă să-i facă de râs pe foştii săi tovarăşi, etalându-le public rufele murdare. Portretul lui al-Baghdadi este acela al unui membru de la mijlocul ierarhiei ÎŞI între 2006 şi 2010, a cărui ascensiune a survenit după ce şi-a folosit casa pe post de cutie poştală pentru corespondenţa secretă dintre luptători şi comandanţii lor. „Treaba lui era, după cum se pare, aceea a unui mijlocitor”, spunea Alkhouri. „Dacă acest lucru este adevărat, atunci cu siguranţă avea acces la informaţii secrete – datele operaţiunilor, revendicări ale responsabilităţii pentru diferite acţiuni, structura Consiliului Consultativ al ISIS, cine deţinea puterea şi cine nu. Şi asta înseamnă că era, de asemenea, informat în legătură cu modul în care controlau Serviciile Siriene de Informaţii traseele de infiltrare în Irak. Aceasta este modalitatea în care Nusra vrea să-l facă de râs. «Baghdadi a spus despre Zawahiri că e colaboraţionist, un susţinător al Acordului Sykes-Picot? E, na, uite cine vorbeşte!»”.

Capitolul 13

Şantajul şeicilor

ISIS racolează triburile

„Terenul este fundamental în operaţiunile de luptă la sol”, spune Jim Hickey, colonel în armata Statelor Unite care a ajutat la capturarea lui Saddam în 2003. „Irakul este o societate tribală, iar triburile sunt legate de diverse bucăţi de teren. Asta va modela dramatic luptele. La fel s-a întâmplat când britanicii erau acolo, în timpul Primului şi al celui de-al Doilea Război Mondial. Istoria s-a repetat şi când am ajuns noi”.

Cam acelaşi lucru se poate spune despre Jazira1, care a fost în ultimii doi ani bastionul strategic al ISIS, şi despre motivul legăturii sale inextricabile cu Siria. La urma-urmei, acolo şi-a avut casa conspirativă Abu Ghadiyah, pe acolo treceau rutele de evadare pentru diverşi transfugi şi tot acolo şi-au stabilit avanposturile „emirii de frontieră” AQI.

Regimurile baasiste din Siria şi Irak percepeau în mod diferit triburile, şi tot diferit le şi tratau. Înainte de război, canalele de televiziune de stat din Irak prezentau cu ostentaţie tradiţiile şi folclorul triburilor, iar Saddam personal socializa atât cu şeicii sunniţi, cât şi cu cei şiiţi, acordându-le diferite privilegii – cum ar fi drepturi de contrabandă şi controlul pieţei gri – în schimbul neclintitei lor fidelităţi. Tocmai acest sistem de patronaj împământenit voia AQI, în mod contraproductiv, să-l distrugă la mijlocul anilor 2000, determinând declanşarea *sahwa* în Irak.2

În Siria, în schimb, regimurile Assad au fost în general ambivalenţe faţă de triburi şi strategic inepte în cooptarea lor. E adevărat, regimul a exploatat triburile în mod oportunist, pentru a crea falii sociale la comandă, cum s-a întâmplat când a arabizat zonele dominate de kurzi din nordul Siriei, pentru a controla mai bine naţionalismul nărăvaş al acestora. În orice caz, familia Assad nu a considerat vechile confederaţii filiale din hinterlandul deşertic al ţării la fel de semnificative sau importante cum le-a considerat Saddam pe cele irakiene.

Încă de apariţia sa în anii ’60, ramura siriană a Partidului Baas a văzut în triburi un pericol dublu: în primul rând, legăturile tribale dintre clanurile din estul Siriei şi nord-vestul Irakului erau considerate un potenţial avantaj pentru ramura irakiană rivală. În al doilea rând, în special în anii ascensiunii la putere, Partidul Baas considerase că tribalismul „retrograd” se afla în antiteză cu ideologia „progresistă” a partidului.3

Relaţia stângace a Damascului cu triburile a revenit pentru a bântui puterea în momentul izbucnirii revoltei siriene. Multe dintre demonstraţiile iniţiale din Deraa, de exemplu, au fost declanşate de legăturile tribale, iar mesajul era transmis tot prin intermediul unei retorici tribale. Protestatarii cereau *fazaat houran*, ajutor colectiv pentru populaţia din valea Houran, unde se află Deraa.4 Când forţele de securitate siriene au folosit violenţa pentru

a suprima demonstraţiile, locuitorii din Deraa şi-au chemat „verişorii” din Golf să le sară în ajutor.

Reţelele tribale au jucat un rol şi mai pronunţat după ce rebeliunea a căpătat o dimensiune militară, la începutul lui 2012. Cei care colectau fonduri au ajutat grupările armate ale rebelilor din diferite părţi ale ţării, apelând la rudele de peste graniţă, în special la cele din Arabia Saudită, Kuwait şi Bahrain.

Membrii tribului Ugaidat din Homs, de pildă, vor lua legătura cu tovarăşii lor din clanul Ugaidat. Aceştia proveneau din estul Siriei, locuiau în Golf şi aveau un acces mai rapid la colectarea banilor. Au fost formate unele coaliţii de rebeli pansiriene, în parte graţie legăturilor tribale. Brigada Ahfat al-Rasoul era condusă de Maher al-Nu aimi din Homs şi de Saddam al-Jamal din Deir Ezzor, amândoi aparţinând aceluiaşi trib. „Am fost contactaţi de oameni din al-Waar al Qadeem şi al-Dar al Kabeer din Homs şi de alţii, din zonele rurale din Hama şi Damasc”, ne-a spus un membru FSA care se ocupă cu administrarea financiară a grupării. „Ne cunoaştem datorită legăturilor dintre triburi”.

Ceea ce a pornit ca o victorie a revoluţiei a devenit în curând una dintre diformităţile sale jihadiste. Câţiva factori explică achiziţiile făcute de al-Qaida şi ISIS în regiunile tribale ale Siriei. Cea mai mare concentraţie de triburi se înregistrează în Deir Ezzor, Hasaka, Raqqa şi Deraa; aici se află 90% din populaţia fiecărei regiuni în parte. Se mai află, de asemenea, aproximativ 2.000.000 în districtele rurale din Alep. Per total, triburile constituie 30% din populaţia totală a Siriei şi locuiesc pe circa 60% din teritoriul ţării.5 Cu alte cuvinte, triburile sunt constrânse să trăiască în zona rurală, acolo unde insurgenţii au descoperit că e mai uşor să circule şi să campeze. Ca şi în Irak, aici tind oamenii lui Zarqawi să se adune când sunt alungaţi din zona urbană, şi tot aici pun la cale ofensivele majore împotriva grupărilor rivale.

Revanşa lui al-Raldan în 2012, tribalismul sirian a

fost exploatat cel mai eficient de Jabhat al-Nusra, pe atunci încă parte a ÎŞI. Una dintre primele celule al-Nusra din Siria a fost într-o mică localitate din

Deir Ezzor, cunoscută ca al-Ghariba, unde aproape toţi locuitorii aparţin aceleiaşi familii. Pentru că Deir Ezzor leagă Siria de Irak, multor locuitori din al-Ghariba li s-a părut simplu să se alăture insurgenţei irakiene în 2003 şi 2004, îmbibându-se astfel cu propagandă zarqawistă.6

Regimul al-Assad a descoperit celula al-Nusra din al-Ghariba în ianuarie 2012 şi a eliminat-o aproape total, ucigând zeci de membri ai acesteia. Al-Nusra şi-a mutat cartierul general într-un oraş din apropiere, al-Shuhail, care era de multă vreme centrul contrabandei cu arme între Irak şi Siria. Oraşul a primit numele după tribul care-l populează. Multe familii rezidente au conexiuni adânc înrădăcinate în salafism. Membrii familiei Hajr, de pildă, au aderat la Avangarda Luptătoare, un grup ce a înfruntat regimul din Hama, ca parte a revoltelor Frăţiei Musulmane din anii ’70 şi ’80. După ce Statele Unite au invadat Irakul, mulţi oameni din neamul Hajr s-au alăturat insurgenţei sunnite. Şi după revolta siriană, când al-Nusra s-a infiltrat în Siria, zeci de membri ai familiei Hajr s-au alăturat embrionarei francize AQI. Cândva în vara lui 2012, oraşul era în fapt condus de al-Nusra, primind porecla de Shuhailistan.7

„Dacă spui lucruri negative despre Jabhat al-Nusra, insulţi de fapt oraşul Shuhail”, susţinea Amir al-Dandal, membru al unui important trib din Deir Ezzor şi organizator al FSA. Chiar şi nimicitorul război dintre al-Nusra şi ISIS a căpătat o nuanţă tribală. În aprilie 2013, al-Nusra şi Jaish Muta, alt grup rebel din Shuhail, au luptat împotriva membrilor clanului al-Bu Assaf, parte a tribului Albu Saraya, care este al treilea ca mărime în Deir Ezzor. Membrii al-Bu Assaf au sprijinit mai târziu ISIS în timpul conflictului.

De asemenea, când Aamer al-Raldan, unul dintre membrii de seamă ai al-Nusra, a dezertat aderând la ISIS

după ruptură, nu a făcut-o neapărat din raţiuni ideologice, ci mai degrabă pe baza unei supuneri patriliniare. Al-Raldan făcea parte din al-Bekayyir, un trib din Jedid Ugaidat, care se afla de decenii în conflict cu cei din Shuhail. După ce al-Raldan a sărit în barca lor, cei din ISIS au putut prelua controlul uzinei de gaz Conoco din Mayadeen, provincia Deir Ezzor, furnizându-le valoroasa resursă oamenilor lui al-Baghdadi şi exacerbând ceea ce a fost o lungă dispută teritorială între al-Bekayyir şi cei din Shuhail. „Lupta era legată în întregime de triburi, nu de politica jihadistă, şi s-a soluţionat conform legilor tribale”, spunea al-Dandal. „În cele din urmă, s-a pus capăt tensiunilor când al-Bekayyir şi cei din Shuhail au înţeles că orice conflict va duce la probleme şi mai mari în viitor. Problema s-a rezolvat fără intervenţia ISIS sau al-Nusra. „Armistiţiul a durat oricum puţin. Shuhail i-a alungat pe al-Raldan şi pe membrii ISIS din Jedid Ugaidat. Apoi, în iulie 2014, ISIS a cucerit tribul Shuhail, eveniment care a avut un ecou uriaş în toată regiunea Deir Ezzor.

Mai multe oraşe şi sate au fost cucerite de atacul fulgerător al jihadiştilor. Fayyad al-Tayih, fost membru al-Nusra, care s-a alăturat ISIS în decembrie 2013, ne-a spus: „De la început am considerat că al-Shuhail era adevărata problemă. Dacă-i cuceream, toţi ceilalţi ni s-ar fi predat”.

Triumfător, al-Raldan a început să se răzbune. Le-a impus condiţii dure celor din Shuhail, exilând câţiva membri ai tribului pentru o perioadă de trei luni. (Chiar şi aceasta era o formă de pedeapsă cu semnificaţii tribale.) Căderea oraşului şi a tribului a marcat un final categoric pentru afacerile al-Nusra în estul Siriei, garantând ISIS un control mai mult sau mai puţin total asupra provinciei Deir Ezzor.

Jefuirea regiunii a fost una remarcabilă, dat fiind faptul că Jedid Ugaidat fusese singurul loc în care ISIS reuşise să-şi facă simţită prezenţa prin propriile puteri, însă i-a îndepărtat pe oameni într-atât de mult încât a şi fost alungat pentru o vreme.

Banii vorbesc

Alungarea grupării al-Nusra din Deir Ezzor s-a produs, de asemenea, din raţiuni de aprovizionare, mai precis din cauza luptei pentru controlul resurselor de energie ale provinciei. Tribul Albu Ezzedine a cerut altui clan, al-Dhaher, care era loial grupării al-Nusra, să împartă banii câştigaţi din contrabanda cu petrolul furat de pe câmpul petrolifer al-Omar, situat într-o regiune deşertică din apropiere de Shuhail. Când al-Nusra a refuzat şi şi-a revendicat întregul câştig, membrii tribului Albu Ezzedine au aderat la ISIS.

După cum era de aşteptat, *sahwa* a prins rădăcini în regiuni unde ISIS avea puţine sau inexistente legături organice cu oamenii locului. Preluarea en gros a oraşului Raqqa se datorează în mare măsură faptului că această zonă, mai mult ca oricare alta, a fost practic ocupată de venetici care au luptat şi respins trupele răzleţe ale regimului în 2013. Înainte nu exista o infrastructură locală a rebelilor, şi singura provocare militară căreia a trebuit să-i facă faţă ISIS în Raqqa a venit de la Ahrar al-Sham şi al-Nusra, care-şi epuizaseră semnificativ forţele după ce mulţi oameni dezertaseră, înrolându-se în ISIS în urma divorţului de al-Qaida.

Rebelii din Idlib, Alep, zona rurală a Damascului şi Deir Ezzor, pe de altă parte, luptaseră cu forţele regimului şi guvernaseră într-o măsură mai mică sau mai mare zonele eliberate, vreme de un an, înainte ca ISIS să apară pur şi simplu în aceste zone pentru a-i cuceri pe cuceritori.

În Irak, domnia ISIS a fost caracterizată, în mare măsură, de aceeaşi dihotomie indigen-străin. În Moşul, localnicii s-au îndepărtat de jihadiştii care veniseră din Tal Afar, oraşul de frontieră unde AQI opusese rezistenţă în faţa trupelor Statelor Unite în 2005, trimiţând în liniile inamice atentatori sinucigaşi copii. Locuitorii din Moşul se uită de sus la cei din Tal Afar, considerând că populaţia turkmenă de acolo este săracă, needucată şi recalcitrantă.

Plângeri similare se aud deseori din alte zone

controlate de ISIS, unde atacurile efectuate de membrii proveniţi dintr-o localitate asupra magazinelor sau locuitorilor din altă localitate sunt atribuite deseori unor tensiuni socioeconomice preexistente.

Strategia „dezbină şi stăpâneşte” a ISIS

ISIS este prima şi singura franciză din istorie care a reuşit să-i asmuţă pe membrii aceluiaşi trib unul împotriva celuilalt. O demonstraţie sângeroasă a avut loc în august 2014, când membrii tribului Shaitat din Deir Ezzor au participat la uciderea a sute dintre tovarăşii lor de trib, la ordinul ISIS. Un fratricid forţat asemănător s-a petrecut şi în oraşul irakian Hit, unde membrii clanului Albu Nimr au participat la executarea a zeci de rude, în octombrie 2014. Aceste tactici de tipul „dezbină şi stăpâneşte” au garantat că orice revoltă tribală împotriva ISIS va fi cu necesitate una fratricidă.

În Qaim, alt oraş de frontieră în care primele frisoane ale mişcării *sahwa* s-au făcut simţite în 2005, conflictul anterior dintre două triburi, Karbala şi Mihlawiyeen, s-a materializat prin atitudinea pe care a avut-o fiecare dintre ele faţă de AQI. Membrii tribului Karbala s-au alăturat zarqawiştilor, iar comunitatea a pierdut zeci de membri într-un raid aerian american împotriva Rawa, unde au fost ucişi şaptezeci de insurgenţi.8 Pe de altă parte, cei din al-Mihlawiyeen au fost potrivnici al-Qaida şi au intrat mai târziu în consiliile Deşteptării.

Cum era de aşteptat, mita a jucat un rol însemnat în destrămarea triburilor. În aprilie 2013, după ce s-a desprins de al-Nusra, ISIS a căutat să racoleze în secret tinere căpetenii de trib, oferindu-se să împartă cu ei petrolul şi veniturile rezultate din contrabandă şi promiţându-le poziţiile de autoritate deţinute pe atunci de vârstnicii din tribul lor. Membrii mai tineri ai triburilor erau consideraţi ca fiind mai credibili şi mai populari, graţie participării lor la rebeliunea anti-Assad, pentru că seniorii sprijiniseră în mare măsură regimul ori preferaseră să rămână neutri. Unul dintre membrii

triburilor din Albu Kamal ne-a explicat cât de abil folosise ISIS această diviziune generaţional-politică în cazul unei importante familii, cu luni înainte să-şi facă simţită prezenţa în zona respectivă. „Ei (ISIS) i-au cedat o parte dintr-un puţ de petrol din regiune”, ne-a spus acest reprezentant tribal în decembrie 2013. „Ei se gândesc că dacă ar fi pe punctul de a fi eradicaţi din regiunea noastră, ce i-ar putea face pe oameni să sară în ajutorul lor? Cele mai multe triburi din regiunea noastră nu au conducători, noi avem conducători şi influenţă. Aşa că îi dau bani, îl protejează şi se consultă cu el în orice privinţă. Cealaltă opţiune ar fi să-l omoare”.

Aceste planificări strategice au ajutat ISIS să cucerească oraşe altminteri impenetrabile din Deir Ezzor în vara lui 2014, cum ar fi al-Muhassan, Shaitat şi Albu Kamal. În cazul Mo Hassan, cucerirea a fost un şoc pentru cei mai mulţi rebeli locali, de vreme ce se ştia că oraşul era ostil ISIS. Populaţia era binecunoscută pentru secularismul ei şi trimisese mulţi soldaţi şi ofiţeri profesionişti în armata arabă siriană. Însă ideologia nu a jucat niciun rol, oricum. ISIS şi-a deschis cu bani drumul către oraş, înainte de a-l cuceri prin lupte, bazându-se pe enormele stocuri de armament de producţie americană şi saudită confiscate de la Forţele de Securitate Irakiene din Moşul, în iunie 2014.

ISIS ca mediator

ISIS s-a dovedit, de asemenea, a fi cu precădere adept al arbitrării disputelor din zonele tribale. A mediat o conciliere istorică, în noiembrie 2014, între două triburi aflate în război în Albu Kamal, oraş sirian de frontieră, punând capăt unui conflict vechi de 30 de ani, de tipul Războiului celor două roze, între al-Hassoun şi al-Rehabiyeen, triburi ai căror membri se înfruntau când şi când pe câmpul de luptă. „Am aflat de tensiunile dintre ei, astfel că i-am aşezat la aceeaşi masă şi i-am fac t să se împace”, ne-a spus un membru ISIS implicat în reconciliere. „Au acceptat şi au fost fericiţi”.

ISIS a numit, ca parte a administrării teritoriilor pe

care le stăpânea, un emir însărcinat cu „afaceri tribale”, un cetăţeail saudit cunoscut ca Dhaigham Abu Abdullah, care locuia în Qaim. El primeşte emisari pentru a discuta problemele şi reclamaţiile localnicilor – în multe cazuri, rezidenţii din recent capturatele localităţi situate în estul Siriei traversează frontiera acum inexistentă pentru a-l întâlni pe Abu Abdullah, de parcă ar fi un judecător federal. „Oamenii se iau la întrecere în privinţa câştigării încrederii Statului”, spune un membru ISIS din Deir Ezzor. El a escortat până la Anbar una dintre aceste coloane de oameni care cereau să li se facă dreptate”. (ISIS) este o nouă autoritate în regiunea noastră, şi oamenii se grăbesc să i se prezinte, văzându-şi tot timpul doar propriile interese, iar pentru aceşti oameni orânduirea tribală este mai presus de orice. Liderii noştri ştiu asta, nu suntem proşti”.

În zonele unde crimele au fost înfăptuite de membrii tribului sau de un trib dintr-un oraş învecinat, ISIS se foloseşte de jihadişti străini sau de lideri din alte regiuni pentru a menţine pacea. Aici par să se fi gândit serios la importul de luptători străini. Lui Saddam al-Jamal, responsabil de uciderea a 70 de localnici în oraşul său natal, Albu Kamal, nu i s-a dat niciun rol de conducere când ISIS a revenit în regiune. A fost însărcinat, în schimb, să se ocupe de administrarea unei tabere de refugiaţi din apropierea Irakului. Al-Raldan, care-şi luase revanşa la Shuhail, a fost redistribuit la Raqqa.

După aceea, spre deosebire de al-Assad, dar mai degrabă asemenea lui Saddam, ISIS a făcut din deschiderea către triburi parte a strategiei sale de guvernare, în cea mai mare măsură pentru a păstra imposibilitatea creării unei alte Deşteptări ca parte integrantă a strategiei sale de război. În locurile unde nu i-a speriat sau tentat pe membrii triburilor să se supună făcând propaganda „căinţei” şi a consecinţelor pe care le-ar avea lipsa acesteia, s-a strecurat el însuşi ca un tampon între clanurile aflate în vrăjmăşie, bazându-se fără îndoială

pe experienţa şi pe ştiinţa greu acumulată în funcţiile de conducere ale structurilor baasiste. Nu degeaba a anunţat Al-Baghdadi formarea ISIS în aprilie 2013, adresându-se în mod explicit celor două categorii: musulmanii şi triburile siriene.

Succesul înregistrat de ISIS în întărâtarea triburilor sau a membrilor aceluiaşi trib unul împotriva celuilalt este rezultatul politicilor pe care le-a urmărit de la revenirea pe câmpul de luptă, în 2011. A aplicat sistematic politica de tipul „dezbină şi stăpâneşte", pentru a fi sigur că rivalitatea şi ostilitatea socială şi tribală sunt mai puternice decât duşmănia comună faţă de ISIS. Este ceea ce va complica problema colaborării cu triburile pentru a înfrânge militar ISIS, căci chiar dacă unii membri ai unui trib decid să devină *sahwat*, există riscul de a se lupta chiar cu ai lor.

Este o temere deseori adusă în discuţie de şeicii din Irak sau Siria. După cum scria Frederic Wehrey, de la Carnegie Endowment for International Peace, ISIS „a dovedit că este un adversar mai adaptabil şi mai bine integrat decât era predecesorul său la mijlocul anilor 2000, utilizând un amestec potenţial de extremă violenţă şi de *soft power* pentru a forţa şi, deopotrivă, a coopta triburile. În sprijinul tuturor acestora se află truisme care deseori le scapă entuziaştilor tribali: autoritatea tribală este capricioasă, foarte concentrată geografic, deseori artificial constituită şi de aceea greu de strunit pe deplin".

Întoarcerea armelor în zonele irakienilor sunniţi a fost în egală măsură rezultanta politicilor lui Nouri al-Maliki şi, mai concret, a campaniei militare din Anbar, la începutul lui 2014. Protestele antiguvernamentale din provincia respectivă, după retragerea trupelor americane, au dus la impunerea principalelor figuri religioase şi tribale sunnite, o impunere *politică* în protestele din tabere şi una *militară* în deşertul Anbar – chiar dacă ÎŞI era prezent în fundal. În loc să ia în serios îngrijorarea acestor personaje, al-Maliki şi-a descris campania militară în

Anbar în termeni sectari, fără echivoc. Într-un discurs pe care l-a ţinut în 2013, de Crăciun, el a afirmat despre această operaţiune militară că era un război din vechime între partizanii lui Hussain, nepotul Profetului şi fiul primului conducător ummayad Yazid, din secolul al VII-lea.

Acest dezastruos de greşit calcul l-a costat pe al-Maliki, fără îndoială, fotoliul de prim-ministru. Cu siguranţă a deschis uşile reîntoarcerii ISIS în Anbar. „Odată ce se vor aşeza lucrurile, triburile vor înţelege că regimurile (lui al-Assad şi al-Maliki) le-au marginalizat şi-şi vor veni în fire", ne-a spus un mediator oficial al ISIS. „Sunt de-ai noştri, dar trebuie să ştie să nu pot face lucrurile de capul lor. Trebuie să înţeleagă că noi suntem singurii care-i pot ajuta şi proteja".

Strategia tribală a ISIS are limitele sale, cea mai importantă dintre ele fiind aceea că este privit în continuare drept o forţă de guvernare temporară, cu care te aliezi din interes sau pentru că te obligă crunta necesitate. Triburile acceptă situaţia temporară, considerând-o cea mai bună dintre lumile posibile, dar şi pentru că nu vor ca regiunile lor să se transforme în câmpuri de luptă. Dar nu sprijină ideologic ISIS şi nici nu i se alătură *in corpore*, deoarece ei socotesc că stăpânirea lui nu va domni pentru totdeauna. Triburile mai mici se alătură ISIS, atrase mai mult de puterea politică decât de simpatia faţă de takfirism sau califat.

Capitolul 14 *Al-Dawla*

Celulele adormite ale „Statului" Islamic

Abu Adnan a sosit devreme la întâlnirea cu noi, într-un hotel de cinci stele din Sanliurfa, cunoscut şi ca Urfa, oraş situat în sudul Turciei, în apropierea graniţei cu Siria. Abu Adnan se apropia de patruzeci de ani şi ne-a fost recomandat ca bun cunoscător al mecanismelor interioare ale ISIS. S-a prezentat drept doctor, spunând că a lucrat în spitalele improvizate din teritoriile controlate de ISIS. A părut, iniţial, curios să afle ce credeam despre „statul" în care îşi desfăşura el serviciile medicale, dar şi evaluarea

noastră a opiniilor despre ISIS în Orientul Mijlociu şi pe plan internaţional. Ne-a ascultat cu atenţie, cum a făcut-o şi însoţitorul său mai tânăr, care stătea lângă el.

Apoi Abu Adnan ne-a mărturisit că nu era doar doctor, ci şi *amtti*, agent de informaţii al ISIS. A refuzat să răspundă întrebărilor referitoare la slujba lui şi s-a eschivat de la celelalte, însă ne-a explicat cu mândrie că erau zeci de oameni ca el care lucrau pentru ISIS din exteriorul Siriei, mulţi în ţările învecinate. „Un credincios nu e muşcat de două ori din aceeaşi gaură”, a spus Abu Adnan, referindu-se la o vorbă atribuită profetului Mohamed1, mai mult sau mai puţin echivalentul islamic al lui „Dacă m-ai păcălit o dată, să-ţi fie ruşine, dacă m-ai păcălit şi a doua oară, să-mi fie ruşine”.

„Nu ne putem permite să aşteptăm ca ceilalţi să ne spioneze”, a spus el. „Informaţia este fundamentul şi piatra de temelie a tuturor lucrurilor. Trebuie să ştim dacă se plănuiesc în afara graniţelor activităţi care ne-ar putea afecta în viitor. Trebuie să avem oameni în afara teritoriilor pe care le controlăm. Trebuie să facem toate acestea fără a compromite Statul, este important aşadar să avem oameni de bază, eficienţi şi de încredere care să se ocupe de asta”.

Amniyat sau unităţile de securitate fac parte din organele vitale ale informaţiilor şi contrainformaţiilor ISIS, puse pe picioare cu ajutorul neprecupeţit al foştilor ofiţeri din Mukhabaratul irakian, acum conducători ai organizaţiei. Amniyat este condus de Abu Ali al-Anbari, fost ofiţer de spionaj în regimul Saddam. Pe teritoriile ISIS se ştie că aceste unităţi fac raiduri pentru arestarea indivizilor căutaţi şi pentru a strânge probe în cazurile legate de securitate. Chiar şi într-o structură locală ISIS, acesta trebuie să acţioneze separat de alte sectoare, cum ar fi autoritatea clericală, armata şi *khidmat al-muslimeen* (Serviciile musulmane).

Un alt membru ISIS, Abu Moawiya al-Sharii, *sharii* (cleric) în cadrul organizaţiei, a confirmat zidurile de separaţie dintre şi printre afiliaţii locali ai ISIS. „Fiecare e

specializat într-o anumită direcţie”, spune Abu Moawiya. „Nu ştiu ce fac sau ce ştiu comandanţii militari, şi ei nu ştiu ce ştie un *amm*”.

Această separare a puterilor sprijină pretenţia de statalitate a ISIS, amintind de zidurile despărţitoare dintre birocraţi şi diversele departamente din interiorul oricărui guvern. Însă îl şi păzeşte de infiltrare şi spionaj, idee fixă a cadrelor superioare ale ISIS, relicvă, fără îndoială, a originilor sale baasiste. Chiar dacă ISIS tinde să fie mai flexibil în privinţa modului în care recrutează şi acceptă noi membri decât al-Nusra, a înfiinţat un aparat intern de securitate complex şi multistratificat, pentru a despărţi conducerea de bază de ofiţerii provinciali şi viceversa. „Inamicii noştri sunt deştepţi şi hotărâţi”, spunea Abu Adnan. „Ce putem face e să ne asigurăm că organismul statului este puternic, în aşa fel încât să se vindece indiferent cât de mult l-ar epuiza aceştia. Aşadar, chiar dacă ne vor distruge o regiune, poţi fi sigur că încă suntem acolo. Nu trebuie să fim expuşi, la vedere”. În hotelul din Sanliurfa, Abu Adnan nu arăta defel că ar aparţine organizaţiei de takfiri care opera la doar câţiva kilometri mai la sud, cunoscută pentru militanţii ei bărboşi şi îmbrăcaţi în negru. Era proaspăt bărbierit şi îmbrăcat în haine europene – semănând mai mult cu Mohamed Atta2 decât cu Abu Bakr al-Baghdadi. Cu toate acestea, pe parcursul interviului a căutat printre fotografiile din telefonul său mobil, arătându-ne unele în care poza alături de lideri ISIS în Raqqa, în Hasaka şi în Alep. Ne-a spus că, în funcţie de rangul lor, ofiţerii de securitate trebuiau să capete o largă paletă de deprinderi, de la antrenamentul militar, la probleme de politică şi de la principii de comunicare, la activităţi clandestine. Abu Adnan spusţinea că ar fi deţinut o reţea de contrabandişti la graniţa turco-siriană, care-i putea ajuta pe potenţialii luptători să intre în Siria, pentru a se alătura ISIS. Operau la lumina zilei, sub ochii autorităţilor turce şi, la fel ca Abu Adnan, n-ar fi ieşit în evidenţă în niciun oraş occidental.

„ISIS se mişcă incredibil de repede”, spune Chris Harmer, analist la Institutul pentru Studiul Războiului, încercând să ne explice cum poate această armată a terorii nu doar să mobilizeze forţe, dar să şi apară în locuri unde nu a mai fost până atunci o prezenţă vizibilă. „Au celule adormite îngropate, încorporate în diferite regiuni, iar acestea încep brusc să ucidă oameni. Am văzut asta în Moşul, în iunie. Cu siguranţă au avut o listă cu persoanele pe care trebuiau să le ucidă în primele şaptezeci şi două de ore de la cucerirea oraşului”.

Mayser Hussain, un paramedic din Sahl al-Ghab, Hama, povestea cum i-a păcălit ISIS pe membbrii FSA din regiune. „Avem un grup de 580 de luptători din Sahl al-Ghab şi muntele Shahshabu; mulţi dintre ei şi-au declarat în secret supunerea faţă de ISIS, ca o celulă adormită. Sunt gata de luptă. Nu au recunoscut public acest lucru, pentru că în regiunea noastră sunt dominante brigăzile Suquor al-Ghab. Suquor al-Ghab au aproximativ 4.000 de luptători, deci nu li s-ar putea împotrivi”. Hussain spunea că grupului care i-a jurat credinţă ISIS i se spunea la început al-Farouq; acum este cunoscut ca Jabhat Sham. „Lucram cu ei când erau al-Farouq. Ulterior m-au întrebat dacă nu vreau să mă alătur loc ca paramedic. Mi-au spus asta pentru că îi apăram în public şi Online, pentru că-mi lăsasem barbă şi-mi tundeam mustaţa… «Suntem gata, ne pregătim să preluăm controlul întregii regiuni.»”.

ISIS, spune Hussain, are experienţă în recrutarea cadrelor FSA şi le dă celor mai importanţi rebeli stimulente generoase, pentru a-i convinge să dezerteze. O politică recentă este ca oricine a luptat pentru FSA, Ahrar al-Sham sau al-Nusra împotriva ISIS şi părăseşte aceste grupuri pentru a se alătura armatei lui al-Baghdadi să fie promovat în ierarhia acesteia. Abu Bilal, trezorierul FSA a cărui casă a fost incendiată de ISIS, ne-a spus povestea lui Obeida al-Hindawi, fost luptător FSA, care a lucrat în secret pentru ISIS trei sau chiar şase luni înainte de a-şi declara afilierea. În tot acest timp, al-Hindawi a primit

fonduri prin intermediul unor canale locale, toate legate de sponsori externi ai FSA. Lua regulat legătura cu un emir tunisian în oraşul al-Muhassan, din sudul Siriei, de unde era familia mamei sale şi de unde, după cum am văzut într-un capitol anterior, ISIS i-a recrutat pe membrii triburilor.

„În timp ce el se supunea Statului Islamic în secret, Obeida s-a împotrivit planului nostru de a ne alătura luptei împotriva

ISIS şi a spus că ar trebui să ne distanţăm de aceasta. A recrutat de unul singur oameni din FSA şi şi-a convins foştii colegi să i se alăture. Doi dintre fraţii săi care conduceau brigada în oraş au fost ucişi. Atunci a devenit el însuşi comandantul brigadei. Dintr-odată a pus capăt luptelor, declarând că nu mai are bani şi că maşinile lui nu mai funcţionau. Era o şmecherie patentă; în momentul acela, era deja omul ISIS”.

Singurul grup care cunoştea adevărata afiliere a lui al-Hindawi era al-Nusra, despre care Abu Bilal spunea că aveau în acea zonă o reţea de informaţii mai bună decât toate celelalte. „Nusra a luat cu asalt casa lui Obeida în aprilie sau mai. Toţi s-au întrebat de ce. El a fugit în Raqqa. Şi-a anunţat supunerea faţă de ISIS când s-a întors din Raqqa, la al-Muhassan, chiar când ISIS cucerea Busaira, un oraş din Deir Ezzor, în iunie, cu două zile înainte de a pătrunde în fieful grupării al-Nusra din oraşul Shuhail. A ridicat steagul ISIS, a construit un punct de control şi a activat toate celulele adormite”. Al-Hindawi a fost implicat mai târziu în executarea membrilor tribului Shiatat, din localităţile învecinate.

Zakaria Zakaria, jurnalist din Hasaka, spunea că modul în care ISIS şi-a infiltrat oamenii în al-Nusra a fost la fel de impresionant. Când mulţi dintre jihadiştii al-Nusra din Hasaka au vrut să dezerteze şi să adere la ISIS, la începutul lui 2012, gruparea le-a răspuns să aibă răbdare. „Când ISIS a făcut public acest fapt, deja jumătate dintre membrii al-Nusra erau ai lor, iar ceilalţi fie fugiseră în Turcia, fie au aderat şi ei ulterior”.

Preluarea FSA

La doar 40 de kilometri nord de Alep, localitatea al-Bab fusese cucerită de FSA în vara precedentă şi servea ca bază de retragere pentru batalioanele care asediau Alepul, grupate progresiv.

Unul dintre autori l-a întâlnit pe Barry Abdul Lattif în timp ce transmitea ştiri din al-Bab şi din sediul Bab al-Hadid din Alep, către sfârşitul lunii iulie 2012, în mijlocul Ramadanului. Latiff, care fusese unul dintre primii activişti media prorevoluţie, îşi câştigase printre corespondenţii străini reputaţia de tip carismatic, dar înfricoşător de dependent de adrenalină. Îi plăcea să urmărească avioanele de luptă Suhoi şi elicopterele de atac ale regimului la fel de mult pe cât îi plăcea să-i ducă pe sclifosiţii jurnalişti occidentali (ca noi) în cele mai periculoase zone de război din Siria. Cu o zi înaintea vizitei noastre suferise o mică rană de şrapnel, după cum ni s-a spus, rezultatul gloanţelor ricoşate ale lunetiştilor pe frontul din Salaheddine, care era pe atunci extrem de disputatul Stalingrad din Alep, un oraş pustiit de atacurile aeriene şi de focurile neîncetate ale artileriei. Apărarea oraşului de trupele FSA a fost finanţată în mare măsură de negustorii locali, nu de donatori externi, şi, probabil pentru că erau plătiţi de comunitatea pe care o apărau, nu au existat semnele de corupţie şi venalitate care vor caracteriza tabăra rebelilor mai târziu, după ce-şi vor mări efectivele. Luptătorii staţionaţi în cazărmile din centrul oraşului ale Brigăzii al-Khatib (una dintre multele unităţi numite astfel în onoarea lui Hamza al-Khatib, un băiat de treisprezece ani ucis de trupele lui al-Assad în 2011) ne făceau semnul victoriei sau insistau să pozeze pentru fotografii.

Dar cea care părea mai plină de iniţiativă era societatea civilă din al-Bab. Regimul lui Assad distrusese toate spitalele civile din al-Bab, astfel că, pentru a-i îngriji pe răniţi, voluntarii locali şi medicii profesionişti improvizaseră un spital de campanie la subsolul unei

moschei. Ţineau o evidenţă meticuloasă a celor trataţi, printre care, spuneau ei, se aflau civili, luptători FSA dar, de asemenea, şi soldaţi ai trupelor lui al-Assad şi chiar câţiva *shabiha*. Noaptea, străzile acestui pastoral cătun levantin se transformau în extatice scene de protest şi de acţiune cetăţenească. Pentru că guvernul întrerupsese accesul la toate utilităţile după ce al-Bab căzuse în mâinile opoziţiei, oamenii trebuiau să aibă grijă de ei înşişi. Astfel că luptătorii FSA îşi aşezau puştile Kalaşnikov jos, puneau mâna pe mături şi saci de gunoi şi li se alăturau voluntarilor cu mănuşi albe, care străbăteau oraşul pe motocicletele lor semănând cu nişte mari uscătoare de păr.

„Unde sunt teroriştii de aici?” întreba Lattif în vara aceea, ironizând propaganda regimului, care spunea că fiecare om care i se împotrivea făcea parte din al-Qaida.

Teroriştii au sosit însă un an mai târziu.

Lattif, care locuieşte acum în Turcia şi lucrează pentru RM-Team, o organizaţie siriană de cercetare şi ajutor umanitar, ne-a povestit cum a ajuns ISIS în al-Bab şi cum a preluat, în cele din urmă, controlul întregului oraş. „După ce au anunţat constituirea «statului» lor şi după ce au dezertat din al-Qaida, au început să aresteze activiştii din zonele eliberate. Prima dată când i-am văzut – era august 2013 – au venit în al-Bab şi au capturat câteva batalioane FSA rele”.

De ce erau „rele” batalioanele acelea? „Erau hoţi. Răpiseră nişte civili şi cereau bani în schimbul eliberării lor”, ne-a spus Lattif. „Aşa că Daesh a arestat batalioanele. În primele zile, civililor le-a plăcut de Daesh, nu ştiau că avea proiecte şi planuri ascunse pentru al-Bab”.

Regimul nu a încetat nicio clipă să bombardeze al-Bab. Conform lui Lattif, au lovit o şcoală aflată în apropierea unui spital care fusese renovat doar atât cât să funcţioneze. Doisprezece medici, spunea Lattif, au fost ucişi în acel atac. Considerând că prezenţa takfirilor nu făcea decât să atragă pedeapsa colectivă asupra întregului oraş, oamenii au început să protesteze împotriva ISIS”. A

durat trei sau patru zile. După aceea, câteva brigăzi FSA au negociat cu Daesh să părăsească oraşul.

Aşa că trupele Daesh s-au retras în zona agricolă din jurul localităţii. Dar au rămas acolo, chiar lângă oraş, suflându-i în ceafă. Şi zi după zi mai prindeau câţiva oameni, tot mai mulţi luptători din batalioanele rele FSA. Nu-i vânau încă pe activişti, doar îi ameninţau. Pe mine, în special. Aproape toată lumea din oraş mă întreba zilnic pe Facebook dacă sunt încă liber. Mă avertizau că mă aflam în pericol, că Daesh mă vâna".

Abia după preluarea aproape integrală a controlului în Raqqa, spune Lattif, ISIS a revenit în forţă în al-Bab, asediind oraşul. Au început luptele cu batalioanele FSA, dar şi cu luptătorii Ahrar al-Sham şi al-Nusra. „Pe atunci, în al-Bab nu erau prea mulţi oameni din aceste două grupări", spunea Lattif. FSA era încă forţa cea mai însemnată a insurgenţei, cu aproximativ 1.500 de luptători în al-Bab (mulţi aduşi din zonele învecinate, cum ar fi Minbij şi Alep), urmată la depărtare de Ahrar al-Sham şi, la urmă, de al-Nusra.

Pentru a determina al-Bab să se predea, ISIS a recurs la tehnica favorită a regimului: înfometarea. Au furat faina din silozurile de lângă oraş, iar trupelor FSA li s-a cerut să oprească jaful, pentru ca populaţia, şi aşa suferindă, să nu rămână fără pâine. ISIS a atacat sediul central din al-Bab, în care se afla Liwa al-Tawhid3, cea mai mare brigadă din Alep, omorând 21 de oameni, spunea Lattif. Apoi „regimul a bombardat oraşul cu elicopterele. Au vizat numai civilii din centrul oraşului. Astfel că Daesh a profitat de situaţie şi a intrat în oraş. S-a folosit de ocazia creată de regim".

Al-Assad, insista Lattif, era foarte priceput. „Dorea să le dea impresia civililor că Daesh şi regimul sunt una. Ţelul său era să pornească un război civil cu FSA".

Până în ianuarie 2014 – luna declanşării anemicei mişcări *sahwa* siriene – ISIS a amplasat lunetişti în punctele strategice din al-Bab. Lattif spune: „Mă aflam în biroul de presă din al-Bab când

Daesh a preluat controlul asupra unui sfert din oraş, în partea de sud. Dintr-odată s-a aşternut tăcerea. Nu se mai auzea nimic. Toate luptele se opriseră. Am închis biroul şi ne-am întors la casele noastre. Pe la 11: 00 am ieşit să arunc o privire, să văd ce se mai întâmpla. I-am văzut pe cei din Liwa al-Tawhid plecând. Nu mai rămăseseră luptători înarmaţi în al-Bab. Nu ştiu unde plecaseră". Ahrar al-Sham, susţinea el, şi-a menţinut prezenţa la marginea oraşului, dar nu şi pe străzile acestuia. „Am stat cu ei până dimineaţa. Era vineri noaptea. Am văzut mulţi luptători Ahrar al-Sham cu maşini echipate cu mitraliere de asalt intrând în oraş pe la ora patru dimineaţa. Apoi, o oră şi jumătate mai târziu, trei camioane, toate pline cu muniţie şi rachete, toate aparţinând Ahrar al-Sham, au ieşit din al-Bab. În ele se afla un emir al Ahrar al-Sham, care a venit la noi şi le-a cerut luptătorilor cu care eram să plece din acel punct de control pentru că, ni s-a spus, era ultimul care mai rămăsese în oraş. Toţi plecaseră către Alep, ne-a mai zis".

În dimineaţa aceea, ISIS a preluat controlul în al-Bab.

Casa conspirativă în care a stat unul dintre autori aparţinea unui luptător rebel pe care-l chema Abu Ali, prieten bun al lui Lattif. „Şi-a lăsat soţia şi copiii cu familia mea. ISIS i-a ocupat casa. Familia lui Abu Ah a rămas încă patru, poate cinci luni. Acum sunt cu el în Alep". Familia lui Lattii se află încă în al-Bab.

Când ISIS conduce

La început, spune Lattif, ISIS i-a tratat pe civili „cu blândeţe", chiar asumându-şi unele îndatoriri administrative care fuseseră efectuate până atunci de voluntari sau de FSA. Au reparat drumurile stricate, au plantat flori, au cultivat grădinile şi au făcut curat în şcoli. Dar nu după multă vreme, adaugă Lattif, ISIS a instituit şaria, forţându-le pe femei să poarte ceea ce el numeşte „hainele Daesh" – *niquab*, adică voalul care acoperă complet capul şi chipul. De acum nicio femeie nu-şi mai putea părăsi locuinţa fără a fi însoţită de un bărbat. Nu

mai aveau voie să fumeze ţigări, şi nici *shisha* (hooka). Totul devenise insuportabil pentru civili. ISIS îi forţau pe aceştia din urmă să meargă la mochee să se roage, să-şi închidă dughenele. Nimeni nu avea voie să se plimbe pe stradă în timpul rugăciunilor. Au răpit pe aproape toată lumea care lucra în centrele de ajutorare. Cu aproximativ o lună în urmă (noiembrie 2014) au închis şi şcoala. Acum, dacă voiai să înveţi, trebuia să mergi la şcoala Daesh de la moschee". De asemenea, tortura era la ordinea zilei. ISIS arestase membri FSA, pe care-i acuza că erau agenţi ai serviciilor străine de informaţii. De asemenea, sentinţele pronunţate în cazul diverselor crime stabilite de ISIS erau executate public, în piaţa oraşului al-Bab. Erau pedepse care porneau de la tăierea unor membre, până la decapitări, în funcţie de gradul de vinovăţie. „Tăiau capete şi mâini în piaţă. Vă mai amintiţi locul acela în care se fuma narghilea?" Lattii se referea la o populară cafenea din centrul oraşului al-Bab, în care-şi formase, în 2012, viziunea despre o Sirie liberă şi democratică. „Decapitările au loc chiar în faţa ei. Barul cu narghilele l-au închis, firește".

În primele luni după ce ISIS a preluat controlul în al-Bab, regimul s-a abţinut să bombardeze oraşul. Apoi, în noiembrie 2014, aviaţia militară siriană a început din nou atacurile, aruncând bombe-butoi4 – IED zburătoare, ce s-au dovedit a fi unele dintre cele mai mortale arme folosite de regim – care au ucis 62 de civili dintr-o singură lovitură. Conform lui Lattif, aviaţia siriană a aruncat o bombă pe strada centrală din al-Bab, la mare depărtare de orice ţintă ISIS.

Acest lucru s-a petrecut după ofensiva estică a ISIS împotriva unor unităţi militare ale regimului, cum ar fi baza aeriană

Tabqa din Deir Ezzor, cazarma Diviziei 17 din Raqqa şi cazarma Regimentului 121 din Hasaka – o intensificare remarcabilă a misiunilor antiregim ale grupului, care au urmat imediat după incursiunile-fulger din centrul şi

nordul Irakului. „Regimul dorea ca al-Bab să rămână sub controlul Daesh”, spunea Lattif. „Soldaţii lui Assad se aflau la aproximativ 15 kilometri vest de al-Bab, dar nu au încercat defel să recucerească oraşul. Acum, de fiecare dată când regimul îşi trimite trupele împotriva zonelor din nordul Alepului, ISIS atacă, la rândul lor, unele obiective din nord. Atât regimul, cât şi ISIS atacă FSA în acelaşi timp, dar separat. Regimul vede multe beneficii în faptul că ISIS controlează al-Bab şi Raqqa – fără ISIS, forţele aliate nu ar ataca Siria. Regimul şi-a pierdut autoritatea la începutul revoluţiei. Pentru a o recăpăta, are nevoie de terorişti în Siria. Sunt multe voci în Occident care spun că al-Assad este singura forţă care li se opune teroriştilor din Orientul Mijlociu. Acum principalii jucători din Siria sunt teroriştii, Daesh, Jabhat al-Nusra şi regimul”.

ISIS vs. Assad

Povestea lui Lattif este similară nu doar versiunii pe care opoziţia siriană o susţine de ani de zile – anume că al-Assad şi ISIS sunt, pe ascuns, cel puţin aliaţi în războiul comun împotriva FSA şi a rebelilor islamişti –, ci şi punctului de vedere exprimat mai târziu de loialiştii regimului. Pentru a jefui Tabqa, Divizia 17 şi Regimentul 121, ISIS s-a sprijinit pe armamentul furat din bazele cucerite ale Forţelor de Securitate Irakiene din Ninive şi Anbar. Cum am văzut, înainte de iunie 2014, când Moşul a fost cucerit de ISIS, trupele lui al-Assad s-au abţinut să lupte cu tafkirii în Siria, deşi propaganda regimului susţinea că singurul împotriva căruia lupta era ISIS. Cu toate acestea, după căderea Mosulului, regimul şi-a dat seama că avea o nouă posibilitate de a se asocia cu Occidentul în calitate de agent al antiterorismului. Astfel că avioanele siriene au început să bombardeze zeci de ţinte ISIS din Raqqa, sau se prefăceau c-o fac. „Nu au bombardat cartierul general ISIS până în iunie, şi chiar şi atunci au făcut-o doar după ce a fost evacuat”, le-a spus Masrour Barzani, ofiţer de informaţii kurd-irakian, jurnaliştilor de la *Guardian*, la sfârşitul lui august 2014.5

„Acum plătim cu toţii preţul”.

După ce au cucerit Divizia 17, ISIS a executat 50 de soldaţi sirieni, pe unii dintre ei prin decapitare, şi apoi au fotografiat capetele retezate în Raqqa, după cum a declarat Râmi Abdel Rahman, de la Observatorul Sirian pentru Drepturile Omului cu sediul în Londra, pentru Agenţia France Presse: „Este o cotitură clară în strategia ISIS.6 A depăşit faza în care-şi consolidează controlul total în zonele cucerite. Acum se extinde. Pentru ISIS, lupta cu regimul nu are ca miză înlăturarea lui Assad. Miza este extinderea propriului control”.

Asta a fost mult prea mult pentru numeroşi susţinători ai lui Assad. Până în vara lui 2014, după ce au văzut cât de puţină rezistenţă întâmpină ISIS în ofensiva sa estică, mulţi activişti proguvernamentali au început să-şi denunţe propria tabără, într-o înregistrare video postată pe internet, ei acuzau făţiş regimul de trădare în cazul bazei aeriene de la Tabqa şi-şi susţineau criticile citând o declaraţie făcută cândva de Hafez al-Assad: „Nu vreau să tăceţi când e vorba despre o greşeală”. Filmul îi arată pe ofiţerii sirieni vorbind încrezători despre lupta lor împotriva ISIS, în vreme ce un narator explică faptul că fuseseră făcuţi să creadă că elicopterele care cărau cincizeci de tone de muniţie şi provizii urmau să sosească. În cele din urmă, singurul elicopter care sosise nu ducea nimic la Tabqa, dar plecase luând ceva de acolo: mai precis pe şeful bazei aeriene, Adel Issa, alături de trei dintre generalii săi. Optsprezece ore mai târziu, baza era luată cu asalt de militanţii ISIS. Înregistrarea îl acuză de asemenea pe ministrul informaţiilor din Siria, Omran al-Zoubi, că a muşamalizat această trădare şi a minţit în legătură cu finalul ei sângeros. Este citat chiar verişorul lui Assad, Douraid al-Assad, care ar fi spus: „Cer concedierea ministrului Apărării, a şefului Statului Major, a şefului aviaţiei militare, a ministrului informării şi a tuturor celor vinovaţi de pierderea bazei militare de la Tabqa şi de consecinţele acestui fapt”. 7 Filmul se încheie cu declaraţii

ca: „Din gloanţele noastre – nouă sunt îndreptate către trădători, şi unul către inamic”.

Elia Samaan, un oficial sirian din cadrul Ministerului Reconcilierii, a deschis o anchetă publică în legătură cu absenţa aviaţiei siriene în războiul împotriva ISIS, din iunie 2014, după ce oamenii lui al-Baghdadi se reîntorseseră în Siria din Irak, cu energii proaspete şi cu multă tehnică de luptă rechiziţionată. Deşi a minimalizat afirmaţia că regimul era complice sau cooperase cu ISIS, Samaan a admis în discuţia cu Anne Barnard, de la *New York Times*, că lupta cu grupul terorist nu a fost „prima prioritate” pentru Damasc. În schimb, al-Assad a fost extrem de „fericit să vadă trupele ISIS ucigând” luptători din FSA şi Frontul Islamic, şi nu soldaţi ai regimului. Când aviaţia militară siriană şi-a intensificat în fine campania aeriană împotriva ISIS, aceasta a sfârşit prin a ucide, după cum depune mărturie Lattif, mai mulţi inocenţi decât militanţi.8 Khaled, luptător ISIS, i-a spus lui Barnard: „Multe dintre loviturile aeriene au avut ca ţintă civili, şi nu sediile ISIS. Slavă Domnului!”

Minbij

S-ar putea ca ISIS să fi prosperat graţie, în parte, neglijenţei criminale a regimului Assad, dar a beneficiat şi de lupta înţeleaptă împotriva a ceea ce Lattif numea „batalioanele rele FSA”.

Ayman al-Zawahiri i-a dat sfaturi lui al-Zarqawi, în primii ani ai AQI, nu doar în legătură cu nebunia de a măcelări şiiţii din Irak, dar şi despre necesitatea unei guvernări efective islamice în zonele conduse de al-Qaida în Irak. „Este imperativ ca, alături de forţă, musulmanii să ajungă la pace şi să împărţiţi cu ei guvernarea”, îi scria al-Zawahiri comandantului său de pe front, în 2005.9 El susţinea ceva asemănător cu adoptarea fără ezitare a unui jihadism *soft power*. Chiar dacă a ignorat în mod evident poveţele lui al-Zarqawi în legătură cu şiiţii, ISIS a ţinut cont, mai mult sau mai puţin, de sfatul lui de a crea stimulente populare pentru o guvernare islamică. Minbij

este un exemplu în acest sens.

Oraş de aproximativ 200.000 de locuitori, situat strategic între Alep, Raqqa şi frontiera turcă, Minbij a fost abandonat de trupele regimului sirian în noiembrie 2012, după care rezidenţii au pus pe picioare o administraţie municipală pentru a se autoguverna. De îndată, oraşul a devenit un simbol important, dar temporar al Revoluţiei Siriene, care dovedea că statul post-Assad nu trebuia să fie neapărat un coşmar hobbesian10. Această idilă a durat aproximativ un an.

Acuzaţiile că grupările naţionaliste sau seculare se comportau ca nişte adunături de briganzi sau de gangsteri erau răspândite în toată Siria, făcând deseori ca facţiuni islamiste mult mai radicale, inclusiv al-Nusra, să pară modele de disciplină şi cumsecădenie în comparaţie cu ele. Consolidat cu aproape întreg contingentul de luptători străini din al-Nusra, ISIS şi-a întemeiat o bază în interiorul oraşului, în aprilie 2013, acţionând umăr la umăr cu alte formaţiuni armate şi continuând să facă oficiile de mică, dar de temut jandarmerie formată din 50 de oameni.

ISIS şi-a folosit baza pentru a ajunge la sufletul oamenilor, invitându-i la *madhafa* (locul lor de întâlnire) pentru a socializa, loc în care puteau, de asemenea, afla amănunte legate de măreţul proiect islamic pe care-l avea al-Baghdadi pentru această regiune. ISIS a mediat dispute şi a dat curs plângerilor localnicilor, acţionând ca *mukhatar*-ii11 *defecto* ai unui oraş lipsit de orice formă de autoritate statală. Astfel, ISIS a devenit, pe nesimţite, tot mai prezent în Minbij. Casele închiriate erau folosite ca depozite secrete pentru arme şi muniţie, făcând ca adevărata extindere a prezenţei jihadiste să poată fi estimată public. De asemenea, politica lor de arbitraj a devenit mai puţin transparentă şi mai severă. ISIS a arestat luptători FSA fără să recurgă la comisiile de aplicare a şariei stabilite de rebeli; i-a intimidat pe activiştii seculari, ajungând să controleze toate resursele care-i picau în mână, pentru a testa şi a cumpăra restul

populaţiei prin distribuirea serviciilor sociale. Şi-a ţinut luptătorii departe de liniile frontului, încheind în schimb înţelegeri tactice cu FSA şi alte grupări islamiste: în schimbul atentatorilor sinucigaşi, care puteau fi folosiţi să detoneze VOIED (maşini cu explozibili) la punctele de control ale regimului sau să arunce în aer clădiri militare, dacă erau înzestraţi cu un surplus de tehnologie, rebelii care luptau împotriva trupelor lui al-Assad îşi împărţeau prada de război cu ISIS. Până în septembrie 2012, cruzimea ISIS şi strădaniile pe care le-a depus pentru a prelua de unul singur controlul oraşului au dat în foc şi au declanşat confruntarea deschisă cu grupările rivale.

Le-a declarat război kurzilor din Minbij, promiţând să „cureţe" regiunea de Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), a cărui ramură siriană, Partidul Uniunii Democratice (PYD) din Kurdistan, era cea mai puternică facţiune armată a minorităţii kurde din Siria.

În octombrie, forţele rebele din Minbaj au cucerit morile de făină care se aflaseră în mâinile luptătorilor ISIS şi le-au spus jihadiştilor să se abţină să mai treacă peste deciziile consiliilor militare şi peste şaria atunci când soluţionează disputele publice. Când rebelii din Alep şi Idlib i-au declarat război Statului Islamic, în ianuarie 2014, trupele locale din Mânjib au ocupat baza ISIS şi i-au ucis sau capturat pe toţi luptătorii grupării.

Conform spuselor unor locuitori din Minbij, care au stat de vorbă cu autorii, localnicii *simpatizau* cu ISIS şi deplângeau faptul că fusese izgonit. „Oamenii nu vedeau altceva decât lucrurile bune, chiar dacă nu le plăceau ideile lor religioase", spune Shasi al-Hassan, locuitor al oraşului. „De asemenea, ştiau că aceia care luptau împotriva ISIS erau cei mai răi oameni din regiune". Retrăgându-se din Idlib şi din nordul Alepului, ISIS a putut reveni în Mânjib ca să se răzbune. În scurtă vreme, a pus pe picioare un sistem de guvernare bine închegat, impresionându-i pe rezidenţii oraşului şi pe refugiaţii stabiliţi acolo. Oricât ar fi de greu de crezut, dată fiind

grozăvenia atrocităţilor comise de ISIS, sirienii s-au bulucit în număr mare să se alăture grupului jihadist sau să lucreze în slujba acestuia la nivel local. Membrii ISIS aveau diferite roluri: menirea unora era lupta, alţii în schimb se ocupau cu securitatea, alţii administrau serviciile medicale, administrau brutăriile, conduceau tribunalele şaria şi aşa mai departe. În comunitatea locală, diferenţa s-a făcut repede simţită: ISIS le oferea siguranţă şi securitate, metodele sale de justiţie erau rapide şi nimeni nu era scutit de pedeapsă, nici măcar propriii luptători, care se abăteau de la strictul cod moral stabilit. În consecinţă, răpirile, jafurile şi extorcarea de bunuri au dispărut cu totul.

Ayman al-Mit'ib, rezident din Mânjib care, din noiembrie 2013, fusese strămutat din casa lui într-o altă zonă a oraşului, spunea: „Nu există nimic care să-i sprijine faptele, dar nici ceva care să i se opună. Motivele pentru care oamenii susţin Statul

Islamic sunt cinstea şi organizarea, în comparaţie cu corupţia celor mai multe dintre grupările FSA. Unele grupuri FSA i s-au alăturat şi ele".

Istoria despre modul în care s-a dezvoltat ISIS în Mânjib pare să fie valabilă şi pentru alte zone aflate sub controlul său, în special acolo unde facţiunile FSA nu au reuşit să controleze corupţia şi abuzurile la adresa drepturilor omului. Un dezertor din armata siriană, de pildă, a declarat pentru *Guardian*, în noiembrie 2013, că ISIS acţionează ca un virus în Siria, preluând controlul batalioanelor şi al zonelor pe care le invadează. „Ce fac ei este să atace unităţile cele mai slabe, sub pretextul că şeful lor este un bandit sau un tâlhar, luptând de fiecare dată cu un singur adversar", spunea el, adăugând că, odată instalat într-un oraş, ISIS se extinde, preluând localităţile şi comunele care înconjoară centrul urban.12

Într-adevăr, unul dintre primii lideri rebeli executaţi public de ISIS a fost Hassan Jazra din Ghuraba al-Sham. Jazra fusese neguţător de pepeni înainte de revoluţie,

apoi protestatar paşnic împotriva lui al-Assad şi, în cele din urmă, rebel care fura pentru a-şi finanţa activitatea militară. Într-un necrolog pentru Jazra, jurnalistul Orwa Moqdad scria: 13 „Alepul îl cunoaşte pe Hassan Jazra ca hoţ. Cu toate acestea, nu şi-a părăsit postul de pe front vreme de un an şi jumătate, înfruntând atacurile armatei. A fost un fiu al mişcării de protest, forţat de situaţia tot mai precară a ţării să devină comandant militar… fapt devenit tipic în timpul războiului”. ISIS l-a executat alături de şase dintre luptătorii săi, în noiembrie 2013. Execuţia a fost folosită de ISIS ca să-şi susţină punctul de vedere: cei care vor câştiguri personale de pe urma războiului sau care se abat de la calea revoluţionară pură sunt la fel de răi ca regimul. Deşi reputaţia lui Jazra după moarte depinde de persoana căreia îi ceri părerea, pentru ISIS execuţia lui a fost o formă necesară de justiţie. Popularitatea sa a crescut în consecinţă. După aceea, a început să se afirme şi mai mult în zonele deţinute de rebeli.

Guvernarea a fost o strategie câştigătoare pentru ISIS. Modelul propus a atras mulţi amatori să se înroleze în trupele sale, să lucreze pentru el sau cel puţin să nu se opună infiltrării sale în regiunile lor. De vreme ce acest aspect este cheia existenţei şi a capacităţii sale de supravieţuire, este important să înţelegem cum a izbutit gruparea să câştige inimi şi minţi, în ciuda brutalităţii sale patologice.

Când rebelii sirieni au început să controleze arii extinse de-a lungul ţării, anarhia era cumva tolerată de comunităţile locale, considerând-o un preţ necesar pentru înlăturarea regimului. De asemenea, după cum s-a descoperit mai târziu, unele grupuri afiliate la FSA au pus la cale furturi şi tâlhării, susţinând că forţele lui Assad se aflau în spatele acestora. Oricum, odată cu trecerea timpului, fărădelegile s-au înmulţit şi au devenit o sursă importantă de duşmănie în comunităţile locale. Unele facţiuni FSA au preferat să părăsească linia frontului şi să

se ocupe cu activităţi bănoase în zonele pe care le controlau. Scindarea, setea de profit şi incompetenţa lor au început să-i îndepărteze pe oameni.

Către sfârşitul lui 2012, facţiunile independente islamiste au început să câştige teren, dovedindu-se mai eficiente în ceea ce priveşte guvernarea şi capacitatea de luptă, decât miliţiile zdrenţăroase ale FSA.

De-a lungul ţării, islamiştii au început să se înstăpânească pe terenurile deţinute de rebeli. Au organizat comitete de aplicare a şariei, au administrat resursele şi serviciile guvernamentale. În unele zone, al-Nusra a cooperat cu islamiştii pentru a asigura aplicarea mecanismelor tribunalelor şaria. Însă modelul nu s-a dovedit durabil, din mai multe motive.

De vreme ce mulţi dintre insurgenţii islamişti primiseră sprijin financiar de la o largă paletă de sponsori care au cerut să aibă un cuvânt de spus în modul în care le erau cheltuiţi banii, era de aşteptat ca drumurile lor să se despartă. Diferenţele ideologice au contribuit şi ele la incapacitatea de a organiza tribunale şi forţe de securitate eficiente. Islamiştii erau, de asemenea, mult mai adaptaţi la comunităţile locale şi puteau aplica şaria doar prin mediere şi consimţământ public, în special când problema implica altă grupare armată sau o familie puternică. Chiar şi gruparea al-Nusra, care era cu mult mai puternică şi mai disciplinată decât oricare alt grup până la ascensiunea ISIS, a trebuit să-şi retracteze unele decizii peintru a evita ciocnirile cu familiile locale. Al-Nusra, ca şi islamiştii, s-au ferit să-şi aplice deciziile cu forţa, pentru a evita îndepărtarea populaţiei.

Modelul ISIS presupunea asumarea unor mari riscuri. Era coerent şi decis să aplice deciziile luate, deseori riscând să întărâte împotriva sa forţe locale puternice. Chiar şi când devenise clar că ISIS nu avea viitor în Siria, prin februarie 2014, de pildă, şi-a păstrat cu îndârjire modul de a acţiona. Nu va tolera nicio rivalitate şi nu va recunoaşte alte comisii de aplicare a şariei decât pe

ale sale. Pretindea uniformitate cu orice preţ. „Dacă eşti comandant FSA şi ai o rudă civilă, se acceptă medierea”, spunea Hassan al-Salloum, fost comandant rebel din Idlib, rezident acum în Antakya, Turcia, referindu-se la perioada în care ISIS încă mai era un jucător marginal în Siria. „Dar dacă mă plâng de un membru FSA, luptătorii ISIS vor merge şi-l vor aduce la interogatoriu. Ei nu acceptă medierea. Oamenii au început să meargă să li se plângă. Oamenii i-au făcut să intervină. Cineva se duce la ei şi le cere ajutorul. FSA n-ar face asta. ISIS îţi dă ce vrei, apoi tu începi să vorbeşti despre asta.

Dacă-mi lovesc unul dintre soldaţi, el pleacă la ISIS. Ei îi dau arme, salariu, bani de buzunar”.

Odată ce ISIS controlează o zonă, stabileşte un soi de ordine socială şi are toleranţă zero faţă de orice rival sau faţă de afişarea armelor în public. Dezarmează de îndată comunităţile locale, confiscând, în primul rând, armamentul greu. Pentru sirienii care trăiau sub controlul miliţiilor FSA, schimbarea era binevenită. „Poţi conduce de la Alep la Raqqa, apoi în Deir Ezzor şi în Irak, şi nimeni nu te deranjează”, spune un locuitor din Deir Ezzor. „Înainte, ai fi fost oprit la puncte de control improvizate şi trebuia să le dai mită şi să accepţi asta”.

Fărădelegea era chiar şi mai supărătoare pentru cei care lucrau în transporturi sau în comerţ, sau locuiau în zone petrolifere. Se formau grupuri armate pentru a controla câmpurile cu petrol, pentru a impune taxe de trecere, a-i escorta pe vânzătorii de petrol, a face contrabandă sau a acumula bogăţii în toate felurile posibile. Aveau loc în permanenţă schimburi de focuri, oamenii erau ucişi la întâmplare, răpirile şi extorcările de bani erau la ordinea zilei mai peste tot. S-a întâmplat deseori ca o persoană cu rude bine înarmate să ucidă altă persoană, iar familia victimei să nu-şi poată găsi dreptatea decât dacă aveau cunoscuţi într-o miliţie care putea cere să fie aplicată legea prin intermediul unei comisii şaria. Situaţia s-a schimbat la 180 de grade după venirea ISIS.

Oamenii păreau plăcut surprinşi la început, într-atât de mult încât unii chiar îşi exagerau sentimentul de uşurare. „Niciodată în ultimii douăzeci de ani nu ne-am simţit atât de protejaţi”, spune un vârstnic din Deir Ezzor. „Nu mai auzim împuşcături. Nu mai auzim cum cutare l-a omorât pe cutare. Putem călători fără probleme”. Mai târziu, aceiaşi oameni îşi exprimau satisfacţia pentru situaţia curentă, însă erau mai puţin dornici să ridice în slăvi guvernarea ISIS.

Una dintre cele mai citate laude la adresa ISIS în teritoriile ocupate de el este că face ca lucrurile să fie duse la bun sfârşit. Spre deosebire de FSA şi grupările islamiste, ISIS va trimite o patrulă să salte pe cineva, dacă o altă persoană depune plângere împotriva sa. Chiar dacă plângerea în chestiune se referă la fapte care s-au petrecut cu mulţi ani înaintea revoltei împotriva lui al-Assad, ISIS va rezolva situaţia în cazul în care petentul deţine dovezile necesare. Rifaat al-Hassan, din Albu Kamal, ne-a spus povestea unui unchi care pierduse sute de mii de lire siriene cu câţiva ani înainte de revoltă, într-o schemă frauduloasă gândită de un afacerist local. După ce ISIS a preluat controlul asupra oraşului Albu Kamal, escrocul a fost arestat şi forţat să returneze toţi banii pe care îi luase ilegal.

Mai important, legile se aplică şi în cazul membrilor sau comandanţilor ISIS. Acesta din urmă şi-a executat mulţi membri şi comandanţi pentru profituri ilegale şi abuz de putere. În noiembrie 2014, ISIS şi-a executat unul dintre lideri în Deir Ezzor, după ce l-a acuzat de deturnare de fonduri şi tâlhărie. După cum a anunţat grupul, comandantul respectiv îi tâlhărea pe rezidenţi după ce-i acuza de apostazie. Povestiri similare circulă frecvent printre membrii comunităţilor aflate sub controlul ISIS. Imad al-Rawi, din Qaim, oraş situat la frontiera cu Irakul, a declarat supunere către ISIS în august 2014. El spune că zece membri ISIS au fost executaţi pentru că vindeau tutunul confiscat de la contrabandişti. „Când

percheziţionau magazinele care vând tutun, nu ardeau marfa confiscată", spune al-Rawi. „Dacă făceau percheziţie într-o casă, furau şi de-acolo. Statul i-a executat când a descoperit ce făceau. Niciunul dintre membri nu fuma, doar vindeau tutunul".

Folosind asemenea tactici, ISIS s-a impus ca un bun legiuitor şi a câştigat încrederea a doua segmente sociale importante: oamenii dezamăgiţi de revoluţia siriană, care începuseră să-şi amintească de siguranţa şi securitatea de pe vremea regimului şi cei care se îndepărtaseră de FSA şi facţiunile islamiste. Pentru aceste categorii, printre altele, ISIS a jucat un acceptabil rol de tranziţie. „Regimul a făcut greşeli şi le-a repetat", spune Ghassan al-Juma, din Hasaka. „Cei din FSA, la fel, au făcut greşeli şi nimeni nu-i putea opri. Dar când ISIS face greşeli, nu le mai repetă. Mergi şi te plângi. Dacă nimeni nu răspunde la plângerea ta, mergi la şeful făptuitorului şi lucrurile se rezolvă mereu, asta dacă ai dreptate".

În Irak, ISIS a încercat de asemenea să evite greşelile pe care le făcuse cu ani înainte în cazul consiliilor Deşteptării, în parte, strategia sa în zonele pe care le controlează a fost să cucerească sufletele şi minţile oamenilor şi să ajungă la liderii comunităţilor locale. După ce au cucerit Moşului, membrii ISIS au fost scumpi la vedere. Locuitorii oraşului spuneau că în primele săptămâni după ce forţele irakiene de securitate au părăsit localitatea, mulţi dintre luptătorii care bântuiau străzile erau din împrejurimi.

În Moşul şi oriunde aiurea, ISIS le-a permis forţelor locale să-şi continue activităţile, mai ales în zonele unde se simţea relativ în siguranţă sau acolo unde nu prea avea efective. Vizibilitatea redusă a ISIS a ajutat la consolidarea încrederii în noua ordine, în special în oraşele irakiene. În zonele siriene, înainte de a prelua controlul, ISIS a avut mai puţină libertate de a face acest lucru, dată fiind dominaţia grupurilor ostile de rebeli. În schimb, a beneficiat de celulele sale adormite şi de loialiştii din

comunităţi pentru a-şi întări treptat poziţia. Brutalitatea notorie a grupului l-a ajutat să instituie o atmosferă de calm în primele zile, înainte de a începe să intre în contact cu oamenii.

„Oamenii erau terifiaţi de ISIS, din cauza reputaţiei care-l preceda”, spunea al-Rawi din Qaim. „La început, oamenii îi evitau pe membrii Statului Islamic, dar îndată ce au început să-i întâlnească în moschei şi să le vorbească, oamenii au început să se simtă bine în prezenţa lor. Le plăcea dăruirea celor din ISIS şi au început treptat să coopereze cu ei, chiar dacă sufletul lor nu era încă acolo. ISIS intervenea doar atunci când trebuia. Oamenii locului erau mai prezenţi decât ei”.

Acesta este deocamdată cazul particular al zonelor unde ISIS are nevoie de efective. După cucerirea Mosulului, organizaţia a născocit un nou sistem de a le acorda calitatea de membru militarilor în care nu aveau încă încredere. Îi numea *munasir* (suporter) –, spre a-i distinge de *ansar*, un termen jihadist folosit pentru a-i desemna pe membrii locali ai unui grup, cuvânt care se opune lui *mujahirin*, care înseamnă „luptători străini”. Un munasir trebuie să jure supunere faţă de ISIS, neavând însă acces la structura de conducere a acestuia. Aceşti membri de grad doi primesc salarii şi lucrează în mare măsură la nivelurile de jos ale municipalităţii şi poliţiei din zonele lor, sarcini la care ISIS se referă deseori ca *khidmat al-muslimeen*. Această strategie ajută gruparea să se menţină în umbră şi, astfel, să poată evita cu mai mare uşurinţă responsabilităţile. De asemenea, poate potenţa astfel rivalităţile din sânul comunităţii locale, care se luptă pentru a fi implicate în structurile guvernării. ISIS poate face apel la aceste forţe, ele fiind rezerva propriilor trupe aflate pe linia frontului, cum s-a întâmplat la Kobane, conform mărturiilor locuitorilor din Raqqa. În ciuda libertăţilor pe care le îngăduie forţelor locale, ISIS deţine controlul militar, religios şi politic absolut.

Combinaţia de forţă brută şi guvernare eficientă ne

trimite cu gândul la faptul că populaţia locală este prea puţin motivată şi foarte intimidată, pentru a fi capabilă să se ridice împotriva ISIS, în special în absenţa unei alternative viabile şi acceptabile.

Astfel de politici fac mai dificilă cucerirea acestor zone din mâinile ISIS de către forţe externe, din cauza dificultăţii de a umple golul şi de a forma noi alianţe cu comunităţile locale.

Oriunde şi niciunde y în timp ce se străduieşte să aibă o vizibilitate minimă ca forţă militară, ISIS se ţine cât se poate de departe de microadministrarea unui oraş. Luptătorii locali şi rudele acestora conduc deseori afacerile de zi cu zi ale administraţiei. De obicei, când cucereşte un nou oraş, prima instituţie pe care o întemeiază ISIS este aşa-numita Piaţă Hudud, unde se pun în practică pedepsele tribunalului şaria, cum ar fi crucificările, decapitările, biciuirile sau tăierile de mâini. (Aceasta este zona la care se referea Barry Abdul Lattif, numind-o piaţa oraşului, vizavi de ruinele cafenelei *hookah*.) Activitatea poliţiei şaria, cunoscută sub numele de *hisbah*, nu se restrânge la aplicarea legii, ci se ocupă, de asemenea, cu reglementarea pieţelor, aceste forţe poliţieneşti fiind mult mai active în centrele urbane. ISIS împarte regiunile în *wilāyat* (provincii, existând aproximativ şaisprezece în Irak şi Siria) şi mai micile *qawati* (districte). ISIS desemnează pentru fiecare district câte un comandant militar, unul sau mai mulţi comandanţi de securitate şi un emir general. Cu toţii sunt subordonaţi unui *wali* (guvernator).14

Liderii de vârf nu locuiesc în provincia pe care o guvernează. De exemplu, guvernatorii din Minbij, al-Bab şi ai unor părţi din Deir Ezzor, numite de ISIS Wilāyat al-Khair (de la oraşul Deir Ezzor şi până la Albu Kamal) locuiau, în principiu, în Raqqa sau în Shaddadi, în Hasaka. Guvernatorul din Wilāyat al-Furat (Albu Kamal şi Qaim) locuieşte în Irak şi călătoreşte rareori în Siria. Acelaşi lucru este valabil şi pentru guvernatorii provinciilor

irakiene.

© Getty Images

Luptători irakieni pozează ținând un steag al ISIS, în orașul Al-Alam din Irak, pe 17 martie 2015, după ce au recucerit orașul din mâinile ISIS.

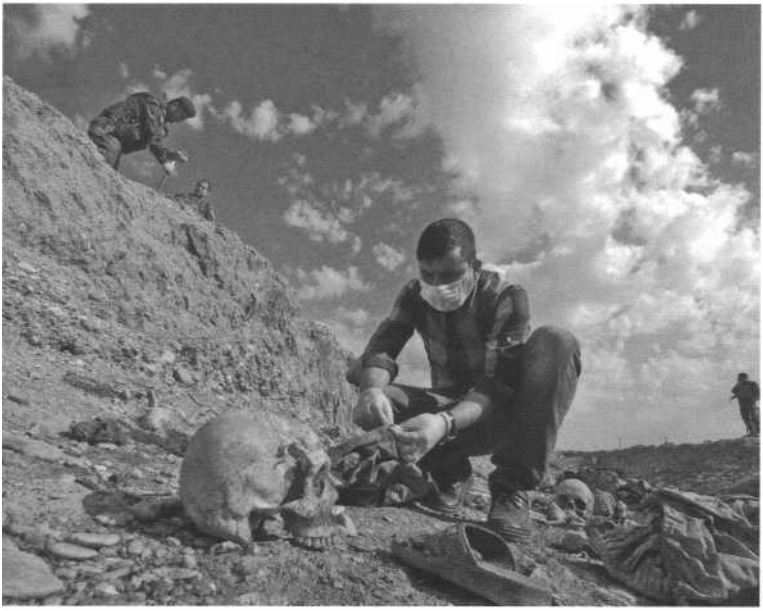

© Getty Images

Un expert irakian analizează, pe 3 februarie 2015, rămășițele unor membri ai minorității Yazidi, omorâți de trupe ale ISIS.

© Getty Images

Imagine a lui al-Baghdadi prelevată dintr-un film dat publicității
de Al-Furqan Media, pe 5 iulie 2014.

© Getty Images

Luptători kurzi din Peshmerga țin un steag al ISIS în apropierea orașului Kirkuk din Irak, pe 9 martie 2015, după ce au capturat zona din mâinile jihadiștilor ISIS.

© Getty Images

Cadavre mutilate în cartierul general al ISIS din Alep, Siria. Se pare că oamenii au fost executați de un grup controlat de al-Qaida, pe 8 ianuarie 2014.

© Getty Images

Saddam Hussein, fost președinte al Irakului, face exerciții cu un lansator de rachete, pe 13 august 2001.

© Getty Images

În această imagine preluată dintr-un film difuzat de Departamentul de Apărare al SUA pe 4 mai 2006, al-Zarqawi apare ținând o mitralieră pe care forțele armate americane susțin că au găsit-o ulterior.

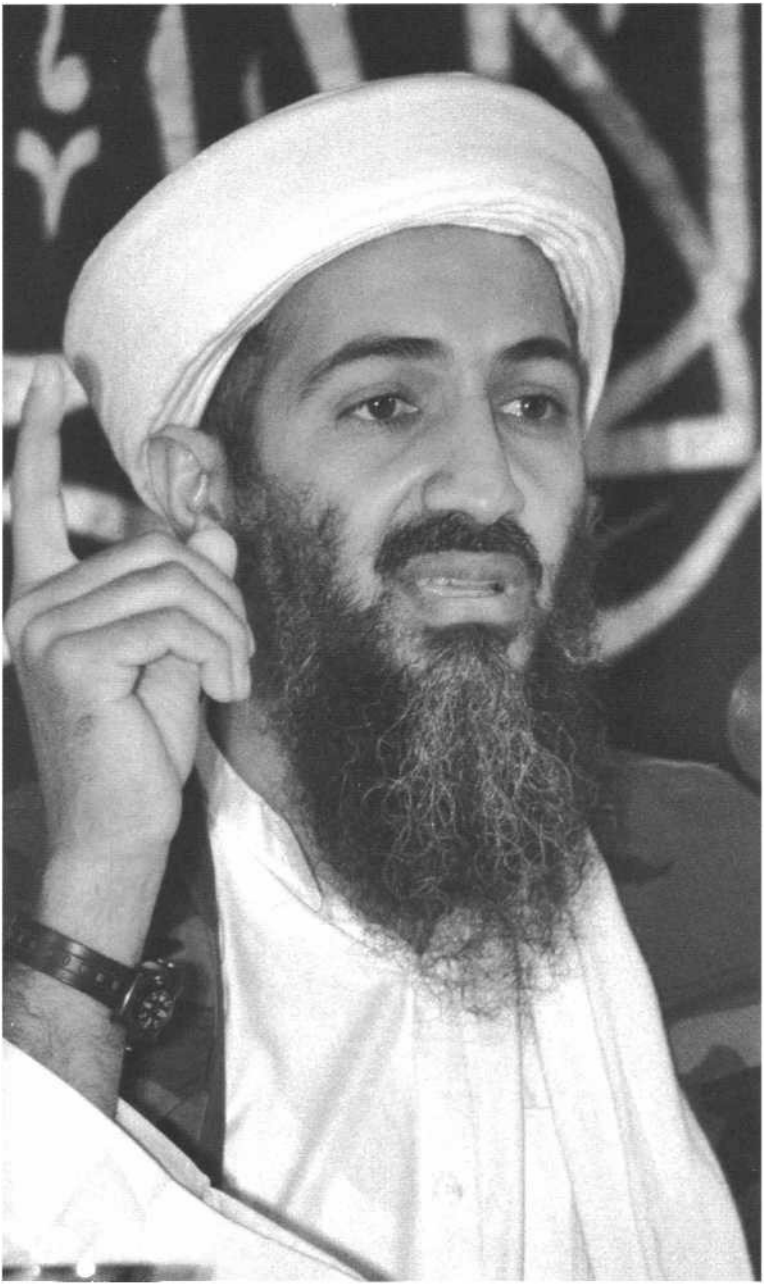

© Getty Images

Ossama bin Laden, lider al-Qaida, la o conferință de presă din 26 mai 1998.

© Getty Images

Președintele sirian Bashar al-Assad asistă la o ceremonie a gărzii prezidențiale grecești de onoare, la Atena, pe 15 decembrie 2003.

© Getty Images

David Petraeus, comandantul trupelor NATO din Afganistan, în timpul unei ceremonii de la Kabul, pe 18 iulie 2011.

© Getty Images

Oameni mutilați și omorâți, pe 8 ianuarie 2014, la sediul ISIS din Alep, Siria, în urma unui raid făcut, se pare, de trupe controlate de al-Qaida.

© Getty Images

Un tânăr jurnalist sirian se află la sediul ISIS din Alep, Siria, unde investighează un atentat făcut, se pare, de al-Qaida, pe 8 ianuarie 2014.

O imagine dintr-un film în care sunt uciși 18 soldați sirieni,
în noiembrie 2014.

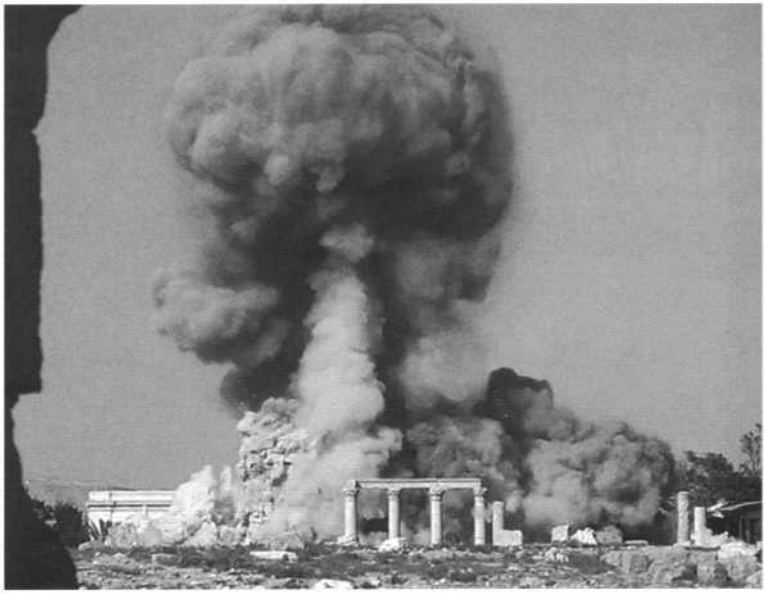

© REX/Shutterstock

ISIS distruge un templu din Palmyra,
la începutul lui septembrie 2015.

Raqqa şi Moşul servesc drept capitale *de facto* ale ISIS, iar trimişii teritoriilor se întâlnesc deseori în palatele

în care locuiesc liderii grupării. Membrii ISIS sunt instruiţi să nu-şi arate armele în public. După cum procedaseră în Minbij, ei îşi ascund armele în casele confiscate.

La punctele de control sunt, de asemenea, puţini luptători, cu precădere cei care au aderat recent la ISIS şi-şi efectuează acolo antrenamentul de bază.

Când unităţile de securitate ISIS plănuiesc o operaţiune, lor li se alătură luptători străini sau locali din oraş ori din împrejurimi. Exagerata paradă de forţă în cazul operaţiunilor de securitate este o marcă a strategiei de descurajare a opoziţiei folosită de ISIS. Această strategie de tipul oriundeniciunde îi este utilă Statului Islamic din cel puţin două motive. În primul rând, descurajează forţele locale să se revolte împotriva sa, permiţându-le localnicilor să-şi vadă de propriile afaceri, în anumite limite. În al doilea rând, transformă ISIS în cel mai important factor de soluţionare a conflictelor. Foarte des se întâmplă ca rezidenţii să dea glas furiei stârnite de unul dintre ei, şi mult mai rar de ISIS ca organizaţie, iar unii merg chiar mai departe, susţinând că luptătorii străini sunt mai disciplinaţi şi se poartă mai bine decât rezidenţii născuţi şi crescuţi acolo.

După ce preia controlul unei zone, ISIS le permite luptătorilor altor grupuri să-şi păstreze armele, câtă vreme ei vor continua să lupte exclusiv pe linia frontului. Toţi cei care primesc arme, muniţie şi alimente de la ISIS trebuie să se prezinte la un emir ISIS şi să muncească un anumit număr de ore pe săptămână. Permisiile presupun renunţarea la armament. Membrii altor grupuri trebuie să adopte măsuri similare pentru a-şi putea guverna zonele. În Fallujah şi în teritoriile recent cucerite din Siria, oferta ISIS este categorică: fie jură credinţă, fie pleacă. „La început, ISIS a stabilit condiţii aspre pentru a-i supune presiunii”, spune un luptător FSA din Deir Ezzor, vorbind despre administraţia jihadistă a provinciei, din vara lui 2013. „Le spune că dacă nu se prezintă cu regularitate la aeroportul din Deir Ezzor, trebuie să predea armele”.

Dezarmarea comunităţii locale este, de asemenea, fundamentală pentru a-i face pe rezidenţi să accepte ISIS. Pe vremea când erau conduşi de FSA, cumpăratul şi purtatul armelor devenise o formă de protecţie necesară în momentul în care voiai să călătoreşti din loc în loc, din cauza anarhiei nestăpânite şi a tâlhăriilor. După cum spunea un locuitor din Hasaka: „Toată lumea avea arme, de la cel mai mic, la cel mai mare. Era periculos să mergi chiar şi la piaţă neînarmat. Dacă aveai o mică ceartă cu cineva, erai terminat”. ISIS apleca urechea la temerile populare în legătură cu absenţa legii şi ordinii şi se prezenta pe sine drept singura speranţă în faţa colapsului societăţii. Ca orice guvern, încerca să păstreze pentru sine monopolul violenţei.

Takfiroeconomia

ISIS şi-a însoţit guvernarea autoritară de o remarcabil de reuşită economie de război. FSA şi grupările islamiste care controlau câmpurile petrolifere din estul Siriei, de exemplu, alocau o parte din câştiguri administrării şcolilor şi furnizării de energie electrică, pentru telecomunicaţii, apă, alimente şi alte servicii. În unele comune şi oraşe, aceste servicii sunt în declin pentru că ISIS distribuie banii câştigaţi de pe urma petrolului altor oraşe pe care le controlează în Siria şi Irak, stabilind propriul sistem de patronaj panteritorial. Ca urmare, în zonele bogate în petrol, brigandajul – un efect colateral al guvernării strict localizate a rebelilor – a scăzut în mod constant.

De asemenea, ISIS a forţat personalul municipalităţii să muncească, spre deosebire de grupările anterioare, care le permiteau funcţionarilor de stat sirieni să-şi primească în continuare salariile (multe provenite din bugetele regionale), în vreme ce stăteau acasă nefăcând nimic, fără îndoială păstrându-şi banii. „Străzile sunt mai curate acum; înainte 70% dintre angajaţi nu munceau, chiar dacă îşi primeau salariile”, spunea un fost activist media afiliat FSA în Deir Ezzor. „Au anulat obişnuita zi

liberă de sâmbătă; se zice că vor, în schimb, să proclame joia ca zi liberă”.

Reglementările şi controlul preţurilor reprezintă un alt domeniu în care guvernarea ISIS s-a dovedit eficientă. Le-a interzis pescarilor să folosească dinamită şi electricitate pentru a prinde peşte. De asemenea, le-a interzis locuitorilor din Jazira să se folosească de haosul războiului pentru a pretinde noi terenuri, în principal în deşertul sirian, unde au încercat să construiască noi case sau să pună pe picioare afaceri, spre necazul vecinilor lor. ISIS a limitat de asemenea marja de profit la subprodusele petroliere, la gheaţă, făină şi alte mărfuri esenţiale, înainte ca ISIS să controleze estul Siriei, un puţ de petrol producea circa 30.000 de barili pe zi, şi fiecare baril era vândut pentru 2000 de lire siriene – adică 11 dolari la rata curentă de schimb. Familiile care munceau în rafinării puteau câştiga aproximativ 200 de lire (ceva mai mult de un dolar) pentru fiecare baril pe care-l rafinau prin metode primitive. După ce ISIS a preluat controlul, barilul de petrol s-a ieftinit, pentru că Statul Islamic a fixat preţul unui litru de petrol la 50 de lire (30 de cenţi).

De asemenea, ISIS le-a interzis oamenilor, sub ameninţarea confiscării, să înfiinţeze rafinării în apropierea zonei rezidenţiale, o măsură care a determinat unele familii să părăsească domeniul afacerilor cu petrol. În concluzie, controlul preţurilor şi reglementările au echilibrat declinul resurselor şi al serviciilor.

Ajutoarele venite de la ţările din Golf, unde lucrau mulţi dintre cei care trăiau în zonele controlate de ISIS, le-au permis unor familii să cumpere generatoare şi subproduse de petrol. „Cei din Golf, care obişnuiau să trimită bani o dată pe lună, acum trimit de două ori, pentru că înţeleg situaţia”, spunea un fost activist media din FSA. „De asemenea, nu e prea mare diferenţa. În 2010, un kilogram de carne de pui costa 190 de lire (1$), iar acum costă 470 (2, 60$)”.

Petrolul a fost un important aspirator de bani pentru

ISIS, până când au început raidurile aeriene ale coaliţiei. Se crede că ISIS a câştigat milioane de dolari pe lună din petrolul din Siria şi Irak – între unu şi două milioane de dolari pe zi.15 Câştigurile au scăzut semnificativ după debutul atacurilor aeriene. Însă contrabanda cu petrol către ţările vecine, cum ar fi în Turcia şi Iordania, şi către alte zone din Siria şi Irak, varsă încă bani grei în buzunarul ISIS. Scăderea dramatică a producţiei de petrol îi afectează mai degrabă pe civili decât pe ISIS, care poate scoate un profit însemnat din celelalte surse, însă afectează capacitatea ISIS de a aproviziona comunităţile locale, în special cu produsele la care râvnesc cel mai tare, cum ar fi buteliile cu gaz. „Consider că impactul raidurilor aeriene a fost de aproximativ cinci procente”, spune activistul media care încă locuieşte în Deir Ezzor. „Au afectat, în primul rând, petrolul. Mâncare e din belşug, şi multă vine din Turcia sau Irak. Graniţele sunt deschise, iar dacă nu-ţi plac preţurile de aici, poţi merge la Anbar. Această situaţie mi se pare normală”. Modul în care se descurcă ISIS pe piaţa petrolului i-a impresionat şi şocat pe mulţi observatori, dar Derek Harvey nu este unul dintre ei. „Ştiu sigur că saddamiştii care făceau contrabandă cu petrol în anii ’90 pentru a se sustrage sancţiunilor ONU, o fac acum pentru ISIS”, spune el. „Se zice că vând barilul cu 35 de dolari. Ce am bombardat recent au fost câteva rafinării locale. Dacă vinzi la preţul ăsta, înseamnă că dai petrolul cu 50 – 55 de dolari, mai puţin decât preţul actual al pieţii.

Dar uite ce se întâmplă: aceşti intermediari îl vând, iar liderii importanţi ai ISIS îşi primesc partea. Ei mai iau 20 – 25 de dolari pe baril ca mită, dar aceşti bani nu se regăsesc în registre şi nici nu sunt luaţi în calcul de cineva. Se întorc în buzunarul finanţiştilor de la vârful piramidei. Luptătorii ISIS din Deir Ezzor nu vor afla asta”.

Localnicii din estul Siriei au învăţat să supravieţuiască din banii expediaţi din Golf şi din economia locală, încă dinainte de izbucnirea revoltelor.

Preţurile ridicate ale petrolului i-au făcut pe mulţi să se bazeze mai puţin pe producţia agricolă, ţinând cont de energia consumată pentru a pompa apa din fluviile Eufrat sau Tigru către fermele aflate la mulţi kilometri distanţă. După începerea războiului, petrolul mai ieftin a făcut ca producţia agricolă siriană să renască – contrabanda şi pieţele pentru vânzarea animalelor au început să înflorească din nou. Când ISIS a preluat controlul în Jazira, oamenii îşi cumpărau deja propriul petrol pentru irigaţii şi electricitate şi nu mai erau nevoiţi să se bazeze pe serviciile subvenţionate.

Agenţia germană de informaţii externe, Bundesnachrichtendienst (BND) a avertizat asupra speculaţiei „exagerate" în legătură cu marile venituri obţinute de ISIS din petrol, pentru că se înregistra o tendinţă a Statului Islamic de a acorda reduceri la cheltuielile fixe şi cele generale de pe întreg teritoriul pe care-l controla.16 Dar, după cum susţine Harvey, ISIS bagă în buzunar o mare parte din aceste venituri, iar uneori îi taxează pe rezidenţi pentru serviciile furnizate de guvern, cum ar fi electricitatea şi telecomunicaţiile. Spre deosebire de grupările islamiste care ofereau gratis utilităţile regimului pentru comunităţile locale, ISIS a stabilit o supratxă, ca să-şi poată umple cuierele cu bani.

De asemenea, ISIS obţine milioane din *zakat* (diferite impozite islamice percepute de stat). *Zakatui17* este extras din economiile anuale sau din valorile de capital (2, 5%), din aur (sau din sumele care depăşesc 4.500$), din şeptel (două capete la o sută de animale aflate în proprietatea unui crescător de vite), curmale, recoltă (10% dacă e teren irigat de ploaie sau dintr-o apă curgătoare din apropiere şi 5% dacă irigaţiile presupun costuri) şi din profituri (2, 5%).

De asemenea, ISIS impune taxe anuale non-musulmanilor care trăiesc pe teritoriile lui, în special creştinilor (4, 25 grame de aur pentru bogaţi şi jumătate din această cantitate pentru indivizii cu un venit mediu).18 Organizaţia obţine bani şi prin furturi deghizate în

pedepse civile: confiscă proprietăţile celor deportaţi sau aflaţi pe lista persoanelor căutate, ori ca pedeapsă pentru cei care au luptat împotriva ISIS. Aici intră, desigur, şi enormele cantităţi de arme şi muniţie confiscate ca parte a politicii de dezarmare a comunităţilor.

În vreme ce donaţiile din partea sponsorilor străini constituie un procentaj nesemnificativ din tezaurul său, indivizii cu dare de mână, fie ei donatori străini sau membri care s-au alăturat grupului, cotizează în continuare.19

Şi mai semnificativ, *ghanima* (prada de război, noţiune care cuprinde, conform ISIS, şi jafurile, şi furturile) este una dintre cele mai mari şi importante surse de venit. ISIS a pus mâna pe echipamente militare americane şi nu numai, în valoare de milioane de dolari20 după ce a alungat trei divizii irakiene, în iunie 2014, şi a capturat mai cantităţi de arme, dar şi de echipamente, aparatură şi bani gheaţă de la regimul sirian şi de la grupările rebele.21 Obiectele de artă sunt şi ele foarte profitabile pentru ISIS – un bărbat cu care am stat de vorbă în Turcia spunea că negoţul cu opere de artă a crescut în timpul stăpânirii ISIS, unul dintre verii săi introducând ilegal în Turcia statuete de aur şi monede descoperite în ruinele antice de la Mari, situat la 11 kilometri distanţă de Albu Kamal.

Epilog

Cu câteva zile înainte ca filmul decapitării lui James Foley să fie transmis în toată lumea, autoritarul prim-ministru irakian Nouri al-Maliki a demisionat la presiunile Statelor Unite şi ale Iranului, invocând de ochii lumii impasul politic care ar fi facilitat ascensiunea ISIS. Succesorul său a fost un coleg din Partidul Dawa, Halder al-Abaţii, om politic în vârstă de şaizeci şi doi de ani, care îşi petrecuse o mare parte a vieţii în exil, la Londra. Mulţi irakieni sunniţi cu care am vorbit atunci îl lăudau pe al-Abaţii, considerând că era un pas înainte faţă de guvernarea al-Maliki, însă nimeni nu credea că putea sau

dorea să schimbe substanţial modul în care era guvernat Irakul. Asta, spuneau toţi, din cauza dimensiunii sectare endemice a politicii naţionale şi a influenţei excesive a Teheranului asupra Baghdadului.

Nu a fost un semn bun pentru mandatul premierului faptul că într-una dintre primele sale conferinţe de presă a susţinut un parteneriat strategic cu Statele Unite şi Iranul pentru combaterea ÎSIS – un parteneriat care, credeau mulţi sunniţi, începuse în 2003.1 „Americanii ne-au abordat spunând că Irakul trebuie lăsat irakienilor”, spunea la Reuters Sami al-Askari, fost parlamentar irakian şi consilier-şef al lui al-Maliki.2 „Iranienii nu spun lăsaţi Irakul irakienilor. Ei spun lăsaţi-ne nouă Irakul”.

Unul dintre statele aflate în fruntea listei sponsorilor terorismului se prezintă astăzi drept ultima redută în calea acestuia. Comandantul trupelor Quds, Qassem Suleimani, a supravegheat crearea unei polimorfe armate din umbră, constituite din aceleaşi trupe speciale responsabile nu doar de uciderea soldaţilor americani şi a nenumăraţi civili sunniţi în Irak, ci şi decisă, în egală măsură, să susţină regimul criminal din Damasc.

Conform lui Phillip Smyth, există mai mult de cincizeci de miliţii şiite „extrem de ideologizate, antiamericane şi violent sectare” care operează şi recrutează oameni în Irak. Au fost create condiţii, cu alte cuvinte, tocmai pentru războiul sectar imaginat de al-Zarqawi în 2004 – numai că de data aceasta va fi purtat în două ţări în acelaşi timp. După cum spunea un fost oficial irakian: „Nu am prea multe speranţe. Este probabil ultima şansă a Irakului de a rămâne un stat unitar”.

În ciudă îndemnurilor lui al-Abaţii la unitate naţională, vărsările sectare de sânge continuă. Conform Human Rights Watch, ISF şi miliţiile şiite au executat 255 de prizonirei în şase comune şi oraşe în perioada de după 9 iunie 2014, cu o zi înainte de căderea Mosulului.3 Opt dintre victime erau băieţi mai tineri de optsprezece ani. În 22 august 2014, moscheea Musab Bin Omair din Diyala,

unde ISIS a anticipat că va purta cele mai înverşunate bătălii – a fost atacată de luptători ISF şi militanţi Asaib Ahl al-Haq îmbrăcaţi în haine civile.4 Aceştia au masacrat zeci de oameni.

Ministrul de Interne al lui al-Abaţii, Mohammed al-Ghabban, este de asemenea, unul dintre liderii Organizaţiei Badr, ceea ce înseamnă că un notoriu pluton al morţii a primit, o dată în plus, competenţele trupelor de poliţie irakiene. Organizaţia Badr a fost acuzată ulterior de „răpirea şi executarea sumară a mai multor persoane şi de alungarea sunniţilor din casele lor, pe care apoi le pradă şi le incendiază, în unele cazuri distrugând sate întregi", după cum spune Erin Evers, care a studiat situaţia din Irak pentru Human Rights Watch.5 „Practic, Statele Unite netezesc calea acestor indivizi, permiţându-le să controleze ţara chiar mai mult decât o făceau până acum". 6

Aproape toate ofensivele majore ale Irakului împotriva ISIS poartă amprenta lui Suleimani. La sfârşitul lunii octombrie, când ISIS a fost alungat din Jurf al-Sakher, un oraş aflat la 50 de kilometri sud-vest de Baghdad, pe valea fluviului Eufrat, agenţii trupelor Quds şi ai Hezbollahului libanez au fost detaşaţi pe lângă cele câteva mii de soldaţi şi miliţieni ai Forţelor de Securitate Irakiene (ISF), antrenându-i şi distribuindu-le armament. Întreaga operaţiune a fost gândită de Suleimani. Sprijiniţi indirect de avioanele de luptă americane, Asaib Ahl al-Haq şi Kata'ib Hezbollah, o entitate pe care Statele Unite o trecuseră pe lista organizaţiilor teroriste, au jucat un rol central în luptele din noiembrie 2014, care au pus capăt asediului la care fusese supus luni de zile de către trupele ISIS oraşul Amerli, o localitate în care locuiau aproximativ 15.000 de şiiţi turkmeni. Suleimani a fost fotografiat în Amerli zâmbind la cameră, puţin după recucerirea oraşului.7

Au fost făcute fotografii cu tancuri americane Abrams în posesia Kata'ib Hezbollah, ceea ce face ca ISIS să nu

mai fie singura organizaţie teroristă care să fi rechiziţionat tehnica de luptă americană destinată ISF.8 Ce consecinţe au avut ultimele şapte luni de atacuri aeriene în Siria şi Irak? Pentagonul a anunţat că 16 dintre cele 20 de rafinării pe care se ştie că le folosea ISIS au devenit inoperabile.9 Conform doctorului Hisham al-Hashimi, ISIS ar fi pierdut 90% din veniturile provenite de pe urma vânzării petrolului, precum şi 9 dintre cele 11 depozite de armament din Irak şi 3 din cele 10 depozite din Siria. În plus, pe această listă aparent impresionantă de daune trebuie trecută şi eliminarea a 30 de lideri ISIS, în urma raidurilor aeriene. Printre aceştia se aflau şi o duzină de înalţi oficiali, cum ar fi Abu Muslim al-Turkmani, aghiotantul lui al-Baghdadi, Ridwan Taleb al-Hamdouni, „guvernatorul" Mosulului, şi comandanţii militari din Ramadi, Salah ad-Din, Fallujah şi Ninive. Al-Abadi pretindea că al-Baghdadi însuşi ar fi fost rănit în timpul unor lupte de la al-Qaim.10 Washington-ul spune că ISIS a pierdut circa 700 de kilometri pătraţi din terenurile pe care le controla.

Pe de-o parte, e sigur faptul că impactul războiului-fulger purtat de ISIS în Irak a scăzut considerabil – nu mai ameninţă să cucerească Erbilul şi, cu atât mai puţin, Baghdadul –, pe de altă parte, înfrângerea sa este mai degrabă una tactică. „Vorbind dintr-un punct de vedere personal şi strict militar, singurul factor care se detaşează este acela că ISIS a avut mereu iniţiativa strategică", spunea Chris Harmer. „Au existat momente în care au fost mult mai activi într-o regiune decât în alta. Însă nu s-au aflat niciodată în situaţia unei retrageri strategice. Tactic, au fost în defensivă: au cucerit barajul de la Moşul, apoi l-au pierdut. Au capturat rafinăria de petrol de la Bayji, apoi au pierdut-o. Dar să spui că ISIS «pierde»? Nici vorbă".

ISIS a avut de suferit mai ales în liniile inamice, decât în zona sa geografică strategică din Siria şi Irak. Sinjar şi Bayji, de exemplu, sunt cruciale pentru kurzi. Baquba şi Dhuluiya deschid porţile către Baghdad şi sunt

importante, aşadar, pentru ISF şi miliţiile şiite, care le-au epurat etnic, după cum susţine Ayad Allawi, acum vicepreşedinte al Departamentului pentru reconciliere. În ciuda celor aproximativ 1 700 de atacuri aeriene, ISIS reuşeşte în continuare să înainteze în locuri unde fie are susţinerea necondiţionată a locuitorilor, fie poate domina o populaţie sunnită prea înspăimântată sau indiferentă pentru a i se opune. La două luni după declanşarea operaţiunii militare Determinare Absolută (Inherent Resolve), jihadiştii au prădat Hit, oraşul în care Adam Such fusese martorul unei limitate şi timpurii *sahwa*, în 2005. De atunci, au fost cucerite multe alte sate şi cătune din Anbar.

După cum a demonstrat Derek Harvey cu un deceniu în urmă, doar pentru că jihadiştii au fost respinşi într-o zonă mixtă din punct de vedere etnic, cum ar fi Baghdadul, nu înseamnă că au fost învinşi sau că simt mai puţin capabili să lanseze operaţiuni militare. ISIS continuă să conducă aproape nestingherit în al-Bab, Minbij, Jarablous, Raqqa, sudul regiunii Hasaka, Tal Afar, Qa nu şi în zonele mărginaşe din Ramadi. Nu sunt previzibile revolte în aceste zone în viitorul apropiat. În Ḥadītha şi Aminya Fallujah, triburile sunnite nu se pun de acord în legătură cu atitudinea pe care ar trebui s-o adopte faţă de ISIS – ceea ce duce la lupte interne între triburi, care nu fac decât să îndepărteze şi mai mult perspectiva unei noi Deşteptări.

După cum susţine al-Hashimi, ISIS a compensat pierderea a zece procente din teritoriile irakiene cu câştigarea a patru procente în Siria, deşi nu veţi găsi această informaţie nicăieri în discursul oficialilor americani. „Strategia în privinţa Siriei nu s-a schimbat”, spunea în noiembrie 2014 Alistair Baskey, purtător de cuvânt al Consiliului Naţional de Securitate. „În timp ce scopul imediat este alungarea ISIS din Irak, noi şi partenerii de coaliţie vom continua să lovim ISIS în Siria, pentru a-i împiedica să găsească un adăpost sigur şi

pentru a le submina capacitatea de a-şi proiecta puterea”.

Numai că ISIS are mai mult decât „un adăpost sigur” în Siria şi continuă să-şi proiecteze puterea cu şi mai multă forţă din momentul începerii operaţiunii Determinare Absolută. Astăzi controlează circa o treime din teritoriul ţării. Chiar şi după sângeroasa luptă pentru Kobane, continuă să controleze anumite zone din oraşul siriano-turc de frontieră pe care până şi Casa

Albă îl consideră mai degrabă „simbolic” decât esenţial din punct de vedere strategic – şi asta la trei luni după declanşarea celei mai intense ofensive aeriene americane pe teritoriul Siriei.11

Cei ce au înţeles care sunt provocările pe termen lung ridicate de ISIS nu sunt liniştiţi. În octombrie 2014, secretarul american al Apărării, Chuck Hagel, a trimis un memoriu de două pagini către Consiliul Securităţii Naţionale, în care-şi sintetiza îngrijorarea în legătură cu strategia americană în Siria.12 A fost concediat din funcţie la sfârşitul lunii următoare, parţial deoarece avertizase că evitarea confruntării cu regimul al-Assad – pe care unii membri ai administraţiei Obama îl considerau, pe bună dreptate, un „magnet” pentru terorism – era doar în beneficiul lui al-Baghdadi.13 Acest lucru este, de asemenea, şi în beneficiul lui al-Assad.

„Ce este uimitor e felul în care reuşim să repetăm aceleaşi greşeli la nesfârşit, în Irak şi, pe plan mai larg, în Orientul Mijlociu”, ne-a spus Ali Khedery. „Am văzut înalţi demnitari americani pierzând timpul transmiţând pe Twitter informaţii despre numărul atacurilor aeriene. Cui îi pasă de aceste desfăşurări tactice? Radicalizarea sunniţilor a atins cote-record. Abordarea antiteroristă nu va da roade în cazul ISIS. Vedem deja asta în Irak, o vom vedea şi în Siria”.

Legea consecinţelor neaşteptate domneşte pretutindeni. Avioanele americane abia începuseră să bombardeze zone controlate de ISIS în Siria, că rebelii care fuseseră dotaţi cu arme americane au şi început să

critice operaţiunea, spunând că era una părtinitoare". Singurul beneficiar al acestei interferenţe străine în Siria este regimul Assad, în special în absenţa unei strategii reale de a-l înlătura de la putere", a postat la sfârşitul lunii septembrie 2014, pe contul său de Twitter, Harakat Hazm (Mişcarea pentru Credinţă).14 „Vinerea trecută, pentru prima dată, după câte îmi amintesc, oponenţii guvernului preşedintelui Bahsar al-Assad au ars un steag american", scria în *New York Times* Robert Ford, fostul ambasador american în Siria, care şi-a dat demisia în semn de protest faţă de politica admintistraţiei Obama în această ţară.15 Era la începutul lunii octombrie 2014.

Desigur, Statele Unite nu vizează *doar* ISIS în Siria – vizează, de asemenea, şi Jabhat al-Nusra. În timpul unui atac aerian, în localitatea Kafr Daryan, de lângă Idlib, o tabără improvizată pentru sirienii deportaţi a fost lovită, se zice, în încercarea de a bombarda trupele al-Nusra, mai precis o subunitate a acestei grupări, cunoscută sub numele de Grupul Khorasan, despre care Casa Albă susţine că punea la cale atentate împotriva unor obiective occidentale.16 A fost un incident care nu a reuşit decât să sporească nemulţumirea sirienilor împotriva Statelor Unite; după cum spunea un activist media din tabăra rebelilor, dacă „atacurile ar viza regimul, ucigând din greşeală mai mulţi civili, am spune că au fost sacrificaţi pentru salvarea noastră". 17 Incidentul a făcut ca al-Nusra să strângă rândurile, ei alăturându-i-se ISIS în campanii localizate şi oportuniste îndreptate împotriva rebelilor susţinuţi de Statele Unite, etichetaţi acum ca fiind puţin mai mult decât mercenari ai Pentagonului, vânători de mujahedini. Planul decis de Casa Albă pentru antrenarea a 500 de rebeli timp de un an, cu scopul de a lupta împotriva ISIS, nu urmează să fie materializat decât în vara lui 2015, însă are deja profunde consecinţe negative pe câmpul de luptă.

E adevărat, probabilitatea ca al-Nusra să se împace oficial cu ISIS este una foarte mică. Oricum, nici nu e

nevoie să se împace pentru ca un război civil jihadist – sau chiar un război rece jihadist – să afecteze planurile Washingtonului în această regiune, dar şi acasă. ISIS a promis retoric solidarizarea cu al-Nusra împotriva inamicului „cruciat" comun din Siria.18 De asemenea, a transmis al-Qaida calde felicitări pentru recentele operaţiuni din Occident.

În data de 7 ianuarie 2015, Siad şi Cherif Kouachi, doi fraţi francezi, au măcelărit doisprezece jurnalişti şi caricaturişti în birourile revistei de satiră *Charlie Hebdo* din Paris. Două zile mai târziu, unul dintre complicii fraţilor, Ahmed Coulibaly, a atacat magazinul cuşer Hyper Casher din acelaşi oraş, ucigând patru clienţi înainte ca poliţia franceză să-l împuşte.

Fraţii Kouachi fac parte din celula care, în primele zile ale insurgenţei, era responsabilă cu trimiterea noilor recruţi AQI. Asemenea lui al-Zarqawi, cei doi au fost radicalizaţi, pentru început, într-o moschee, apoi în închisoare. Au citit cărţile lui al-Maqsidi. Cherif a fost arestat înainte să se poată alătura Şeicului măcelarilor.19

Coulibaly spune că a fost inspirat de succesorul lui al-Zarqawi, al-Baghdadi, căruia i-a jurat supunere.

Mulţi se întreabă acum dacă străzile Europei, şi apoi ale Statelor Unite, vor fi transformate în arenele însângerate ale unei întreceri între o companie-mamă jihadistă şi fosta sa subsidiară. Este o întrebare cât se poate de bună.

La mai mult de unsprezece ani de la momentul invadării Irakului de către Statele Unite, o mişcare de insurgenţă mortală, adeptă a mai multor forme de război, s-a dovedit rezistentă, adaptabilă şi a reuşit să continue lupta. Moştenire a lui Saddam şi a lui al-Zarqawi, ISIS a reuşit să-şi prezinte lupta în termenii istoriei mondiale. A promis moartea sau întoarcerea la gloria străveche a islamului. Mii de oameni se înghesuie să i se alăture şi mulţi alţii au fost deja victimele sale.

Armata terorii ne va însoţi multă vreme de acum

înainte.

Note

Prefaţa

1 De la Partidul Baas, care a preluat puterea în Siria în 1963.

2 Armata terorii ne va însoţi multă vreme de acum înainte.

Introducere

1 Tehnic vorbind, ISIS nu mai există. Denumirea oficială a organizaţiei este astăzi Statul Islamic. Am rămas la ISIS pur şi simplu pentru a păstra convenienţa şi deoarece ne dăm seama că există o întreagă dezbatere pe această temă. *Daesh*, folosit de mulţi dintre cei pe care i-am intervievat, este acronimul arab pentru *Dawla* al-*Islamiya fii Eraq wa Sham*, sau Statul Islamic al Irakului şi al al-Sham. Deşi acronimul nu are un înţeles anume, este considerat insultător din cauza sonorităţii sale aspre. Această combinaţie de litere semnifică înclinaţia către crimă, sălbăticie şi stupiditate.

2 Aparţinând comunităţii yazidite, o minoritate etnică şi religioasă cu o istorie foarte veche şi o religie sincretică, la care persoanele din afara comunităţii nu au, în mod tradiţional, acces. Grupurile de yazidiţi trăiesc în anumite regiuni din Irak, Turcia, Siria, Armenia sau Iran (n. red.).

3 Trupe din Kurdistanul irakian, cu tradiţie de secole, care au jucat un rol-cheie în capturarea lui Saddam Hussein (n.trad.).

4 Culegere de texte ce pretind a reproduce cuvintele rostite de profetul Mahomed şi neconsemnate nicăieri altundeva. După Coran, este cea mai importantă carte a Islamului (n.red.).

5 Abu Ubaidah ibn al-Jarrah (583 – 639). Comandant militar apropiat de Profet. Se converteşte la islam în anul 611, în aceeaşi perioadă cu Abu Bakr, socrul Profetului (n. coord.).

6 Califatul abbasid, al treilea califat islamic. Întemeietorul dinastiei a fost Abbas ibn Abd al-Muttalib

(566 – 653 CE) (n.trad.).

7 Este vorba de evenimentele de la Amorium (actualmente Hisarkoy) din anul 838, când al-Mu'tasim, fiul cunoscutului calif Harun al-Raşid, l-a înfruntat pe împăratul bizantin Teofil (n. coord.).

8 Forţă militară comunistă care a luptat pentru recuperarea Vietnamului de sud (n. coord.).

9 *Al-Baath* înseamnă „renaştere" în limba arabă. Se referă la o ideologie naţională care promovează crearea unui singur stat arab unitar, renaşterea culturii arabe şi expansiunea acesteia. Respinge pluralismul politic, promovând socialismul şi anti-imperialismul (n.trad.).

10 Numele unui grup religios mistic de pe teritoriul Siriei (n. red.).

CAPITOLUL 1 – Părintele fondator

1 Loretta Napoleoni, *Insurgent Iraq*: *Al-Zarqawi and the New Generation*, Seven Stories Press, New York, 2005, pp. 29 – 30.

2 *Ibid.*, p. 260.

3 Mary Anne Weaver, The Short, Violentlifeof AbuMusabal-Zarqawi", *The Atlantic*, 1 iulie, 2006, www.theatlantic.com/magazine/ archive/2 006/O 7/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/4983.

4 Loretta Napoleoni, „Profile of a Killer", *Foreign Policy*, 20 octombrie 2009, foreignpolicy.com/2009/10/20/profile-of-a-killer.

5 Weaver, 2006.

6 Jean-Charles Brisard, *Zarqawi*: *The New Face of Al-Qaida*, Other Press, New York, 2005, p. 16.

7 Fawaz A. Gerges, *The Far Enemy*: *Why Jihad Went Global*, Cambridge University Press, New York, 2005, p.135.

8 Lawrence Wright, *The Looming Tower*, Vintage, New York, 2007; Gerges, *The Far Enemy*, p. 134.

9 Gerges, *The Far Enemy*, p. 76.

10 Peter L. Bergen, The Osama bin Laden I Know: An Oral History of al Qaedas Leader, Free Press, New York,

2006, pp. 64 – 65.

11 Al treilea preşedinte al Egiptului, asasinat de ofiţeri fundamentalişti în 6 octombrie 1981 (n.tr.).

12 Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 63, pp. 66 – 67.

13 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 52 – 53.

14 Bergen, The Osama bin Laden I Know, p. 93.

15 Weaver, 2006.

16 Referire la Carl Philipp Gottlieb von Clausewitz (1780 – 1831), general prusac, unul dintre cei importanţi teoreticieni ai războiului, scoţând în evidenţă aspectele morale (psihologice) şi politice ale acestuia (n. red.).

17 Brisard, *Zarqawi*, p. 17.

18 Ibid.

19 Brisard, *Zarqawi*, p. 21.

20 Ibid.

21 Brisard, *Zarqawi*, p. 21; Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 32.

22 Weaver, 2006.

23 oil Mt/ u JJu o* mi foatv YouTube, 34: 05, postat de le ansaralshană a, 25 martie, 2012, www.youtube.com/watchiv = EUrLMF – autll.

24 Brisard, *Zarqawi*, p. 22.

25 Brisard, *Zarqawi*, pp. 23 – 24.

26 Brisard, *Zarqawi*, p. 24.

27 *KSM trains at Sada camp*, Globalăecurity.org, modificat ultima dată în 11 ianuarie 2006, www.globalsecurity.org/ security/profiles/ksmtrainsatsadacamp.htm; *Handbali trains at Sada camp*, Globalăecurity.org, ultima dată modificat în 11 ianuarie 2006, www. globalsecurity.org/security/profiles/handbalitrains atsadacamp.htm.

28 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 55.

29 *Ibid*.

30 Ibid.

31 Ibid.

32 Brisard, *Zarqawi*, p. 28.
33 Brisard, *Zarqawi*, p. 29.
34 Brisard, *Zarqawi*, p. 36.
35 Brisard, *Zarqawi*, p. 37.
36 Jeffrey Gettleman, *Zarqawis Journey*: *Fron Droupout to Prisoner to Insurgent Leader*, *New York Times*, 13 iulie 2004, www.nytimes.com/2004/07/13/internaţional/middleeast/13 zarq.html
37 Brisard, *Zarqawi*, pp. 226 – 227.
38 Brisard, *Zarqawi*, p. 39.
39 Weaver, 2006.
40 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 64 – 65.
41 Brisard, *Zarqawi*, p. 43.
42 Weaver, 2006.
43 „Comunitate în jurul unui set de valori şi idei" (în germană, în original) (n.tr.).
44 Brisard, *Zarqawi*, p. 48.
45 Gettleman, 2004.
46 Brisard, *Zarqawi*, p. 48.
47 Ibid.
48 Gettleman, 2004.
49 Ibid.
50 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 70.
51 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 75 – 76.
52 Weaver, 2006.
53 Bruce Riedel, *The Search for* Al *Qaeda*: *Its Leadership*, *Ideology*, *and Future*, Brookings Institution Press, Washington, D.C. 2010, pp. 93 – 94.
54 Interviu cu un fost oficial de nivel înalt în serviciile de contraterorism, decembrie 2014.
55 Brisard, *Zarqawi*, p. 57.
56 Brisard, *Zarqawi*, p. 59.
57 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 97.
58 Brisard, *Zarqawi*, p. 67.
59 Bryan Price, Dan Milton, Muhammad al-Ubaydi şi Nelly Lahoud, „The Group That Calls Itself a State:

Understanding the Evolution and Challenges of the Islamic State", Combating Terrorism Center, West Point, 16 decembrie 2014, www.etc. usma.edu/ posts/the-group-that-calls-itself-a-stateunderstanding-the-evoluţion-and-challenges-of-the-islamic-state.

60 Bergen, The Osama bin Laden I Know, p. 197.

61 Price et al., 2014.

62 Brisard, *Zarqawi*, pp. 71 – 72.

63 „Racking A1 Qaeda în Iraqs Zarqawi Interview With Ex-CIA Analyst Nada Bakos", Musings on Iraq blog, 30 iunie 2014, musingsoniraq.blogspot.com/2014/06/tracking-al-Qaida-in-iraqs-z arqawi.html.

64 Interviu cu un fost înalt oficial din cadrul departamentului antitero, decembrie 2014.

65 Brisard, *Zarqawi*, p. 72.

66 Weaver, 2006.

67 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 125 – 126; Brisard, *Zarqawi*, p. 88.

68 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 125 – 126; Weaver, 2006.

69 Weaver, 2006.

70 Ibid.

71 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 98 – 99; Weaver, 2006.

72 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 98 – 99.

73 Weaver, 2006.

74 Brisard, *Zarqawi*, p. 77.

75 Brisard, *Zarqawi*, p. 115.

76 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 106 – 107; Brisard, *Zarqawi*, pp. 115 – 116, p. 122.

77 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 116 – 117.

78 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

79 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

80 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 109.

81 /bid.

82 Price et al., 2014.

83 Brisard, *Zarqawi*, p. 96, pp. 99 – 100.

84 Brisard, *Zarqawi*, p. 95.

85 Brisard, *Zarqawi*, p. 96.

86 Weaver, 2006.

87 Bill Roggio, „Threat Matrix: A Blog of the Long War Journal", mai 12, 2014, www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2014/05/iranowesalqaedainvaluably.php

88 Riedel, *The Search for* Al *Qaeda*, pp. 87 – 88; Gerges, *The Far Enemy*, p. 252.

89 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 88.

90 Ibid.

91 Riedel, *The Search for* Al *Qaeda*, pp. 10 – 11, pp. 87 – 89, p. 132.

92 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 88.

CAPITOLULS eicul mdcelarilor

1 Kevin Woods, James Lacy şi Williamson Murray, „Saddams Delusions", *Foreign Affairs*, mai/iunie 2006, www.foreignaffairs.com/articles/61701/kevin-woods-james-lacey-and-williamson-murray/saddams-delusions.

2 Michael R. Gordon şi Bernard E. Trainor, The Endgame: The Inside Story of the Struggle for Iraq, from George W. Bush to Barack Obama, Vintage Books, New York, 2013, pp. 20 – 21.

3 Ibid.

4 Ibid.

5 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 18 – 20.

6 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 14; „Coalition Provisional Authority Order Number 1: De-Baathification of Iraqi Society", The Coalition Provisional Authority, 16 mai 2003, www.iraqcoalition.org/regulations/2003051 blPAORDIDe-Ba athificationoflraqi-Society. pdf; Sharon Otterman, *IRAQ*: *Debaathification*, Council on Foreign Relations, April 7, 2005, www.CFR.org/iraq/iraq-debaathification/p7853 p9.

7 Brian Owsley, „Iraq's Brutal Decrees Amputation, Branding and the Death Penalty", Human Rights

Watch/Middle East, iunie 1995, www.hrw.org/reports/1995/IRAQ955.htm.

8 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 146.

9 Joel Rayburn, *Iraq After America*: *Strongmen*, *Sectarians*, *Resistance*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 2014, p. 101.

10 Rayburn, *Iraq After America*, p. 102.

11 Ibid.

12 Rayburn, *Iraq After America*, p. 113.

13 Rayburn, *Iraq After America*, p. 114.

14 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.

15 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 5.

16 Ibid.

17 Rayburn, *Iraq After America*, p. 105.

18 Carolina Larriera, „Remembering Sergio Viena de Mello Ten Years After the Attack on the UN în Baghdad”, *The Huffington Post*, 19 octombrie 2013, www.huffmgtonpost.com/carolina-larriera/remembering-sergio-vieirab3779106.html.

19 Christopher Hitchens, „Why Ask Why?: Terrorists Attacks Aren’t Caused by Any Policy Except That of the Bombers Themselves”, *State*, 3 octombrie 2005, www.state.com/articles/newsandpolitics/fightingwords/2005/10/whyaskwhy.html.

20 Gordon & Trainor, „The Endgame, p. 22; Iraq’s Security Services: Regime Strategic Intent-Annex C”, Central Intelligence Agency, 23 aprilie 2007, www.cia.gov/library/reports/general-reports-l/iraqwmd2004/chap lannxl.html; „Special Security Organisation – SSO: A1 Amn al-Khas”, Globalăecurity.org, modificat ultima dată în 28 iulie 2011, www.globalsecurity.org/intell/world/ iraq/khas.htm.

21 Derek Harvey, interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.

22 Murad Batal al-Shishani, „Al-Zarqawi’s râse to Power: Analyzing Tactics and Targets”, *Terrorism Monitor*, vol. 3, nr. 22, The Jamestown Foundation, 18 noiembrie

2005, www.Jamestown.org/single/? txttnews%5 Bttnews %5D = 610 & nocache = le. VIklc DHF8 ei.

23 Termenul este calchiat după englezescul *rejecţionist*: persoană care respinge o politică pe care o consideră neavenită sau ilegitimă (n. red.).

24 Riedel, *The Search for* Al *Qaeda*> p. 100, p. 105; Lawrence Joffe, „Ayatollah Mohammad Baqir al-Hakim" *The Guardian*, 29 august 2003, www.theguardian.com/news/2003/aug/30/guardianobituaries. iraq.

25 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 108, pp. 160 – 161; „Imam Ali Mosque", Globalăecurity.org, modificat ultima dată în 9 iulie, 2011, www.globalsecurity.org/military/world/iraq/armajaf-imam-ali.htm; Bassem Mroue, „Alleged A1 Qaeda Militant Is Hanged", *The New York Sun* via The Associated Press, 6 iulie 2007, www.nysun.com/foreign/alleged-al-Qaida-militant-is-hanged/57989; Ben Wedemean, „FBI to Join Mosque Bombing Probe", CNN.com.

1 septembrie 2003, www.cnn.com/2003/WORLD/meast/08/31/ sprj. irq. main.

26 Musab Al-Zarqawi, „Letter from Abu Musab al-Zarqawi to Osama bin Laden", Council on Foreign Relations, 1 februarie 2004, www.CFR.org/iraq/letter-abu-musab-al-zarqawi-osama-bin-laden/ p9863. De dragul consecvenţei, am preferat să folosim peste tot denumirea Brigăzile Badr, deşi ulterior au primit numele de Organizaţia Badr.

27 Ibid.

28 Ibid.

29 „Iraq: Islamic State Executions in Tikrit, Human Rights Watch", 2 septembrie 2014, www.hrw.org/news/2014/09/02/iraq-islamicstateexecutions-tikrit.

30 „Iraq: ISIS Executed Hundreds of Prison înmates", Human Rights Watch, 30 octombrie 2014, www.hrw.org/news/2014/10/30/ iraq-isis-executed-

hundreds-prison-inmates.

31 Brisard, *Zarqawu* pp. 142 – 143.

32 Brisard, *Zarqawu* p. 131.

33 Brisard, *Zarqawi*, p. 143.

34 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 103.

35 Riedel, *The Search for* Al *Qaeda*, pp. 102 – 103.

36 Michael W.S. Ryan, „Dabiq: What Islamic States New Magazine Tells Us about Their Strategic Direction, Recruitment Patterns and Guerilla Doctrine" www.Jamestown.org/programs/un/ single/? txttnews [ttnews] = 427028 ccHash = Oefbd71 af77 fb92 cob 4 b9403 dc8 ea838 e. VLGK7 calnzl

37 „Patru agenţi Blackwater spânzuraţi în Fallujah, Irak, 31 martie 2004", video al unei emisiuni ABC, 2: 41, înregistrat de WAR-LORDSMEDIUM, 11 decembrie 2011, www.youtube.com/ watch?v=binoq8E5 one.

38 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 23, pp. 56 – 57.

39 Interviu cu autorii, noiembrie 2014.

40 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 113.

41 Decizie prudentă (în engleză, în original).

42 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 114.

43 Ibid.

44 Bergen, The Osama bin Laden I Know, p. 364.

45 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 105.

46 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 117 – 118.

47 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 119.

48 Lt. Colonel Kenneth Estes, *US Marine Corps Opera*tions in *Iraq*, *2003 – 2006*, Marine Corps History Divistion, p. 66; CO Researcher, *Global Issues*: *Selections from CO Researcher*, CO Press, 2014, ebook.

49 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 183.

50 Ibid.

51 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 105.

52 Riedel, 77 ze *Search for* Al *Qaeda*, pp. 12 – 13.

53 Riedel, T/ze *Search for* Al *Qaeda*, p. 100.

54 Riedel, 77 ze *Search for* Al *Qaeda*, p. 105;

Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 150 – 153.

55 Riedel, 77 ze *Search for* Al *Qaeda*, p. 106.

56 Riedel, *The Searchfor* Al *Qaeda*, p. 106.; „Mappingthe Global Muslim Population", PewResearch, 7 octombrie 2009, www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population.

57 Riedel, 77 ze *Search for* Al *Qaeda*, p.105.

58 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 123; Haifa St., Baghdad, Iraq, Google Maps, accesat în 17 ianuarie 2015, www.google.com/ maps/place/Haifa + St, + Baghdad, + Iraq/33.3263295, 44.370568 7, 12 z/data =! 4 mp! 3 m 1! 1 sOxl 5577 f4 a7 echOa21: Ox808 bf83 eăesc 97 e9.

59 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 123.

60 Ibid.

61 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 124.

62 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 126.

CAPITOLUL 3 – Gospodărirea sălbăticiei

1 Rayburn, *Iraq After America*, p. 110.

2 Warzer Jaff şi Robert E. Worth, „Deadliest Single Attack Since Fall of Hussein Kills More Than 120", *New York Times*, 28 februarie 2005, www.nytimes.com/2005/02/28/internaţional/ middleeast/28 cnd-iraq.html.

3 „Interview col. H.R. McMaster", *Frontline End Game*, 19 iunie, 2007, www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/endgame/interviews/ memaster.html.

4 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 36.

5 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

6 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 190.

7 „Anbar Before and After The Awakening Pt. IX: Sheik Sabah Aziz of the Albu Mahal", Musings on Iraq blog, 23 ianuarie 2014, musingsoniraq.blogspot.com/2014/01/anbar-before-and-after-awakening-pt-ix.html.

8 Hannah Allam şi Mohammed al Dulaimy, „Marine-

led Campaign Kill Friends and Foes, Iraqi Leaders Say", McClatchy DC via Knight Ridder Newspapers, 16 mai 2005, www.meclatchyde.com/2005/05/16/11656 marine-led-campaign-killed-înends.html

9 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 172; Rayburn, *Iraq After America*, pp. 110 – 111.

10 Ibid.

11 Col. Gary W. Montgomery şi Timothy S. McWilliams, eds., *Al-Anbar Awakening*: *From Insurgency to Counterinsurgency în Iraq*, *2004 – 2009*, vol. 2, Marine Corps University Press, 2009, www.marines.mil/Portals/59/Publications/Al-Anbar%20 Awakening%20 Vol%20III – raqi%20 Perspectives %20%20PCN%20 10600001200 l.pdf

12 Monte Morin, „Officer Killed by Suicide Bomb Had High Hopes for Ramadi", *Stars and Stripes*, 9 ianuarie 2006, www.stripes.com/ news/officer-killed-by-suicide-bomb-had-high-hopes-for-ramadi-l.43384.

13 Monte Morin, „Suicide Bomb Kills Dozens of Iraqi Police Recruits, Two Americans", *Stars and Stripesy 6* ianuarie 2006, www.stripes.com/news/suicide-bomb-kills-dozens-of-iraqi-police-recruits-two-americans-l.43269.

14 Stephen Biddle, Jeffrey A. Friedman şi Jacob N. Shapiro, „Testing the Surge: Why Did Violence Decline în Iraq în 2007?", *International Security*, vol. 37, nr. 1, Vara 2012, p. 20.

CAPITOLUL 4 – Agenţi ai haosului

1 Rayburn, *Iraq After America*, p. 119.

2 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 191 – 192.

3 Kanan Makiya, Cruelty and Silence: War, Tyranny, Uprising and the Arab World, Jonathan Cape, New York, 1993.

4 Nada Bakri, „În Lebanon, New Cabinet Is Influenced by Hezbollah", *New York Times*, 13 iunie 2011, www.nytimes.com/2011/06/14/ world/middleeast/ 14 lebanon.html

5 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 101.

6 Ibid.

7 Rayburn, *Iraq After America*, p. 15 – 17.

8 „Iraqi Miniser's Son Misses Flight, Forces Plane Back: Airline", Reuters, 6 martie 2014, www.reuters.com/article/2014/03/06/ us-lebanon-iraq-planeid USBREA2519B20140306; Rayburn, *Iraq After America*, pp.73 – 75.

9 Interviu cu unul dintre autori, iunie 2014.

10 Dexter Filkins, „The Shadow Commander", *The New Yorker*, 30 septembrie 2013, www.newyorker.com/

11 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 423.

12 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 313, pp. 351 – 352.

13 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 151, p. 159; Filkins, 2013.

14 David Axe, „Real E.F.P.: Pocket-Sized Tank Killer", *Defense Tech*, 13 februarie 2007, defensetech.org/2007/02/14/real-e-f-ppocketsizedtank-killer.

15 Stanley McChrystal (n. 1954). General american care a conceput strategia de contra-insurgenţă utilizată în Afghanistan în 2009 (n. coord.).

16 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, pp. 324 – 325.

17 „Treasury Targets Key Al-Qaida Fuding and Support Network Using Iran as a Critical Tranzit Point", US Departament of the Treasury, 28 iulie 2011, www.treasury.gov/press-center/press-releases/ Pages/tg 1261.aspx.

18 Filkins, 2013.

19 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 140.

20 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 141.

21 Ibid.

22 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 146.

23 „Islamic Human Rights Organization Alleges Iraqi Forces Detainee Abuse în Ninewa", Wikileaks, 16 iulie 2005, wikileaks.org/ plusd/cables/05BAGHDAD$_2$547 a.html.

24 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 222.

25 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 221 – 222.

26 Ibid.

27 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 185 – 186.

28 Ibid.

29 Edward Wong şi John F. Burns, „Iraqi Rift Grows After Discover of Prison", *New York Times*, 17 noiembrie 2005, www.nytimes.com/2005/11/17/internaţional/middleeast/17iraq.html.

30 Declaraţia Dr. Matthew Levitt, membru Former-Wexier şi director al Programului Stein pentru Antiterorism şi Servicii de Informaţii din cadrul Institutului pentru Politici ale Orientului Apropiat deda Washington, US House Financial Services Committee, 13 noiembrie 2014, financialservices. house.gov/uploadedfiles/hhrg-113-ba00-wstatemlevitt-20141113.pdf.

31 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.

32 US House Financial Services Committee, 2014.

33 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 231; Benjamin Bahney, Howard J. Shatz, Carroll Ganier, Renny McPherson şi Barbara Sude, „An Economic Analysis of the Financial Records of al-Qa'ida în Iraq", National Defense Research Institute, 2010, e-book.

34 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 231.

35 US House Financial Services Committee, 2014.

36 *Zawahiris Letter to Zarqawi* (varianta în limba engleză), Centrul pentru Combaterea Terorismului, West Point, octombrie 2013, www.etc. usma.edu/posts/zawahiris-letter-to-zarqawi-english-translation-2.

37 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 104.

38 Centrul pentru Combaterea Terorismului, West Point, 2013.

39 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 104.

40 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 103.

41 Ellen Knickmeyer şi K.I. Ibrahim, „Bombing Shatters Mosque în Iraq", *Washington Posty* 23 februarie

2006, www.Washingtonpost.
com/wp-dyn/content/article/2006/02/22/
AR2006022200454.
html.
42 Ibid.
43 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 194.
44 Ellen Knickmeyer şi Muhanned Saif Aldin, „Tense Calm Prevails as Iraqi Forces Seal Off River Town", *Washington Posty* 18 octombrie 2006, www.Washingtonpost.com/wp-dyn/content/
article/2006/10/17/ AR2006101700254.html; Rayburn, *Iraq After America*, p. 120.
45 Joshua Partlow şi Saad al-Izzi, „Scores of Sunnis Killed in Baghdad", *Washington Post*, 10 iulie, 2006, www.Washingtonpost.com/ wp-dyn/content/article/2006/07/09/AR2006070900139.html; Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 214.
46 Jon Lee Anderson, „Inside the Surge", *The New Yorker*, 19 noiembrie 2007, www.newyorker.com/magazine/2007/II/19/insidethe-surge; „Ghazaliya, Baghdad, Iraq", Google Maps, accesat în 17 ianuarie 2015 pe www.google.com/maps/place/Ghazaliyah, + Baghdad, + Iraq/34.0092759, 43.8541015, 9 z/data =! 4 mp! 3 m Ills Oxl5577 dbb25 afbib3: Oxic37973 c426 seăle; Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, pp. 213 – 214.
47 Rayburn, *Iraq After America*, pp. 87 – 88.
48 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, pp. 213 – 214.
49 „Text of U.S. Security Adviser's Iraq Memo", New *York Times*, 29 noiembrie 2006, www.nytimes.com/2006/II/29/world/middleeast/ 29 mtext.html.
50 Ibid.
51 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 106.
52 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 206.
53 Ibid.
54 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 207.
55 Dexter Filkins, Mark Mazzetti şi Richard A. Oppel

Jr., „How Surveillance and Betrayal Led to a Hunt's End", *New York Times*, 9 iunie 2006, www.nytimes.com/2006/06/09/world/middleeast/09 raid.html.

56 Riedel, The Search for Al Qaeda, p. 106.

57 Eben Kaplan, „Abu Hamza al-Muhajir, Zarqawis Mysterious Successor (aka Abu Ayub al-Masri)", Council on Foreign Relations, 13 iunie 2006, www.CFR.org/iraq/abu-hamza-al-muhajirzarqawis-mysterious-successoraka-abu-ayub-al-masri/p10894.

58 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 230.

59 Rayburn, *Iraq After America*, p. 121; Ahmed S. Hashim, „The Islamic State: From al-Qaida Afiliate to Caliphate", Middle East Policy Council, vol. 21, nr. 4, Iarna 2014, www.mepe.org/journal/ middle-east-policyarchives/islamic-state-al-Qaida-affiliatecaliphate.

60 Rayburn, *Iraq After America*, p. 121, p. 136.

61 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 230; Rayburn, *Iraq After America*, p. 128.

62 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 230.

63 Ibid.

64 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.

65 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 230; Hashim, 2014.

66 Hashim, 2014.

67 nterviu cu unul dintre autori, noientbrie 2014.

68 Price et al., 2014.

69 „Iraqi Troops Kill Senior al Qaeda în Iraq Leader", *The Long War Journal*, 7 noiembrie 2008 www.longwarjournal.org/archives/ 2008/1 l/iraqitroopskillse.php.

70 Greg Jaffe, „At Lonely Iraq Outpost, GIS Stay as Hope Fades", *Wall Street Journal* 3 mai 2007, www.wsi.com/articles/ ZB117813340417889827.

71 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 233.

72 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 233; „Fire Marshal Ronald P. Bucca, Officer Down Memorial Page",

accesat în 17 ianuarie 2015, www.odmp.org/officer/16195-fire-marshal-ronald-p-bucca.

73 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, pp. 32 – 33, pp. 233 – 234.

74 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 234.

CAPITOLUL 5 – *Deşteptarea*

1 Interviu cu autorii, august 2014.

2 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 244.

3 Myriam Benraad, „Iraq's Tribarăahwa: Its rise and Fall", Middle East Policy Council, vol. 18, nr. 1, Primăvara 2011, www.mepe.org/ journal/middle-east-policy-archives/iraqs-tribal-sahwa-istrise-and-fall.

4 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 244.

5 Kirk Semple, „Uneasy Alliance Is Taming One Insurgent Bastion", *New York Times*, 29 aprilie 2007> www.nytimes.com/2007/04/29/ world/middleeast/29 ramadi.html.

6 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 250.

7 George Packer, „The Lesson of Tal Afar", *The New Yorker*, 10 aprilie, 2006, www.newyorker.com/magazine/2006/04/10/ the-lesson-oftal-afar.

8 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 252.

9 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 253.

10 *Ibid*.

11 Edward Wong, „An Iraqi Tribal Chief Opposes the Jihadists, and Prays", *New York Times*, 3 martie 2007, www.nytimes.com/2007/03/03/world/middleeast/03 sheikhtml.

12 Alissa J. Rubin şi Graham Bowley, „Bomb Kills Sunni Sheik Working with US în Iraq", *New York Times*, 13 septembrie 2007, www. nytimes.com/2007/09/13/world/middleeast/13 cnd-iraq.html

13 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 263.

14 Jason Burke, *The 9/11* Wars, Penguin, New York, 2012, p. 267.

15 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 265.

16 Joint Chiefs of Staff Joint Publication 3 – 24, „The Patraeus Doctrine: The Field Manual on Counterinsurgency Operations”, US Army, 2009.

17 Glenn Kessler, „Weapons Given to Iraq Are Missing”, *Washington Post*, 6 august 2007, www.Washingtonpost.com/wp-dyn/content/ article/2007/08/05/AR2007080501299.html.

18 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 271.

19 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 209.

20 Ibid.

21 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 210.

22 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 370.

23 I *bid*.

24 Joshua Partlow, „Troops în Diyala Face A Skilled, Flexible Foe”, *Washington Post*, 22 aprilie 2007, www.Washingtonpost.com/ wp-dyn/content/article/2007/04/21/ AR2007042101467 pf.html.

25 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 375.

26 Jackie Spinner, „Marines Widen Their Net South of Baghdad”, *Washington Post*, 28 noiembrie 2004, www.Washingtonpost.com/ wp-dyn/articles/A16794 – 2004 Nov27.html.

27 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 381.

28 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 384.

29 Ibid.

30 Gen. Raymond Odierno, „DOD News Briefing with Gen. Odierno from the Pentagon”, US Departament of Defense, 4 iunie 2010, www. defense.gov/transcripts/transcript. aspx? transcriptid = 4632.

31 Cântăreaţă născută în 1980 la Casablanca, de origine irakiano-marocană. A obţinut mai multe premii pentru interpretare în spaţiul arab. Presa de limbă arabă a numit-o „Fiica Mesopotamiei” (n.trad.).

32 Rayburn, *Iraq After America*, p. 124.

33 Interviu cu unul dintre interlocutorii lui Jibouri, noiembrie 2014.

34 „Anexare” (în germană, în original). Termenul propagandistic folosit de naziști pentru invadarea militară și integrarea forțată a Austriei, în martie 1938 (n.trad.).

35 Interviu cu unul dintre autori, august 2014.

CAPITOLUL 6 – Simptome de sevraj

1 Alissa J. Rubin, „US Military Reforms Its Prisons în Iraq”, *New York Times*, 1 iunie 2008, www.nytimes.com/2008/06/01/world/ Africa/01 iht-detain.4.13375130.html.

2 Interviu cu Joel Rayburn, octombrie 2014.

3 Craig Whiteside, „Câtch and Release in the Land of Two Rivers”, *War on the Rocks*, 18 decembrie 2014, warontherocks.com/2014/12/catch-and-release-in-the-land-oftwo-rivers.

4 General maior D.M. Stone, „Detainee Operations”, United States Marine Corps, prezentare Power Point, noiembrie 2014.

5 Martin Chulov, „Isis: The Inside Story”, *The Guardian*, 11 decembrie 2014, www.theguardian.com/ world/2014/dec/II/-spisisthe-inside-story.

6 Ibid.

7 Whiteside, 2014.

8 Anthony Shadid, „În Iraq, Chaos Feared as US Closes Prison”, *Washington Post*, 22 martie 2009, www.Washingtonpost.com/ wp-dyn/content/article/2009/03/21/ AR2009032102255 pf.html.

9 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.

10 Burke, *The 9/11* Wars, p. 430.

11 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 591.

12 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 592.

13 Shadid, 2009.

14 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 591.

15 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 593.

16 Ibid.

17 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
18 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 614.
19 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 609.
20 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 617.
21 Rayburn, *Iraq After America*, pp. 213 – 214.
22 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 620.
23 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 619.
24 Grup de etnici albi, non-anglofoni, născuţi în Africa de Sud, format din olandezi, francezi, germani sau scandinavi care vorbesc afrikaans, o limbă derivată din olandeză în secolul al XVII-lea, când s-au stabilit în zona Capului Bunei Speranţe (n.trad.)
25 Gordon 8 c Trainor, *The Endgame*, p. 615.
26 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014; Ali Khedery, „Why We Stuck With Maliki-and Lost Iraq”, *Washington Post*, 3 iulie 2004, www.Washingtonpost.com/opinions/why-we-stuck – with-maliki-and-lostiraq/2014/07/03/Oddba8 a4-f7 ec-l Ie3-a60 6 – 946 fd632 f9 fistory.html.
27 „Blowback Against Glenn Greenwald 1”, Anonymous Mugwump blog, 25 mai 2013, anonymousmugwump.blogspot. co.uk/2013/05/blowback-against-glenn-greenwald-l.html
28 „Five Myths About ISIS”, Anonymous Mugwump blog, 5 octombrie 2014, anonymousmugwump.blogspot.co.uk/2014/10/ five-myths-about-isis.
29 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 673 – 674.
30 Adrian Blomfield şi Damien McElroy, „Iraq în Fresh Turmoil as Prime Minister Nuri al-Maliki Orders Arrest of Vice President”, *The Telegraphy* 19 decembrie 2011, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/8966587/Iraqinffesh-turmoil-as-Prime-Minister-Nuri-al-Maliki-orders-arrest-of-vice-president.html
31 Associated Press în Baghdad, „Iraq Vice President Sentenced to Death Amici Deadly Wave of Insurgent

Attacks", *The Guardian* 9 septembrie 2012, www.theguardian.com/world/2012/sep/09/ iraq-vice-presidenthashemi-death-sentence.

32 Joel Rayburn, „Iraq Is Back on the Brink of Civil War", *New Republily* 8 mai 2013, www.newrepublic.com/article/113148/ iraqs-civilwar-breaking-out-again.

33 Jessica D. Lewis, A1-Qaida în Iraq Resurgent", Middle East Security Report 14, Institute for the Study of War, septembrie 2013, www. understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10 Sept O.pdf.

34 Sinan Adnan şi Aaron Reese, „Beyond the Islamic State: Iraqs Sunni Insurgency", Middle East Security Report 24, Institute for the Study of War, octombrie 2014, www.understandingwar.org/ sites/default/files/Sunni%20 Insurgency%20 in%20 Iraq.pdf.

CAPITOLUL 7 – împuternicitul lui Assad

1 Edward Wong, „An Iraqi Tribal Chief Opposes the Jihadists, and Prays", *New York Timesy* 3 martie 2007, www.nytimes.com/2007/03/03/world/middleeast/03 sheik.html.

2 Eyal Zisser, „Hafiz al-Asad Discovers Islam", *Middle East Quarterly*, martie 1999, www.meforum.org/465/hafiz-al-asad-discovers-islam.

3 Fares Akram, „Hamas Leader Abandons Longtime Base în Damascus", *New York Timesy* 27 ianuarie 2012. www.nytimes.com/2012/01/28/world/middleeast/khaled-meshal-the-leader-of-hamas-vacatesdamascus.html.

4 David Axe, „Iran Transformând Syria's Army into a Miliţia that Will Help Assad Survive Another Year", Reuters, 17 decembrie 2014, blogs. reuters.com/great-debate/2014/12/16/irantransformedsyrias-army-into-a-militia-that-will-help-assad-surviveanother-year; Amos Harel, „Iran, Hezbollah Significantly Increases Aici to Syria's Assad", *Haaretz*, 6 aprilie 2012, www.haaretz.com/news/middle-east/iran-hezbollah-

significantly-increase-aid-tosyria-s-assad-l.422954.

5 „Three Major Terror Busts în Iraq-Iran, Syria Connections Exposed, Say US Officials", ABC News, 22, martie 2007, abcnews. go.com/blogs/headlines/2007/03/threemajorter; Burke, *The 9/11 Wars*, p. 171.

6 Bill Roggio, „A1 Qaeda în Iraq Operative Killed Near Syrian Border Sheds Light on Foreign Influence", *The Long War Journal*, 3 octombrie 2007, www.longwarjournal.org/archives/2007/10/ alqaedainiraqope.php.

7 Peter Bergen, Joseph Felter, Vahid Brown, şi Jacob Shapiro, „Bombers, Bank Accounts, & Bleedout: Al-Qa'ida's Road în and out of Iraq", Centrul pentru Combaterea Terorismului, West Point, iulie 2008, https://www.etc. usma.edu/wp-content/uploads/2011/12/ Sinjar2FINAL.pdf.

8 Ibid.

9 Ibid.

10 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 171.

11 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

12 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

13 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

14 „Death of a cleric", *NOW Lebanon*, 5 octombrie, 2007, now. mmedia. me/lb/en/commentaryanalysis/ deathofacleric.

15 Ibid.

16 Ibid.

17 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

18 United States Agency for International Development, agenţia SUA responsabilă cu administrarea ajutoarelor civile externe (n.trad.).

19 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

20 Graham Bowley şi Souad Makhennet, „Fugitive Sunni Leader Thought to Have Been Captured or Killed in Syria", *New York Times*, 10 noiembrie 2008, www.nytimes.com/2008/12/10/world/ Africa/10 iht-

syria.4.18569673.html.

21 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 231.

22 Ian Black şi Martin Chulov, „Leading Syrian Regime Figures Killed in Damascus Bomb Attack", *The Guardian*, 18 iulie 2012, www. theguardian.com/ world/2012/jul/18/syrian-regime-figures-bomb-attack; Michael Weiss, „What the Assault on the Assad Regime Means", *The Telegraph*, 20 iulie 2012, blogs. telegraph.co.uk/news/michaelweiss/100171767/ what-the-assault-on-the-assad-regime-means.

23 Bill Roggio, „US Strike în Syria Decapitatea al Qaeda's Facilitation Network", *The Long War Journal* 27 octombrie 2008, www.longwarjournal.org/archives/2008/10/usstrikeinsyriad .php.

24 „întâlnirea generalului Patraeus cu prim-ministrul Maliki", *Wikileaksy* 7 ianuarie 2009, www.wikileaks.org/plusd/cables/ 09BAGHDAD3 la.html.

25 „Treasury Designates Members of Abu Ghadiyah's Network Facilitates Flow of Terrorists, Weapons, and Money from Syra to al Qaeda în Iraq", US Departament of the Treasury, 28 februarie 2008, www. treasury.gov/press-center/pressreleases/ Pages/hp845.aspx.

26 James Joyner, „Zarqawi Financial Network Independent", *Outside the Beltwayy* 25 ianuarie 2005, www.outsidethebeltway.com/ zarqawifinancial networkindependent.

27 Gordon & Trainor, *The Endgamey* p. 461

28 Roggio, October 2008.

29 Gordon & Trainor, *The Endgamey* p. 577.

30 „UK Foreign Secretary Miliband's Nov. 17 – 18 Trip to Damascus", *Wikileaksy* 19 noiembrie 2008, www.wikileaks.org/plusd/cables/ 08DAMASCUS82 la.html.

31 „Cable 09DAMASCUS384, Re-engaging Syria: Dealing with Sarg Diplomacy", *Wikileaksy* 3 iunie 2009, wikileaks.org/cable/2009/ 06/09DAMASCUS384.html.

32 Chulov, decembrie 2014.

33 Ibid.

34 Steven Lee Myers, „Iraq Military Broadcasts Confession on Bombing *y*, *New York Times*, 23 august 2009, www.nytimes.com/2009/08/24/world/middleeast/24 iraq.html

35 „Iraq and Syria Recall Envoys", *Al fazeera*, 25 august 2009, www.aljazeera.com/news/middleeast/2009/08/2009825160 2328210.html.

36 Khaled Yacoub Oweis, „US Security Te-am to Visit Syria, Focus on Iraq", Reuters, 11 august 2009, www.reutersxom/article/2009/08/11/ ussyria-usa-sb-idUSTRE57A5Y120090811.

37 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 610; Hugh Naylor, „Syria is Said to Be Strengthening Ties to Opponents", *New York Times*, 7 octombrie 2007. www.nytimes.com/2007/10/07/world/ middleeast/07 syria.html.

38 Tonybadran, „The Lebonizationofimq, *NOWL – ebanon*, 22 decembrie 2009, now. mmedia. me/lb/en/commentaryanalysis/the lebanonizationofiraq.

39 Chulov, decembrie 2014.

40 *Syrian Intelligence Chief Attends CT Dialogue With S/CT Benjamin*, Wikileaks, 24 februarie 2010, wikileaks.org/plusd/ cables/10DAM ASCUNS159 a.html.

41 Ibid.

42 Ibid.

CAPITOLUL 8 – *Renaşterea*

1 „The Return of Khilafah", *Dabiq*, Issue 1, iulie, 2014, media. clarionproject.org/files/09 – 2014/isis-isil-islamic-state-magazine-Issue-l – the-return-of-khilafah.pdf.

2 Bill Roggio, „US Kills Senior Syrian-based al Qaeda Facilitator în Moşul", *The Long War Journal*, 28 ianuarie 2010, wwwlongwarj ournal.org/archives/2010/01 /uskillsseniorsyri.php.

3 Ibid.

4 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 623.

5 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.

6 Adică punctul cel mai de jos (n. coord.).

7 Ibid.

8 Ruth Sherlock, „How a talented footballer became worlds most wanted man: Abu-Bakr-al-Baghdadi", *The Telegraph*, 11 noiembrie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10948846/How-a-talentedfootballer-became-worids-most-wanted-man-Abu-Bakr-al-Baghdadi.html.

9 Ibid.

10 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

11 Sherlock, noiembrie 2014.

12 Hashim, 2014.

13 Chulov, decembrie 2014.

14 Ibid.

15 Ibid.

16 Ibid.

17 Hashim, 2014.

18 „Primul între egali", (în latină, în original).

19 *Ulema*, adică savanţii şi membrii clerului recunoscuţi ca autorităţi în domeniul studiului Coranului. Ei sunt păstrătorii tradiţiei legislative şi religioase (n.trad.).

20 Al doilea preşedinte al Egiptului, Nasser (1918 – 1970), a fost acela care a răsturnat monarhia egipteană. A anihilat Frăţia Musulmană, care pusese la cale un atentat împotriva sa în 1954. În 1956 l-a plasat pe preşedintele Muhammad Naguib în arest la domiciliu, preluând în mod oficial funcţia de preşedinte (n.trad.).

21 Sayyed Quth (1906 – 1966) – scriitor, poet, teoretician al islamului, şef al Frăţiei Musulmane la mijlocul secolului trecut. A fost spânzurat fiindcă a complotat la asasinarea lui Nasser (n.trad.).

22 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.

23 Ben Hubbard şi Eric Schmitt, „Military Skilland Terrorist Technique Fuel Succes of ISIS", *New York Times*,

27 august 2014, mobile, nytimes.com/2014/08/28/world/middleeast/army-knowhow-seen-as-factor-in-isissuccesses.html.

24 Ruth Sherlock, „Inside the Leadership of Islamic State: How the New Caliphate Is Run", *The Telegraph*, *9* iulie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10956280/ Inside-the-leadership-of-Islamic-Statehow-the-new-caliphate-is-run.html.

25 Hisham al-Hashimi, „Revealed: The Islamic State Cabinet, From Finance Minister to Suicide Bomb Deployer", *The Telegraph*, 9 iulie, 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/

Iraq/10956193/Revealed-the-Islamic-State-cabinet-from-finance-minister-to-suicide-bomb-deployer.html.

26 Ibid.

27 Siobhan Gorman, Nour Malas şi Matt Bradley, „Brutal Efficiency: The Secret to Islamic States Succes", *Wall Street Journal* 3 septembrie 2014, www.wsi.com/articles/the-secret-to-thesuccess-ofislamic-state-1409709762.

28 Siobahn Gorman, Nour Malas şi Matt Bradley, „Disciplined Cadre Runs Islamic State, Wall Street Journal" 3 septembrie 2014, www.wsi.com/articles/ZB20001424052970204545604580127823357609374.

29 „Exclusive: Top ISIS Leaders Revealed", A1 Arabiya News, 13 februarie 2014, english.alarabiya.net/en/News/2014/02/13/Exclusive-Top-ISIS-leaders-revealed.html.

30 Hubbard & Schmitt, 2014.

31 „3 Senior ISIS Leaders Killed in US Airstrikes", CBS News, 18 decembrie 2014, www.cbsnews.com/news/3-senior-isisteaders-killed-in-u-s-airstrikes.

32 Sherlock, iulie 2014.

33 Hubbard & Schmitt, 2014.

34 Ibid.

35 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.

36 Ramură a Bisericii adventiste de ziua a şaptea. Devenită cunoscută mai ales după asediul de la Waco, Texas, din 1993, când au murit peste optzeci de sectanţi (inclusiv liderul lor, David Koresh) şi patru agenţi federali (n.trad.).

37 „Red-Bearded Chechen Fighter Is Face of ISIS", Sky News, 3 iulie 2014, news. sky.com/story/1293797/red-bearded-chechenfighter-is-face-of-isis.

38 Gorman et al. *Disciplined Cadre*, 2014.

39 Nina Akhmeteli, „The Georgian Roots of Isis Commander Omar al-Shishani", BBC News, 8 iulie, 2014, www.bbe.com/news/ worldeurope-28217590.

40 Ibid.

41 Bassem Mroue, „Chechen în Syria a Rising Star în Extremist Group", Associated Press, 2 iulie 2014, bigstory. ap.org/article/ chechen-syria-rising-star-extremistgroup.

42 Akhmeteli, 2014.

43 Mroue, 2014.

44 Joanna Paraszczuk, „The Chechen Leader With a Grudge and the IS Commander with Nine Lives", Radio Free Europe Radio Liberty, 14 noiembrie 2014, www.rferl.org/content/islamic-state-why-kadyrov-claims-shishanikilled/26692100.html.

45 Mroue, 2014.

46 Nour Malas and Rima Abushakra, „Islamists Seize Airbase Ne-ar Aleppo", *Wall Street Journal*, 6 august 2013, www.wsi.com/ articles/ZB10001424127887323420604578652250872942058.

47 Anne Barnard şi Hwaida Saad, „Rebels Gain Control of Government Air Base în Syria", *New York Times*, 5 august 2013, www. nytimes.com/2013/08/06/world/middleeast/rebels-gaincontrol-of-government-air-base-in-syria.html; Michael Weiss, „Col. Oqaidi on al-Qaida, UN Inspectors, and Kurdish Militias", *NOWL – ebanony* 18 august2013, now.

mmedia. me/lb/en/interviews/ col-oqaidi-on-alqaeda-un-inspectors-and-kurdish-militias.

48 Joanna Paraszczuk, „Military Prowess of IS Commander Umăr Shishani Called Into Question”, Radio Free Europe Radio Liberty, 6 noiembrie 2014, www.rferl.org/content/umăr-shishani-military-prowess-islamic-state/26677545.html.

49 Personaj militar ridicol şi cam prostuţ. Apare în emisiunea TV americană Andy Griffith Show şi, peste ani, în filmul lui Stanley Kubrick, *Full Metal Jacket* (1987).

50 Allan Hall, „One of the Teenage Austrian Poster Girls Who Ran Away to Join ISIS Has Been Killed in the Conflict, UN Says”, *Daily Mail*, 18 decembrie 2014, www.dailymail.co.uk/news/ article-2879272/One-teenage-Austrian-poster-giris-ran-away-join – ISIS-killed-conflict-says.html.

51 „Austria Detains Teenage Girls Who Wanted to Marry ISIS Fighters”, NBC News, 11 ianuarie 2015, www.nbenews.com/ storylinezisis-terror/austriadetains-teenage-giris-who-wanted-marry-isis-fighters-n284096.

52 „George Orwell Reviews Mein Kampf (1940)” *Open Culture*, 19 august 2014, www.openculture.com/2014/08/George-orwell-reviewsmein-kampf-1940.html.

CAPITOLUL 9 – Revoluţia trădată

1 „Interview With Syrian President Bashar al-Assad”, *Wall Street Journal* 31 ianuarie 2011, www.wsi.com/articles/ZB1000142405 274870383320457611471244112289 4.

2, Syria: Gang Attacks Peaceful Demonstrators; Policelook On”, Human Rights Watch, 3 februarie 2011, www.hrw.org/news/2011/02/03/ syria-gang-attackspeaceful-demonstrators-police-look; Lauren Williams, „Syria Clamps Down on Dissent with Beatings and Arrests”, *The Guaridian*, 23 februarie 2011, www.theguardian.com/world/2011/ feb/24/syria-crackdown-protest-arrests-beatings.

3 Piaţă în aer liber sau cartier comercial în oraşele din Orientul Mijlociu ori nordul Africii (n.trad.).

4 Molly Hennessy-Fiske, „Syria: Activists Protest Police Beating, Call for Investigation", *Los Angeles Times*, 17 februarie 2014, latimesblogs. latimes.com/babylonbeyond/2011/02/syria-activists-protest-police-beatingcall-for-investigation.html.

5 Ibid.

6 Rania Abouzeid, „The Syrian Style of Repression: Thugs and Lectures", *TIMEy* 27 februarie 2011, content. time.com/time/world/ article/0,8599, 2055713,00.html.

7 Dane Vallejo şi Michael Weiss, „Syria Media Briefing: A Chronology of Protest and Repression", The Henry Jackston Society, mai 2011, henryjacksonsociety.org/cms/harriercollecţionitems/ Syria + Media + Briefing.pdf.

8 Fergal Keane, „Ex-Detainees Allege Ordeals of Rape and Sex Abuse", BBC News, 25 septembrie 2012, www.bbe.com/news/ world-middle-east-19718075.

9 Josh Rogin, „Syrian Defector: Assad Posed to Torture and Murder 150.000 More", *The Daily Beast*, 31 iulie 2014, www.thedailybeast.com/articles/2014/07/31 /syrian-defector-assad-poised-to-torture-and-murder-150 –.000-more.html.

10 Josh Rogin, „US: Assads Machineryof Death Worstăincethe Nazis", *The Daily Beasty* 7 iulie 2014, www.thedailybeast.com/articles/20

14/07/07/u-s-assad-s-machinery-of-death-worst-since-the-nazis.html.

11 Regimul sirian spune CA1 Assad or we 11 burn the country down, YouTube, 7: 24, postat de Tehelka TV, 30 octombrie 2013, www.com/watch?v=WNBGHaâkgW8.

12 James Reynolds, „Syria Torture Accounts Reinforce Human Rights Concems", BBC News, 3 iulie 2012, www.bbe.com/news/ world-middle-east-18687422.

13 Nibras Kazimi, *Syria Through Jihadist Eyes*: *A Perfect Enemy*, Hoover Press, Stanford, CA, 2010, p. 63.

14 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.

15 Ruth Sherlock, „Confessions of an Assad Shabiha Loyalist: How I Raped and Killed for 300 a Month”, *The Telegraph*, 14 iulie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9400570/Confessions-of-an-Assad-Shabiha-loyalist-how-I-raped-and-killed-for-300-a-month.html.

16 Stephanie Nebehay, „Most Houla Victims Killed in Summary Executions: UN”, Reuters, 29 mai 2012, www.reuters.com/ article/2012/05/29/us-syria-un-idUZBRE84S10020120529.

17 Harriet Alexander şi Ruth Sherlock, „The Shabiha: Inside Assads Death Squads”, *The Telegraph*, 2 iunie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9307411/The-Shabiha-Inside-Assads-death-squads.html.

18 „Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic”, Human Rights Council, sesiunea 21, 15 august 2012, www.ohehr.org/Documents/HRB – odies/HR-Council/ Regularăession/Session2 l/A-HRC-21 – 50.doc.

19 Chris McGreal, „Houla Massacre: US Accuses Iran of Bragging aboutits Military Aidto Syria”, Tfie Gwardfatt, 29 mai2012, www.theguardian.com/world/2012/may/29/houla-massacre-us-accusesiran.

20 Sam Dagher, „Syria’s Alawite Force Turned Tide for Assad”, *Wall Street Journal* 26 august 2013, www.wsi.com/articles/ZB 1000142 412788732399700457863990341248770 8.

21 Axe, 2014.

22 *Ibid*.

23 „Insight: Syrian Government Guerrilla Fighters Being Sent to Iran for Training”, Reuters, 4, aprilie 2013, www.reuters.com/ article/2013/04/04/us-syriairan-training-insight-idUSBRE9330 DW20130404.

24 Farnaz Fassihi, Jay Solomon şi Sam Dagher,

„Iranians Dial Up Presence în Syria”, *Wall Street Journal*, 16 septembrie 2013, www.wsi.com/articles/ZB10001424127887323864604579067382861808984.

25 Ibid.

26 Michael Weiss, „Râse of the Militias”, *NOW Lebanon*, 21 mai 2013 now. mmedia. me/lb/en/commentaryanalysis/rise-of-the-militias.

27 „No Ones Left”, Human Rights Watch, 13 septembrie 2013, www. hrw.org/reports/2013/09/13/no-one-s-left-o.

28 Filkins, 2013.

29 Farnaz Fassihi şi Jay Solomon, „Top Iranian Official Acknowledges Syria Role”, *Wall Street Journal* 16 septembrie 2012, online. wsi.com/news/articles/ZB10000872396390443720204578000482831419570.

30 Will Fulton, Joseph Holliday şi Sam Wyer, „Iranian Strategy în Syria”, AEIS Critical Threats Project & Institute for the Study of War, mai 2013, www.understandingwar.org/sites/default/files/Iraniană trategyinăvria-lMAY.pdf.

31 Ibid.

32 Karim Sadjadpour, „Iran: Syria’s Lone Regional Ally”, Carnegie Endowment for International Peace, 9 iunie 2014, carnegieendowment.org/2014/06/09/syria-s-lone-regional-ally-iran.

33 „Administration Takes Additional Steps to Hold the Government of Syria Accountable for Violent Repression Against the Syrian People”, US Departament of the Treasury, 18 mai 2011, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tgl 181.aspx.

34 Michael R. Gordon, „US Presses Iraq on Iranian Planes Thought to Carry Arms to Syria”, *New York Times*, 5 septembrie 2012, www. nytimes.com/2012/09/06/world/middleeast/us-pressesiraq-on-iranian-planes-thoughtto-carry-arms-to-syria.html.

35 Ibid.

36 Arash Karami, „Iran News Site Profiles Head of Iraq's Badr Organization", *Al-Monitory* 13 noiembrie 2014, www.al-monitor.com/ pulse/originals/2014/II/iran-news-site-profiles-badr-org.html.

37 William Booth, „Israeli Study of Foreign Fighters în Syria Suggests Shiites May Outnumber Sunnis", *Washington Posty* 2 ianuarie 2014, www.Washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/01 /02/ israeli-study-offoreign-fighters-in – Syria-suggests-shiites-may-outnumber-sunnis.

38 Phillip Smyth, „From Karbala to Sayyida Zaynab: Iraqi Fighters în Syria's Shi a Militias", Centrul pentru Combaterea terorismului, West Point, 27 august 2013, www.etc. usma.edu/posts/from-karbala-to-sayyida-zaynab-iraqi-fighters-in-syriasshia-militias.

39 Suadadal-Salhy, „Iraqi-Shi ite Militants Fightforăvria săssad", Reuters, 16 octombrie 2012, www.reuters.com/article/2012/10/16/ us-syriacrisis-iraq-militias-idU ZBRE89FOPX20121016.

40 Phillip Smyth, „Breaking Badr, The New Season: Confirmation of the Badr Organization's Involvement în Syria", Jihadology blog, 12 august 2013, jihadology.net/2013/08/12/hizballahcavalcade-breaking-badr-the-newseason-confirmation-of-thebadr-organizations-involvement-in-syria.

41 Farnaz Fassihi, „Iran Pays Afghans to Fight for Assad", *Wall Street Journal*, 22 mai 2014, www.wsi.com/articles/ZB10001424052702 304908304579564161508613846.

42 Nick Paton Walsh, „Afghan în Syria: Iranians Pay Us to Fight for Assad", CNN, 31 octombrie 2014, www.cnn.com/2014/10/31/ world/meast/syria-afghan-fighter.

43 Martin Chulov, „Syrian Town of Qusair Falls to Hezbollah în Breakthrough for Assad", *The Guardian*, 5 iunie 2013, www.theguardian.com/world/2013/jun/05/syria-army-seizes-qusair.

44 Mona Alămi, „Hezbollah Fighter Details Opsin Qusayr”, *NOW Lebanon*, 4 iunie 2013, now. mmedia. me/lb/en/interviews/ hezbollah-fighterdetails-ops-in-qusayr.

45 Martin Chulov şi Mona Mahmood, „Assad: Challenge Syria at Your Peril”, *The Guardian*, 22 iulie 2013, www.theguardian.com/ world/2013/jul/22/syria-sunnis-fearalawite-ethnic-cleansing.

46 Andrew Gilligan, „Assad: Challenge Syria at Your Peril”, *The Telegraphy* 29 octombrie 2011, www.telegraph.co.uk/news/ worldnews/middleeast/syria/8857898/Assad-challenge-Syria-at-your-peril.html.

47 Wyatt Andrews, „Clinton: Arming Syrian Rebels Could Help al Qaeda”, CBS News, 27 februarie 2012, www.cbsnews.com/news/ clinton-arming-syrianrebels-could-help-al-Qaeda.

48 Glenn Kessler, „Are Syrian Opposition Fighters, Former Farmers or Teachers or Pharmacists?”, *Washington Post*, 26 iunie 2014, www.Washingtonpost.com/blogs/fact-checker/wp/2014/06/ 26/ are-syrian-opposition-fightersformerfarmers-or-teachers-or-pharmacists.

49 Frederic Hof, „Saving Syria is No Fantasy”, *Politico*, 11 august 2014, www.politico.com/magazine/story/2014/08/mi-presidentsaving-syria-is-nofantasy-109923.html.

50, Assad Orders NewSyrian Amnesty”, A//azeera, 2 liunie201 l, www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/06/2011621944 198405.html.

51 Mohammed Habash, „Radicals Are Assads Best Friends”, TTzeNfli/o «*ah* 1 ianuarie 2014, www.thenational.ae/thenationalconversation/ comment/radicals-are-assads-best-friends.

52 Joshua Landis, „Syria’s Top Five Insurgent Leaders”, Syria Comment blog, 1 octombrie 2013 www.joshualandis.com/blog/ biggest-powerful-

militialeaders-syria.

53 Ahmad al-Bahri, „ISIS Restructures Raqqa Under its New Ruling Sistem”, *Syria Deeply*, 17 noiembrie 2014, www.syriadeeply.org/ articles/2014/11/6388/isis-restructures-raqqa-ruling-system.

54 „Designations of Foreign Terrorist Fighters”, US Departament of State, 24 septembrie 2014, www.state.gov/r/pa/prs/ ps/2014/09A232067.htm.

55 Phil Sands, Justin Vela şi Suha Maayeh, „Assad Regime Set Free Extremists from Prison to Fire Up Trouble during Peaceful Uprising”, *The National*, 21 ianuarie 2014, www.thenational.ae/world/syria/ assad-regimeset-free-extremists-from-prison-to-fire-up-trouble-duringpeaceful-uprising.

56 Ibid.

57 Ruth Sherlock, „Exclusive Interview: Why I Defected from Bashar al-Assad’s Regime, by Former Diplomat Nawaf Fares”, *The Telegraph*, 14 iulie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/ middleeast/syria/9400537/Exclusive-intervifewwhy-I-defected-from-Bashar-al-Assads-regime-by-former-diplomat-Nawaf-Fares.html.

58 Rania Abouzeid, „The Jihad Next Door”, *Politico*, 23 iunie 2014. www.politico.com/magazine/story/2014/06/al-Qaida-iraq-syria-108214.html.

59 *Ibid*.

60 Sands et al., 2014.

61 Abouzeid, 2014.

62 Ibid.

63 „Extremism Hits Home Stopping the Spread of Terrorism”, *Per Concordian*, vol. 5, nr. 3, 2014, www.marshallcenter.org/mepublicweb/MCD – ocs/files/Collège/FPublications/perloncordiam/ piv5N3 en.pdf.

64 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.

65 „Full Interview with Abu Mohammad al-Jolani”,

Internet Archive, postat de Abe Khabbaab Omlă j), archive.org/

details/golan2.

66 Sheikh Ayman Al-Zawahiri, „Move Forward, O Lions of Sham", The Global Islamic Media Front, 2012, azelin. files.wordpress.com/2012/02/dr-ayman-al-elba93 awc48 lhirc4 ab-22 onwardoh-lions-of-syria22-en.pdf.

67 Sheikh Ayman Al-Zawahiri, „Move Forward, O Lions of Sham", The Global Islamic Media Front, April 26, 2012, worldanalysis.net/modules/news/article.php? storyid = 2125.

CAPITOLUL 10 – Convertiţi şi „jihadişti de cinci stele".

1 Samantha Power, *A Problem from Hell*: *America and the Age of Genocidey* HarperCollins, New York, 2007, p. 244.

2 „Abu Speech: Jihadist Kurds of Halabja Attack Lead Islamic State Kobani" «l? <O

— Al-Quds Al-Arabi, 10 octombrie

2014, www.alquds.co.uk/? p = 233274.

3 „Kuwaiti Charily Designated for Bankrolling al Qaida Network", US Departament of the Treasury, 13 iunie, 2008, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/hp1023.aspx.

4 Salem al-Haj, „Issue: Islamic Tide în Iraq's Kurdistan File Historical Reading" <îl** U J lkJVS?

tv iMt*" Al Hiwar, 7 februarie 2014, alhiwarmagazine. blogspot.ae/2014/02/blog-post5030.html.

5 Jordi Tejel, *Syria's Kurds*: *History Politics*, *and Society*, Routledge, New York, 2009, p. 90, p.102.

6 „Abu Muslim al-Turkmani: From Iraqi Officer to Stain ISIS Deputy", Al *Arabiya News*, 19 decembrie 2014, english.
alarabiya.net/en/perspective/profiles/2014/12/19/Abu-Muslim-al-Turkmani-From-Iraqi-officer-to-slain – ISIS-deputy.html.

7 Radwan Mortada, A1-Qaida Leaks II Baghdadi

Loses His Shadow", *Al-Akhbar*, 14 ianuarie 2014, english. al-akhbar.com/ node/18219.

8 Suhaib Anjarini, „The War în Syria: ISIS's most Succesful Investment Yet", *Al-Akhbary* 11 iunie 2014, english. al-akhbar.com/ node/20133.

9 Mortada, 2014.

10 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.

11 Anjarini, 2014.

12 Mitchell Prother, „ISIS's Victories May Win It Recruits from Rival Syrian Rebel Groups", McClatchy DC, 23 iunie 2014, www.meclatchyde.com/2014/06/23/231236 isiss-victories-may-win-it-recruits.html.

13 „Syria Rebel Factions, Including al Qaeda-linked Nusra Front, Reject Authority of US-Backed Opposition SNC", *CBS News*, 25 septembrie 2013, www.cbsnews.com/news/syria-rebelfacţions-including-al-Qaida-linked-nusra-frontreject-authority-of-us-backed-opposition-snc.

14 „Charter of the Syrian Islamic Front", *Carnegie Endowment for International Peace*, 21 ianuarie 2013, carnegieendowment.org/ syriaincrisis/? fa = 50831.

15 Consultare în cadrul comunităţii musulmane, considerată, în special în comunităţile sunnite, o formă de democraţie reprezentativă. Pe de altă parte, musulmanii şiiţi, mai tradiţionali, sunt de părere că islamul înseamnă supunere faţă de conducătorii existenţi, dacă guvernează conform legii islamice, şaria (n.trad.).

16 Joanna Paraszczuk, „Syria: Truce Between ISISS Abu Umăr al-Shishani & Ahrar ash-Sham on Eastern Front în Aleppo Province", *EA Worldview*, 8 ianuarie 2014, ea worldview.com/2014/01/syria-claimed-truce-abu-umar-alshishani-ahrarash-sham-eastern-front.

17 „1, 000-strong Syrian Rebel Brigade Defects to Islamic State", *RTy* 11 iulie 2014, rt.com/news/171952-thousand-strong-defectistamicstate.

18 Yusra Ahmed, „Nusra Front Suffers Defections to Join Rival ISIS", *Zaman* Al Was/, 24 octombrie 2014,

www.zamanalwst.net/ en/news/7205.html.

19 Ahmed Abazid, „The Muslim Brotherhood and the Confused Position”, *Zaman* Al *Wast*, 28 martie 2014, www.zamanalwst.net/ news/48054.html.

20 Liz Sly, „The Islamic State is Failing at Being a State”, *Washington Post*, 25 decembrie 2014, www.Washingtonpost.com/world/ middleeast/ the-islamic-state-is-failing-at-being-a-state/2014/ 12/24/bfbf8962 – 8092-l Ie4-b936-făafabol55 a7 story.html.

21 Ruth Sherlock, „Bodyguard of Syrian Rebel Who Defected to Isil Reveals Secrets of the Jihadist Leadership”, *The Telegraphy* 10 noiembrie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11221995/Bodyguard-of-Syrian-rebel-who-defected-to-Isil-reveals-secrets-of-the-jihadist-leadership.html.

22 Anjarini, 2014.

23 Shiraz Maher, „From Portsmouth to Kobane: The British Jihadis Fighting for Isis”, *New Statesman*, 6 noiembrie 2014, www.newstatesman.com/2014/10/portsmouth-kobane.

24 Porecla dată oraşului Portmouth şi clubului său de fotbal (n.trad.).

25 *International Center for the Study of Radicalization* este un departament de cercetări din cadrul Kings Collège, Londra (n.trad.).

26 „CIA Says IS Numbers Underestimated”, Al *Jazeeray* 12 septembrie 2014, www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/09/cia-triplesnumber-islamic-state-fighters-201491232912623733.html.

27 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.

28 Interviuri cu activişti şi rebeli sirieni, 2013 – 2014.

29 Kyle Orton, „What to do About Syria: Sectarianism and the Minorities”, blogul *The Syrian Intifada*, 24 decembrie 2014, kyleortonl991.

30 *Rafida* şi *nusayris* sunt termeni batjocoritori pentru şiiţi şi, respectiv, alawiţi.

31 „Kawalis al-Thawra Program, 7th episode with Mousa al-Ghannami” (%u*

YouTube, 36: 13, postat pe 20 decembrie 2014, www.youtube.com/watch?v=sYtJOXNMOKI.

CAPITOLUL 11 – De la Twitter la Dabiq

1 „Head to Head-Will ISIL Put an End to Iraq?”, YouTube, 47: 27, postat de Al Jazeera English, 21 noiembrie 2014, http://youtube/ XkJl9 UbG2 lo.

2 Nico Prucha, „Is This the Most Successful Release of a Jihadist Video Ever?”, blogul *Jihadica*, 19 mai 2014, www.jihadica.com/is-this-themost-successful-release-of-a-jihadist-video-ever. Filmul poate fi găsit la ihadology.net/2014/05/17/ al-furqan-media-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-stateof-iraq-and-al-sham-clanging-of-the-swords-part-4.

3 Leni Riefenstahl (1902 – 2003), regizoare germană care a produs mai multe filme de propagandă nazistă (n.trad.).

4 J.M. Berger, „How ISIS Games Twitter”, *The Atlantic*, 16 iunie 2014, www.theadantic.com/internaţional/archive/2014/06/isisiraq twitter-social-media-strategy/372856.

5 „The Failed Crusade”, *Dabiq*, ediţia nr. 4, octombrie 2014, media. clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-isis-magazine-Issue-4-the-failederusade.pdf.

6 Hashim, 2014.

7 „Mufti Daash Legitimate: Hedma Shrines of Moşul, on the Basis of the Modern Prophetic”, Al-Ghad, 17 noiembrie 2014, www.alghad.com/articles/836900.

8 „Think Again Turn Away”, postare pe Twitter, 15 ianuarie 2015, 11: 04 a.m., twitter.com/Think Again DOS/status/ 555802610083852289.

9 Dan Lamothe, „US Military Social Media Accounts Aparently Hacked by Islamic State Sympathizers”, *Washington Post*, 12 ianuarie 2015, www.Washingtonpost.com/news/

checkpoint/wp/2015/01/12/centeom-twitteraccount-

apparently-hacked-by-islamic-state-sympathizer.

10 Eli Lake şi Josh Rogin, „Islamic States Psychological War on US Troops”, *Bloomberg View*, 15 ianuarie 2015, www.bloombergview.com/articles/2015 – 01 – 15/islamic-states-psychological-war-on-us-troops; „ISIS Supporters Just Hacked the US Military’s CENTEOM Twitter Account”, Vox, postat de Zack Beauchamp, 12 ianuarie 2015, www. vox.com/2015/l/12/7532363/ centeom-hack-isis.

CAPITOLUL 12 – *Divorţ*

1 Bradley Klapper şi Kimberly Dozier, A1-Qaida Building Well-Organized Network în Syria: US Intelligence Officials”, *National Post*, 10 august 2015, news. nationalpost.com/2012/08/10/ al-Qaidabuilding-well-organizednetwork-in-syria.

2 Bradley Klapper şi Kimberly Dozier, „US Officials: al-Qaida Găining Foothold în Syria”, *Yahoo*! *Newsy* 10 august 2012, news. yahoo.com/us-officials-al-qaida-gaining-foothold-syria-201207990.html.

3 Julianborger, „Syrialrisis: Westloses Faithină NCtounite Opposition Groups”, *The Guardian*, 14 august2012, www.theguardian.com/ world/2012/aug /13/syria-opposition-groups-national-council.

4 „Syrian Opposition Survey: June l-July 2, 2012” The International Republican Institute and Pechter Polls, în.org/sites/default/files/2012%20 August%2017%20 Survey%20 of%20 Syrian%200 pposition, %20 June%201 – July%202, %20 2012.pdf.

5 „Treasury Sanctions Al-Nusrah Front Leadership în Syria and Militias Supporting the Asad Regime”, US Departament of the Treasury, 11 decembrie 2012, www.treasury.gov/press-center/ press-releases/Pages/tgl797.aspx.

6 Ruth Sherlock, „Syrian Rebels Defy US and Pledge Allegiance to Jihadi Group”, *The Telegraph*, 10 decembrie 2012, www.telegraph. co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9735988/Syrian-

rebels-defy-US-and-pledge-allegiance-tojihadi-group.html.

7 Rania Abouzedi, „How Islamist Rebels în Syria Are Ruling a Fallen Provincial Capital”, *TIME*, 23 martie 2013, world. time.com/2013/03/23/how-islamist-rebels-in-syria-are-ruling-a-fallen-provincial-capital.

8 Paul Wood, „The Day Saddams Statuie Fell”, *BBC Newsy 9* aprilie 2004, news. bbe.co.uk/2/hi/middleeast/3611869. stm.

9 Rania Abouzeid, „A Black Flag în Raqqa”, *New Yorker*, 2 aprilie 2013, www.newyorker.com/news/news-desk/a-black-flag-in-raqqa.

10 Abouzeid, martie 2013.

11 Abouzeid, aprilie 2013.

12 Rita Katz şi Adam Raisman, „Special Report on the Power Struggle Between al-Qaida Branches and Leadership”, *INSITE Blog on Terrorism & Extremism*, 25 iunie 2013, news. siteintelgroup.com/ blog/index.php/about-us/21 – jihad/3195-special-report-on-thepower-struggle-between-al-Qaida-branches-andleadership-al-Qaida-in-iraq-vs-al-nusra-front-and-zawahiri.

13 Ibid.

14 Ibid.

15 „Translation of al-Qaida Chief Ayman al-Zawahiris Letter to the Leaders of the Two Jihadi Groups”, acestat în 18 ianuarie 2015, să documenteloud.org/documents1710588/translation-of-ayman-al-zawahiris-letter.pdf.

16 „Sources în Aleppo, Syrian Net: Syrian Regime Released from Abu Musab al-Suri and his Assistant Abu Khaled, Observers See a Threat to Washington”, *Aleppo Syrian Net*, 23 decembrie 2011, accesat pe 3 ianuarie 2015, www.sooryoon.net/archives/41907.

17 Caleb Weiss, „Caucasus Emirate Eulogizes Stain Ahrar al Sham Leaders”, *The Long War Journal* 15 septembrie 2014, www. longwarjournal.org/archives/2014/09/caucasusemirateeul.

php.

18 James Barr, A Line in the Sand: Britain, France and the Struggle That Shaped the Middle East, Simon & Schuster, New York, 2012, p. 12.

19 Ian Black, „Isis Breach of Iraq-Syria Border Merges Two Wars into One 'Nightmarish Reality", *The Guardian*, 18 iunie 2014, www.theguardian.com/world/2014/jun/18/isis-iraq-syria-twowars-one-nightmare.

20 Costanze Letsch, „Foreign Jihadis Change Face of Syrian Civil War", *The Guardian*, 25 decembrie 2014, www.theguardian.com/ world/2014/dec/25/foreign-jihadis-syrian-civil-war-assad.

21 Paul Wood, „Key Free Syria Army Rebel Killed by Islamist Group", BBC News, 12 iulie 2013, www.bbe.co.uk/news/worldmiddleeast-23283079.

22 „New Front Opens în Syria as Rebels Say al Qaeda Attack Means War", *Reuters UK*, 13 iulie 2013, uk.reuters.com/article/ 2013/07/13/uk-syria-crisis-idUKBRE96B08C20130713.

23 Richard Spencer, A1-Qaida-Linked Rebels Apologise After Cutting Off Head of Wrong Person", *The Telegraph*, 14 noiembrie 2013, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/ Syria/10449815/Al-Qaida-linkedrebels-apologise-after-cuttingoff-head-of-wrong-person.html.

24 „Rule of Terror: Living Under ISIS în Syria", *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic*, United Nations, 14 noiembrie 2014, www.ohehr.org/Documents/HRB – odies/ HRC – ouncil/COIS – yria/HRCCRP ISIS 14 Nov2014.pdf.

25 Tareq al-Abed, „The Impending Battle Between FSA, Islamic State of Iraq and Syria", *Al-Monitor*, 31 iulie 2013, www.al-monitor.com/pulse/security/2013/07/syria-possible-battle-fsa-islamic-state-iraq-syria.html.

26 Lauren Williams, „Islamist Militants Drive Free Syrian Army Out of Raqqa", *The Daily Star Lebanon*, 15

august 2013 www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Aug-15/227444 – islamist-militants-drive-free-syrian-army-outofraqqa. ashx.

27 Ibid.

28 Michael Weiss, „Has Sahwa Hit the Fan în Syria?", *NOW Lebanon*, 8 ianuarie 2014, now. mmedia. me/lb/en/commentaryanalysi's/529244-has-sahwa-hit-thefan-in-syria.

29 Ibid.

30 Ibid.

31 Ibid.

32 Ibid.

33 Ibid.

34 /bfd.

35 Interviu cu unul dintre autori, ianuarie 2015.

36 Ibid.

37 Ibid.

38 /bid.

39 /bid.

40 Ibid.

41 Richard Barrett, „The Islamic State", *The Soufan Group*, noiembrie 2014, soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Novl4.pdf.

42 Yossef Bodansky, „The Sochi Olympics Terror Threat has Links to Camps în Syria that are Supported by the US", *World Tribune*, 24 ianuarie 2014, www.worldtribune.com/2014/01/24/ the-sochi-olympics-terror-threat-has-links-to-campsin-syriathat-are-supported-by-the-u-s.

43 Liz Sly, A1-Qaida Disavows Any Ties with Radical Islamist ISIS Group în Syria, Iraq", *The Washington Post*, 3 februarie 2014, www. Washingtonpost.com/world/middleeast/al-Qaidadisavows-any-ties-with-radical-islamistisisgroup-in-syria-iraq/ 2014/02/03/2 c9 afcă-a-8 cef-lle3 – 98 ab-fe522 8217 bdistory.html.

44 Abu Bakr al Haj Ali, „Abu Maria: The Nusra

Leader Behind the Split with IS în Syria?" *Middle East Eye*, 1 noiembrie, 2014, www. middleeasteye.net/in-depth/features/changes-jabhat-al-nusra-indicate-changes-entirebattlefield-1875666927.

45 Nibras Kazimi, „The Caliphate Attempted", *Hudson Institute*, 1 iulie 2008, www.hudson.org/research/9854-the-caliphate-attempted-zarqawi-s-ideologicalheirs-their-choice-for-a-caliphand-the-collapse-of-their-self-styled-islamic-state-of-iraq.

46 „Syria: Countrywide Conflict Report4", *The Carter Center*, 11 septembrie 2014, www.cartercenter.org/ resources/pdfs/peace/conflictresolution/syria-conflict/Natio nwideupdate-Sept-18 – 2014.pdf.

47 Kyle Orton, „The Assad Regime's Collusion with ISIS – and al-Qaida: Assessing the Evidence", blogul *The Syrian Intifada*, 24 martie 2014, kyleortonl991.wordpress.com/2014/03/24/assessingthe-evidence-of-collusion-betweentheassad-regime-and-the-wahhabi-jihadists-part-l.

48 Michael Weiss, „Trust Iran Only as Far as You Can Throw It", *Foreign Policy*, 23 iunie 2014, foreignpolicy.com/2014/06/23/ trustiran-only-as-far-as-you-can-throw-it.

49 Ibid.

50 Ruth Sherlock, „Syria's Assad Accused of Boosting al-Qaida with Secret Oil Deals", *The Telegraph*, 20 ianuarie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10 585391/ Syrias-Assad-accusedof-boosting-al-Qaida-with-secret-oildeals.html.

51 Frederic C. Hof, „Syria: Should the West Work with Assad?", *Atlantic Council*, 10 iulie 2014, www.atlanticcouncil.org/blogs/ menasource/syria-shouldthe-west-work-with-assad.

CAPITOLUL 13 – Şantajul şeicilor

1 Fostă provincie, sector administrativ al provinciei Alep, din nordul Siriei. Astăzi, cel mai mare canton din

regiunea de facto autonomă kurdă Rojava (n.trad.).

2 William D. Wunderle, A Manual for American Servicemen in the Arab Middle East: Using Cultural Understanding to Defeat Adversaries and Win the Peace, Skyhorse Publishing, New York, 2013.

3 Carole A. O'Leary şi Nicholas A. Heras, „Syrian Tribal Networks and their Implications for the Syrian Uprising", *The Jamestown Foundation*, 1 iunie 2012, www.Jamestown.org/ single/? nocache = 18 rtxttnews%5 Bttnews%5D = 39452.

4 în mlî uf „*! – u jje, >–".

YouTube, 7: 28, postat de Shaam Network S.N.N., 1 aprilie 2011, www. youtube.com/watch?v=Y4 wwlxurHMS.

5 Nasser Al-Ayed, „Jihadists and Syrian Tribes", *Global Arab Network*, 6 noiembrie 2014, www.globalarabnetwork.com/ studies/13181 – 2014 – 11 – 06 – 11 – 53 – 28.

6 Peter Neumann, „Suspects into Collaborators", *London Review of Booksy* vol. 36, nr. 7, 3 aprilie 2014, www.lrb.co.uk/v36/n07/ peter-neumann/suspects-into-collaborators.

7 Karen Leigh, „În Deir Ezzor, ISIS Divides and Conquers Rebel Groups", *Syria Deeply*, 11 august 2014, www.syriadeeply.org/articles/2014/08/5930/deir-ezzor-isis-divides-conquersrebel-groups.

8 Interviu cu Wael Essam, noiembrie 2014.

CAPITOLUL 14 – *Al-Dawla*

1 O zicere a Profetului înainte de a-l decapita pe Abu Ozza, adversar capturat pentru a doua oară în luptele cu politeiştii, după ce-l cruţase mai înainte din milă (n.trad.).

2 Egiptean, unul dintre teroriştii al-Qaida implicaţi în atacurile asupra World Trade Center din 11 septembrie 2001. Atta este cel care a pilotat avionul care a lovit turnul nordic (n.trad.).

3 Brigada Unicităţii, unul dintre cele mai mari grupuri insurgente anti-Assad, format în 2012, în nordul Siriei, şi afiliat la Frăţia Musulmană. S-a dizolvat în 2014,

după moartea liderului Abdul Qader Saleh (n.trad.).

4 Bombă fără ghidaj, confecţionată de regulă din butoaie mari de metal pline de explozibili, şrapnele, petrol sau substanţe chimice, care este aruncată dintr-un avion sau elicopter. Are o capacitate de până la 1.000 de kg şi efecte devastatoare. Convenţiile internaţionale au declarat-o ilegală (n.trad.).

5 Martin Chulov, „Isis Fighters Surround Syrian Airbase în Rapid Drive to Recapture Lost Territory", *The Guardian*, 22 august 2014, www. theguardian.com/world/2014/aug/22/isis-syria-airbasetabqa.

6 „ISIS Take over Syria Army Base, Behead Soldiers: Activists" *The Daily Star Lebanon*, 26 iulie 2014, www.dailystar.com.lb/News/ Middle-East/2014/Jul-26/265226 – 85-syria-troops-killed-in-jihadist-advance-activists. ashx.

7 YouTube, 7: 29, postat de Syria. truth, 15 septembrie 2014, www.youtube.com/watch?v=zsă7FQywurut = 11.

8 Anne Barnard, „Blamed for râse of ISIS, Syrian Leader is Pushed to Escalate Fight", *International New York Times*, 22 august 2014, www.nytimes.com/2014/08/23/world/middleeast/assad-supporters-weigh-benefits-of-usstrikes-in-syria.html.

9 Price et al., 2014.

10 Aluzia la tratatul *Leviathan* (1651), în care filosoful englez Thomas Hobbes (1588 – 1679) descrie şi cum ar arăta un stat neguvernat (n.trad.).

11 Aleşi (în arabă, în original). Sunt căpetenii de localităţi în lumea arabă, aleşi uneori consensual, alteori prin vot (n.trad.).

12 Ghaith Abdul-Ahad, „Syria is Not a Revolution Any More-This is Civil War", *The Guardian*, 18 noiembrie 2013, www.theguardian.com/world/2013/nov/18/syria-revoluţion-civil-war-conflictrivalry.

13 Orwa Moqdad, „A Rebel Killed by Rebels", *NOW*

Lebanon, 19 decembrie 2013, now. mmedia. me/lb/en/reportsfeatures/526509 – the-enemy-of-the-enemy.

14 Hassan Abu Haniya, „Structural Construction of the Islamic State", Al *Jazeera Center for Studies*, 23 noiembrie 2014, studies. aljazeera.net/fileszisil/2014/11/20141123638165139 73.htm .

15 Scott Bronstein şi Drew Griffin, „Self-Funded and Deep-Rooted: How ISIS Makes Its Millions", *CNNy* 7 octombrie 2014, edition. cnn.com/2014/10/06/world/meastzisis-funding.

16 „German Spies Say Isis Oil Isn't Money Gusher", *The Local* 7 noiembrie 2014, www.thelocal.de/20141107/spies-say-isisoil-isnt-moneygusher.

17 „Zakat FAQS", *Islamic Relief UKy* accesat în 18 ianuarie 2015, www. islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/ zakat-faqs/trade.

18 Blog Statului Islamic, the-islamic-state.blogspot.ae/2014/02/ blog-post26.html.

19 US House Financial Services Committee, 2014.

20 Bronstein & Griffin, 2014.

21 „Dispatch from the Field: Islamic State Weapons în Iraq and Syria", Conflict Armament Research Ltd, septembrie 2014, conflictarm.com/wpeontent/uploads/2014/09/Dispatch ISI – raq Syria Weapons.pdf.

Epilog

1 JaySolomon, „primeniinister Haideral-Abadi Pledgestounifylraq în Fight Against Islamic State", *Wall Street Journal* 25 septembrie 2014, www.wsi.com/articles/prime-minister-haider-al-abadiple dges-to-unify-iraq-infâght-against-islamic-state-1411688702.

2 Phillip Smyth, „All the Ayatollahs Men", *Foreign Policy*, 18 septembrie 2014,

foreignpolicy.com/2014/09/18/all-the-ayatollahs-men.

3 „Iraq Forces Executed 255 Prisoners în Revenge for Islamic State Killings – HRW”, *Reuters*, July 12, 2014, news. yahoo.com/ iraq-forcesexecuted-255-prisoners-revenge-islamic-state133400715.html.

4 „Iraq: Survivors Describe Mosque Massacre”, *Human Rights Watch*, 2 noiembrie 2014, www.hrw.org/news/2014/11/01/iraqsurvivors-describe-mosque-massacre.

5 Susannah George, „Breaking Badr”, *Foreign Policy*, 6 noiembrie 2014, foreignpolicy.com/2014/11/06/breaking-badr.

6 Ibid.

7 „US Military Conducts Air Strikes Against ISIL, Airdrops Humanitarian Aici Ne-ar Amirli”, United States Central Command, 30 august 2014, www.centeom.mil/en/news/articles/us-militaryconducts-airstrikes-against-isilairdrops-humanitarian-aid-iraq.

8 Josh Rogin şi Eli Lake, „Iran-Backed Militias Are Getting US Weapons”, *Bloomberg View*, 8 ianuarie 2015, www.bloombergview.com/articles/2015 – 01 – 08/iranbacked-militias-are-gettingus-weapons-iniraq.

9 Maggie Ybarra, „Pentagon: Most of Islamic States Oil Refineries în Syria Have Been Destroyed”, *Washington Timesy* 30 septembrie 2014, www.Washingtontimes.com/news/2014/sep/30/ pentagon-most-of-isis-oil-refineries-in-syriahave.

10, Iraq: ISISL – caderbaghdadilnjured, Staysinăvria”, *AIA – rabiya News*, 20 ianuarie 2015, english. alarabiya.net/en/News/middle-east/ 2015/01/20/ISISISIS – leader-wounded-and-stays-mostly-in-Syria-says-Iraqi – PM.html.

11 Dan Lamothe, „US Air Strikes în Syria Are Now Dwarfing Those în Iraq, Thanks to the Fight for One Town”, *Washington Post*, 16 octombrie 2014, www.Washingtonpost.com/news/checkpoint/ wp/2014/10/16/u-sairstrikes-in-syria-are-now-dwarfing-

those-in-iraq-thanks-to-the-fight-for-one-town.

12 Phil Stewart şi Steve Holland, „Hagel, Under Pressure, Resigns as

US Defense Secretary", *Reuters*, 24 noiembrie 2014, www.reuters.com/article/2014/11/24/us-usa-military-hagelid USKCNOJ81 AK20141124.

13 Justin Sink, „Hagel Memo Criticized WH Syria Strategy", *The Hill* 30 octombrie 2014, thehill.com/policy/defense/222354-hagelmemo-criticized-whsyria-strategy.

14 „US-Backed Rebel Group Criticizes Syria Strikes", AFP, 23 septembrie 2014, news. yahoo.com/us-backed-rebelgroup-criticises-syria-strikes-192612603.html.

15 Robert S. Ford, „Remember Our Syrian Allies", *New York Times*, 3 octombrie 2014, www.nytimes.com/2014/10/04/opinion/remember-our-syrian-allies.html.

16 Josh Levs, Paul Cruickshank şi Tim Lister, „Source: A1 Qaeda Group în Syria Plotted Attack Against US with Explozive Clothes", *CNNy* 23 septembrie 2014, www.cnn.com/2014/09/22/ world/meast/al-Qaida-syria-khorasan.

17 Fidaa Itani, „Opposition Fighters Are Rejecting US-Led Strikes în Syria", *NOW Lebanony 9* septembrie 2014, now. mmedia. me/ lb/en/reportsfeatures/564118-opposition-fighters-are-rejecting-us-led-strikes-in-syria.

18 Tim Lister şi Raja Razek, „Islamist Rivals în Syria Fiind a Common Enemy în Crusaders' Coalition", *CNN> 6* octombrie 2014, www. cnn.com/2014/10/06/world/meastzisis-al-nusra-syria.

19 Rukmini Callimachi şi Jim Yardley, „From Amateur to Ruthless Jihadist în France", *New York Times*, 17 ianuarie 2015, www. nytimes.com/2015/01/18/world/Europe/paris-terrorism-brothers-said-cherif-kouachi-charliehebdo.html.

Mulţumiri

Autorii le sunt profund îndatoraţi celor ale căror

ştiinţă şi experienţă i-au ajutat să dea viaţă unei istorii atât de teribile. Discuţiile referitoare la anii de început ai insurgenţei irakiene, apoi cele despre *Sahwa* sunt profund îndatorate propriului nostru „Consiliu al Coloneilor”. Derek Harvey, Rick Welch, Jim Hickey şi Joel Rayburn, a căror prietenie este o răsplată încântătoare pentru acest efort – ne-au dăruit ore întregi din viaţa lor, lăsându-se intervievaţi şi, în unele cazuri, reintervievaţi prin mesaje frenetice, trimise la ora 3 dimineaţa. Generalul maior Doug Stone a condus Sing-Singul al-Qaidei în Irak pentru mai mult de un an, suficient încât să înţeleagă că existau anumiţi jihadişti care făceau eforturi *să intre* în Câmp Bucea. Ali Khedery şi Emma Sky au explicat cum deciziile luate la Washington, în special către sfârşitul războiului din Irak, au influenţat destine în Baghdad (şi Ninive, şi Anbar, şi Salah ad-Din). Laith Alkhouri, a cărui meserie este să asculte zilnic ce-şi spun teroriştii unul altuia, s-a dovedit a fi un excelent şi plin de umor tălmaci în ceea ce este fără îndoială şi astăzi un Starbucks încă terifiat din centrul Manhattan-ului. Shiraz Maher a găsit un moment de răgaz în timp ce-şi cizela dizertaţia despre jihadism, pentru a ne vorbi despre diferitele categorii de luptători străini care se îngrămădesc să se alăture ISIS. Martin Chulov şi Christoph Reuter, doi dintre cei mai buni corespondenţi pentru Orientul Mijlociu din presa scrisă, ne-au împărtăşit cu generozitate câte ceva din experienţa lor de la faţa locului, ajutându-ne să descâlcim astfel cele mai obscure detalii ale conflictului sirian.

Hanin Ghaddar, de la *NOW Lebanon*, în afara faptului că este cel mai curajos şi plin de principii editor pe care l-am cunoscut, a permis ca texte scrise iniţial pentru revista ei să fie publicate în această carte. Alex Rowell ne-a citit manuscrisul încă din faza de schiţă şi, ca întotdeauna, ne-a împărtăşit opiniile sale, acestea ajungând să fie cuprinse în manuscrisul final. Tony Badran, care a studiat o viaţă istoria casei Assad, ne-a clarificat coliziunea Siriei cu acelaşi terorism împotriva căruia acum pretinde că luptă.

Paul Webster, de la *Guardian*, David Mikhail şi Kathryn Allawala de la *Foreign Affairs*, precum şi David Kenner, de la *Foreign Policy*, le-au comandat autorilor eseuri care au dus la cercetările despre ISIS, înainte ca acestea să devină o carte. (Ben Pauker, de la *Foreign Policy*, ne-a permis, cu multă generozitate, să ne suspendăm activitatea la paginile de care răspundeam, oferindu-ne un concediu întrerupt doar de mesajele pasiv-agresive prin care ne anunţa că ni se simţea absenţa la serviciu). Lidiya Dukhovich, Olga Khvostunova, Boris Bruk, Grace Lee, Dmitry Pospelov, James Miller, Catherine Fitzpatrick şi Pierre Vaux de la Institutul Rusiei Moderne şi de la *Interpreter* erau deja obişnuiţi să primească telefoane confuze sau ameninţătoare din cealaltă parte a lumii, înainte de a fi regalaţi cu câteva excepţionale exemple de acelaşi fel din Orientul Mijlociu. Printre colegii, prietenii şi familia care au fost în egală măsură indulgenţi, răbdători sau plini de solicitudine se numără Linda Weiss, Leslie Wilson, Augie Weiss, Michael Pregent, Chris Harmer, Jessica Lewis McFate, Farha Barazi, Mariam Hamou, Bayan Khatib, Nada Kiwan, Qusai Zakarya, Ammar Abdulhamid, Lina Sergie, Phillip Smyth, Mubin Shaikh, Mike Giglio, Borzou Daragahi, Hamdi Rifai, Mishaal al-Gergawi, Mahmoud Habboush, Craig Larkin, Abdulsalam Haykal, Ahmed Hassan şi Abdulhamid Hassan, Kareem Shaheen, Sultan A1 Qassemi, Iyad al-Baghdadi, Abdullah al-Ghadawi, Elizabeth Dickinson, Faisal al-Yafai, Nick March, Hussain Abdullatif, Ghazi Jeiroudi, Abdulnaser Ayd, Abdulrahman Aljamous, Mousab al-Hammadi şi toţi cei de la *Na*ţional şi Delma Institute. Şi echipa de la Regan Arts, care a produs această carte într-un timp record: Lucas Wittmann, Lynne Ciccaglione şi Michael Moynihan, alături de Laine Morreau şi Danielle Dowling.

În fine, Mustafa L. şi John Bondock au început ca documentarişti pentru această carte, devenind treptat asistenţi cercetători. Însă orice interpretare eronată a datelor sau faptelor descrise în această carte nu ne poate

fi imputată decât nouă.

Cuprins

Prefaţă 7
Introducere 11
Capitolul l-*Părintele fondator 21*
Capitolul 2 – Şeicul măcelarilor. 43
Capitolul 3 – Gospodărirea sălbăticiei 67
Capitolul 4 – Agenţi ai haosului 76
Capitolul 5 – Deşteptarea 99
Capitolul 6 – *Simptome de sevraj* 115
Capitolul 7 – împuternicitul lui Assad 135
Capitolul 8 – *Renaşterea* 153
Capitolul 9 – *Revoluţia trădată* 173
Capitolul 10 – Convertiţi şi „jihadişti de cinci stele" 199
Capitolul 11 – De la Twitter la Dabiq 218
Capitolul 12 – Divorţ 228
Capitolul 13 – *Şantajul şeicilor* 253
Capitolul 14 – *Al-Dawla* 265
Epilog 295
Note 303
Mulţumiri 345